

PĀRSKATS PAR **SATVERSMES TIESAS** DARBU 2021

Pārskats par Satversmes tiesas darbu 2021.

Rīga: Satversmes tiesa, 2022. –121 lpp.

© Satversmes tiesa, 2022.

ISBN 978-9934-8948-7-9

Izdevumā izmantotas Gata Bārdiņa (28. lpp., 30. lpp., 33. lpp., 36. lpp., 39. lpp., 58. lpp., 63. lpp., 80. lpp., 96. lpp., 99. lpp.), Aleksandra Kravčuka (9. lpp., 10. lpp., 14. lpp., 15. lpp., 34. lpp., 45. lpp., 52. lpp., 55. lpp., 57. lpp., 72. lpp., 91. lpp., 102. lpp., 112. lpp., 121. lpp., 122. lpp.) un Elīnas Podzorovas (22. lpp., 24. lpp., 25. lpp., 66. lpp., 68. lpp., 71. lpp.) uzņemtās fotogrāfijas, kā arī fotogrāfijas no Satversmes tiesas arhīva un interneta resursiem: unsplash.com un freepik.com

IEVADS

Šajā pārskatā atspoguļots Satversmes tiesas veikums no 2020. gada 9. decembra līdz 2021. gada 31. decembrim. Turpmāk pārskata posms sāksies 1. janvārī un noslēgsies 31. decembrī.¹

Pārskatu ievada Satversmes tiesas priekšsēdētājas Sanitas Osipovas priekšvārds. Pēc tam aplūkoti tiesas darba statistiskie radītāji.

Pārskata otrajā sadaļā atrodama informācija par Satversmes tiesas judikatūru. Tā visupirms ir informācija par judikatūras attīstības tendencēm pārskata posmā izskatītajās lietās, kā arī īsi minēto lietu apraksti. Izskatītās lietas iedalītas atbilstoši šādām tiesību nozarēm – pamattiesības, valststiesības, nodokļu un budžeta tiesības, starptautiskās un Eiropas Savienības tiesības, kā arī krimināltiesības un kriminālprocess. Atsevišķa sadaļa veltīta lietām, kas saistītas ar administratīvi teritoriālo reformu. Aplūkoti arī Satversmes tiesas lēmumi par tiesvedības izbeigšanu, kā arī Satversmes tiesas kolēģiju lēmumi par lietas ierosināšanu vai atteikšanos ierosināt lietu.

Pārskata trešajā sadaļā raksturots Satversmes tiesas dialogs ar sabiedrību un valsts institūcijām, kā arī tiesu dialogs Eiropas tiesiskajā telpā un starptautiskā sadarbībā. Publicētas arī Satversmes tiesas priekšsēdētājas Sanitas Osipovas un Valsts prezidentes (1999–2007) Vairas Vīķes-Freibergas runas Satversmes tiesas darba gada atklāšanas svinīgajā sēdē 2021. gada 4. februārī. Visbeidzot pārskatā iekļauts Satversmes tiesas tiesnešu un darbinieku publikāciju saraksts, kā arī atziņas no šīm publikācijām.

¹ Pārskatos par 2018., 2019. un 2020. gadu robežšķirtne starp pārskatu posmiem bija nevis 1. janvāris, bet gan 9. decembris.

SATURS

Priekšvārds 8

1. Statistika 13

2. Judikatūra 19

 2.1. Pamattiesības 20

 Lieta Nr. 2020-07-03 28

 Lieta Nr. 2020-18-01 29

 Lieta Nr. 2020-21-01 30

 Lieta Nr. 2020-26-0106 31

 Lieta Nr. 2020-29-01 32

 Lieta Nr. 2020-30-01 33

 Lieta Nr. 2020-34-03 34

 Lieta Nr. 2020-36-01 37

 Lieta Nr. 2020-49-01 38

 Lieta Nr. 2020-50-01 39

 Lieta Nr. 2020-59-01 40

 Lieta Nr. 2021-05-01 41

 Lieta Nr. 2021-07-01 42

 2.2. Valststiesības (Satversmes institucionālā daļa) 44

 Lieta Nr. 2021-03-03 45

 2.3. Nodokļu un budžeta tiesības 47

 Lieta Nr. 2020-31-01 47

 Lieta Nr. 2020-40-01 48

 Lieta Nr. 2021-12-03 49

 2.4. Starptautiskās un Eiropas Savienības tiesības 51

 Lieta Nr. 2018-18-01 53

 Lieta Nr. 2020-39-02 54

 2.5. Krimināltiesības un kriminālprocess 56

 Lieta Nr. 2020-23-01 57

 Lieta Nr. 2021-09-01 59

 2.6. Administratīvi teritoriālā reforma 60

 Lieta Nr. 2020-37-0106 61

 Lieta Nr. 2020-41-0106 63

 Lieta Nr. 2020-43-0106 64

 2.7. Lēmumi par tiesvedības izbeigšanu 66

 Lieta Nr. 2020-08-01 67

 Lieta Nr. 2020-19-0103 68

 Lieta Nr. 2020-52-01 68

 Lieta Nr. 2020-62-01 69

 Lieta Nr. 2020-63-01 70

 Lieta Nr. 2020-66-03 71

 Lieta Nr. 2021-11-01 73

 2.8. Kolēģiju lēmumi 74

3. Dialogs 89

 3.1. Dialogs ar sabiedrību 92

 3.2. Dialogs ar valsts institūcijām 100

 3.3. Tiesu dialogs Eiropas tiesiskajā telpā 101

 3.4. Starptautiskā sadarbība 103

 3.5. Satversmes tiesas darba gada atklāšana 104

 3.6. Publikācijas 113

 3.7. Atziņas no publikācijām 120

PRIEKŠVārds

2021. gads ir bijis ļoti neparasts un mulsinošs. Pandēmijas plosīšanās sekas bija jūtamas ikviena cilvēka dzīvē – mājse, piespiedu vientulība, ierasto sociālo kontaktu pārcešanās no klātienē uz digitālo vidi, pauze kultūras un sporta dzīvē. Neviens nepaspēz roku, neuzsit uz pleca un neapskauj. Tas viss radīja iespaidu, ka laiks ir apstājies un uz dzīvi skatāties caur spoguļi. Tieši tā – nevis caur logu, bet gan caur spoguļi, jo visās virtuālajās sēdēs uz ekrāna redzējām arī savu seju. Radās atsvešinātības izjūta, itin kā mēs būtu savas dzīves vērotāji. Vienlaikus, atskatoties uz to, ko mēs gan katrs atsevišķi, gan visi kopā esam paveikuši, šķiet neticami, ka tas padarīts tikai viena gada laikā.

Lai gan attālinātais darbs ilgst jau otro gadu, Satversmes tiesa ir turpinājusi nodrošināt pilnvērtīgu tiesvedības procesu, ne tikai ievērojot likumā noteiktos procesuālos termiņus, bet arī – izskatot ar administratīvi teritoriālo reformu saistītos pašvaldību pieteikumus – pat ievērojami apsteidzot tos. Turklāt tiesa ir bijusi aktīva ne tikai tiesājot, bet arī stiprinot Latvijā diskusiju par demokrātisku tiesisku valsti. Satversmes tiesa turpināja dialogu ar citiem konstitucionālajiem orgāniem un pilsonisko sabiedrību Latvijā, piedalījās Eiropas Savienības kā vienas tiesiskās telpas stiprināšanā, pasaules līmeņa dialogos par demokrātijas un tiesiskuma vērtību un to juridiskajiem nodrošināšanas un aizsardzības mehānismiem. Satversmes tiesa šajos dialogos rosināja ideju, ka ilgtspējīgu demokrātisku tiesisku valsti nevienam nevar uzdāvināt, tā ir jāveido un jākopj kopīgā darbā. Tas ir darbs, ko ik dienu veikt visai nācijai kopā, savukārt Satversmes tiesa to sekmē gan ar saviem nolēmumiem, gan sadarbojoties ar citiem konstitucionālajiem orgāniem un pilsonisko sabiedrību visdažādākajos formātos.

Ticis paveikts tik daudz, ka, atskatoties uz padarīto, ir grūti izcelt kādu vienu spriedumu vai pasākumu. Tomēr viss paveiktais kopā ļauj iezīmēt zināmas vērtības, kuras ir svarīgi pieminēt, jo tās skaidri atklājas Satversmes tiesas darbībā 2021. gadā:

- 1) Nedrīkst piemirst to, cik demokrācija ir trausla, un savu dienīško uzdevumu to sargāt un kopt.
- 2) Brīvība ir ikvienas personas tiesības uz pašnoteikšanos. Tā ir vērtība, kuru nepieciešams gan definēt, gan izjust un ņemt vērā ikvienā tiesību jaunrades aktā, ikvienā spriedumā, ikvienā tiesību piemērošanas aktā.
- 3) Tikai vienlīdzība kā līdztiesība paver ceļu uz iekļaujošu sabiedrību, kurā tiek nodrošinātas ikvienas personas tiesības uz pašnoteikšanos.

Demokrātiska tiesiska valsts, kurā ikvienai tiesību normai jābūt satversmīgai

2021. gads ir bijis arī Satversmes tiesas 25. gadadienas gads. Satversmes tiesas darbs visus šos gadus ir bijis Latvijas demokrātijas, tiesiskuma un sabiedrības taisnīguma izjūtas spoguļis. Gada pārskats tiek publicēts īsi pēc Satversmes tiesas dibināšanas 25 gadu jubilejas un īsi pirms Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) simtgades. Zīmīgās gadskārtas rosina aptvert to neizmērojamo tiesiskuma stiprināšanas ceļu, kuru Satversmes tiesa ir veikusi kopā ar visu Latviju. Šajos 25 gados, kopš tikusi dibināta Satversmes tiesa, Satversmei pievienots pamattiesību katalogs, pieņemts Administratīvā procesa likums, izveidotas administratīvās tiesas un Tiesībsarga birojs, Latvija ir iestājusies Eiropas Savienībā, paceļot cilvēktiesību standartus, kurus iedzīvina justīcija, vēl augstākā

līmenī. Tas viss ir noticis nieka gadsimta ceturksnī, veidojot un stiprinot Latviju par valsti ar augstiem demokrātijas un tiesiskuma standartiem. Visus minētos uzdevumus ir veicis Latvijas suverēns – nācija. Visa Latvijas sabiedrība ir līdzdarbojusies šajos procesos gan pastarpināti, pilnvarojot savus pārstāvjus veikt valstiski svarīgos uzdevumus, gan tieši ar dažādiem tiesiskiem instrumentiem, citstarp ar konstitucionālo sūdzību starpniecību, sekmējot mūsu tiesību sistēmas attīrīšanu no nesatversmīgām tiesību normām. Kopš likumdevējs pirms 20 gadiem ieviesa konstitucionālās sūdzības institūtu, lielākā daļa Satversmes tiesas izspriesto lietu ir tikušas ierosinātas pēc fizisko un juridisko personu pieteikumiem. Ikviens konstitucionālās sūdzības iesniedzējs ir līdzdarbojies Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts stiprināšanā. Tādas valsts veidošanā, kurā visi demokrātiskie procesi noris tiesību ietvarā. Mums ir sava valsts – tas nozīmē, ka ikvienam no mums ir jāuzņemas atbildība par to un jālīdzdarbojas.

Brīvība kā personas tiesības uz pašnoteikšanos
Demokrātija sakņojas pārliecībā, ka ikviens cilvēks ir valstiska vērtība, ikviens bauda cilvēka cieņu. Latvija ir

darījusi daudz, lai uzceltu demokrātisku tiesisku valsti, kas nodrošina personas tiesības uz brīvību. Mēs esam radījuši celtni no tiesību normām un institūcijām. Taču kā mums sokas ar saturu, proti, demokrātiskas tiesiskas valsts mērķi – aizsargāt ikviena cilvēka cieņu? Cik brīvi mēs esam un gribam būt? Cik daudz izvēļu esam gatavi atstāt citiem? Vai mēs patiešām respektējam cilvēka pamattiesības uz pašnoteikšanos, izvairoties regulēt sabiedrības un indivīda dzīvi visās tās detaļās, “jo kolektīvs zina labāk, ko indivīdam vajag”? Skatoties uz likumdevēja darbu un atsevišķiem centieniem politizēt tiesu varu un tiesas spriešanu, nepamatoti un rupji kritizējot izspriestās lietas un atsevišķus tiesnešus, manipulējot ar potenciālo vēlēšanu prātiem vai nepildot tiesas spriedumus pēc būtības, būtu jāpārdomā: cik brīvi mēs esam, cik lielā mērā respektējam demokrātiskas valsts pamatvērtību – ikviena cilvēka cieņu kā tiesības uz pašnoteikšanos.

Tā nu ir sanācis, ka neatkarības cīņu laika sauklis “Mēs paši gribam savu likteni lemt” šodien reizēm nozīmē “Mēs paši, nevis okupācijas vara, noteiksim, kā mūsu cilvēkiem dzīvot, ierobežojot viņu pašnoteikšanos”.

Satversmes tiesa 2021. gadā ir vērtējusi ievērojamu skaitu tiesību normu, kuras liedza noteiktai personu grupai zināmas tiesības, tātad ierobežoja šo personu tiesības uz pašnoteikšanos. Pēdējo gadu Satversmes tiesas judikatūrā īpaši spilgti iezīmējas tāda personu grupa kā sodītās personas – likumdevējs šo personu tiesības noteiktos jautājumos ar absolūta aizlieguma spēku bija ierobežojis uz mūžu.² Valsts brīvība, ko esam atguvuši, diemžēl pašsaprotami vēl nav novedusi pie izpratnes sabiedrībā un tātad arī valstī, ka ikvienai personai ir tiesības uz brīvību.

Satversmes tiesā ienākošās konstitucionālās sūdzības kalpo par sava veida indikatoru tam, ko cilvēki saprot ar brīvību un sagaida no pamattiesībām un valsts. Ievērojami vairāk konstitucionālo sūdzību nemainīgi tiek iesniegtas par valsts pienākumiem nodrošināt personai atbalstu, nevis pret valsts iejaukšanos personas brīvībā: vārda brīvībā, apziņas brīvībā, privātās dzīves neaizskaramībā u. c. Konstitucionālo sūdzību iesniedzēji pamatā izjūt aizskārumus tiesībās uz taisnīgu tiesu, kā arī tiesībās uz materiāliem labumiem: pabalstiem, pensijām, īpašumu. Protams, varam teikt, ka esam salīdzinoši nabadzīga sabiedrība, kas nosaka šo materiālo labumu īpašo nozīmi. Tomēr pāri visiem labumiem ir jāstāv cilvēka cieņai, kas citstarp nosaka prasību būt pašam savas dzīves saimniekam.

Personas tiesības uz pašnoteikšanos valstīs ar senām demokrātijas un pamattiesību tradīcijām, kas sakņojas dziļi sociālajā apziņā, ir pašsaprotamas. Savukārt mūsu jaunajā demokrātijā tās joprojām ir jāmacās un jākopj. Pēc tam, kad masu medijos runāju par ikvienas personas tiesībām uz pašnoteikšanos, Satversmes tiesa saņēma vēstuli, kurā kundze gribēja zināt, kur var reģistrēties, lai iegūtu tiesības uz pašnoteikšanos... Tas spilgti parāda izpratnes trūkumu, kas joprojām valda mūsu kolektīvajā apziņā par brīvības jēdziena saturu un no tās izrietošajām personas tiesībām uz pašnoteikšanos, kas bez lieka atgādinājuma ir jāņem vērā valstij. Turklāt cilvēkiem ir jāizkopj arī izjūta, ko nozīmē pašiem ne tikai baudīt brīvību, bet arī atbildēt par savu lēmumu sekām. Pašnoteikšanās nozīmē uzņemties atbildību par savu dzīvi.

Vienlīdzība kā līdztiesība paver ceļu uz iekļaujošu sabiedrību

Iekļaujoša sabiedrība ir tā, kurā ikviens tās loceklis ir sapratis un pieņēmis, ka arī ikvienam citam ir tiesības uz pašnoteikšanos, tostarp tiesības būt citādākam, tiesības tikt pieņemtam, atrast savu vietu sabiedrības sarežģītajās struktūrās un vajadzības gadījumā saņemt līdzpilsoņu atbalstu. Iekļaujoša sabiedrība respektē arī personas tiesības kļūdīties, laboties un saņemt sabiedrības piedošanu, atgūstot sabiedrības cieņu un piltiesību. Turpinot 2020. gadā uzsākto sabiedrības nevienlīdzības mazināšanas tematiku, Satversmes tiesa arī 2021. gadā vērtēja tiesību normas, kas noteic vecuma pensijas

minimālo apmēru, un atzina tās par neatbilstošām tiesībām uz sociālo nodrošinājumu kopsakarā ar cilvēka cieņas un sociāli atbildīgas valsts principiem. Taču vienlīdzība un līdztiesība līdz ar personas tiesībām uz pašnoteikšanos kopš iestāšanās Eiropas Savienībā vairs nav tikai Latvijas jautājums. Lai garantētu ikvienas personas līdztiesību, ir jāstrādā arī pie dalībvalstu līdztiesības. Satversmes tiesa apzinās, cik būtiski ir veidot saskaņotu juridisko telpu, kurā ikviens Eiropas Savienības pilsonis, ikvienas nācijas veidotā valsts ir līdztiesīga, ne tikai pieņemot lēmumus, bet arī tos īstenojot, citstarp konstitucionālajā justīcijā.

Latvija atrodas vienotā tiesiskajā telpā ar pārējām dalībvalstīm un to konstitucionālajām justīcijām, kā arī Eiropas Savienības Tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesu, kur katram piemīt savs galavārds. Tāpēc Satversmes tiesa uzsāka dialogu, kopā ar Eiropas Savienības Tiesu 2021. gada 2. un 3. septembrī Rīgā organizējot konferenci “ESavienoti daudzveidībā: starp kopīgām konstitucionālām tradīcijām un nacionālajām identitātēm”. Tā bija pirmā reize Eiropas Savienības vēsturē, kad dalībvalstu konstitucionālo justīciju tiesneši no kopumā 23 valstīm un Eiropas Savienības Tiesas tiesneši pulcējās, lai kopīgā dialogā spriestu par Eiropas Savienības vienotajām juridiskajām tradīcijām un par to, kā šo tradīciju ieviešanā tās samērot ar Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālajām tradīcijām un nacionālajām identitātēm, veidojot vienotu harmonisku Eiropas tiesiskuma telpu. Šī diskusija bija vitāli svarīga un turpināsies arī nākotnē, tostarp Latvijas demokrātijas un cilvēku brīvības un līdztiesības nostiprināšanai.

Demokrātija, brīvība un vienlīdzība ir vērtības, kas balstās viena otrā un ir savstarpēji sekmējošas. Zaudējot jebkuru no tām – tiesisku demokrātiju vai brīvu un līdztiesīgu pilsoni iekļaujošā sabiedrībā –, brūk visa celtnē, jo zūd demokrātiskās valsts pārvaldes jēga. Satversmes tiesa savā darbā nerimstoši rūpējas, lai aizsargātu Satversmes vērtības Latvijas tiesību sistēmā un nostiprinātu tās mūsu pilsoniskās sabiedrības kolektīvajā apziņā.

*Prof. Dr. iur. Sanita Osipova
Satversmes tiesas priekšsēdētāja*

² Sk. Satversmes tiesas 2017. gada 24. novembra spriedumu lietā Nr. 2017-07-01, 2019. gada 5. decembra spriedumu lietā Nr. 2019-01-01, 2020. gada 17. decembra spriedumu lietā Nr. 2020-18-01, 2021. gada 25. marta spriedumu lietā Nr. 2020-36-01, 2021. gada 4. novembra spriedumu lietā Nr. 2021-05-01.

1 | **STATISTIKA**

Satversmes tiesā no 2020. gada 9. decembra līdz 2021. gada 31. decembrim saņemti 466 iesniegumi. No tiem 165 atzīti par acīmredzami nepiekritīgiem vai uz tiem atbildēts Informācijas atklātības likuma noteiktajā kārtībā. Savukārt Satversmes tiesas kolēģijām izskatīšanai minētajā laika posmā tika nodots 301 pieteikums par lietas ierosināšanu un tika ierosinātas 47 lietas.³

Visvairāk lietas – 23 – ierosinātas pēc privātpersonu konstitucionālajām sūdzībām. Pēc tiesu pieteikumiem ierosinātas 20 lietas – 16 lietas pēc vispārējās jurisdikcijas tiesu pieteikumiem, tām izskatot civillietas, un četras lietas – pēc administratīvo tiesu pieteikumiem. Divas lietas ierosinātas pēc pašvaldības domju pieteikumiem, viena lieta – pēc tiesībsarga pieteikuma un viena lieta – pēc ne mazāk kā divdesmit Saeimas deputātu pieteikuma. 2021. gadā tika ierosinātas vairākas lietas, kurās skarti identiski vai līdzīgi tiesību jautājumi.⁴

Pārskata posmā tiesa izskatīja 31 lietu. Spriedumi pieņemti 24 lietās, savukārt lēmumi par tiesvedības izbeigšanu – 7 lietās. Savu vērtējumu tiesa paudusi uz 1254 lappusēm. No Eiropas Savienības Tiesas saņemti

divi prejudiciālie nolēmumi – lietās Nr. 2018-18-01 un Nr. 2020-24-01, kurās Satversmes tiesa bija uzdevusi jautājumus Eiropas Savienības Tiesai prejudiciālā nolēmuma pieņemšanai.

Spriedumos izvērtēta 104 tiesību normu (aktu) satversmība.⁵ Par Satversmei atbilstošām tika atzītas 66 tiesību normas (akti), bet par Satversmei neatbilstošām – 34 tiesību normas.⁶ Satversmes tiesas tiešie spriedumi pievienojuši 17 atsevišķās domas.⁷ Pārskata posmā lietas visbiežāk tikušas ierosinātas par tiesību normu atbilstību Satversmes 105. pantā noteiktajām tiesībām uz īpašumu – 24 lietas, Satversmes 64. pantam – 13 lietas, Satversmes 91. pantā ietvertajām tiesiskās vienlīdzības principam un diskriminācijas aizlieguma principam – 11 lietas, Satversmes 1. pantam – 9 lietas, Satversmes 92. pantā ietvertajām tiesībām uz taisnīgu tiesu – 7 lietas, Satversmes 101. pantā ietvertajām tiesībām piedalīties valsts un pašvaldību darbībā – 6 lietas. Tāpat tiesā ierosinātas lietas par tiesību normas (akta) atbilstību Satversmes 66., 95., 96., 98., 100., 102., 106., 107., 110., 112. un 113. pantam, kā arī Eiropas vietējo pašvaldību hartai un Enerģētikas likumam. Atšķirībā no iepriekšējiem

pārskata posmiem neviena lieta netika ierosināta par tiesību normu atbilstību Satversmes 90. vai 109. pantā noteiktajām pamattiesībām.

Lai pamatotu apstrīdētās normas neatbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normai, pieteikumu iesniedzēji līdzīgi kā citus gadus visbiežāk ir atsaukušies uz Satversmes 1. panta tvērumā ietilpstošajiem no demokrātiskas tiesiskas valsts pamatnormas atvasinātajiem vispārējiem tiesību principiem, 91. pantā ietverto tiesiskās vienlīdzības principu un diskriminācijas aizlieguma principu, 92. pantā nostiprinātajām tiesībām uz taisnīgu tiesu, 101. pantā ietvertajām tiesībām piedalīties valsts un pašvaldību

darbībā, 105. pantā nostiprinātajām tiesībām uz īpašumu, kā arī 106. pantā nostiprinātajām tiesībām brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu.

Visbiežāk tikušas apstrīdētas Kriminālprocesa likuma normas – 38 pieteikumos, Civilprocesa likuma normas – 26 pieteikumos un Ministru kabineta 2020. gada 9. jūnija noteikumu Nr. 360 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai” normas – 15 pieteikumos.

3 2020. gada pārskata posmā tika ierosinātas 70 lietas un izskatīšanai kolēģijām tika nodoti 258 pieteikumi par lietas ierosināšanu.

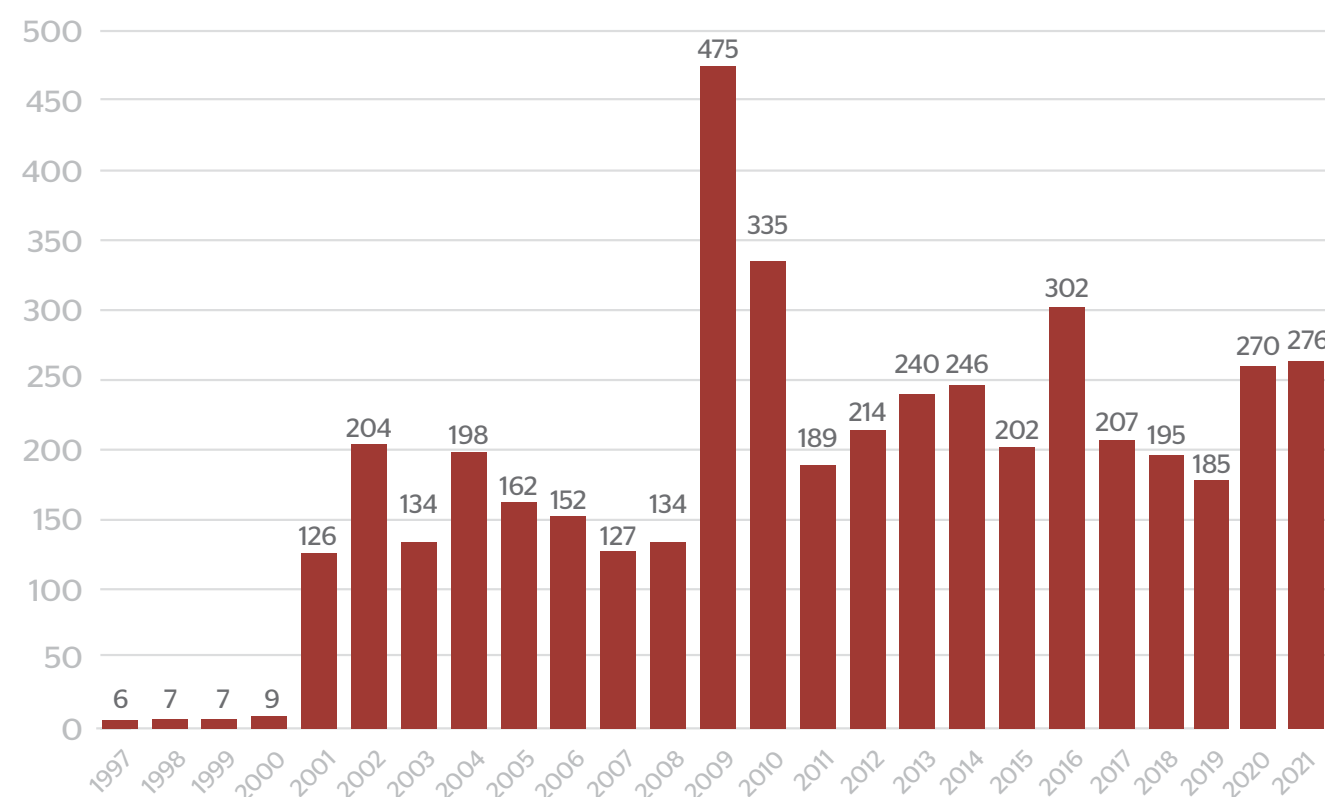
4 Lietas Nr. 2020-65-0106, Nr. 2021-01-0106, Nr. 2021-02-01, Nr. 2021-04-01, Nr. 2021-08-03, Nr. 2021-13-03, Nr. 2021-14-03, Nr. 2021-15-03, Nr. 2021-16-03, Nr. 2021-17-03, Nr. 2021-19-01, Nr. 2021-20-03, Nr. 2021-21-03, Nr. 2021-26-03, Nr. 2021-28-03, Nr. 2021-29-03, Nr. 2021-30-03, Nr. 2021-35-03, Nr. 2021-37-03 un Nr. 2021-39-01.

5 Lietā Nr. 2020-40-01 vērtētās likuma “Par valsts budžetu 2020. gadam” programmas un apakšprogrammas statistikas nolūkā tiek skaitītas kā viena tiesību norma (akts).

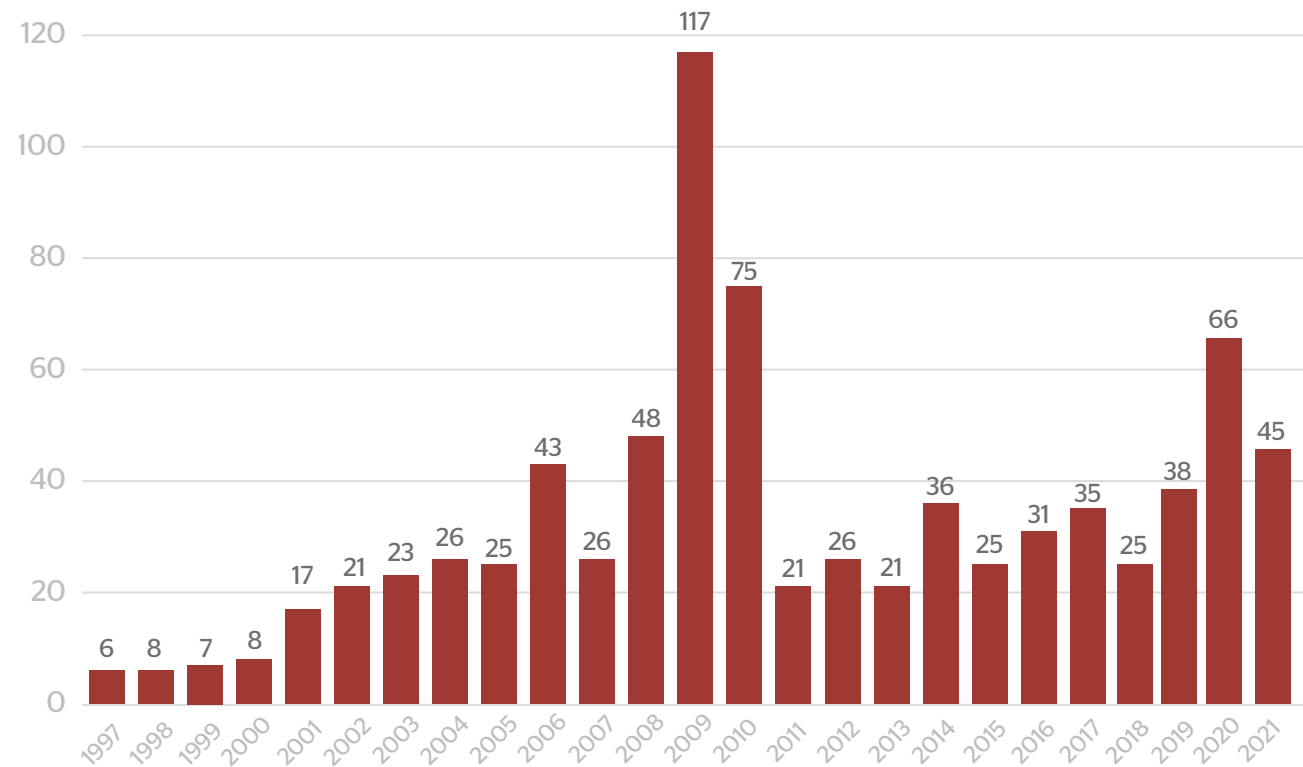
6 Lietā Nr. 2020-39-02 tiesvedība tika izbeigta par četru Eiropas Padomes 2011. gada 11. maija Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu normu atbilstību Satversmei.

7 Tostarp iepriekšējā pārskata posmā parakstītās, bet atbilstoši Satversmes tiesas likuma 33. panta pirmajai daļai tobrīd vēl nepublicētās Satversmes tiesas tiesneša Artūra Kuča atsevišķās domas lietā Nr. 2019-29-01, Satversmes tiesas tiesneša Alda Laviņa atsevišķās domas lietā Nr. 2020-14-01, Satversmes tiesas tiesneša Sanitas Osipovas atsevišķās domas lietā Nr. 2019-33-01, Satversmes tiesas tiesneša Alda Laviņa atsevišķās domas lietā Nr. 2019-33-01, Satversmes tiesas tiesneša Jāņa Neimaņa atsevišķās domas lietā Nr. 2020-16-01, Satversmes tiesas tiesneša Gunāra Kusiņa atsevišķās domas lietā Nr. 2020-16-01.

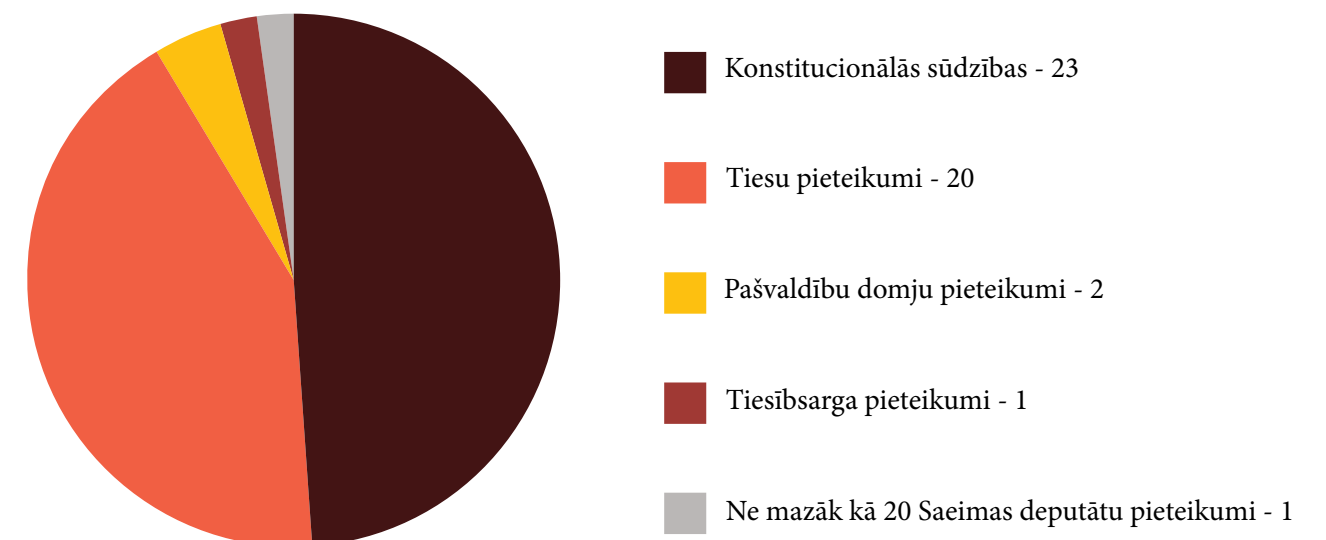
Saņemto pieteikumu skaits

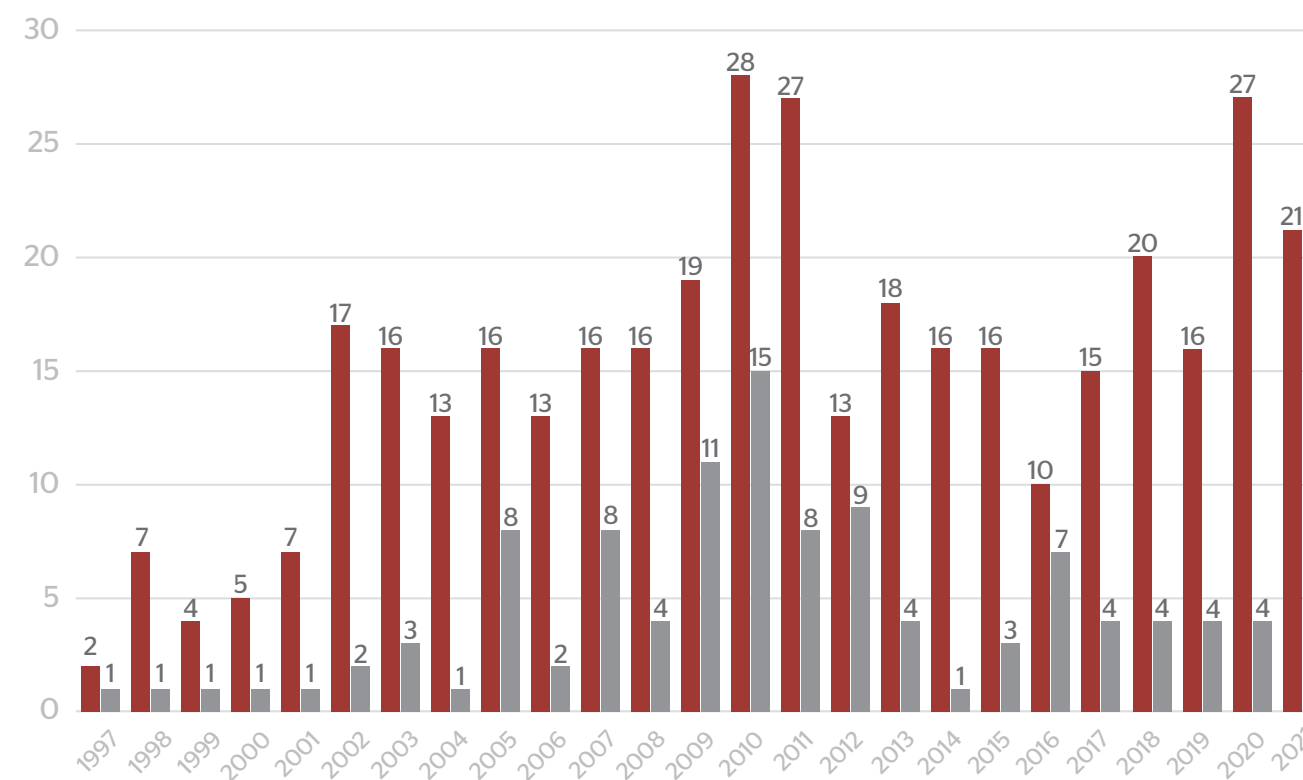
Ierosināto lietu skaits

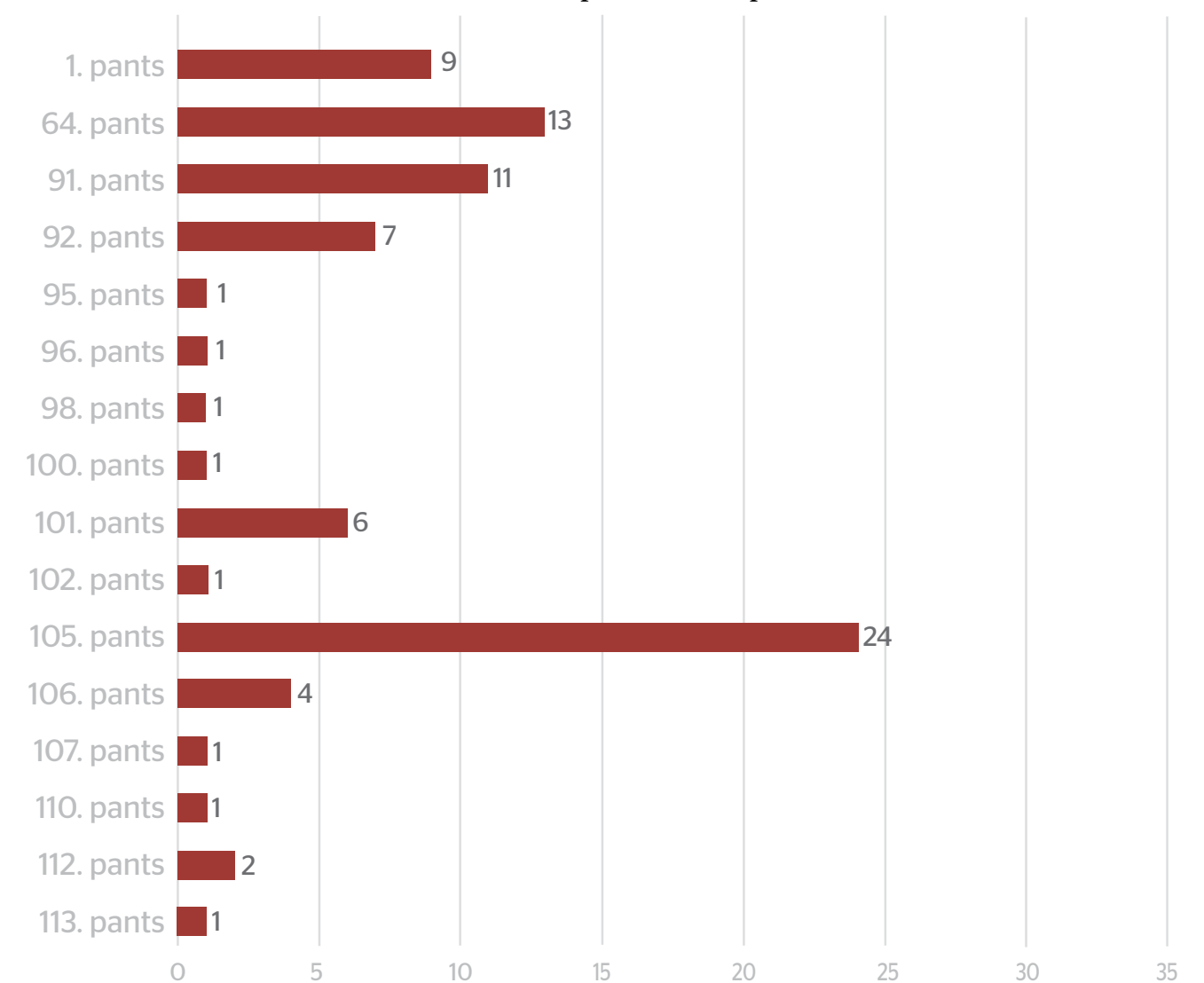
Ierosināto lietu skaits pēc pieteikumu veidiem ⁸

Izskatīto lietu skaits
(spriedumi un lēmumi par tiesvedības izbeigšanu)

Ierosinātās lietas pēc Satversmes pantiem ⁹

⁸ Par pārskata posmu no 2020. gada 9. decembra līdz 2021. gada 31. decembrim.

⁹ Par pārskata posmu no 2020. gada 9. decembra līdz 2021. gada 31. decembrim.

2 | **JUDIKATŪRA**

2.1. PAMATTIESĪBAS

Tiesiskās vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma principi

Pārskata posmā apstrīdēto normu atbilstība Satversmes 91. pantā atspoguļotajiem principiem vērtēta četrās lietās. Nevienā no tām netika konstatēts tiesiskās vienlīdzības principa vai diskriminācijas aizlieguma principa pārkāpums. Trīs lietās Satversmes tiesa secināja, ka pieteikumu iesniedzēju norādītās personu grupas neatrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, bet vienā lietā – ka atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats.

Lietā Nr. 2020-35-01 par sociālo apdrošināšanu bezdarba gadījumam Satversmes tiesa salīdzināja darba ņēmējus, kuriem bezdarba gadījums iestājies neilgi pēc atgriešanās darbā no bērna kopšanas atvaļinājuma, kurā viņi kopuši bērnu, kas vienā gadījumā nav sasniedzis pusotra gada vecumu, bet otrā gadījumā bijis pusotru gadu līdz astoņus gadus vecs. Tiesa atzina, ka otrajai personu grupai piederošs darba ņēmējs netiek apdrošināts bezdarba gadījumam tāpēc, ka kopis bērnu, kas ir vecāks par pusotru gadu. Šādam bērnam ir plašākas iespējas saņemt bērna aprūpes pakalpojumus, bet viņa vecākiem – plašākas iespējas apvienot darba un ģimenes dzīvi. Līdz ar to pieteikuma iesniedzējas norādītās personas neatrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos.

Lietā Nr. 2020-49-01 par pakārtoto saistību kreditoriem tika salīdzināti AS “Citadele banka” un AS “Reverta” pakārtoto saistību kreditori. Satversmes tiesa secināja, ka starp tiem pastāv būtiskas atšķirības. Pirmajā gadījumā pakārtoto saistību kreditoru mērķis, sniedzot aizdevumu, bija finansiālās grūtībās nonākušas kredītiestādes glābšana, bet otrajā – peļņas gūšana ilgtermiņā. Līdz ar to tie neveido salīdzināmas grupas Satversmes 91. panta pirmā teikuma izpratnē.

Lietā Nr. 2020-26-0106 par azartspēlēm ārkārtējās situācijas laikā Satversmes tiesa visupirms salīdzināja klātienē azartspēļu organizatorus no vienas puses un

izložu un loteriju organizatorus no otras puses. Tiesa norādīja, ka starp minētajām spēlēm pastāv būtiskas atšķirības. Atšķirīgs ir spēles veids; tas, vai personai, kura grib iesaistīties spēlē, ir jādodas uz konkrētu vietu; tas, vai ir iespējams uzreiz uzzināt par laimestu; veicamā ieguldījuma apjoms; veiksmes faktora būtiskums un citi faktori. Tādējādi aplūkotās spēles nav salīdzināmas un attiecīgi arī to organizatori neatrodas pēc noteiktiem kritērijiem savstarpēji salīdzināmos apstākļos. Tāpat par salīdzināmām grupām Satversmes 91. panta izpratnē nav atzīstami azartspēļu organizatori, kas nodrošina spēļu zāļu darbību, un citi komersanti.

Savukārt lietā Nr. 2020-39-02 par Stambulas konvenciju¹⁰ tika pārbaudīta apstrīdētās normas atbilstība gan tiesiskās vienlīdzības principam, gan diskriminācijas aizlieguma principam.¹¹ Atbilstoši apstrīdētajai normai par diskrimināciju netiek uzskatīti īpašie pasākumi, kas vajadzīgi, lai novērstu dzimtē balstītu vardarbību un aizsargātu sievietes no šādas vardarbības. Satversmes tiesa atzina, ka salīdzināmo grupu – vīriešu un sieviešu – vienojošā pazīme izskatāmajā lietā ir tiesības uz aizsardzību no vardarbības. Tādējādi ar apstrīdēto normu ir pieļauta atšķirīga attieksme pret vienādos apstākļos esošām personu grupām uz dzimuma pamata. Tiesa pārbaudīja, vai šī atšķirīgā attieksme ir daļa no īpašajiem pasākumiem, kas vērsti uz sieviešu un vīriešu faktiskās līdztiesības sasniegšanu – tostarp noskaidrojot: 1) vai Latvijā pastāv tādi apstākļi, kas pieļauj īpašu pasākumu īstenošanu attiecībā uz sievietēm, paredzot pret viņām atšķirīgu attieksmi; 2) vai atšķirīgā attieksme pēc būtības ir vēsta uz šādu apstākļu novēršanu. Šādu metodoloģiju tiesa izmantoja pirmoreiz, lai gan lietas par īpašo pasākumu īstenošanu tikušas izskatītas arī iepriekš.¹²

Tiesības uz taisnīgu tiesu

Tiesības uz taisnīgu tiesu nostiprinātas Satversmes 92. panta četros teikumos. Pārskata posms ir zīmīgs ar to, ka Satversmes tiesa tajā piemēroja gandrīz visus minētos teikumus – pirmo, otro un trešo.

Satversmes 92. panta pirmajā teikumā paredzēts, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās interesestaisnīgātiesā. Lietā Nr. 2020-08-01 par negatīvo atziņas prasību Satversmes tiesa attīstīja judikatūru par minētajā teikumā lietoto jēdzienu “tiesības”, kā arī pirmoreiz interpretēja jēdzienu “likumiskās intereses”.¹³ Jēdziens “tiesības” apzīmē personas subjektīvās tiesības, kas šai personai izriet no tiesību normām. Savukārt ar jēdzienu “likumiska interese” saprotama tāda personas interese, kas ir nesaraucama saistīta ar konkrētās personas subjektīvajām tiesībām – tā ir interese gūt saistošu apstiprinājumu noteiktu tiesisko attiecību pastāvēšanai vai nepastāvēšanai, kā arī to saturam, ja no šāda apstiprinājuma ir atkarīgas tieši šīs personas subjektīvās tiesības vai juridiskie pienākumi. Personas likumisko interešu aizsardzību var nodrošināt saistošs apstiprinājums konkrētu tiesisko attiecību pastāvēšanai vai nepastāvēšanai, kā arī to saturam. Tiesa arī atzina, ka gadījumā, kad personas tiesības vēl nav aizskartas, atbilstoši Satversmes 92. panta pirmajam teikumam persona ir tiesīga aizsargāt savas likumiskās intereses, vērsoties tiesā ar prasību sniegt saistošu apstiprinājumu konkrētu, personas tiesisko stāvokli ietekmējošu tiesisko attiecību pastāvēšanai vai nepastāvēšanai, kā arī to saturam.

Lietā Nr. 2021-09-01 par autoceļu lietošanas nodevu Satversmes tiesa aplūkoja no Satversmes 92. panta pirmā teikuma izrietošo prasību pēc taisnīga tiesvedības procesa rezultāta, proti, taisnīga sprieduma.¹⁴ Lai tiesa, īstenojot kontroli pār lēmumiem, ar kuriem personām piemērots sods par administratīvo pārkāpumu, varētu nonākt pie taisnīga tiesvedības procesa rezultāta, tai citstarp jābūt atbilstošām pilnvarām izvērtēt lietā būtiskos apstākļus un pārbaudīt iestādes pieņemtā lēmuma tiesiskumu un pamatotību gan no faktu, gan tiesību viedokļa. Ja iestādes pieņemtais lēmums par administratīvā soda piemērošanu neatbilst tiesību normām, tiesai jābūt pilnvarām novērst šāda lēmuma sekas attiecībā uz konkrēto personu. Tomēr šāda visaptveroša tiesas kontrole pati par sevi neietver tiesas pilnvaras pārskatīt un pēc sava ieskata noteikt tādu soda apmēru, kas ir mazāks par to, kuru likumdevējs paredzējis par konkrēto pārkāpumu, ja likumdevējs, nosakot soda apmēru, jau ir izvērtējis tā atbilstību konkrētā pārkāpuma raksturam un šāds naudas soda apmērs pats par sevi ir samērīgs.

Lietā Nr. 2020-23-01 par šaujamieroča municijas nevērīgu glabāšanu Satversmes tiesa pilnveidoja judikatūru par Satversmes 92. panta otrajā teikumā paredzēto principu *nullum crimen, nulla poena sine lege*.¹⁵ Attiecībā uz krimināltiesību normas skaidrību un paredzamību tiesa atzina: apstākļi, ka likumdevējs apstrīdēto Krimināllikuma normu vēlāk ir grozījis,

tostarp precizējot nodarījumu, par kuru turpmāk tiek paredzēta kriminālatbildība, pats par sevi nav pamats apstrīdētās Krimināllikuma normas atzīšanai par neskaidru vai neparedzamu. Savukārt attiecībā uz krimināltiesību normas intertemporālo piemērojamību tiesa norādīja: princips, ka kriminālatbildību paredzošiem likumiem nav atpakaļejoša spēka, ir ierobežojams ar izņēmumu, ka jaunajiem likumiem, kuri mikstina iepriekšējos noteikumus, ir atpakaļejošs spēks. Proti, Satversmes 1. pants un 92. panta otrais teikums to kopsakarā ietver personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principu krimināltiesībās, kas piemērojams arī gadījumā, kad konkrētais nodarījums atzīts par krimināli nesodāmu. Atbilstoši demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas galvenajam mērķim – nodrošināt taisnīgumu – personai nevar piemērot tādu sodu, ko valsts attiecīgās tiesību normas piemērošanas brīdī jau uzskata par pārmērīgi bargu.

Lietā Nr. 2020-30-01 par nemantiskā kaitējuma atlidzinājuma pieprasīšanas termiņu tika vērtēta apstrīdētās normas atbilstība Satversmes 1. panta tvērumā ietilpstošajam tiesiskās palāvības principam kopsakarā ar Satversmes 92. panta trešajā teikumā paredzētajām tiesībām uz atbilstīgu atlidzinājumu nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā. Satversmes tiesa secināja, ka pārejas regulējuma jēgai un taisnīguma principam pretēja ir tāda situācija, ka personai, kurai radušās tiesības prasīt atbilstīgu nemantiskā kaitējuma atlidzinājumu saskaņā ar iepriekš spēkā bijušo regulējumu, pārejas periods tiek noteikts patvaļīgi, proti, šo tiesību izmantošanas termiņš tiek padarīts atkarīgs no tādiem apstākļiem, kurus šī persona faktiski nevar ietekmēt. Atkarībā no kaitējuma atlidzinājuma tiesiskā pamata rašanās brīža personai pēc Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlidzināšanas likuma spēkā stāšanās šā termiņa ilgums var būt atšķirīgs – sākot no vienas dienas, ko nevar uzskatīt par saprātīgu periodu, kurā personai būtu iespējams pārplānot savu rīcību atbilstoši jaunajai tiesiskajai kārtībai, līdz nepilniem sešiem mēnešiem. Tādējādi apstrīdētās normas tvērumā ietilpstošajām personām netiek nodrošinātas vienlīdzīgas savu tiesību aizsardzības iespējas.

Tiesības uz dzīvību; spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegums; tiesības uz veselības aizsardzību

Lietā Nr. 2020-39-02 par Stambulas konvenciju Satversmes tiesa pirmoreiz detalizēti atklāja valsts pienākumu aizsargāt personas pret vardarbību.¹⁶ No Satversmes 93. pantā ietvertajām tiesībām uz dzīvību izriet valsts pienākums sargāt personas dzīvību ne

¹⁰ Eiropas Padomes 2011. gada 11. maija Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu.

¹¹ Informācija par lietu Nr. 2020-39-02 ietverta pārskata sadaļā “Starptautiskās un Eiropas Savienības tiesības”.

¹² Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2019. gada 7. novembra spriedumu lietā Nr. 2018-25-01.

¹³ Informācija par lietu Nr. 2020-08-01 ietverta pārskata sadaļā “Lēmumi par tiesvedības izbeigšanu”. Par Satversmes 92. panta pirmajā teikumā lietotajiem jēdzieniem “tiesības” un “likumiskās intereses” sk. arī: Latvijas Republikas Satversmes 92. pants: tiesības uz taisnīgu tiesu. Satversmes tiesas judikatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 21.–23. lpp.

¹⁴ Informācija par lietu Nr. 2021-09-01 ietverta pārskata sadaļā “Krimināltiesības un kriminālprocess”.

¹⁵ Informācija par lietu Nr. 2020-23-01 ietverta pārskata sadaļā “Krimināltiesības un kriminālprocess”.

¹⁶ Informācija par lietu Nr. 2020-39-02 ietverta pārskata sadaļā “Starptautiskās un Eiropas Savienības tiesības”.

vien no valsts pašas darbībām, bet arī no citu personu darbībām. Satversmes 95. pants ietver spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegumu, kas liedz citstarp tādu rīcību, kas var radīt cietušajam baiļu, ciešanu un mazvērtības sajūtu. Savukārt Satversmes 111. pantā ietvertais valsts pienākums aizsargāt cilvēku veselību nozīmē citstarp pienākumu aizsargāt personu no citu privātpersonu iejaukšanās tās pamattiesību realizācijā gan attiecībā uz fizisko, gan garīgo veselību. Tādējādi Satversmes 93., 95. un 111. panta tvērumā ietilpst valsts pienākums aizsargāt ikvienu no vardarbības, kas var apdraudēt personas dzīvību vai fizisko un garīgo veselību, kā arī pakļaut personu spīdzināšanas un cietsirdīgas vai pazemojošas izturēšanās riskam. Šis valsts pienākums attiecas uz visām valsts jurisdikcijā esošajām personām – kā vīriešiem, tā sievietēm.

Tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību

Satversmes tiesa pārskata posmā analizēja Satversmes 96. pantā ietvērto tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumu, kā arī konkretizēja tiesību uz personas datu aizsardzību saturu.

Lietā Nr. 2020-21-01 par notiesāto personu tikšanos ar citām notiesātajām personām Satversmes tiesa atzina, ka Satversmes 96. pantā ietvērto tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā ietilpst notiesātās personas tiesības veidot un uzturēt attiecības ar ģimenes locekli arī tad, ja viņš izcieš sodu citā brīvības atņemšanas iestādē. Personas tikšanās ar citām personām, it īpaši ģimenes locekļiem, ir būtisks cilvēka tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību īstenošanas priekšnoteikums, jo šādas satikšanās ļauj personām atjaunot un nostiprināt savstarpējās attiecības, tostarp ģimenes attiecības.

Lietā Nr. 2021-05-01 tika vērtēta tiesību norma, kas par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu sodītai personai liedz būt par bērna aizbildni. Satversmes tiesa secināja, ka Satversmes 96. pants aizsargā personas brīvību veidot attiecības ar citiem cilvēkiem, kā arī aizsargā ģimeni no nepamatotas iejaukšanās. Tātad šajā pantā ir ietverts valsts negatīvais pienākums ģimenes aizsardzības kontekstā. Tomēr Satversmes 96. pants pats par sevi neaizsargā personas vēlmi īstenot konkrēta bērna ārpusģimenes aprūpi. Tā kā apstrīdētā norma konkrētajā gadījumā neierobežoja personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, tiesvedība daļā par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 96. pantam tika izbeigta. Līdz ar to tiesa izvērtēja apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 110. pantā ietvertajam valsts pozitīvajam pienākumam nodrošināt ģimenes aizsardzību. Līdzīgi tiesa rīkojās iepriekšējā pārskata posmā izskatītajā lietā Nr. 2019-01-01 par tādas personas tiesībām adoptēt otra laulātā bērnu, kura sodīta par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu.¹⁷

Lietā Nr. 2018-18-01 par transportlīdzekļu vadītāju pārkāpumu uzskaites punktiem Satversmes tiesa konkretizēja Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz personas datu aizsardzību kopsakarā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pantu, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 8. pantu, kā arī citiem Eiropas Savienības tiesību aktiem.¹⁸ Tiesa secināja, ka tad, ja informācija par personai reģistrētajiem pārkāpumu uzskaites punktiem ir vispārpieejama, notiek būtiska iejaukšanās attiecīgās personas tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību, jo tādējādi var rasties sabiedrības nosodījums un pieļauta datu subjekta stigmatizācija. Līdz ar to šai informācijai jāparedz ierobežotas pieejamības statuss.

Tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību

Lietā Nr. 2020-39-02 par Stambulas konvenciju Satversmes tiesa atzina, ka personas tiesības turēties pie saviem uzskatiem par sociālajām lomām, uzvedību, nodarbēm un īpašībām, kas, pēc šīs personas domām, atbilst sievietēm vai vīriešiem, ietilpst Satversmes 99. panta tvērumā.¹⁹ Vienlaikus tiesa norādīja, ka valstij ir pienākums veikt plašus un vispusīgus pasākumus, kuru mērķis ir mazināt sabiedrības toleranci pret vardarbību un izskaidrot vardarbības sekas visām personām. Proti, valstij ir pienākums saprātīgam un izglītotam indivīdam piedāvāt informāciju par vardarbību un to izraisošiem faktoriem, lai tādējādi šādu vardarbību novērstu. Tas attiecas arī uz dzimtē balstītu vardarbību. Tas vien, ka šāda informācija indivīdiem tiek piedāvāta, nenozīmē, ka viņiem tiktu uzlikts pienākums uzturēt noteiktu pārliecību. Šāds secinājums izriet citstarp no tā, ka apstrīdētais regulējums neparedz piespiedu līdzekļu vēršanu pret personu nolūkā panākt, lai tā maina savu pārliecību.

Tiesības piedalīties valsts un pašvaldību darbībā

Satversmes tiesa pērn izskatīja vienu lietu par Satversmes 101. pantā ietvertajām tiesībām piedalīties valsts un pašvaldību darbībā. Tā bija lieta Nr. 2020-50-01, kurā tika vērtēts, vai Satversmes 101. panta pirmajai daļai kopsakarā ar Satversmes 106. panta pirmo teikumu atbilst sodītai personai noteikts aizliegums pildīt dienestu Valsts policijā.

Minētajā lietā tāpat kā četrās citās pārskata posmā izskatītajās lietās apstrīdētā norma noteica absolūtu aizliegumu, tomēr tiesa atšķirībā no šīm četrām lietām neizmantoja absolūtā aizlieguma satversmības izvērtēšanas metodoloģiju.²⁰ Tiesa norādīja, ka atbilstoši Satversmes 101. panta pirmajai daļai valstij, nosakot pieeju nodarbinātībai valsts dienestā, ir daudz plašāka rīcības brīvība nekā citu veidu nodarbinātības regulēšanā. Šī rīcības brīvība citstarp ietver arī tiesības izvīrīt īpašas prasības personām, kurām valsts uztic pilnvaras realizēt tās varu un pildīt īpašus valsts funkciju īstenošanai nepieciešamus pienākumus. Ievērojot valsts dienesta īpašo lomu un statusu, kā arī likumdevēja plašo rīcības brīvību šajā jomā, uz šo īpašo prasību tiesiskuma izvērtējumu nav attiecināma absolūtā aizlieguma satversmības izvērtēšanas metodoloģija, kas likumdevējam paredz stingrākas prasības attiecībā uz aizlieguma pamatojumu un izvērtējumu. Taču tiesa uzsvēra, ka saskaņā ar Satversmes 101. panta pirmo daļu valstij, izstrādājot prasības personām, kuras ieņem amatus valsts dienestā, ir pienākums gan aizsargāt demokrātiskas tiesiskas valsts vērtības, gan arī nodrošināt tiesības pildīt valsts dienestu personām, kuras ieņem vai vēlas ieņemt amatu valsts dienestā.

Tiesības uz īpašumu

Satversmes tiesa pārskata posmā pirmoreiz vērtēja tādus Satversmes 105. pantā ietvērto tiesību uz īpašumu ierobežojumus, kas noteikti nolūkā samazināt Covid-19 izplatību. Savukārt otro reizi vērtēti pakārtoto saistību kreditoru tiesību ierobežojumi, kas izriet no sloga sadales principa.²¹ Analizēta arī nekustamā īpašuma sociālā funkcija, nodokļu soda naudas samērīgums, kā arī nekustamā īpašuma nodokļa maksātāja tiesiskā palāvība uz nodokļa atvieglojumu saglabāšanu. Vairākās lietās apstrīdēto normu atbilstība tiesībām uz īpašumu vērtēta kopsakarā ar tiesiskās palāvības principu.

Lietā Nr. 2020-26-0106 kopsakarā ar tiesiskās palāvības principu tika vērtēts azartspēļu organizatoru tiesību uz īpašumu ierobežojums, kas radies, likumdevējam aizliedzot azartspēļu organizēšanu ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas laikā. Satversmes tiesa visupirms atzina, ka pieteikumu iesniedzēju uz licences pamata iegūtās tiesības veikt noteikta veida komercdarbību, organizējot klātienēs vai interaktīvās azartspēles, ietilpst Satversmes 105. panta (proti, 105. panta pirmā un trešā teikuma) tvērumā. Tāpat minētās tiesības ietilpst arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1. panta tvērumā. Tomēr tiesa noraidīja pieteikumu iesniedzēju argumentu, ka Latvijai, pieņemot apstrīdētās normas, vajadzēja paziņot, ka tā izmanto savas tiesības atkāpties no minētajā pantā paredzēto tiesību ievērošanas. Valsts izšķīrās par to, ka attiecībā uz šīm tiesībām veiktajiem pasākumiem ārkārtējās situācijas laikā nav jāpiemēro īpašs pamattiesību ierobežošanas standarts un šie pasākumi būs pilnā mērā atbilstoši individuālā izvērtējuma jeb pamattiesību ierobežošanas testa principiem. Attiecībā uz klātienēs azartspēļu ierobežošanu tiesa secināja, ka tādu pulcēšanās vietu slēgšana, kurās personām ir viegli nonākt tuvā saskarsmē ar citām personām, bija viens no nepieciešamajiem drošības pasākumiem, kas veicami gan šādu vietu apmeklētāju, gan arī visas sabiedrības veselības aizsardzības ietvaros. Turpretim attiecībā uz interaktīvo (proti, internetā notiekošo) azartspēļu ierobežošanu tiesa norādīja: pieņemot normu, kas vērsta uz to personu aizsardzību, kurām ir problēmas ar azartspēlēm, un šo personu ģimeņu aizsardzību, likumdevējam nebija pamata ierobežot arī visu citu cilvēku iespējas izvēlēties, kur tie vēlas ieguldīt savus finanšu līdzekļus un kā pavadīt savu brīvo laiku, jo visiem iedzīvotājiem šāda aizsardzība nebija nepieciešama. Šādu lēmumu pieņemšana pašu iedzīvotāju vietā nozīmē neproporcionālu patērētiskumu iejaukšanos cilvēku tiesībās uz izvēles un pašnoteikšanās brīvību.

19 Informācija par lietu Nr. 2020-39-02 ietverta pārskata sadaļā “Starptautiskās un Eiropas Savienības tiesības”.

20 Sk. Satversmes tiesas 2021. gada 11. jūnija spriedumu lietā Nr. 2020-50-01, kā arī 2020. gada 17. decembra spriedumu lietā Nr. 2020-18-01, 2021. gada 28. janvāra spriedumu lietā Nr. 2020-29-01, 2021. gada 25. marta spriedumu lietā Nr. 2020-36-01 un 2021. gada 4. novembra spriedumu lietā Nr. 2021-05-01.

21 Sk. Satversmes tiesas 2015. gada 13. oktobra spriedumu lietā Nr. 2014-36-01 un 2021. gada 27. maija spriedumu lietā Nr. 2020-49-01.

17 Sk. Satversmes tiesas 2019. gada 5. decembra spriedumu lietā Nr. 2019-01-01.

18 Informācija par lietu Nr. 2018-18-01 ietverta pārskata sadaļā “Starptautiskās un Eiropas Savienības tiesības”.

Lietā Nr. 2020-49-01 kopsakarā ar tiesiskās palāvības principu tika vērtēts pakārtoto saistību kreditora tiesību uz īpašumu ierobežojums, kuru radījis aizliegums saņemt termiņdepozīta pamatsummas atmaksu no komercsabiedrības, kas nonākusi finansiālās grūtībās un saņēmusi valsts atbalstu. Satversmes tiesa atzina, ka prasījuma tiesības uz termiņdepozīta līguma izpildi ir “īpašums” Satversmes 105. panta izpratnē. Turklāt, lai arī lieta bija ierosināta par apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 105. pantam kopumā, tiesa nošķīra šā panta pirmos trīs teikumus no ceturta teikuma. Tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzēja argumentu, ka notikusi īpašuma tiesību atsavināšana Satversmes 105. panta ceturta teikuma izpratnē. Apstrīdētās normas paredz nevis pakārtoto saistību kreditoru prasījuma tiesību atsavināšanu, bet gan šo tiesību izmantošanas ierobežošanu uz noteiktu laiku. Tas, vai pakārtoto saistību kreditors faktiski varēs šīs tiesības izmantot, ir atkarīgs no tā, kā attīstīsies situācija pēc atbalsta sniegšanas, proti, no tā, vai komercsabiedrībai būs pietiekami finanšu līdzekļi. Īpašuma tiesību atsavināšana Satversmes 105. panta ceturta teikuma izpratnē nevar būt atkarīga tikai no konkrētā gadījuma faktiskajiem apstākļiem. Proti, nav iedomājama tāda situācija, ka konkrētais īpašums ar tiesību normu tiek un tajā pašā laikā netiek atsavināts. Lai atzitu, ka īpašums ticis vai tiek piespiedu kārtā atsavināts sabiedrības vajadzībām, ir nepieciešama tāda valsts rīcība, kas vērsta uz konkrētā īpašuma atņemšanu. Taču apstrīdētās normas šādu valsts rīcību neparedz.

Lietā Nr. 2020-59-01 tika vērtēts nekustamā īpašuma īpašnieka pienākums segt ceļu inženierbūves vai satiksmes organizācijas tehniskā līdzekļa pārvietošanas izmaksas. Satversmes tiesa norādīja, ka īpašums, arī privātpersonai piederošs, citstarp pilda sociālo funkciju. Tomēr pienākumi, kas personai uzlikti sabiedrības interešu nodrošināšanas labad, ir jāsadala līdzīgi starp šo personu un sabiedrību. Apstrīdētā norma šādu līdzsvaru nenodrošina. Proti, likumdevējs uz visiem gadījumiem attiecinājis vienu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram visas izmaksas sedz tikai konkrētā nekustamā īpašuma īpašnieks. Ar šādu tiesisko regulējumu netiek sasniegts demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas galvenais mērķis – taisnīgums.

Lietā Nr. 2020-31-01 tika vērtēts, vai tiesībām uz īpašumu atbilst nodokļa soda nauda 100 procentu apmērā no valsts budžetā iemaksājamās nodokļa summas, ja saimnieciskā darbība veikta, neregistrējoties kā konkrēta nodokļa maksātājam, vai ja nav iesniegtas deklarācijas un nodokļa aprēķināšanai nepieciešamie dokumenti.²² Minētajā lietā Satversmes tiesa papildināja savu judikatūru par soda samērīgumu un individualizāciju.²³ Piemēram, tiesa secināja, ka gadījumā, ja konkrēto pārkāpumu raksturo pietiekami vienkārši apstākļi, likumdevējs var noteikt tādu soda naudas apmēru, kas tipiskā gadījumā ir nemainīgs. Tiesa arī analizēja nodokļu maksāšanas kultūru Latvijā, atzīstot, ka tā ir saistīta ar PSRS īstenotās okupācijas sekām.

22 Informācija par lietu Nr. 2020-31-01 ietverta pārskata sadaļā “Nodokļu un budžeta tiesības”.

23 Sk. Satversmes tiesas 2021. gada 6. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2020-31-01, kā arī 2008. gada 3. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2007-23-01 un 2013. gada 15. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2012-18-01.

Lietā Nr. 2021-12-03 tika vērtēts, vai tiesiskās palāvības principam kopsakarā ar tiesībām uz īpašumu atbilst tiesību norma, kas ierobežo nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmēru.²⁴ Satversmes tiesa atzina, ka pēc apstrīdētās normas spēkā stāšanās personām tika noteiktas papildu nodokļu saistības par attiecīgo gadu. Tāpat apstrīdētās normas dēļ personām bija jāreķinās ar augstāku nākamā gada nekustamā īpašuma nodokļa aprēķinu, kas attiecīgi samazināja personām brīvi pieejamo finanšu līdzekļu apmēru. Tātad pēc savas būtības apstrīdētā norma rada līdzīgu ietekmi tai, kādu radītu norma, kas nosaka jauna nodokļa maksāšanas pienākumu vai kādā citā veidā palielina personas finansiālās saistības. Līdz ar to apstrīdētā norma ietucas Satversmes 105. panta pirmajā teikumā ietvertu pamattiesību tvērumā. Tomēr, kā norādīja tiesa, izskatāmās lietas pamatjautājums ir nevis par konkrētā nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu maksimālā apmēra atbilstību tiesībām uz īpašumu, bet gan par to, vai, nosakot šo atvieglojumu maksimālo apmēru un attiecinot to uz personām, kas šo atvieglojumu sākušas saņemt pirms apstrīdētās normas spēkā stāšanās, ir ievērots tiesiskās palāvības princips. Tādēļ tiesa pārbaudīja tiesiskās palāvības principa pārkāpuma esību kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām. Tādējādi aplūkojamā lieta atšķiras no citām lietām, kurās tiesiskā palāvība pārbaudīta kā viens no pamattiesību ierobežojuma samērīguma elementiem.

Tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos

Satversmes 106. pantā paredzētās tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos pārskata posmā aplūkotas četrās lietās. Personas pamattiesību ierobežojums tajās izpaudās kā absolūts aizliegums strādāt kādā noteiktā jomā. Trīs lietās šāds aizliegums bija noteikts par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu sodītām personām, bet vienā lietā – no alkohola atkarīgām personām. Gandrīz visas minētās lietas caurvij Satversmes tiesas atziņa, ka cilvēks dzīves gaitā var mainīties.

Lietā Nr. 2020-18-01, kurā tika vērtēts sodītai personai noteikts aizliegums būt par publiski privātas kapitālsabiedrības valdes vai padomes locekli, Satversmes tiesa izmantoja šādu absolūta aizlieguma definīciju: par absolūtu aizliegumu uzskatāmas tādas tiesību normas, kas bez jebkādiem izņēmumiem attiecas uz visām personām, kuras nonāk to tvērumā, kā arī tādi tiesību normās ietverti personas pamattiesību ierobežojumi, kuri pēc būtības nav atkarīgi ne no kādiem individuālajiem apstākļiem. Tāpat tiesa atsaucās uz atziņu, kas izriet no kriminoloģiskajiem pētījumiem: jo ilgāku laiku sodītā persona atradies sabiedrībā un nav izdarījusi jaunu noziedzīgu nodarījumu, jo lielāka varbūtība, ka tā atturēsies no atkārtota noziedzīga nodarījuma izdarīšanas. Vairumā gadījumu sodītas, bet desmit gadus no atkārtotu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas atturējušās personas risks atkārtoti izdarīt noziedzīgu nodarījumu kritas līdz nesodītu personu riska līmenim. Tiesa arī uzsvēra, ka personai, kurai atbilstoši Krimināllikuma regulējumam sodāmība ir dzēsta vai noņemta, likumdevējs var noteikt papildu ierobežojumus vai juridiskas sekas tikai tad, ja tas nepieciešams būtisku interešu aizsardzībai un nodrošināšanai. Minētā institūta pastāvēšana pati par sevi apstiprina to, ka persona, kas agrāk izdarījusi tišu noziedzīgu nodarījumu, dzīves gaitā var mainīties.

Lietā Nr. 2020-29-01 tika vērtēts aizliegums izsniegt apsardzes sertifikātu no alkohola atkarīgai personai. Satversmes tiesa norādīja, ka personai, kurai diagnosticēta alkohola atkarība, likumdevējs var noteikt papildu ierobežojumus vai juridiskas sekas tad, ja tas nepieciešams būtisku interešu aizsardzībai un nodrošināšanai. Taču personai noteiktā diagnoze “alkohola atkarība” pati par sevi nenozīmē to, ka persona dzīves gaitā nevarētu mainīties un ilgstoši atturēties no alkohola lietošanas. Tas vien, ka personai ir diagnosticēta alkohola atkarība, nenozīmē, ka persona atrodas aktīvā saslīmšanas fāzē, proti, lieto alkoholu, un tādējādi nav spējīga pildīt darba pienākumus, tostarp

24 Informācija par lietu Nr. 2021-12-03 ietverta pārskata sadaļā “Nodokļu un budžeta tiesības”.

strādāt apsardzē, vai ka tā, pildot darba pienākumus, radītu sabiedrības drošības apdraudējumu. Starp personām, kurām diagnosticēta alkohola atkarība, ir arī tādas personas, kuras atrodas trīs un vairāk gadu remisijas fāzē un risku sabiedrības drošībai nerada.

Lietā Nr. 2020-36-01 tika vērtēts aizliegums par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu sodītai personai strādāt iestādē, kurā uzturas bērni. Satversmes tiesa secināja, ka bērna vislabāko interešu prioritātes princips pats par sevi nenozīmē, ka citas personas tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos būtu ierobežojamas vienmēr, kad tiek skartas bērna vislabākās intereses, un neatkarīgi no attiecīgā ierobežojuma smaguma. Bērna vislabāko interešu prioritātes princips un piesardzības princips ļauj ierobežot citu personu tiesības, ja ir saprātīgs pamats uzskatīt, ka bez šāda ierobežojuma var tikt apdraudētas bērna intereses. Taču, arī ievērojot bērna vislabāko interešu prioritātes principu un tādējādi piešķirot bērna vislabāko interešu nodrošināšanai augstāko prioritāti, ir jāraugās, lai tā rezultātā citu personu pamattiesības, tostarp personas tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos, tiek ierobežotas samērīgākajā iespējamajā veidā. Tas, ka persona reiz tikusi sodīta par vardarbīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ne vienmēr ir pietiekams pamats tam, lai konstatētu, ka šī persona apdraud bērnus ilgtermiņā. Paredzot aizliegumu, kas ierobežo personas pamattiesības, ir nevis jāvadās no vispārīgām prezumpcijām, bet gan pēc iespējas jāveicina individuāla taisnīguma sasniegšana.

Savukārt lietā Nr. 2020-50-01 tika vērtēts aizliegums sodītai personai pildīt dienestu Valsts policijā. Satversmes tiesa norādīja, ka gadījumos, kad Satversmes 106. pantā noteikto tiesību īstenošana notiek valsts dienesta ietvaros, šīm tiesībām noteiktie ierobežojumi izvērtējami kopsakarā ar Satversmes 101. pantu. Personas, kuras pilda valsts dienestu, ir īpašas tiesiskās attiecībās ar valsti, jo to statuss ir cieši saistīts ar valsts funkciju pildīšanu. Tādēļ valstij, nosakot pieeju nodarbinātībai valsts dienestā, ir daudz plašāka rīcības brīvība nekā citu veidu nodarbinātības regulēšanā. Šī rīcības brīvība citstarp ietver arī tiesības izvirzīt īpašas prasības personām, kurām valsts uztic pilnvaras realizēt tās varu un pildīt īpašus valsts funkciju īstenošanai nepieciešamus pienākumus. Līdz ar to tiesa atzina par pamatotu likumdevēja izvirzīto prasību, ka dienestu Valsts policijā nedrīkst pildīt persona, kura sodīta par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Tiesības uz veiktajam darbam atbilstošu samaksu

Lietā Nr. 2021-07-01 tika vērtēts, vai Satversmes 107. pantā nostiprinātajām tiesībām uz veiktajam darbam atbilstošu samaksu atbilst tiesību norma, kas neparedz piemaksu par darbu valsts svētku dienās Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm (turpmāk arī – dienesta amatpersonas). Šī ir viena no retajām lietām, kurās atklāts Satversmes

107. pantā ietvertu tiesību saturs. Piemēram, Satversmes tiesa atzina, ka darba samaksas jēdziens arī attiecībā uz dienesta amatpersonām Satversmes 107. panta izpratnē ir saprotams plaši – kā samaksa par paveiktu darbu, un šo samaksu var veidot dažādi elementi. Turklāt šajā lietā tiesa pirmoreiz raksturoja valsts svētku dienu un atpūtas laika nozīmi. Valsts svētku dienas uztur un spēcina Latvijas iedzīvotāju kopīgo vēsturisko atmiņu, valstisko apziņu un nacionālo identitāti. Tādēļ valsts svētku dienām ir jābūt apmaksātām brīvdienām, kurās nodarbinātie var arī atpūsties. Savukārt atpūtas laiks, tostarp valsts svētku dienās, ir ikvienam nodarbinātajam būtiska dzīves sastāvdaļa, kas, no vienas puses, dod iespēju godāt valsts svētku dienu pamatā esošos notikumus, bet, no otras puses, pilda rekreācijas funkcijas. Līdz ar to darbs valsts svētku dienās ir pieļaujams vien īpašos gadījumos. Vienlaikus tiesa uzsvēra, ka Satversmes 107. pantā ir ietverts likumdevēja pienākums izveidot dienesta amatpersonai tādu darba samaksas sistēmu, kas paredz atbilstošu samaksu par darbu valsts svētku dienās. Turklāt atbilstošai samaksai par darbu valsts svētku dienās ir jāpilda ne vien paveikto darbu atlīdzinoša funkcija, bet arī kompensējoša funkcija.

Tiesības uz sociālo nodrošinājumu

Satversmes 109. pantā ietvertās tiesības uz sociālo nodrošinājumu pērn aplūkotas divās lietās. No tām izceļama lieta par vecuma pensijas minimālo apmēru. Minētā lieta papildina Satversmes tiesas judikatūru par sociālā nodrošinājuma minimumu, kas dod iespēju dzīvot cilvēka cieņai atbilstošu dzīvi.²⁵

Lietā Nr. 2020-07-03 par vecuma pensijas minimālo apmēru Satversmes tiesa atzina, ka vecuma pensijas minimālajam apmēram ir divējāda daba. No vienas puses, tas ir saistīts ar sociālās apdrošināšanas sistēmu, jo personai jābūt tajā noteiktu laiku iesaistītai, lai tā varētu saņemt vecuma pensiju šādā apmērā. No otras puses, piemaksa, kuru minimālās vecuma pensijas saņēmējam nodrošina valsts, lai šis apmērs tiktu sasniegts, nav saistīta ar personas veiktajām sociālās apdrošināšanas iemaksām. Tā vairāk lidzinās tādām sociālā nodrošinājuma pasākumiem, ko valsts piešķir personai, lai sniegtu tai nepieciešamo sociālo palīdzību. Tiesa arī secināja, ka likumdevējs pats nav noregulējis būtiskākos ar minimālo vecuma pensiju saistītos jautājumus; vecuma pensijas minimālais apmērs nav noteikts, pamatojoties uz tādu metodi, kas izrietētu no mērķa aizsargāt cilvēka cieņu, izlīdzināt sociālo nevienlīdzību un nodrošināt valsts ilgtspējīgu attīstību; vecuma pensijas minimālais apmērs kopsakarā ar citiem sociālās drošības sistēmas pasākumiem nenodrošina ikvienai personai iespēju dzīvot tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai.

Lietā Nr. 2020-35-01 tika vērtēta tiesību norma, kas neparedz valsts sociālo apdrošināšanu bezdarba gadījumam tādām darba ņēmējam, kurš ir bērna

kopšanas atvaļinājumā un kopj bērnu, kas ir vecāks par pusotru gadu. Satversmes tiesa atzina, ka valsts ar apstrīdēto normu ir izpildījusi tai no Satversmes 109. panta izrietošo pozitīvo pienākumu nodrošināt personām tiesības uz sociālo nodrošinājumu bezdarba gadījumā. Proti, ikviena persona, kura kopj bērnu līdz pusotra gada vecumam, ir pakļauta valsts sociālajai apdrošināšanai bezdarba gadījumam. Savukārt apstrīdētā norma motivē vecākus izmantot bērna kopšanas atvaļinājumu tieši tajā laikā, kad tas ir objektīvi visvairāk nepieciešams, proti, bērna pirmajos dzīves gados.

Tiesības uz laulības, ģimenes, vecāku un bērna tiesību aizsardzību

Pārskata posmā Satversmes tiesa izskatīja divas lietas par Satversmes 110. pantā ietvertajām pamattiesībām.

Lietā Nr. 2020-34-03 par nodevas apmēru mantojuma atstājēja partnerim Satversmes tiesa atkārtoti uzsvēra nepieciešamību aizsargāt viendzimuma partneru ģimenes.²⁶ Tiesa atgādināja, ka no Satversmes 110. panta pirmā teikuma izriet divi likumdevēja pienākumi – pienākums nodrošināt ģimenes juridisko aizsardzību, kā arī pienākums nodrošināt ģimenes ekonomisko un sociālo aizsardzību un atbalstu. Ģimenes juridiskā aizsardzība nozīmē noteikt ģimenes attiecību tiesisko regulējumu, kas ietver arī tiesības juridiski nostiprināt ģimenes attiecības. Saskaņā ar šobrīd spēkā esošo tiesisko regulējumu valsts “juridiski neredz” faktiski pastāvošās viendzimuma partneru ģimenes, jo tām nav nodrošināta iespēja juridiski nostiprināt savas ģimenes

attiecības. Tātad valstī pastāvošā ģimenes aizsardzības un atbalsta sistēma, kas citstarp ietver arī apstrīdēto normu, neaizsargā viendzimuma partneru ģimenes nedz juridiski, nedz ekonomiski un sociāli.

Savukārt lietā Nr. 2021-05-01 tika vērtēts aizliegums par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu sodītai personai būt par bērna aizbildni. Satversmes tiesa atzina, ka Satversmes 110. pantā ir ietverts valsts pienākums nodrošināt aizsardzību arī tādai ģimenei, kas izveidojusies bērna ārpusģimenes aprūpes īstenošanas rezultātā. Bērna vislabākajām interesēm atbilstošas ārpusģimenes aprūpes nodrošināšana ir viens no veidiem, kā likumdevējs var ne vien pildīt tam Satversmes 110. pantā noteikto pienākumu īpaši palīdzēt bez vecāku gādības palikušiem bērniem, bet arī aizsargāt tādas faktiskas ģimenes, kuras izveidojušās, personām audzinot bērnu tādā veidā, kas pielīdzināms vecāku nodrošinātai bērna aprūpei. Tiesa arī norādīja: lai noskaidrotu, vai valstij ir no Satversmes 110. panta izrietošs pienākums veikt pasākumus konkrētu ģimeņu aizsardzībai, izšķirošais ir tas apstāklis, vai konkrētajā gadījumā pastāv ģimeniskas attiecības.

Tiesības uz izglītību

Lietā Nr. 2020-39-02 par Stambulas konvenciju Satversmes tiesa aplūkoja no Satversmes 112. panta izrietošās vecāku tiesības nodrošināt saviem bērniem tādu izglītību un mācības, kas ir saskaņā ar viņu reliģisko pārliecību un filozofiskajiem uzskatiem.²⁷ Tiesa atzina, ka šīs tiesības neliedz valstij mācību saturā ietvert informāciju vai zināšanas par reliģiskiem

²⁵ Sk. Satversmes tiesas 2020. gada 10. decembra spriedumu lietā Nr. 2020-07-03, kā arī 2020. gada 25. jūnija spriedumu lietā Nr. 2019-24-03, 2020. gada 9. jūlija spriedumu lietā Nr. 2019-27-03 un 2020. gada 16. jūlija spriedumu lietā Nr. 2019-25-03.

²⁶ Sk. Satversmes tiesas 2021. gada 8. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2020-34-03, kā arī 2020. gada 12. novembra spriedumu lietā Nr. 2019-33-01.

²⁷ Informācija par lietu Nr. 2020-39-02 ietverta pārskata sadaļā “Starptautiskās un Eiropas Savienības tiesības”.

vai filozofiskiem jautājumiem. Arī izglītojamo bērnu vecākiem nav tiesību iebilst pret šādas informācijas iekļaušanu izglītības saturā, ciktāl šī informācija izglītības saturā tiek iekļauta objektīvā, kritiskā un plurālistiskā veidā, tādējādi veicinot kritiskās domāšanas attīstību.

Lieta Nr. 2020-07-03

Par lietu
Spriedums
Preses relīze
Preses konference
Atsevišķās domas

Satversmes tiesa 2020. gada 10. decembrī pasludināja spriedumu lietā Nr. 2020-07-03 “Par Ministru kabineta 2011. gada 5. decembra noteikumu Nr. 924 “Noteikumi par vecuma pensijas minimālo apmēru” 2.2. apakšpunkta, Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumu Nr. 1605 “Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību” 2.1. apakšpunkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2019. gada 31. decembrim), kā arī Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra noteikumu Nr. 579 “Noteikumi par minimālās valsts vecuma pensijas apmēru” 2. punkta un 3.2. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 109. pantam”.

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas noteic vecuma pensijas minimālo apmēru.

Lieta tika ierosināta pēc Augstākās tiesas un tiesībsarga pieteikumiem. Tajos norādīts, ka vecuma pensijas minimālais apmērs, kas ir zemāks par nabadzības sliekšni, nenodrošina pensijas saņēmēju pamatvajadzības – veselīgu ēdienu, apģērbu, mājokli un veselības aprūpi. Tādējādi apstrīdētās normas

neatbilstot tiesībām uz sociālo nodrošinājumu kopsakarā ar cilvēka cieņas un sociāli atbildīgas valsts principiem. Turklāt minētās normas neatbilstot arī tiesiskās vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma principiem.

Pirmkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka vispār vecuma pensijas apmērs ir saistīts ar personas veiktajām sociālās apdrošināšanas iemaksām. Savukārt minimālās vecuma pensijas apmērs nav tieši saistīts ar šīm iemaksām un ir noteikts vienāds visām personām. Līdz ar to vecuma pensijas minimālajam apmēram ir divējāda daba. No vienas puses, tas ir saistīts ar sociālās apdrošināšanas sistēmu, jo personai jābūt tajā noteiktu laiku iesaistītai, lai tā varētu saņemt vecuma pensiju. No otras puses, piemaksa, kuru minimālās vecuma pensijas saņēmējam nodrošina valsts, lai tiktu sasniegts vecuma pensijas minimālais apmērs, nav saistīta ar personas veiktajām sociālās apdrošināšanas iemaksām. Tā vairāk līdzinās tādām sociālā nodrošinājuma pasākumam, ko valsts piešķir personai, lai sniegtu tai nepieciešamo sociālo palīdzību. Proti, vēsturisku, dažkārt no pašām personām gluži neatkarīgu iemeslu dēļ ne visas personas savas darba dzīves laikā varēja veikt sociālās apdrošināšanas iemaksas. Iespējas veikt šīs iemaksas vai veikt tās noteiktā apmērā ir ietekmējuši dažādi faktori, citstarp arī tas, ka darba periodi iekrituši okupācijas laikā, kad par tiem netika veiktas individualizētas apdrošināšanas iemaksas, zema algu līmenis pagājušā gadsimta deviņdesmitajos gados, kā arī iespējas vai neiespējamība piedalīties pensiju sistēmas otrajā un trešajā līmenī. Tādējādi vecuma pensija tiek izmaksāta arī personām, kas nav veikušas iemaksas Latvijas sociālās apdrošināšanas sistēmā vai ir tās veikušas nelielā apmērā.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina: ņemot vērā vecuma pensijas būtisko lomu pensionāru labklājības nodrošināšanā, vecuma pensijas minimālā apmēra

mērķa definēšana un šā apmēra noteikšanas metodes pamatprincipu izstrāde ir tik būtiski jautājumi, ka tie jāizlemj pašam likumdevējam. Tomēr likumdevējs šos jautājumus nav noregulējis. Turklāt nav skaidrs, uz kādas metodes pamata Ministru kabinets noteicis vecuma pensijas minimālo apmēru. Tiesa arī secināja, ka apstrīdētajās normās noteiktais vecuma pensijas minimālais apmērs kopsakarā ar citiem sociālās drošības sistēmas pasākumiem nenodrošina to, ka ikviens minimālās pensijas saņēmējs var dzīvot tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai. Personai, kas saņem vecuma pensiju minimālā apmērā, jābūt spējīgai sev nodrošināt visu to, kas nepieciešams elementāras izdzīvošanas garantēšanai, kā arī spējīgai sev nodrošināt pilnvērtīga sabiedrības locekļa statusu. Tiesa piebilda, ka personai, kas saņem vecuma pensiju minimālā apmērā, gan ir pieejami dažādi sociālās drošības sistēmas pasākumi, tostarp valsts un pašvaldības sociālās palīdzības pabalsti, kā arī sociālās palīdzības pasākumi. Tomēr ne visi šie pasākumi ir pieejami ikkatrai personai, liela daļa no tiem paredzēti konkrētu vajadzību, nevis vispār pamatvajadzību apmierināšanai, turklāt pieejamo pasākumu apjoms un apmērs dažādās pašvaldībās ir atšķirīgs. Tāpat valstī nav veikts sociālo pakalpojumu novērtējums, un tādējādi nav iespējams arī izdarīt secinājumus par to, vai šie pakalpojumi spēj nodrošināt to saņēmēju pamatvajadzību apmierināšanu.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmes 1. un 109. pantam un līdz ar to nevērtēja to atbilstību Satversmes 91. pantam.

Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis pievienoja spriedumam atsevišķās domas. Tajās norādīts, ka minimālā vecuma pensija ir valsts sociālās apdrošināšanas papildu atbalsta pasākums, nevis sociālās palīdzības atbalsta pasākums. Minimālā vecuma pensija tiek izmaksāta neatkarīgi no tā, kāds ir personas mantiskais stāvoklis un vajadzība pēc palīdzības. Turpretim sociālās palīdzības atbalsta pasākumi esot individuāli un mērķēti uz personu vajadzībām. Tiesnesis arī uzsvēra, ka vecuma pensijas minimālais apmērs ir noteikts pēc pamatotas, aprēķinos balstītas metodes.

Lai varētu atzīt, ka personas tiesības uz sociālo nodrošinājumu tiek garantētas vismaz minimālajā līmenī, personai, kas saņem vecuma pensiju minimālā apmērā, jābūt spējīgai sev nodrošināt visu to, kas nepieciešams elementāras izdzīvošanas garantēšanai, kā arī spējīgai sev nodrošināt pilnvērtīga sabiedrības locekļa statusu.

Lieta Nr. 2020-18-01

Par lietu
Spriedums
Preses relīze
Tiesneša video

Satversmes tiesa 2020. gada 17. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-18-01 “Par Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 37. panta ceturrtās daļas 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 106. panta pirmajam teikumam”.

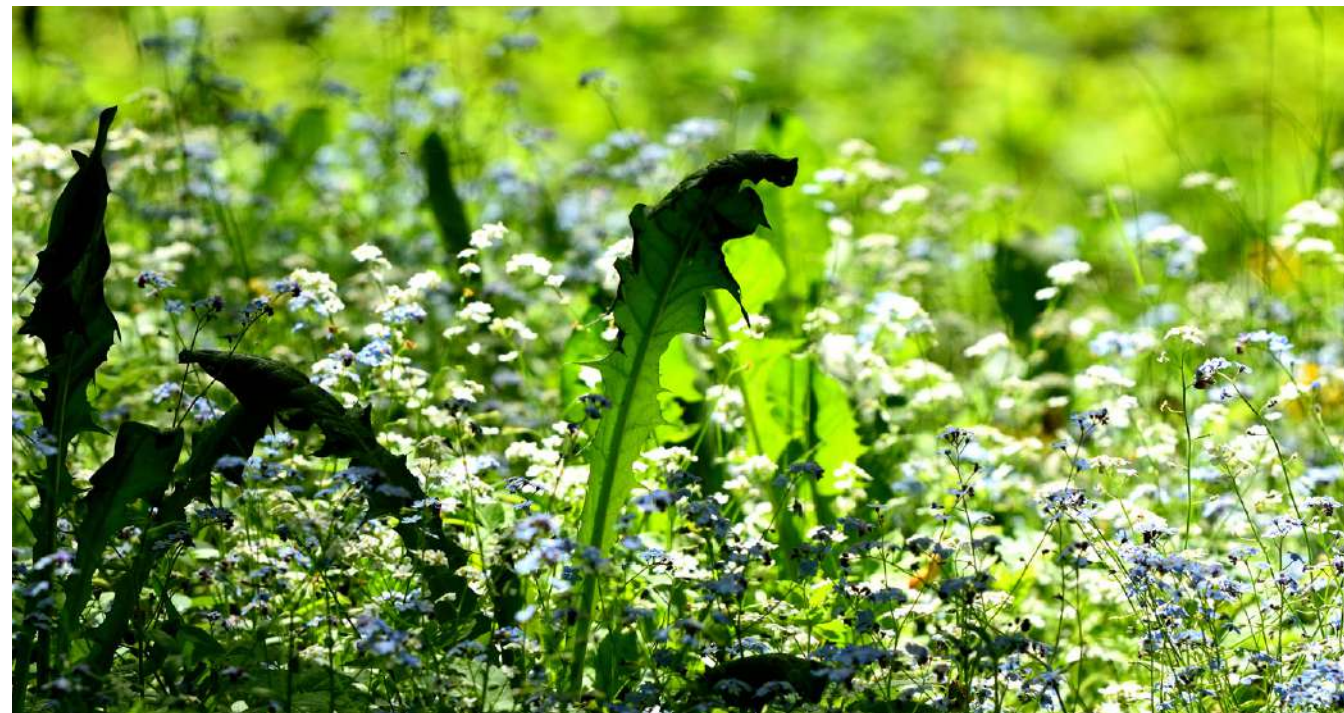
Lietā tika vērtēts regulējums, kas liedz sodītai personai kandidēt uz valdes vai padomes locekļa amatu kapitālsabiedrībā, kurā kapitāla daļas pieder valstij vai atvasinātai publiskai personai.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējs strādā vadošā amatā publiski privātā kapitālsabiedrībā un ka viņš ticis atzīts par piemērotāko kandidātu šīs kapitālsabiedrības valdes locekļa amatam. Tomēr pēc tam, kad saņemta informācija par pieteikuma iesniedzēja sodāmību, viņa virzīšana minētajam amatam apturēta, pamatojoties uz Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likuma (turpmāk – Kapitālsabiedrību pārvaldības likums) 37. panta ceturrtās daļas 2. punktu. Tajā ietverts aizliegums kandidēt uz kapitālsabiedrības valdes vai padomes locekļa amatu, ja persona sodīta par tišu noziedzīgu nodarījumu, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka minētā tiesību norma nesamērīgi ierobežo tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos.

Pirmkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka Kapitālsabiedrību pārvaldības likuma 37. panta ceturrtās daļas 2. punkts regulē valdes un padomes locekļu nominēšanas kārtību atvasinātas publiskas personas kapitāla daļu pārvaldīšanas gadījumā, bet 31. panta ceturrtās daļas 2. punkts paredz tiesisko seku ziņā identisku regulējumu attiecībā uz valsts kapitāla daļu pārvaldīšanu. Tādēļ tiesa paplašināja prasījumu un izvērtēja ne tikai 37. panta ceturrtās daļas 2. punkta, bet arī 31. panta ceturrtās daļas 2. punkta satversmību.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka valdes un padomes locekļiem kapitālsabiedrībā ir īpaša loma, jo viņi nodrošina šīs sabiedrības pārvaldi. Viņi ir sabiedrības dalībnieku vai akcionāru uzticības personas, kurām tiek uzticēta svešas mantas pārvaldīšana. Tādējādi apstrīdētajās normās ietvertais aizliegums kandidēt uz kapitālsabiedrības valdes un padomes locekļa amatu, ja persona sodīta par tišu noziedzīgu nodarījumu, samazina sabiedrībā iespējamās šaubas, ka valdes un padomes locekļi resursus varētu izmantot neefektīvi vai ekonomiski nepamatoti.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajās normās ietvertais aizliegums kandidēt uz kapitālsabiedrības valdes vai padomes locekļa amatu attiecas uz visām personām, kas bijušas sodītas par tišu noziedzīgu nodarījumu, neatkarīgi no sodāmības

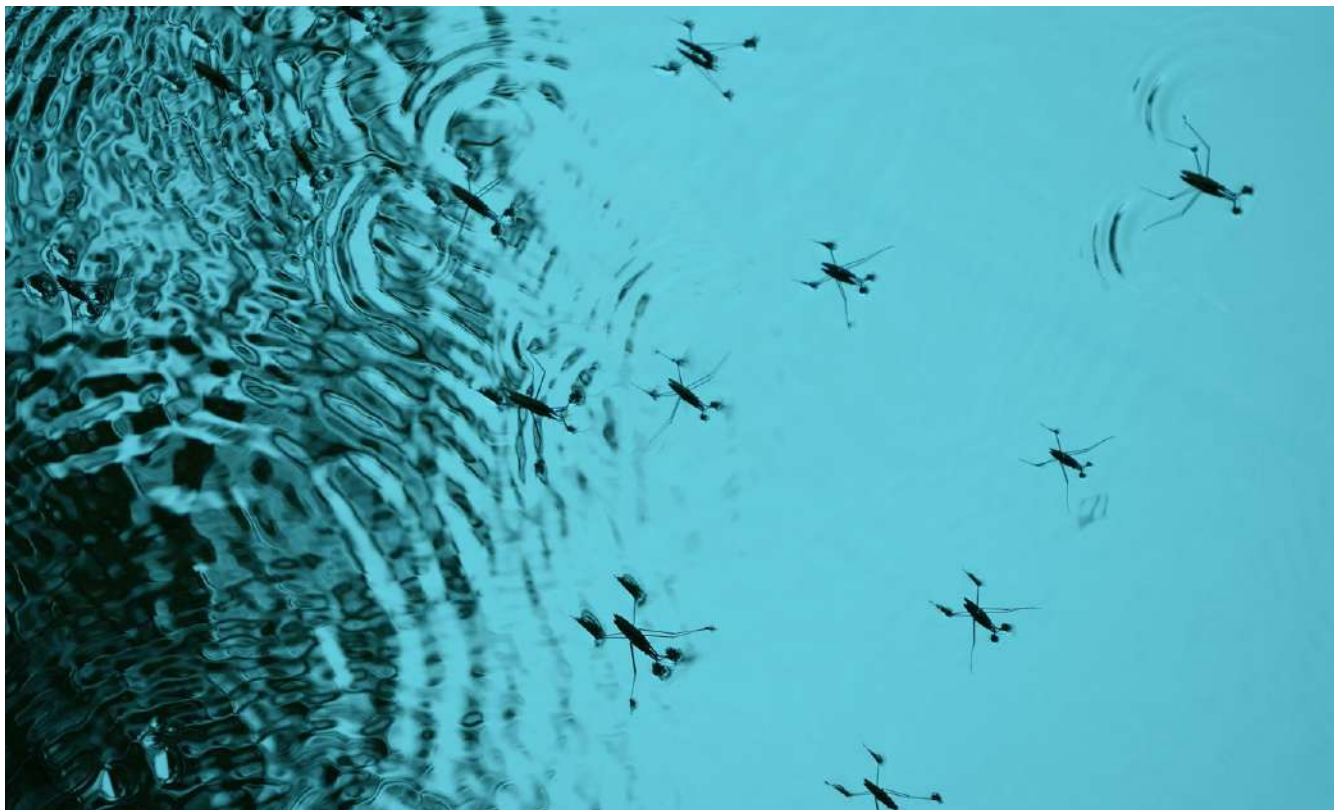

dzēšanas vai noņemšanas. Tas pilnībā liedz atsevišķai personu grupai kandidēt uz šādu amatu, kā arī nepieļauj nekādus izņēmumus. Turklāt aizliegums ir noteikts uz mūžu, proti, ir spēkā neierobežotu laiku arī pēc sodāmības dzēšanas vai noņemšanas. Līdz ar to apstrīdētajās normās ietvertais aizliegums ir absolūts.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka persona, kas agrāk izdarījusi tišu noziedzīgu nodarījumu, dzīves gaitā var mainīties. Tādēļ personai, kurai sodāmība ir dzēsta vai noņemta, likumdevējs var noteikt papildu ierobežojumus vai juridiskas sekas tikai tad, ja tas nepieciešams būtisku interešu aizsardzībai un nodrošināšanai. Tiesa neguva apstiprinājumu tam, ka likumdevējs, nosakot absolūto aizliegumu kandidēt uz kapitālsabiedrības valdes vai padomes locekļa amatu, būtu pēc būtības apspriedis iespēju, ka personas attieksme un rīcība laika gaitā var mainīties. Vienlaikus tiesa norādīja, ka apstrīdētajās normās ietvertā absolūtā aizlieguma mērķi līdzvērtīgā kvalitātē ir iespējams sasniegt ar alternatīviem līdzekļiem, proti, paredzot izņēmumus no šā aizlieguma. Tomēr likumdevējs šādu izņēmumus nav apsvēris.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajās normās ietvertais absolūtais aizliegums neatbilst samērīguma principam un nav noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. Līdz ar to apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Persona, kas agrāk izdarījusi tišu noziedzīgu nodarījumu, dzīves gaitā var mainīties.

Lieta Nr. 2020-21-01

Par lietu

Spriedums

Preses relize

Tiesneša video

Satversmes tiesa 2021. gada 15. janvārī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-21-01 “Par Latvijas Sodū izpildes kodeksa 45. panta piektās daļas pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas liedz notiesātajam satikties ar ģimenes locekli, kurš izcieš sodu citā brīvības atņemšanas iestādē un ir saņēmis atļauju īslaicīgi atstāt tās teritoriju.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējs, izciešot sodu brīvības atņemšanas iestādē, lūdzis tās priekšniekam atļauju satikties ar savu māti, kura izcieš sodu citā brīvības atņemšanas iestādē un ir saņēmusi atļauju atstāt tās teritoriju. Tomēr šāda atļauja neesot tikusi dota, jo apstrīdētā norma liedzot notiesātajiem satikties ar personām, kuras izcieš sodu citās brīvības atņemšanas iestādēs. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma tādējādi nepamatoti ierobežo viņa tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka personas tikšanās ar citām personām, it īpaši ģimenes locekļiem, ir būtisks tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību īstenošanas priekšnoteikums, jo šādas satikšanās ļauj atjaunot un nostiprināt savstarpējās attiecības. Šīs tiesības ir attiecināmas arī uz ieslodzītajām personām – tostarp tām, kas vēlas satikties ar ģimenes locekļiem, kuri izcieš sodu citās brīvības atņemšanas iestādēs.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētā norma neļauj nevienam notiesātajam, kas atrodas brīvības atņemšanas iestādē, satikties ar ģimenes locekli, kurš izcieš sodu citā brīvības atņemšanas iestādē. Individuāla izvērtējuma neesības dēļ netiek apsvērts abu personu izdarīto noziedzīgo nodarījumu veids un smagums. Tāpat netiek vērtēts tas, vai ģimenes locekļi konkrēto noziedzīgo nodarījumu ir izdarījuši kopīgi, kā arī abu personu uzvedība ieslodzījuma vietā, izciestās soda daļas ilgums un citi faktori, kuri individuāla izvērtējuma gadījumā ļautu brīvības atņemšanas iestādes priekšniekam nonākt pie pamatota secinājuma par to, vai konkrētā satikšanās var apdraudēt sabiedrības drošību. Turklāt likumdevējs nav apsvēris, vai tiešām ikviens notiesātais, kas izcieš sodu brīvības atņemšanas iestādē, ir tāds, kuram pilnībā atņemamas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību šajā aspektā. Tiesa neguva apstiprinājumu tam, ka ikkatrs notiesātais, kas izdarījis jebkāda smaguma noziedzīgu nodarījumu, piemēram, noziedzīgu nodarījumu aiz neuzmanības, būtu automātiski uzskatāms par tik būtisku draudu sabiedrības drošībai, ka viņam noteiktais aizliegums tikties ar ģimenes locekli, kas izcieš sodu citā brīvības atņemšanas iestādē, būtu pamatots arī bez jebkāda individuāla izvērtējuma.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka personas norobežošana no ārpasaules var ierobežot šīs personas iespējas vēlāk iekļauties sabiedrībā. Turpretim stabilas attiecības ar ģimeni un pozitīva attieksme pret sabiedrību kopumā var ne tikai veicināt resocializāciju, bet arī novērst noziedzīgu nodarījumu recidīvu. Nav pamata uzskatīt, ka tikšanās ar ģimenes locekli, kurš izcieš sodu citā brīvības atņemšanas iestādē, uz notiesāto personu nevarētu atstāt arī pozitīvu ietekmi. Tas varētu notikt, piemēram, situācijā, kad viena notiesātā persona resocializācijas procesā jau ir sasniegusi ievērojamu progresu, mainījusi savu attieksmi pret noziedzīgo nodarījumu un spērusi soļus ceļā uz likumpaklausīgu dzīvi. Šādā situācijā pozitīvi varētu tikt ietekmēta arī otra notiesātā persona.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums nav samērīgs. Tādējādi apstrīdētā norma, ciktāl tā bez individuāla izvērtējuma liedz notiesātai personai satikšanos ar ģimenes locekli, kurš izcieš sodu citā brīvības atņemšanas iestādē un ir saņēmis atļauju īslaicīgi atstāt brīvības atņemšanas iestādes teritoriju, neatbilst Satversmes 96. pantam.

**Notiesātai personai
ir tiesības veidot
un uzturēt attiecības
ar ģimenes locekli arī tad,
ja viņš izcieš sodu
citā brīvības
atņemšanas iestādē.**

Lieta Nr. 2020-26-0106

Par lietu

Spriedums

Preses relize

Tiesneša video

Satversmes tiesa 2020. gada 11. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-26-0106 “Par likuma “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” 8. un 9. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam un 9. panta atbilstību Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pantam”.

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas aizliedz azartspēļu organizēšanu ar Covid-19 izplatību saistītās ārkārtējās situācijas laikā.

Lietā tika ierosināta pēc komersantu, kas nodarbojas ar azartspēļu organizēšanu, konstitucionālajām sūdzībām. Tajās norādīts, ka ar apstrīdētajām normām ārkārtējās situācijas laikā esot aizliegts organizēt azartspēles un izlozes, izņemot interaktīvās azartspēles, skaitļu izlozes un momentloterijas, bet Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijai noteikts pienākums apturēt visas azartspēļu organizēšanas licences gan fiziskajā, gan elektroniskajā vidē. Apstrīdētās normas ierobežojot pieteikumu iesniedzēju tiesības uz īpašumu, proti, tiesības veikt komercdarbību uz licences pamata. Šis pamattiesību ierobežojums neesot samērīgs, turklāt Saeima esot pārkāpusi labas likumdošanas principu, tiesiskās palāvības principu un tiesiskās vienlīdzības principu, bet likuma 9. pants neatbilstot arī Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pantā ietvertajai personas brīvībai veikt uzņēmējdarbību.

Pirmkārt, Satversmes tiesa konstatēja, ka nevienai pieteikumu iesniedzējai nebija aizskartas Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pantā paredzētās tiesības. Tādēļ tiesvedība daļā par likuma 9. panta iespējamo neatbilstību Līguma par Eiropas Savienības darbību 49. pantam tika izbeigta.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka ārkārtējā situācija ir īpašs tiesiskais režīms, kura laikā Ministru kabinets var ierobežot tiesības un brīvības, kā arī uzlikt papildu pienākumus. Šāds izpildvarai dotais pilnvarojums ir pamatots galvenokārt uz tās iespējām rīkoties ātri, kā arī uz izpildvaras saikni ar jomas speciālistiem, kuri spēj novērtēt ar ārkārtējo situāciju saistītos riskus no zinātniskā – konkrētajā gadījumā epidemioloģiskā un infektoloģiskā – skatpunkta. Ministru kabinets kā skaitliski mazāks un idejiskajā ziņā vairāk vienots valsts varas institūts situācijā, kuras steidzamība neļauj gaidīt, kamēr Saeima attiecīgos lēmumus pieņems likumdošanas procesa ietvaros, tiek pilnvarots spert atsevišķus soļus, kas normālos apstākļos ir Saeimas kompetencē. Šāda kārtība atbilst varas dalīšanas principam. Vienlaikus tiesa uzsvēra, ka šāds pilnvarojums nemaina parlamenta kā demokrātiski

tieši leģitimēta likumdevēja statusu. Ja parlaments secina, ka noteiktu jautājumu, kas saistīts ar ārkārtējo situāciju, tas pietiekami ātri un efektīvi ir spējīgs risināt pats, tam arī ārkārtējās situācijas laikā ir tiesības pašam pieņemt nepieciešamo regulējumu.

Treškārt, Satversmes tiesa norādīja: ārkārtējā situācijā pieņemot normas, kas ir saistītas ar ārkārtējās situācijas izraisītāju, pieļaujami izņēmumi no parlamentam noteiktajiem informēšanas un pamatošanas pienākumiem. Ja pastāv būtisks un nopietns risks, kuram pakļauta personu veselība un labklājība, tad valstij ir pienākums veikt saprātīgus un piemērotus pasākumus, lai aizsargātu personu pamattiesības jau tad, kad negatīvās sekas vēl nav radušās. Situācijā, kura ir unikāla un neskaidra, likumdevējam ir tiesības pieņemt lēmumus, kas ir balstīti uz saprātīgu pieņēmumu un vērsti uz pamattiesību aizsardzību. Tādēļ gadījumos, kad ir nepieciešama maksimāli ātra rīcība, jo citādi tiktu nodarīts kaitējums sabiedrības interesēm, likumdevējam nav nepieciešams veikt tādus pētījumus par attiecīgā kaitējuma draudiem vai rīkot tādas debates par kaitējuma novēršanu, kas būtiski aizkavētu lēmuma pieņemšanu un tā efektivitāti.

Ceturtkārt, izvērtējot klātienē azartspēļu ierobežošanu, Satversmes tiesa atzina, ka demokrātiskas tiesiskas valsts funkcionēšanas priekšnoteikums ir katras atsevišķas personas spēja pašierobežot savu egoistisko brīvību un rīkoties atbildīgi. Ar pandēmijas izplatību saistītas ārkārtējās situācijas apstākļos būtu gaidāms, ka cilvēki izvērtēs nepieciešamību apmeklēt konkrētas izklaides vietas un socializēties. Tomēr gadījumos, kad cilvēkam ir nosliece uz azartspēļu atkarību vai cilvēks jau ir no tām atkarīgs, viņš vairs nespēj objektīvi novērtēt savu vēlmi apmeklēt spēļu zāli un no šīs vēlmes izrietošās sekas. Tādējādi, liedzot pieeju azartspēļu zālēm, tika sargāta gan pašu azartspēļu zāļu apmeklētāju veselība, gan arī viņu kontaktpersonu un attiecīgi visas sabiedrības veselība. Turklāt, atturot personas no azartspēlēm, tās tika atturētas arī no savu finanšu līdzekļu ieguldīšanas attiecīgajās izklaidēs. Ņemot vērā apstrīdēto normu pieņemšanas laikā konstatētos Covid-19 izplatības apmērus un bīstamību, kā arī vīrusa izplatības veidu, tiesa secināja, ka šāds klātienē azartspēļu ierobežojums bija nepieciešams, samērīgs un līdz ar to atbilstošs Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam.

Savukārt attiecībā uz interaktīvo azartspēļu ierobežošanu tiesa norādīja, ka ir būtiski ņemt vērā brīdi, kādā apstrīdētās normas tika pieņemtas. Proti, ar ārkārtējo situāciju saistītās izmaiņas iedzīvotāju ikdienā, kuras radīja gan psiholoģisku, gan materiālu ietekmi, varēja mudināt personas pievērsties azartspēlēm vai spēlēt tās lielākos apjomos nekā pirms tam. Tādējādi likumdevējam varēja rasties pamatota vēlme noteikt uz piesardzības principu balstītus ierobežojumus, lai novērstu potenciālo kaitējumu sabiedrībai vai tās daļai. Tomēr tiesa uzsvēra: demokrātiskā tiesiskā valstī indivīda pašnoteikšanās brīvībai ir augstākā vērtība. Šī brīvība aptver jebkādu cilvēka izvēli, ciktāl tā neapdraud

citu cilvēku tiesības, konstitucionālo kārtību vai arī citas sabiedrībai būtiskas intereses. Likumdevējam ir jārespektē personu izvēles brīvība un jāuzticas to spējai novērtēt šādas brīvības izpausmes sekas, kamēr vien tās ietekmē tikai pašu personu. Kā atzina tiesa, nav pamata vispārīgi pieņemt, ka jau minimālu summu ieguldīšana konkrēta veida izklaidē novestu pie personu finansiālā stāvokļa pasliktināšanās vai radītu kaitējumu sabiedrības labklājībai. Tāpat nav pamata uzskatīt, ka, piemēram, vienreizēja vai īslaicīga iesaistīšanās azartspēlē varētu tik ļoti negatīvi ietekmēt personas veselību, ka valstij būtu nepieciešams iejaukties. Tiesa arī uzsvēra, ka Saeima vispār nebija vērtējusi interaktīvo azartspēļu ierobežojuma alternatīvas. Tādējādi šis ierobežojums tika atzīts par nesamērīgu un līdz ar to neatbilstošu Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam.

Visbeidzot, izvērtējot klātienē azartspēļu ierobežojuma atbilstību tiesiskās vienlīdzības principam, Satversmes tiesa secināja, ka klātienē azartspēles nav salīdzināmas ar izlozēm un momentloterijām un tādējādi arī to organizatori nav atzīstami par salīdzināmām grupām Satversmes 91. panta izpratnē. Tāpat par salīdzināmām grupām nav atzīstami azartspēļu organizatori, kas nodrošina spēļu zāļu darbību, un citi komersanti. Līdz ar to klātienē azartspēļu ierobežojums atbilst Satversmes 91. pantam pirmajam teikumam.

Demokrātiskā tiesiskā valstī indivīda pašnoteikšanās brīvībai ir augstākā vērtība. Likumdevējam ir jārespektē personas izvēles brīvība un jāuzticas tās spējai novērtēt šādas brīvības izpausmes – varbūt pat potenciāli paškaitējošas darbības – sekas, kamēr vien tās ietekmē tikai pašu personu.

Lieta Nr. 2020-29-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Atsevišķās domas

Satversmes tiesa 2021. gada 28. janvārī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-29-01 “Par Apsardzes darbības likuma 15. panta 8. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 106. panta pirmajam teikumam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas liedz izsniegt apsardzes sertifikātu no alkohola atkarīgajiem.

Lieta tika ierosināta pēc Administratīvās apgabaltiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka apstrīdētā norma noteic absolūtu aizliegumu izsniegt apsardzes sertifikātu personai, kurai diagnosticēta alkohola atkarība. Apstrīdētā norma nepieļaujot veselības stāvokļa individuālu izvērtējumu un attiecoties arī uz personu,

kurai konstatēta stabila alkohola atkarības remisija. Tādējādi apstrīdētā norma nesamērīgi ierobežojot tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir sabiedrības drošības aizsardzība. Ar aizliegumu izsniegt apsardzes sertifikātu personai, kurai diagnosticēta alkohola atkarība, tiek novērsts sabiedrības drošības apdraudējums, kas varētu rasties gadījumā, ja apsardzes darbinieks nepienācīgi pildītu savus darba uzdevumus un tādējādi nevis aizsargātu sabiedrības drošību, bet pat to apdraudētu, piemēram, nepamatoti pielietojot spēku vai ieroci.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums izsniegt apsardzes sertifikātu attiecas uz ikvienu personu, kurai diagnosticēta alkohola atkarība, un tādējādi pilnībā liedz šādai personai strādāt par apsardzes darbinieku. Minētais aizliegums neparedz katra konkrētā gadījuma individuālu izvērtējumu, tārad nepieļauj nekādus izņēmumus. Turklāt šis aizliegums ir noteikts uz mūžu – tas ir spēkā arī tad, ja personas slimības gaita ir mainījusies un persona vairs nelieto alkoholu. Līdz ar to apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums ir absolūts.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka personai noteiktā diagnoze “alkohola atkarība” pati par sevi nenožīmē, ka persona dzīves gaitā nevarētu mainīties un ilgstoši atturēties no alkohola lietošanas. Persona, kura ilgstoši atturas no alkohola lietošanas un kurai nav konstatētas alkohola atkarības izraisītas bioloģiskas un sociālas sekas, nevar apdraudēt apkārtējos. Likumdevējs šo apstākli nav ņēmis vērā. Vienlaikus tiesa atzina, ka apstrīdētajā normā ietvertā absolūtā aizlieguma leģitīmo mērķi līdzvērtīgā kvalitātē ir iespējams sasniegt ar alternatīviem līdzekļiem, proti, paredzot izņēmumus no šā aizlieguma. Tomēr likumdevējs šādu alternatīvu līdzekļu esību nav apspriedis. Līdz ar to apstrīdētā

norma ir pretrunā samērīguma principam un tādēļ neatbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas tiesneši Aldis Laviņš un Jānis Neimanis pievienoja spriedumam atsevišķas domas. Tajās secināts, ka personai, kurai diagnosticēta alkohola atkarība, apstrīdētā norma aizliedz izsniegt apsardzes sertifikātu tikai tad, ja šī diagnoze dod pamatu apšaubīt personas spēju veikt apsarga pienākumus. Līdz ar to tiesvedību lietā esot vajadzējis izbeigt. Tiesneši arī norādīja uz absolūtā aizlieguma satversmības izvērtēšanas metodoloģijas trūkumiem, aicinot tās vietā izmantot pamattiesību ierobežojuma satversmības izvērtēšanas metodoloģiju.

Starp personām, kurām diagnosticēta alkohola atkarība, ir arī tādas personas, kuras atrodas trīs un vairāk gadu remisijas fāzē un risku sabiedrības drošībai nerada.

Lieta Nr. 2020-30-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Tiesneša video

Satversmes tiesa 2021. gada 5. martā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-30-01 “Par Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma pārejas noteikumu 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 92. panta trešajam teikumam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas noteic pārejas periodu, kurā tiesības uz nemantiskā kaitējuma atlīdzinājumu var īstenot personas, kurām šīs tiesības paredzēja likums “Par izziņas iestādes, prokuratūras

vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu” (turpmāk – Zaudējumu atlīdzināšanas likums).

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka 2018. gada 18. janvārī stājās spēkā pieteikuma iesniedzēju attaisnojošs spriedums krimināllietā, kas ir pamats prasīt nemantiskā kaitējuma atlīdzinājumu. Atbilstoši tobrīd spēkā esošajam Zaudējumu atlīdzināšanas likumam pieteikuma iesniedzējs minētās tiesības uz atlīdzinājumu esot varējis īstenot 10 gadu laikā. Tomēr 2018. gada 1. martā esot stājies spēkā Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likums (turpmāk – Atlīdzināšanas likums). Saskaņā ar apstrīdēto normu pēc Atlīdzināšanas likuma spēkā stāšanās pieteikuma iesniedzēja rīcībā esot bijuši četri mēneši un 18 dienas, lai viņš īstenotu savas tiesības prasīt atlīdzinājumu. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma tādējādi neatbilst tiesiskās paļāvības principam un tiesībām uz atlīdzinājumu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka likumdevējam ir tiesības pieņemt arī tādu tiesisko regulējumu, kam ir tūlītējs spēks. Proti, tiesiskais regulējums var tikt attiecināts arī uz tādām tiesiskajām attiecībām, kuras bijušas ievadītas pirms šā tiesiskā regulējuma spēkā stāšanās un pēc tam turpinās. Tomēr likumdevējam, pieņemot tiesību normu, vienmēr ir jāpārliedz par tās ietekmi uz pastāvošajām tiesiskajām attiecībām. Konkrētajā gadījumā pieteikuma iesniedzējam bija radusies likumīga, pamatota un saprātīga, Zaudējumu atlīdzināšanas likuma regulējumā balstīta tiesiskā paļāvība uz to, ka viņš savas tiesības prasīt nemantiskā kaitējuma atlīdzinājumu varēs īstenot Civillikumā noteiktajā 10 gadu noilguma termiņā.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka viens no veidiem, kā nodrošināt ar tūlītēju spēku laikā pieņemto tiesību normu tiesiskumu, ir pārejas perioda noteikšana. Nosakot saudzējošu pāreju uz jauno tiesisko regulējumu, likumdevējam ir vispusīgi un pilnvērtīgi jāapsver visu konkrētās tiesību normas tvērumā ietilpstošo personu situācija. Likumdevējam ir jāizvērtē esošo tiesību apjoms un jānodrošina personām efektīva tiesiskā

aizsardzība vai arī jāpamato, kāpēc šāda aizsardzība nav jānodrošina.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējs nav vispusīgi un pilnvērtīgi pārliedzies par apstrīdētās normas ietekmi uz jau pastāvošajām tiesiskajām attiecībām. Atkarībā no nemantiskā kaitējuma atlīdzinājuma tiesiskā pamata rašanās brīža saskaņā ar apstrīdēto normu personai šo tiesību izmantošanai atvēlētais laiks varēja būt no vienas dienas līdz nepilniem sešiem mēnešiem. Pārejas regulējuma jēgai un taisnīguma principam pretēja ir tāda situācija, ka pārejas periods tiek noteikts patvaļīgi, padarot tiesību izmantošanas termiņu atkarīgu no tādiem apstākļiem, kurus persona faktiski nevar ietekmēt. Tiesa arī uzsvēra, ka likumdevējs nedrīkst bez īpaša pamatojuma vai izvērtējuma pasliktināt personas tiesisko stāvokli. Līdz ar to apstrīdētā norma, ciktāl tā attiecas uz tiesībām prasīt atbilstīgu nemantiskā kaitējuma atlīdzinājumu tad, ja tā tiesiskais pamats radies ne vairāk kā sešus mēnešus pirms Atlīdzināšanas likuma spēkā stāšanās, neatbilst Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās paļāvības principam un 92. panta trešajam teikumam.

Likumdevējam, pieņemot tiesību normu, vienmēr ir jāpārliedz par tās ietekmi uz pastāvošajām tiesiskajām attiecībām.

Lietā Nr. 2020-34-03

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Preses konference

Atsevišķās domas: **1**; **2**.

Satversmes tiesa 2021. gada 8. aprīlī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-34-03 “Par Ministru kabineta 2009. gada 27. oktobra noteikumu Nr. 1250 “Noteikumi par valsts nodevu par īpašuma tiesību un ķīlas tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā” 13. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 105. un 110. pantam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas noteic valsts nodevas apmēru mantiniekiem par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā.

Lietā tika ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma. Tajā norādīts, ka apstrīdētā norma nenodrošina aizsardzību un atbalstu viendzimuma partneru izveidotām ģimenēm, jo mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam tā paša dzimuma partnerim, kuram ar mantojuma atstājēju bija izveidota ģimene, paredz tādu pašu valsts nodevas apmēru kā cilvēkam, kuru ar mantojuma atstājēju nav saistījušas ģimenes attiecības. Proti, testamentārās vai līgumiskās mantošanas gadījumā mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam tā paša dzimuma partnerim esot jāmaksā 60 reižu lielāka valsts nodeva par to, kas paredzēta mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam laulātajam. Tādējādi apstrīdētā norma neatbilstot tiesībām uz ģimenes aizsardzību un atbalstu, tiesībām uz īpašumu, kā arī tiesiskās vienlīdzības un diskriminācijas aizlieguma principiem.

Pirmkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētajā normā paredzēts ekonomisks atbalsts mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam laulātajam, radiniekiem un adoptētajiem. Tas izpaužas kā samazināts valsts nodevas apmērs salīdzinājumā ar valsts nodevas apmēru, kas jāmaksā citām personām, kuras ar mantojuma atstājēju nesaistīja ģimenes vai radniecības attiecības. Savukārt mantojuma atstājēja pārdzīvojušajam tā paša dzimuma partnerim, kas var mantot vienīgi uz testamenta vai mantojuma līguma pamata, ir jāmaksā valsts nodeva tādā pašā apmērā kā jebkurai citai personai, kam nebija ģimenes saišu ar mantojuma atstājēju. Proti, apstrīdētajā normā ietvertais ģimenes ekonomiskā atbalsta pasākums nav attiecināts uz viendzimuma partneru ģimenēm.

Otrkārt, Satversmes tiesa atgādināja, ka likumdevējam nav rīcības brīvības izvēlēties, vai ģimene, citstarp arī viendzimuma partneru ģimene, vispār būtu jāaizsargā un jāatbalsta, – tas ir likumdevēja pienākums, ko tieši nosaka Satversmes 110. panta pirmais teikums. Šajā Satversmes normā visupirms ir ietverts likumdevēja pienākums nodrošināt ģimenes juridisko aizsardzību jeb noteikt ģimenes attiecību tiesisko regulējumu. Tam pakārtots ir pienākums nodrošināt ģimenes ekonomisko un sociālo aizsardzību un atbalstu. Nosakot ģimenes attiecību tiesisko regulējumu, ir jānodrošina personām iespēja juridiski nostiprināt savas ģimenes attiecības un tikt valsts atzītām par ģimeni. Vienlaikus jānodrošina arī ģimenes un tās locekļu aizsardzība viņu personiskajās un mantiskajās attiecībās. Savukārt, nosakot ģimenes ekonomiskās un sociālās aizsardzības un atbalsta tiesisko regulējumu, likumdevēja rīcības brīvība ir plašāka. Likumdevējs var brīvi izvēlēties, kāda rakstura pasākumus paredzēt ģimenei noteiktās situācijās, balstoties uz objektīviem un pamatotiem kritērijiem. Tiesa arī uzsvēra, ka atbilstoši cilvēka cieņas principam ikvienas ģimenes aizsardzības un atbalsta tiesiskajam regulējumam ir jābūt jēgpilnam. Tiesiskais regulējums, kas paredzētu viendzimuma partneru ģimenei vien formālu atzīšanu,

bet nenodrošinātu aizsardzību un atbalstu, pēc būtības nozīmētu viendzimuma partneru ģimenes atzīšanu par nesvarīgu ģimenes formu un tādējādi būtu cilvēka cieņu aizskarošs. Turklāt likumdevēja rīcības brīvību Satversmes 110. panta pirmajā teikumā ietvertu pienākumu izpildē ierobežo ne vien cilvēka cieņas princips, bet citstarp arī tiesiskās vienlīdzības princips un diskriminācijas aizlieguma princips. Atbilstoši šiem vispārējiem tiesību principiem likumdevēja pieņemtais viendzimuma partneru ģimenes attiecību tiesiskais regulējums un sociālās un ekonomiskās aizsardzības un atbalsta tiesiskais regulējums nedrīkst bez racionāla pamata nostādīt šīs ģimenes nelabvēlīgākā stāvoklī salīdzinājumā ar dažādu dzimumu partneru ģimenēm.

Treškārt, Satversmes tiesa atzina, ka ģimenes attiecību tiesiskā regulējuma forma un saturs ir visai sabiedrībai būtisks jautājums, kura izlemšanai nepieciešama likumdevēja izšķiršanās. Tādējādi tieši likumdevējam ir pienākums ar likumu noteikt viendzimuma partneru ģimenes attiecību tiesisko regulējumu. Likumdevējs ir tiesīgs likumā paredzēt Ministru kabinetam tādu pilnvarojumu, kura ietvaros Ministru kabinets noteic ģimenes ekonomiskās vai sociālās aizsardzības vai atbalsta pasākumus. Taču Ministru kabinets nav tiesīgs pieņemt šādu regulējumu attiecībā uz tādām ģimenēm, kurām likumdevējs nav noteicis ģimenes attiecību tiesisko regulējumu.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa secināja, ka saskaņā ar šobrīd spēkā esošo tiesisko regulējumu valsts “juridiski neredz” faktiski pastāvošās viendzimuma partneru ģimenes, jo tām nav nodrošināta iespēja juridiski nostiprināt savas ģimenes attiecības. Tātad viendzimuma partneri juridiski netiek uzskatīti par ģimeni un savstarpējās tiesiskās attiecības var regulēt tikai kā tādas personas, starp kurām nav ģimenes saišu. Tā kā pagaidām nav tāda viendzimuma partneru ģimenes attiecību tiesiskā regulējuma, kas ļautu juridiski nostiprināt viendzimuma partneru ģimenes attiecības, šobrīd nav iespējams arī identificēt šādu ģimeni, lai nodrošinātu tās sociālo un ekonomisko aizsardzību un atbalstu. Tātad valstī pastāvošā ģimenes aizsardzības un atbalsta sistēma, kas citstarp ietver arī apstrīdēto normu, neaizsargā viendzimuma partneru ģimenes nedz juridiski, nedz ekonomiski un sociāli. Līdz ar to apstrīdētā norma, ciktāl tā attiecas uz mantojuma atstājēja pārdzīvojušo tā paša dzimuma partneri, kuram ar mantojuma atstājēju bija izveidota ģimene, neatbilst Satversmes 110. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas tiesnese Sanita Osipova pievienoja spriedumam atsevišķās domas. Tajās norādīts, ka personai Satversmes 110. pantā noteikto pamattiesību aizskārumu rada Civillikuma 391. pants, kurš nosaka likumisko mantinieku loku. Likumiskās mantošanas regulējums pēc būtības esot palicis nemainīgs jau ilgāk nekā pusotru gadsimtu. To mantojuma atstājēja tuvinieku loks, ar kuriem var tikt veidota kopdzīve un ģimene, kopš 19. gadsimta vidus esot fundamentāli mainījies.

Atsevišķās domas spriedumam pievienoja arī Satversmes tiesas tiesnesis Aldis Laviņš. Viņš norādīja, ka apstrīdētā norma ir daļa no laulāto ekonomiskās aizsardzības un atbalsta tiesiskā regulējuma, ko likumdevējs noteicis, izpildot tam no Satversmes 110. panta pirmā teikuma izrietošo pienākumu īpaši aizsargāt laulību. Valstij neesot pienākuma tāda paša veida un apjoma aizsardzību (tiesības noslēgt laulību un no tām izrietošās mantiskās un personiskās tiesības) nodrošināt arī viendzimuma pāriem.

Ja personām, starp kurām izveidojušās ģimenes attiecības, nav paredzētas tiesības šīs attiecības juridiski nostiprināt, tad nemaz nav iespējams šādām ģimenēm nodrošināt nedz pilnvērtīgu juridisko aizsardzību, nedz arī sociālo un ekonomisko aizsardzību un atbalstu.

Lieta Nr. 2020-35-01

**Par lietu
Spriedums
Preses relīze**

Satversmes tiesa 2021. gada 31. martā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-35-01 “Par likuma “Par valsts sociālo apdrošināšanu” 6. panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 109. pantam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas neparedz valsts sociālo apdrošināšanu bezdarba gadījumam tādām darba ņēmējam, kurš ir bērna kopšanas atvaļinājumā un kopj bērnu, kas ir vecāks par pusotru gadu.

Lieta tika ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka darba ņēmējs ir tiesīgs izmantot bērna kopšanas atvaļinājumu līdz pat bērna astoņu gadu vecumam. Tomēr šā atvaļinājuma laikā darba ņēmējs

tiekot pakļauts valsts sociālajai apdrošināšanai bezdarba gadījumam tikai tad, ja bērns vēl nav sasniedzis pusotru gada vecumu. Tādējādi apstrīdētā norma paredzot nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret darba ņēmējiem un tādēļ neatbilstot tiesiskās vienlīdzības principam un tiesībām uz sociālo nodrošinājumu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka bezdarbnieka pabalsts ir valsts sociālās apdrošināšanas pabalsts – lai persona varētu saņemt minēto pabalstu, par šo personu ir jābūt veiktām valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām bezdarba gadījumam. Saskaņā ar apstrīdēto normu valsts sociālajai apdrošināšanai bezdarba gadījumam ir pakļautas personas, kuras audzina bērnu līdz pusotru gada vecumam un saņem vecāku pabalstu un bērna kopšanas pabalstu vai tikai bērna kopšanas pabalstu. Izvērtējot minēto pabalstu piešķiršanas un izmaksas nosacījumus, tiesa secināja, ka ir iespējamās situācijas, kad bērna vecāks, izmantojot bērna kopšanas atvaļinājumu laikā līdz bērna pusotru gada vecumam, tomēr nav pakļauts valsts sociālajai apdrošināšanai bezdarba gadījumam. Šāda situācija var rasties tad, ja abi vecāki bērna kopšanas atvaļinājumu pilnībā vai daļēji izmanto vienlaikus, bet bērna kopšanas pabalsts un vecāku pabalsts tiek piešķirts tikai vienam no vecākiem, vai tad, ja viens no vecākiem izmanto bērna kopšanas atvaļinājumu, bet bērna kopšanas pabalstu un vecāku pabalstu saņem otrs vecāks. Līdz ar to atrašanās bērna kopšanas atvaļinājumā nav izšķirošais nosacījums tam, lai persona, kura kopj bērnu līdz pusotru gada vecumam, tiktu pakļauta valsts sociālajai apdrošināšanai bezdarba gadījumam.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās normas mērķis ir nodrošināt sociālās garantijas personai, kura rūpējas par bērnu agrīnā dzīves stadijā, kad bērns ir pilnībā atkarīgs no vismaz viena vecāka nepārtrauktas klātbūtnes. Bērna dzīves pirmajos gados valsts īpaši atbalsta vecākus, jo zīdaiņiem ir nepieciešama sevišķa aprūpe un parasti šo aprūpi uzņemas bērna vecāki.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka ar apstrīdēto normu valsts vienlīdz lielā mērā sniedz atbalstu ikvienai personai, kura kopj bērnu līdz pusotru gada vecumam,

neatkarīgi no tā, kāda veida pabalsts personai ir piešķirts. Tas nozīmē, ka ikviena persona, kura kopj bērnu līdz pusotru gada vecumam, ir pakļauta valsts sociālajai apdrošināšanai bezdarba gadījumam. Apstrīdētā norma atbilstoši tās mērķim, kā arī tiesības saņemt no valsts budžeta finanšu līdzekļus gan sociālās apdrošināšanas izmaksu, gan sociālā pabalsta izmaksu veidā motivē vecākus izmantot bērna kopšanas atvaļinājumu tieši tajā laikā, kad tas ir objektīvi visvairāk nepieciešams, proti, bērna pirmajos dzīves gados.

Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesa secināja, ka valsts ar apstrīdēto normu ir izpildījusi tai no Satversmes 109. panta izrietošo pozitīvo pienākumu nodrošināt personām tiesības uz sociālo nodrošinājumu bezdarba gadījumā un ir ievērojusi tiesiskās vienlīdzības principu. Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 109. pantam.

Likumdevējs, samērojot sabiedrības intereses un katras personas individuālās vajadzības sociālo tiesību jomā, var paredzēt nosacījumus, tostarp attiecībā uz iemaksām bezdarba gadījumam.

Lieta Nr. 2020-36-01

**Par lietu
Spriedums
Preses relīze
Tiesneša video
Atsevišķās domas**

Satversmes tiesa 2021. gada 25. martā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-36-01 “Par Bērnu tiesību aizsardzības likuma 72. panta piektās daļas 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 106. panta pirmajam teikumam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu sodītai personai uz mūžu liedz būt nodarbinātai saskarsmē ar bērniem.

Lieta tika ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka darba devējs, pamatojoties uz apstrīdēto normu, izbeidzis darba tiesiskās attiecības ar darbinieku, kurš strādājis par ēkas uzraugu un savulaik bijis sodīts par ļaunprātīgu huligānismu. Apstrīdētajā normā paredzētais tiesību brīvi izvēlēties nodarbošanos ierobežojums neesot samērīgs, jo šā ierobežojuma leģitīmo mērķi varot sasniegt ar saudzējošākiem līdzekļiem, piemēram, pieļaujot individuālā gadījuma izvērtēšanu. Turklāt apstrīdētā norma neatbilstot arī tiesiskās vienlīdzības principam, jo attiecībā uz tādām agrāk sodītu personu grupām, kurām ir vēl ciešāka saskarsme ar bērniem, tiekot veikta individuālā gadījuma izvērtēšana.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka nav pieļaujama nekāda veida vardarbība pret bērniem neatkarīgi no tās rakstura un valstij ir pienākums veikt visus atbilstošos pasākumus nolūkā pilnībā īstenot ikviena bērna tiesības. Vardarbība pret bērnu var atstāt nozīmīgas sekas attiecībā uz viņa turpmāko attīstību. Tā var nodarīt būtisku kaitējumu bērna sociālajai, emocionālajai, kognitīvajai attīstībai un radīt veselības riskus. Tādējādi jebkāda veida vardarbība pret bērnu ir novēršama visupirms jau tieši ar proaktīviem un preventīviem pasākumiem. Šādus pasākumus paredz arī apstrīdētā norma. Tā līdz minimumam samazina iespēju, ka tiešā un ilgstošā vai regulārā saskarsmē ar bērniem varētu būt tāda persona, kuras rīcība iepriekš bijusi vērsta uz citas personas apdraudējumu, pielietojot vardarbību vai ar to piedraudot.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka gadījumos, kad lēmums tiek pieņemts, izsverot dažādas iesaistītās intereses, tostarp bērna intereses, bērna interesēm ir visaugstākā prioritāte. Taču tas pats par sevi nenozīmē, ka citas intereses nebūtu jāņem vērā. Šādā gadījumā ir jāatrod labākais līdzsvars starp visām iesaistītajām interesēm. Arī tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos ir nozīmīgas pamattiesības, jo darbs ir neatņemams cilvēciskās pašcieņas un apliecināšanās avots demokrātiskā sabiedrībā.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka aizliegumu agrāk sodītai personai būt nodarbinātai saskarsmē ar bērniem likumdevējs ir tiesīgs noteikt tikai tad, ja šāda persona objektīvi rada bērnam lielāku apdraudējuma risku nekā iepriekš nesodīta persona. Tas, ka persona reiz tikusi sodīta par vardarbīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ne vienmēr ir pietiekams pamats tam, lai konstatētu, ka šī persona apdraud bērnus ilgtermiņā. Paredzot aizliegumu, kas ierobežo personas pamattiesības, ir nevis jāvadās no vispārīgām prezumpcijām, bet gan pēc iespējas jāveicina individuāla taisnīguma sasniegšana. Tiesa secināja, ka par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu sodītas personas tiesības būt nodarbinātai saskarsmē ar bērniem var individuāli izvērtēt iestādes vadītājs, darba devējs vai pasākuma organizators, ja nepieciešams, konsultējoties ar Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekciju. Šāda papildu kompetence var tikt noteikta arī Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijai, un šādu izvērtējumu var veikt arī vispārējās jurisdikcijas tiesa. Līdz ar to pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi līdzvērtīgā kvalitātē var sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, kas turklāt neprasītu nesamērīgu ieguldījumu no valsts un sabiedrības. Tādējādi apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums nav samērīgs un apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 106. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas tiesnesis Aldis Laviņš pievienoja spriedumam atsevišķās domas. Tajās norādīts, ka likumdevējam ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums ierobežot par vardarbīgiem noziedzīgiem nodarījumiem sodītu personu tiesības strādāt ar bērniem, lai bērnu tiesības un vislabākās intereses

netiktu apdraudētas pat netiešā veidā. Neesot iespējams garantēt to, ka persona, kas agrāk izdarījusi vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu, vairs nekad neizdarīs nekādus noziedzīgus nodarījumus. Šādu varbūtību nevarot izslēgt arī iestādes vadītāja, darba devēja, pasākuma organizatora vai Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas vērtējums.

Bērna vislabāko interešu prioritātes princips un piesardzības princips ļauj ierobežot citu personu tiesības, ja ir saprātīgs pamats uzskatīt, ka bez šāda ierobežojuma var tikt apdraudētas bērna intereses. Tomēr šādam tiesību ierobežojumam ir jābūt samērīgam.

Lieta Nr. 2020-49-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Satversmes tiesa 2021. gada 27. maijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-49-01 “Par Komerccarbības atbalsta kontroles likuma 8. panta pirmās daļas un 8.¹ panta otrās un trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91., 92. un 105. pantam”.

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas ierobežo pakārtoto saistību kreditora tiesības saņemt termiņdepozīta pamatsummas atmaksu no komercsabiedrības, kas nonākusi finansiālās grūtībās un saņēmusi valsts atbalstu.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālajām sūdzībām. Tajās norādīts, ka pieteikumu iesniedzēja māte ar akciju sabiedrību “Parex banka” 2008. gada 12. maijā noslēdza līgumu par termiņdepozīta pieņemšanu un apkalpošanu, tā nodibinot pakārtotās saistības. No minētā līguma izrietošās tiesības 2008. gada 19. jūnijā tikušas uzdāvinātas pieteikumu iesniedzējam. Akciju sabiedrība “Parex banka” 2008. gada nogalē nonākusi finansiālās grūtībās, un tai ticis sniegts valsts atbalsts. Pēc reorganizācijas minētā komercsabiedrība tikusi sadalīta akciju sabiedrībā “Parex banka” (vēlāk akciju sabiedrība “Reverta”) un akciju sabiedrībā “Citadele banka” un turpinājusi saņemt valsts atbalstu. Pieteikumu iesniedzējs esot akciju sabiedrības “Reverta” pakārtoto saistību kreditors, kuram apstrīdētās normas liedzot saņemt termiņdepozīta pamatsummas atmaksu. Tādējādi tiekot nesamērīgi ierobežotas viņa tiesības uz īpašumu, kā arī tiekot pārkāpts tiesiskās palāvības princips. Apstrīdētās normas pārkāpjot arī varas dalīšanas principu un tiesības uz taisnīgu tiesu, jo esot pieņemtas laikā, kad pieteikumu iesniedzējs bija vērsies tiesā ar prasījumu par termiņdepozīta pamatsummas piedziņu un tiesvedība civillietā vēl nebija noslēgusies. Turklāt apstrīdētās normas paredzot nepamatoti atšķirīgu attieksmi pret pieteikumu iesniedzēju

iepretim akciju sabiedrības “Citadele banka” pakārtoto saistību kreditoriem.

Pirmkārt, Satversmes tiesa izbeidza tiesvedību daļā par Komerccarbības atbalsta kontroles likuma 8.¹ panta otrās daļas 3. punkta satversmību, jo minētā tiesību norma nav attiecināma uz pieteikumu iesniedzēju un nevar radīt viņam pamattiesību aizskārumu.

Tiesvedība tika izbeigta arī daļā par apstrīdēto normu atbilstību varas dalīšanas principam un Satversmes 92. panta pirmajam teikumam. Tiesa neguva apstiprinājums tam, ka apstrīdētās normas būtu liegušas kādai no triju instanču tiesām, izskatot civillietu, spriest taisnīgu tiesu. Tas, ka likumdevējs ir pieņēmis tiesību normas, kas attiecas uz tiesību subjektiem un to savstarpējām attiecībām, par ko ir strīds tiesā, neskar Satversmes 92. panta pirmajā teikumā noteikto, ka konkrētais strīds tiks izskatīts taisnīgā tiesā. Katras tiesību normas pieņemšanas pamatā ir kādi apstākļi, reaģēšanu uz kuriem likumdevējs ir uzskatījis par nepieciešamu. Likumdevējam ir jāreaģē uz tiesisko attiecību veidošanos un attīstību valstī.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka pakārtoto saistību kreditori var gūt augļus komercsabiedrības veiksmīgas darbības rezultātā, bet reizē ir pakļauti visbūtiskākajam riskam. Valsts negarantē riskanta biznesa pasākuma dalībnieka tiesības būt pasargātam no komercdarbības riska. Pakārtoto saistību kreditoriem ir jāuzņemas risks, ka komercsabiedrības maksāspējas grūtību gadījumā aizdotie naudas līdzekļi var tikt dzēsti.

Treškārt, Satversmes tiesa norādīja: vispārīgā gadījumā valsts rada tādus apstākļus, lai komersanti var brīvi veikt komercdarbību, tostarp savā starpā konkurēt. Izņēmuma gadījumos valsts var iejaukties un attiecīgajam tirgus dalībniekam sniegt atbalstu. Taču šādā gadījumā neviena persona nedrīkst gūt nepamatotu labumu jeb labumu, ko tā negūtu, ja parastos tirgus apstākļos konkrētais tirgus dalībnieks vairs nespētu piedalīties komercietiskajā aprītē un konkurēt ar citiem tirgus dalībniekiem. Ar apstrīdētajām normām atbilstoši taisnīguma principam ir radīti tādi apstākļi, kas ir iespējami tuvi tam, kādi tie būtu gadījumā, ja atbalsts nebūtu sniegts. Pakārtoto saistību kreditoram ir jāreķinās ar to, ka viņš sava prasījuma apmierinājumu nesaņems, kamēr nebūs atmaksāts finansiālās grūtībās nonākušajai komercsabiedrībai sniegtais atbalsts. Tiesa uzsvēra, ka atbalsts tiek sniegts, lai atjaunotu komercsabiedrības maksāspēju, nevis lai piešķirtu līdzekļus jebkuru kreditoru prasījumu apmierināšanai. Pakārtoto saistību kreditori nevar reķināties ar to, ka viņu prasījumi tiks apmierināti tāpēc, ka komercsabiedrība ir saņēmusi atbalstu. Atbalsta mērķis ir aizsargāt sabiedrību, nevis atsevišķas personas – pakārtoto saistību kreditorus.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa izvērtēja, vai akciju sabiedrības “Citadele banka” pakārtoto saistību kreditori un akciju sabiedrības “Reverta” pakārtoto saistību kreditori, tostarp pieteikumu iesniedzējs, atrodas

pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Tiesa secināja, ka akciju sabiedrības “Citadele banka” pakārtoto saistību kreditoru mērķis bija finansiālās grūtībās nonākušas kreditiestādes glābšana, bet akciju sabiedrības “Reverta” pakārtoto saistību kreditoru mērķis bija peļņas gūšana ilgtermiņā. Tādējādi starp minētajiem pakārtoto saistību kreditoriem pastāv būtiskas atšķirības un tie neveido salīdzināmas grupas Satversmes 91. panta pirmā teikuma izpratnē.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina Komerccarbības atbalsta kontroles likuma 8. panta pirmo daļu, 8.¹ panta otrās daļas 1. un 2. punktu, kā arī trešo daļu par atbilstošu Satversmes 1. pantam, 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam.

Sabiedrības interesēs ir nodrošināt, ka pakārtoto saistību kreditori savu saistību apmierinājumu nesaņem visu to laiku, kamēr nav atmaksāts valsts atbalsts.

Lieta Nr. 2020-50-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Atsevišķās domas: **1**; **2**; **3**.

Satversmes tiesa 2021. gada 11. jūnijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-50-01 “Par Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likuma 4. panta 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 101. un 106. pantam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas par tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu sodītām personām uz mūžu liedz pildīt dienestu Valsts policijā.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējs, pamatojoties uz apstrīdēto normu, atvaļināts no dienesta Valsts policijā, jo atzīts par vainīgu tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Apstrīdētā norma nesamērīgi ierobežojot tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un tiesības pildīt valsts dienestu, jo tajā ietvertā ierobežojuma leģitīmo mērķi varot sasniegt ar saudzējošākiem līdzekļiem – tostarp paredzot katra konkrētā gadījuma izvērtēšanu. Turklāt labums, ko iegūstot sabiedrība, neesot lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto kaitējumu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums ir absolūts – aizliegums dienēt Valsts policijā attiecas uz ikvienu personu, kas bijusi sodīta par tišu noziedzīgu nodarījumu, neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas, turklāt minētais aizliegums neparedz katra konkrētā gadījuma izvērtējumu, nepieļauj nekādus izņēmumus un ir noteikts uz mūžu. Absolūtā aizlieguma stingri ierobežojošā rakstura dēļ likumdevējam šādu tiesību normu pieņemšanas procesā var tikt izvirzītas stingrākas prasības attiecībā uz aizlieguma pamatojumu un izvērtējumu. Tomēr, ievērojot valsts dienesta īpašo lomu un statusu, kā arī likumdevēja plašo rīcības brīvību šajā jomā, izskatāmajā lietā nav izmantojama absolūtā aizlieguma satversmības izvērtēšanas metodoloģija. Līdz ar to tiesa pārbaudīja, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu, vai tam ir leģitīms mērķis un vai tas atbilst samērīguma principam.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka Valsts policija aizsargā konstitucionālos principus, uz kuriem balstīta demokrātiskā tiesiskā valsts iekārta, tādējādi īstenojot vienu no būtiskākajām valsts funkcijām. Valsts policijas amatpersonu pienākums ir nodrošināt tiesiskumu un kārtību sabiedrībā, ievērot un aizsargāt indivīda pamattiesības un brīvības, kā arī atklāt, novērst un apkarot noziedzību. Ja par Valsts policijas amatpersonu varētu kļūt persona, kura ir sodīta par

tišu noziedzīgu nodarījumu, tiktu mazināta sabiedrības uzticēšanās Valsts policijas amatpersonām kā valsts varas īstenotājam. Tomēr demokrātiska tiesiska valsts spēj efektīvi funkcionēt tikai tad, ja sabiedrība uzticas valsts dienestā esošu personu darbībai. Demokrātiskā tiesiskā valstī ir nepieciešams, lai pilsoņi paļautos uz to, ka valsts pārvaldē strādājošie savus amata pienākumus veiks tiesiski valsts un sabiedrības interesēs. Tādēļ tādas personas atrašanās Valsts policijas dienestā, kura pati ir izdarījusi tišu noziedzīgu nodarījumu, pat ja tai sodāmība ir dzēsta vai noņemta, var radīt priekšstatu, ka valsts varas pārstāvji var neievērot normatīvajos aktos noteikto un rīkoties pretēji tām vērtībām, kuras aizsargāt ir šo amatpersonu pienākums. Proti, ja dienestu Valsts policijā pildītu tāda persona, kas pati ir izdarījusi tišu noziedzīgu nodarījumu, veidotos vērtību konflikts.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka valstij ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums noteikt pasākumus, kas veicina sabiedrības uzticēšanos valsts varas pārstāvjiem. Ņemot vērā Valsts policijas īpašo lomu cilvēka tiesību un brīvību aizsardzībā, kā arī sabiedriskās kārtības nodrošināšanā, likumdevējs ir izvirzījis Valsts policijas amatpersonām pamatotu prasību nebūt sodītām par tišu noziedzīgu nodarījumu – neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas. Personu individuāls izvērtējums konkrētajā situācijā nesasniegtu pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi – demokrātiskas tiesiskas valsts iekārtas aizsardzība – līdzvērtīgā kvalitātē, jo tā sasniegšanu raksturo citstarp arī vispārēja personu un sabiedrības uzticēšanās Valsts policijas amatpersonām kā likumpaklausīgiem valsts varas pārstāvjiem.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa secināja, ka ar apstrīdēto normu tiek stiprināta sabiedrības uzticēšanās Valsts policijas amatpersonām un demokrātiskai tiesiskai valsts iekārtai kopumā. Tādējādi sabiedrības ieguvums no aizlieguma dienēt Valsts policijā personai, kura sodīta par tiša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir lielāks nekā indivīda tiesībām nodarītais kaitējums. Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 101. panta pirmajai daļai un 106. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas tiesnesis Aldis Laviņš pievienoja spriedumam atsevišķās domas. Tajās norādīts, ka ar spriedumu tiek radīta tiesiska nenoteiktība attiecībā uz to, kāda metodoloģija likumdevējam un tiesību piemērotājam jāizmanto tādu pamattiesību ierobežojumu satversmības izvērtēšanā, kuri neparedz izņēmumus un ir noteikti uz nenoteiktu laiku. Vienlaikus tiesnesis piebilda, ka no absolūta aizlieguma satversmības izvērtēšanas metodoloģijas turpmāk būtu jāatsakās pavisam. Šāda atziņa izriet arī no spriedumam pievienotajām tiesneša Jāņa Neimaņa atsevišķajām domām. Tajās uzsvērts, ka Satversmes tiesa pilnīgi lieki un kļūdaini ieviesusi t. s. “absolūtā aizlieguma” konceptu un īpašu vērtēšanu attiecībā uz likumdošanas procesu. Turpretim spriedumam pievienotajās tiesneša Artūra Kuča atsevišķajās domās atzīts, ka tiesa nepamatoti noteica izņēmumu no absolūtā aizlieguma

satversmības izvērtēšanas metodoloģijas piemērošanas. Likumdevēja rīcības brīvība, regulējot nodarbinātības jautājumus valsts dienesta jomā, neattaisnojot zemāku prasību izvirzīšanu absolūtā aizlieguma satversmības izvērtēšanā nekā citos absolūtā aizlieguma gadījumos. Tiesnesis arī secināja, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 101. panta pirmajai daļai un 106. panta pirmajam teikumam.

Demokrātiska tiesiska valsts spēj efektīvi funkcionēt tikai tad, ja sabiedrība uzticas personām, kuras pilda valsts dienestu.

Lieta Nr. 2020-59-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Tiesneša video

Satversmes tiesa 2021. gada 7. oktobrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-59-01 “Par Ceļu satiksmes likuma 7.¹ panta trešās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. panta pirmajam, otrajam un trešajam teikumam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas noteic nekustamā īpašuma īpašnieka pienākumu segt ceļu inženierbūves vai satiksmes organizācijas tehniskā līdzekļa pārvietošanas izmaksas.

Lieta tika ierosināta pēc Augstākās tiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka pieteicēja administratīvajā lietā iecerējusi nojaukt sev piederošo garāžu. Blakus garāžai atrodoties SIA “Rīgas satiksme” ceļu inženierbūve – kontakttīkla balsts, kas nepieciešams tramvaju satiksmes nodrošināšanai. Lai varētu nojaukt garāžu, pieteicējai esot jāveic kontakttīkla balsta pārbūve (pārvietošana), un tas atbilstoši apstrīdētajai normai jāizdara par pieteicējas pašas līdzekļiem. Pēc Augstākās tiesas ieskata, apstrīdētā norma tādējādi nesamērīgi ierobežojot pieteicējas tiesības uz īpašumu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētā norma attiecas uz visiem gadījumiem, kad var tikt pārvietota nekustamajā īpašumā esoša ceļu inženierbūve vai satiksmes organizācijas tehniskais līdzeklis (turpmāk kopā – ceļa vai satiksmes objekts). Līdz ar to tiesa nolēma izvērtēt apstrīdētās normas satversmību attiecībā uz visiem minētajiem gadījumiem.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka atbilstoši apstrīdētajai normai ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanas izdevumu segšanas pienākums gulstas nevis uz sabiedrību, bet uz konkrētā nekustamā īpašuma īpašnieku. Tādējādi netiek tērēti finanšu līdzekļi, kas var tikt izmantoti publiski nozīmīgu funkciju īstenošanai. Šāds regulējums ir samērīgs gadījumos, kad nepastāv objektīva nepieciešamība pārvietot ceļa vai satiksmes objektu, bet pārvietošana ir saistīta

tikai ar nekustamā īpašuma īpašnieka subjektīvajām vēlmēm. Tomēr ir konstatējami arī tādi gadījumi, kad pamatota prasība par ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanu ir balstīta objektīvā nepieciešamībā. Proti, mēdz būt situācijas, kad nekustamā īpašuma īpašniekam nav nekādu iespēju rīkoties citādā veidā, lai izpildītu normatīvo aktu prasības un turklāt vēl neskartu ceļa vai satiksmes objektu. Kā piemēru var minēt gadījumu, kad nekustamajā īpašumā esošā būve laika gaitā ir zaudējusi tās sākotnējās fizikālās īpašības un var sabrukt, kā rezultātā nepieciešams būvi nojaukt. Šādā situācijā nav pamatoti visu atbildību par ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanas izmaksām uzlikt nekustamā īpašuma īpašniekam.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma ne tikai liedz vērtēt iemeslu, kāpēc nekustamā īpašuma īpašnieks ir izvirzījis pamatotu prasību par ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanu, bet neļauj vērtēt arī citus apstākļus. Apstrīdētajā normā ietvertais pienākums segt ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanas izmaksas gulstas uz ikvienu nekustamā īpašuma īpašnieku neatkarīgi no tā, vai konkrētais īpašnieks ir fiziskā vai juridiskā persona, neatkarīgi no šīs personas finansiālā stāvokļa, nekustamā īpašuma veida un citiem apstākļiem. Apstrīdētā norma neļauj ņemt vērā arī pārvietošanas izmaksu apmēru. Turklāt apstrīdētā norma neparedz nekādus kritērijus vai ierobežojumus nekustamā īpašuma īpašnieka pienākumam segt izdevumus, kas saistīti ar ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanu. Tādējādi likumdevējs, apstrīdētajā normā ietverot imperatīvu pienākumu un neparedzot iespēju izvērtēt katru konkrēto faktisko situāciju, nav līdzsvarojis nekustamā īpašuma īpašnieka un sabiedrības intereses. Ar šādu tiesisko regulējumu nevar tikt sasniegts katrā konkrētajā gadījumā taisnīgākais rezultāts. Proti, netiek sasniegts demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas galvenais mērķis – taisnīgums. Līdz ar to apstrīdētā norma, ciktāl tā neparedz individuālu izvērtējumu gadījumos, kad pastāv objektīva nepieciešamība pārvietot ceļa vai satiksmes objektu, neatbilst Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Pienākumi, kas personai uzlikti sabiedrības interešu nodrošināšanas labad, ir jāsadala līdzīgi starp šo personu un sabiedrību.

Lieta Nr. 2021-05-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Atsevišķās domas: **1**; **2**.

Satversmes tiesa 2021. gada 4. novembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-05-01 “Par Civillikuma 242. panta 5. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110. pantam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu sodītai personai uz mūžu liedz būt par bērna aizbildni.

Lieta tika ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka saskaņā ar apstrīdēto normu par aizbildni nevar būt persona, kura sodīta par noziedzīgu nodarījumu, kas saistīts ar vardarbību vai vardarbības piedraudējumu, – neatkarīgi no sodāmības dzēšanas vai noņemšanas. Pamatojoties uz apstrīdēto normu, pieteicējai administratīvajā lietā liegts kļūt par aizbildni, jo viņa, būdama nepilngadīga, izdarījusi vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu. Tomēr, kā norāda Administratīvā rajona tiesa, pieteicēja ir laulāta, viņas laulātais ir ieguvis bērna aizbildņa statusu, un potenciāli aizbilstamie bērni faktiski jau pusgadu dzīvo pieteicējas ģimenē. Tikai tad, ja arī pieteicēja kļūtu par aizbildni, tiktu nodrošināta efektīva bērna tiesību īstenošana un ģimenes juridiskā aizsardzība. Tādējādi apstrīdētajā normā noteiktais aizliegums nesamērīgi ierobežojot tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un tiesības uz ģimenes aizsardzību.

Pirmkārt, Satversmes tiesa izbeidza tiesvedību daļā par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 96. pantam. Tiesa secināja, ka konkrētajā gadījumā nav ierobežota no Satversmes 96. panta izrietošā personas brīvība veidot attiecības ar citiem cilvēkiem vai tiesības uz ģimenes neaizskaramību. Savukārt vēlme īstenot konkrēta bērna ārpusģimenes aprūpi ar Satversmes 96. pantu netiek aizsargāta.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka Satversmes 110. pantā ir ietverts valsts pienākums nodrošināt aizsardzību arī tādai ģimenei, kas izveidojusies bērna ārpusģimenes aprūpes īstenošanas rezultātā. Turklāt šis pants paredz valsts pienākumu palīdzēt ikvienam bez vecāku gādības palikušam bērnam un pienākumu nodrošināt ikviena bez vecāku gādības palikuša bērna vislabāko interešu aizsardzību, cik vien tas iespējams, veicinot viņa uzaugšanu ģimeniskā vidē. Lai izpildītu minētos pienākumus, valsts citstarp ir izveidojusi aizbildnības institūtu un noteikusi aizbildņa iecelšanas kārtību.

Treškārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētajā normā noteiktais aizliegums veicina ikviena bez vecāku gādības palikuša bērna aizsardzību no vardarbības, liedzot būt par aizbildni tādai personai, kuras rīcība iepriekš bijusi vērsta uz citas personas apdraudējumu. Minētais aizliegums ir absolūts un attiecināms uz ikvienu personu, kura vēlas būt par bērna aizbildni – arī uz tādu personu, kura ir bērna radnieks vai ilgstoši dzīvojusi kopā ar bērnu nedalītā saimniecībā. Tādējādi apstrīdētā norma liedz katrā konkrētajā gadījumā izvērtēt bērna vislabākās intereses, tostarp bērna interesi palikt viņa radnieku vai viņam personiski tuvu personu aizbildnībā.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa atzina, ka likumdevējs, aizliedzot par vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu notiesātai personai kļūt par aizbildni, nav apsvēris

iespēju, ka personas uzvedība laika gaitā var mainīties. Tāpat likumdevējs nav vērtējis nepieciešamību, cik vien tas iespējams, nodrošināt bērna palikšanu ģimeniskā vai viņam pazīstamā vidē. Likumdevējs nav apsvēris arī to, kā apstrīdētajā normā noteiktais aizliegums ietekmē tādu faktisku ģimeņu aizsardzību, kuras izveidojušās bērna ārpusģimenes aprūpes īstenošanas rezultātā.

Visbeidzot Satversmes tiesa secināja, ka bāriņtiesa var individuāli izvērtēt katru konkrēto personu, kura vēlas kļūt par aizbildni. Šādā individuālas izvērtēšanas procesā bāriņtiesai ir pienākums pēc iespējas noskaidrot arī bērna viedokli, kam īpaša nozīme ir gadījumos, kad starp bērnu un potenciālo aizbildni jau ir izveidojušās ģimeniskas attiecības. Tādējādi bērna vislabāko interešu aizsardzību un apstrīdētajā normā noteiktā aizlieguma mērķi līdzvērtīgā kvalitātē var sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Līdz ar to apstrīdētā norma, ciktāl tā nosaka absolūtu aizliegumu, nav samērīga un neatbilst Satversmes 110. pantam.

Satversmes tiesas tiesnesis Aldis Laviņš pievienoja spriedumam atsevišķās domas. Tajās uzsvērts, ka valstij ir pienākums ar pienācīgu rūpību novērst jebkāda veida vardarbību pret bērnu. Neesot iespējams garantēt to, ka persona, kura agrāk izdarījusi vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu, vairs nekad neizdarīs nekādus noziedzīgus nodarījumus. Šādu varbūtību nevarot izslēgt arī bāriņtiesas vērtējums un pastāvīga uzraudzība pār to, vai bērna aizbildnība tiek īstenota atbilstoši šā bērna vislabākajām interesēm.

Atsevišķās domas spriedumam pievienoja arī Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis. Tiesnesis norādīja, ka tiesai bija jāatzīst apstrīdētā norma par neatbilstošu un spēkā neesošu pilnībā, nevis kādā

“absolūtā aizlieguma” daļā. Tas radītu lielāku skaidrību par to, vai un kādā daļā apstrīdētā norma paliek spēkā.

Izstrādājot tiesisko regulējumu, kas skar bērnu, likumdevējam ir pienākums izvērtēt tā ietekmi uz skartā bērna tiesībām un pamatot, ka tas atbilst viņa vislabākajām interesēm.

Lieta Nr. 2021-07-01

**Par lietu
Spriedums
Preses relīze**

Satversmes tiesa 2021. gada 2. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-07-01 “Par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 14. panta sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 107. pantam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas neparedz piemaksu par darbu valsts svētku dienās Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonām ar speciālajām dienesta pakāpēm (turpmāk – dienesta amatpersonas).

Lietā tika ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka ikviena valsts dienestā vai darba tiesiskajās attiecībās esoša persona likumā noteiktos gadījumos var tikt nodarbināta valsts svētku dienās. Tomēr tikai attiecībā uz dienesta amatpersonām esot paredzēts izņēmums, kas liedz saņemt atbilstošu samaksu par darbu valsts svētku dienās. Tādējādi

apstrīdētā norma neatbilstot tiesiskās vienlīdzības principam un nepamatoti ierobežojot tiesības uz veiktajam darbam atbilstošu samaksu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka valsts svētku dienām ir būtiska nozīme Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts stiprināšanā. Tieši valsts svētku dienas ir tās, kas uzsver svarīgākos valsti veidojošos notikumus, tādējādi uzturot un spēcino Latvijas iedzīvotāju kopīgo vēsturisko atmiņu un valstisko apziņu. Valsts svētku dienas izceļ vērtības, kas kopīgas visai sabiedrībai. To godāšana un svētku tradīciju nodošana no paaudzes paaudzē stiprina nacionālo identitāti. Vienlaikus tiesa uzsvēra atpūtas laika nozīmi. Atpūtas laiks, tostarp valsts svētku dienās, ir ikvienam nodarbinātajam būtiska dzīves sastāvdaļa, kas, no vienas puses, dod iespēju godāt valsts svētku dienu pamatā esošos notikumus, bet, no otras puses, pilda rekreācijas funkcijas. Tādējādi no Satversmes 107. panta kopsakarā ar Latvijas starptautiskajām saistībām izriet, ka valsts svētku dienām pamatā ir jābūt brīvdienām. Turklāt valsts svētku dienām ir jābūt apmaksātām brīvdienām. Darbs valsts svētku dienās ir pieļaujams vien īpašos gadījumos.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka darbs valsts svētku dienās ir jānošķir no darba jebkurās citās dienās, jo nodarbinātais atšķirībā no citiem iedzīvotājiem nevar godāt valsts svētkus un atpūsties. Tālab arī dienesta amatpersonām samaksa par valsts svētku dienās veiktu darbu nevar būt tāda pati, kāda tā noteikta par darbu citās darba dienās. Proti, darbs valsts svētku dienās ir papildus jākompensē. Līdz ar to likumdevējam, izveidojot dienesta amatpersonu darba samaksas sistēmu, atbilstoši Satversmes 107. pantam arī par darbu valsts svētku dienās jānosaka atbilstoša samaksa, kurai turklāt jāpilda ne vien paveikto darbu atlīdzinoša, bet arī kompensējoša funkcija.

Treškārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka dienesta amatpersonas, pildot valsts dienestu arī valsts svētku dienās, nodrošina nozīmīgo valsts funkciju nepārtrauktību. No dienesta amatpersonu darba ir tieši atkarīga valsts drošība un sabiedrības labklājība.

Turklāt dienesta amatpersonu darba pienākumu veikšana valsts svētku dienās citstarp ļauj citiem nodarbinātajiem baudīt apmaksātu atpūtu. Tādēļ valstij būtu jāveic visas iespējamās darbības, lai maksimāli veicinātu stabilu un profesionālu valsts dienestu, kas attiecīgi nodrošinātu Ieslodzījuma vietu pārvaldes un Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu kvalitatīvu darbu. Tas, ka dienesta amatpersonām netiek kompensēts darbs valsts svētku dienās, nekādi nevar veicināt valsts drošību vai sabiedrības labklājību vai arī veicināt nepārtrauktu dienesta pienākumu pildīšanu. Vienlaikus tiesa piebilda, ka atbilstoši taisnīguma principam amatpersonām ir jāsaņem ne vien atbilstoša, bet arī savstarpēji salīdzināma samaksa par noteiktos apstākļos paveikto darbu. Taisnīguma principam neatbilst situācija, kad, nostrādājot vienādu stundu skaitu noteiktā periodā, dienesta amatpersonas, kurām ir jāstrādā valsts svētku dienās, saņem tādu pašu atalgojumu kā dienesta amatpersonas, kurām nav jāstrādā valsts svētku dienās.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, likumdevējs nav pienācīgi veicis pasākumus Satversmes 107. pantā ietvertā pozitīvā pienākuma izpildei noteikt dienesta amatpersonām atbilstošu samaksu par darbu valsts svētku dienās, kura pilda ne vien paveikto darbu atlīdzinošu, bet arī kompensējošu funkciju. Līdz ar to apstrīdētā norma, ciktāl tā neparedz dienesta amatpersonai tiesības saņemt atbilstošu samaksu par darbu valsts svētku dienās, neatbilst Satversmes 107. pantam.

Atbilstoši samaksai par darbu valsts svētku dienās ir jāpilda ne vien paveikto darbu atlīdzinoša funkcija, bet arī kompensējoša funkcija.

2.2. VALSTSTIESĪBAS (SATVERSMES INSTITUCIONĀLĀ DAĻA)

Pārskata posmā Satversmes tiesa izskatīja tikai vienu lietu, kas tieši attiecas uz valststiesību jomu – par likumdevēja pilnvarojuma robežām Ministru kabinetam izdot normatīvo regulējumu enerģētikas jomā (lieta Nr. 2021-03-03). Tomēr valststiesībām īpaši nozīmīgas atziņas ir paustas arī citās lietās. Piemēram, lietā Nr. 2020-26-0106 vērtētas izpildvaras un likumdošanas savstarpējās attiecības ārkārtējās situācijas laikā, lietā Nr. 2020-39-02 raksturota konstitucionālā identitāte un Latvijas tautas kultūras identitāti veidojošās vērtības, bet lietā Nr. 2020-37-0106 pirmoreiz vērtēta platformas *e-Saeima* darbība.

Lietā Nr. 2021-03-03 par dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpšanu Satversmes tiesa vērtēja Ministru kabineta tiesības izdot tādu tiesisko regulējumu, kas atšķiras no vispārīgā civiltiesību regulējuma. Tiesa secināja, ka nav pieļaujama tāda situācija, ka atkāpšanās no vispārīgā civiltiesību regulējuma (Civillikuma) tiek īstenota ar Ministru kabineta noteikumiem, nevis likumu. Ministru kabinets, radot jaunas tiesiskās attiecības, par kurām likumdevējs likumā nav nedz izlēmis, nedz arī ietvēris atbilstošu pilnvarojumu tās detalizēt, ir pārkāpis pilnvarojuma robežas un rīkojies *ultra vires*.

Lietā Nr. 2020-26-0106 par azartspēlēm ārkārtējās situācijas laikā Satversmes tiesa pirmoreiz vērtēja Ministru kabineta un Saeimas savstarpējās attiecības ārkārtējās situācijas laikā.²⁸ Tiesa norādīja, ka ārkārtējā situācija ir īpašs tiesiskais režīms, kura laikā Ministru kabinetam ir tiesības ierobežot valsts pārvaldes un pašvaldību institūciju, fizisko un juridisko personu tiesības un brīvības, kā arī uzlikt tām papildu pienākumus. Izpildvarai doto pilnvarojums pieņemt ārkārtējās situācijas pārvaldei nepieciešamās tiesību normas ir pamatots galvenokārt ar tās iespējām rīkoties ātri un pieņemt administratīvus aktus ar prognozes raksturu, kā arī ar izpildvaras saikni ar jomas speciālistiem, kuri spēj novērtēt ar ārkārtējo situāciju saistītos riskus no attiecīgā zinātniskā (epidemioloģiskā

un infektoloģiskā) skatpunkta. Ministru kabinets situācijā, kuras steidzamība neļauj gaidīt, kamēr Saeima attiecīgos lēmumus pieņems likumdošanas procesa ietvaros, ir pilnvarots spert atsevišķus soļus, kas normālos apstākļos ir Saeimas kompetencē, un šāda kārtība atbilst varas dalīšanas principam. Vienlaikus tiesa uzsvēra, ka šādos gadījumos izpildvarai deleģētās papildu pilnvaras tikai paplašina tās kompetenci un tiesības rīkoties, ja rodas šāda nepieciešamība, bet nesamazina parlamenta tiesības. Proti, parlaments piešķir arī izpildvarai tiesības pieņemt noteikta veida ierobežojumus, tās primāri un leģitimēti saglabājot sev.

Lietā Nr. 2020-39-02 par Stambulas konvenciju Satversmes tiesa analizēja Latvijas valsts konstitucionālo identitāti, kas palīdz to nošķirt no citām valstīm.²⁹ Konstitucionālā identitāte aptver konkrētu valsti raksturojošo valststiesisko identitāti un valsts iekārtas identitāti. Atspoguļojot valsts teritoriju, tautu un valsts varu konstitūcijā, tiek ņemti vērā tādi ārpusjuridiski faktori kā vēsture, politika, nacionālie, kultūras un citi faktori, kas identificē attiecīgo valsti. Savukārt konkrētās valsts iekārtas identitāti nosaka šo valsts iekārtu raksturojošie vispārējie tiesību virsprincipi. Daļa no Latvijas konstitucionālās identitātes ir ietverta Satversmes 1. pantā un ievadā. Jāpiebilst, ka šajā lietā tiesa raksturoja arī Satversmes ievada tiesisko dabu un Latvijas tautas kultūras identitāti veidojošās vērtības.

Lietā Nr. 2020-37-0106 par administratīvi teritoriālo reformu Satversmes tiesa citstarp vērtēja Saeimas darbību digitālajā platformā *e-Saeima*, proti, demokrātiskā procesa īstenošanas iespējas šādā digitālā platformā.³⁰ Tiesa noskaidroja: 1) vai procesuālā kārtība, kādā notiek Saeimas sēdes platformā *e-Saeima*, bija noteikta un visiem deputātiem zināma; 2) vai, noturot sēdes platformā *e-Saeima*, tika ievērots Saeimas sēdes atklātības princips; 3) vai, izskatot likumprojektu un pieņemot likumu platformā *e-Saeima*, deputāti varēja īstenot visas savas tiesības atbilstoši Satversmei un Saeimas kārtības rullim. Tiesa secināja, ka Saeimas

sēžu noturēšana attālināti ir ārkārtas risinājums, kas ļauj turpināt nepārtrauktu parlamenta darbu arī apstākļos, kad epidemioloģiskās drošības un tās dēļ noteikto ierobežojumu dēļ deputātiem klātienē tikties nav iespējams. Tiesa uzsvēra, ka valstī ir radīts mehānisms, kas nodrošina nepārtrauktu parlamenta darbību, kuras gaitā par būtiskākajiem jautājumiem lemj tautas leģitimētais konstitucionālais orgāns.

Lietā Nr. 2021-03-03

[Par lietu](#)

[Spriedums](#)

[Par lietu](#)

[Tiesneša video](#)

[Atsevišķās domas](#)

Satversmes tiesa 2021. gada 14. oktobrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-03-03 “Par Ministru kabineta 2017. gada 7. februāra noteikumu Nr. 78 “Dabasgāzes tirdzniecības un lietošanas noteikumi” 88. punkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 12. augustam) un 89. punkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020. gada 24. janvārim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 64. un 105. pantam un Enerģētikas likuma 107. panta septītajai daļai”.

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas noteica maksājumu, ko enerģijas lietotājs veic dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā.

Lietā tika ierosināta pēc tiesu pieteikumiem. Tajos norādīts, ka sadales sistēmas operators akciju sabiedrība “Gaso”, pamatojoties uz apstrīdētajām normām, celis pret enerģijas lietotājiem prasību par parāda piedziņu. Strīdi saistīti ar to, ka enerģijas lietotāji patvaļīgi ierīkojuši pieslēgumu pirms komercuzskaites mērāparāta vai dabasgāzi lieto bez komercuzskaites mērāparāta, vai komercuzskaites mērāparāts vai plomba ir bojāta un kādas minētās darbības dēļ ir samazināts dabasgāzes patēriņa rādījuma lielums vai radīta iespēja dabasgāzi lietot bez maksas (turpmāk – dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpums). Pieteikumu iesniedzējas uzskata, ka apstrīdētās normas, ciktāl tās pārkāpuma gadījumā paredz māsaimniecības lietotāja pienākumu maksāt par izlietoto dabasgāzi atbilstoši sadales sistēmas operatora noteiktajām dabasgāzes diferencētajām patēriņa normām, neatbilst Satversmes 64. pantam un Enerģētikas likuma 107. panta septītajai daļai, jo Ministru kabinets esot pārkāpis likumdevēja noteikto pilnvarojumu. Turklāt apstrīdētās normas neatbilstot arī tiesībām uz īpašumu, jo patērētās dabasgāzes daudzuma noteikšanas metodes un maksājuma dubultais apmērs neesot samērīgs.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka Enerģētikas likums paredz abstraktu pilnvarojumu Ministru kabinetam noteikt dabasgāzes tirdzniecības un lietošanas kārtību, kārtību, kādā veicami norēķini par saņemtajiem pakalpojumiem, sadales sistēmas operatora un lietotāja tiesības un pienākumus dabasgāzes piegādē

²⁸ Informācija par lietu Nr. 2020-26-0106 ietverta pārskata sadaļā “Pamattiesības”.

²⁹ Informācija par lietu Nr. 2020-39-02 ietverta pārskata sadaļā “Starptautiskās un Eiropas Savienības tiesības”.

³⁰ Informācija par lietu Nr. 2020-37-0106 ietverta pārskata sadaļā “Administratīvi teritoriālā reforma”.

un lietošanā un citus pilnvarojošajās normās ietvertos jautājumus. Tomēr Enerģētikas likumā vairs nav ietverta tāda pilnvarojošā norma, kurā būtu tieši norādīts uz Ministru kabineta pilnvarojumu regulēt dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma tiesiskās sekas. Līdz ar Latvijas dabasgāzes tirgus liberalizāciju un tā tiesiskā regulējuma maiņu šāds pilnvarojums no Enerģētikas likuma tika izslēgts.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka starp dabasgāzes apgādes tiesisko attiecību dalībniekiem pastāv civiltiesiskas attiecības. Vispārīgais civiltiesību regulējums paredz, ka aizskartajai personai, prasot tai nodarītu zaudējumu atlīdzību, ir pienākums pierādīt aizskārēja prettiesisku rīcību, zaudējumu apmēru, kā arī cēloņsakarību starp abiem minētajiem. Taču dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā sadales sistēmas operators ar apstrīdētajām normām ir atbrīvots no pienākuma pierādīt zaudējumu apmēru, jo tas tiek prezumēts pēc konkrētiem kritērijiem. Tāpat sadales sistēmas operators ir atbrīvots no pienākuma pierādīt, ka tieši enerģijas lietotājs vainojams prettiesiskajā rīcībā, nevis, piemēram, trešā persona. Tādējādi apstrīdētajās normās ir ietverts tāds speciāls tiesiskais regulējums, kas atšķiras no vispārīgā civiltiesību regulējuma. Šādu atšķirīgu regulējumu var noteikt vai nu likumdevējs pats, vai arī tas var pilnvarot Ministru kabinetu. Tomēr likumdevējs nav nedz lēmis par atkāpēm no vispārīgā regulējuma, nedz paredzējis atbilstošu pilnvarojumu Ministru kabinetam. Tādējādi Ministru kabinets, izdodot apstrīdētās normas, ir pārkāpis pilnvarojuma robežas un rīkojies *ultra vires*.

Treškārt, Satversmes tiesa noraidīja argumentu, ka Ministru kabinets ar apstrīdētajām normām noteicis kārtību, kādā veicami norēķini par saņemtajiem pakalpojumiem. Jēdziens “kārtība” liecina par Ministru kabineta noteikumu procesuālo raksturu, proti, pilnvarojumu noteikt procedūru. Taču apstrīdētās normas, kurās Ministru kabinets noteicis atkāpes no vispārīgā civiltiesību regulējuma, rada jaunas tiesiskās attiecības, kuras neizriet no Enerģētikas likuma. Turklāt dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā enerģijas lietotājs nevis norēķinās par saņemto pakalpojumu, bet gan atlīdzina sadales sistēmas operatoram ar neatļauto darbību nodarītos zaudējumus.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa secināja, ka tās secinājumi par Ministru kabineta rīcību *ultra vires* ir attiecināmi ne tikai uz apstrīdētajām normām, bet arī uz attiecīgo Ministru kabineta noteikumu 88. punktu (spēkā esošajā redakcijā), 89. punktu (redakcijā, kas bija spēkā no 2020. gada 25. janvāra līdz 2021. gada 12. augustam, un spēkā esošajā redakcijā) un 89.¹ punktu (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2021. gada 12. augustam). Līdz ar to tiesa paplašināja prasījuma robežas un atzina minētās tiesību normas par neatbilstošām Satversmes 64. un 105. pantam, kā arī Enerģētikas likuma 107. panta septītajai daļai.

Satversmes tiesas tiesneši Aldis Laviņš un Jānis Neimanis pievienoja spriedumam atsevišķas domas. Tajās norādīts, ka Ministru kabinets, pieņemot apstrīdētās normas, bija rīkojies Saeimas dotā pilnvarojuma ietvaros. Atbilstoši Satversmes tiesas spriedumam no Saeimas tiekot sagaidīts, ka tā turpmāk tiešā tekstā ierakstītu, ka Ministru kabinets tiek pilnvarots noteikt atbildību par dabasgāzes zādzību un tās apmēru. Taču arī abstraktāka satura norma, kāda esot Enerģētikas likuma 107. panta septītā daļa, saturot to pašu uzvedības modeli.

**Ministru kabineta noteikumos
nedrīkst būt iekļautas
tādas materiālās tiesību normas,
kas bez likumdevēja pilnvarojuma
veidotu no pilnvarojošā likuma
un konkrētajā tiesību nozarē
likumdevēja pieņemtā
tiesiskā regulējuma
atšķirīgas tiesiskās attiecības.**

2.3. NODOKĻU UN BUDŽETA TIESĪBAS

Pārskata posmā Satversmes tiesa nodokļu un budžeta tiesību jomā pieņēma trīs nozīmīgus spriedumus. Katrs no tiem ir vērsts uz atšķirīgu nodokļu un budžeta tiesību īstenošanas aspektu – lieta Nr. 2020-31-01 par nodokļa soda naudas samērīgumu ir saistīta ar nodokļu maksāšanas disciplīnu, lieta Nr. 2020-40-01 par veselības aprūpes darbinieku darba samaksu ir saistīta ar valsts budžeta līdzekļu izmantošanas plānošanu gadskārtējā valsts budžeta pieņemšanas ietvaros, savukārt lieta Nr. 2021-12-03 par nodokļu atvieglojumiem ir saistīta ar šādu atvieglojumu grozīšanu vai atcelšanu.

Satversmes tiesa savā judikatūrā jau iepriekš ir norādījusi, ka valstij, pieņemot tiesisko regulējumu, kas paredz atbildību par nodokļu likumu pārkāpšanu, ir pienākums, cik vien to pieļauj konkrēto tiesisko attiecību raksturs, nodrošināt soda individualizāciju, proti, tā atbilstību izdarītajam pārkāpumam.³¹ Toties lietā Nr. 2020-31-01 tiesa papildus akcentēja arī to, ka par nodokļu pārkāpumiem paredzēto sodu efektivitāte tiek nodrošināta visaugstākajā līmenī, ja sodu piemērošanā tiek pieļauta to bardzības gradācija atbilstoši ar konkrēto pārkāpumu saistītajam riskam. Turklāt minētajā lietā tiesa arī raksturoja nodokļu maksāšanas kultūru Latvijā, atzīstot, ka tā ir saistīta ar PSRS īstenotās okupācijas sekām.

Lietā Nr. 2020-40-01 Satversmes tiesa pirmoreiz analizēja vidējā termiņa budžeta plānošanu. Proti, Latvijā pastāv divu veidu budžeta plānošana – gadskārtējā budžeta plānošana un vidēja termiņa budžeta plānošana. Vidēja termiņa budžeta plānošana nozīmē, ka ik gadu tiek pieņemts valsts budžeta likums kārtējam gadam un noteikts maksimāli pieļaujamo izdevumu kopapjoms turpmākajiem diviem gadiem. Vidēja termiņa budžeta plānošana jeb ikgadējā vidēja termiņa budžeta ietvara likuma pieņemšana ir viens no procesiem, ar kuriem tiek iedzīvināts Satversmes 1. pantā kopsakarā ar 66. pantu ietvertais budžeta ilgtspējas princips. Tādējādi tiek nodrošināts tas, ka ikgadējais valsts budžets ir vērsts uz ilgtermiņa mērķu īstenošanu un nerada negatīvu ietekmi uz valsts finansiālo stabilitāti, tostarp nākamo gadu budžetu plānošanu un īstenošanu.

Savukārt lietā Nr. 2021-12-03 Satversmes tiesa padziļināti aplūkoja nodokļu atvieglojumu institūtu. Tiesa norādīja, ka nodokļu atvieglojumus nosakošas normas ir labvēlības vai atbalsta izpausme attiecībā uz konkrētiem indivīdiem to stāvokļa vai konkrētas rīcības dēļ. Tomēr arī pieņemot tiesību normas, kas nosaka nodokļu atvieglojumus, šo normu izdevējam ir jāievēro vispārējie tiesību principi un citas Satversmes normas. Vēl jo vairāk šāds pienākums attiecas uz nodokļa atvieglojuma apmēru vai piemērošanas noteikumu grozīšanu personai nelabvēlīgā veidā vai šādu atvieglojumu atcelšanu.

Lieta Nr. 2020-31-01
Par lietu
Spriedums
Preses relīze
Tiesneša video

Satversmes tiesa 2021. gada 6. aprīlī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-31-01 “Par likuma “Par nodokļiem un nodevām” 34. panta pirmās daļas, ciktāl tā nosaka soda naudas 100 procentu apmērā no budžetā iemaksājamās nodokļa summas aprēķinu un piedziņu no nodokļu maksātāja, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas paredz soda naudu 100 procentu apmērā no valsts budžetā iemaksājamās nodokļa summas, ja saimnieciskā darbība veikta, neregistrējoties kā konkrēta nodokļa maksātājam (turpmāk – registrēšanās pienākuma pārkāpums), vai ja nav iesniegtas deklarācijas un nodokļa aprēķināšanai nepieciešamie dokumenti (turpmāk – dokumentu iesniegšanas pārkāpums).

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka apstrīdētā norma neparedz tiesību piemērotajam iespēju izvēlēties piemērotāko soda naudas apmēru individuālā gadījumā. Proti, soda noteikšanā netiekot ņemta vērā izdarītā pārkāpuma raksturs un radītais kaitējums, vainīgā personība, kā arī atbildību mīkstinoši un pastiprinoši apstākļi. Šāds

31 Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008. gada 3. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2007-23-01 11. punktu.

regulējums neesot samērīgs un tādējādi nepamatoti ierobežojot pieteikuma iesniedzēja tiesības uz īpašumu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka likumdevējs ir tiesīgs noteikt sodoša rakstura līdzekļus nodokļu maksātāja uzvedības ietekmēšanai, lai tādējādi nodrošinātu nodokļu ieņēmumus. Apstrīdētajā normā noteiktā soda nauda, kas bez individuāla izvērtējuma piemērojama reģistrēšanās pienākuma pārkāpuma un dokumentu iesniegšanas pienākuma pārkāpuma gadījumā, ir uzskatāma par šādu sodoša rakstura līdzekli. Tomēr, kā uzsvēra tiesa, par nodokļu pārkāpumiem paredzētie sodi nedrīkst pārsniegt to, kas nepieciešams, lai sasniegtu pareizas nodokļu uzlikšanas un iekasēšanas, kā arī krāpšanas novēršanas mērķus. Valsts īstenotajiem kontroles pasākumiem jābūt atšķirīgiem atkarībā no nodokļu maksātāja pieļautā pārkāpuma rakstura.

Otrkārt, attiecībā uz reģistrēšanās pienākuma pārkāpumu Satversmes tiesa norādīja, ka šāds pārkāpums var izpausties dažādi. Ir iespējamās gan situācijas, kad tas tiek izdarīts nezināšanas vai neuzmanības dēļ, gan situācijas, kad tas tiek izdarīts apzinātas ļaunprātības dēļ un ir saistīts ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas. Tādējādi apstrīdētajā normā paredzētā soda nauda attiecībā uz reģistrēšanās pienākuma pārkāpumu vienādi regulē tādas situācijas, kurās attiecīgā pārkāpuma kaitīguma pakāpe ir atšķirīga. Šā iemesla dēļ ir nepieciešama soda naudas individualizācija atbilstoši pārkāpuma raksturam. Tādējādi apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmos mērķus attiecībā uz reģistrēšanās pienākuma pārkāpumu ir iespējams sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Līdz ar to minētais pamattiesību ierobežojums nav samērīgs un neatbilst Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Treškārt, attiecībā uz dokumentu iesniegšanas pienākuma pārkāpumu Satversmes tiesa secināja, ka soda nauda par šo pārkāpumu maksājama tikai tad, ja nodokļu maksātājs apstrīdētajā normā minētos dokumentus nav iesniedzis nodokļu administrācijas noteiktajā termiņā un pat 30 dienu laikā pēc tā beigām. Tipiskā gadījumā tas liecina par nodokļu maksātāja apzinātu rīcību, kuras nolūks ir izvairīšanās no nodokļu nomaksas. Ja konkrēto pārkāpumu raksturo pietiekami vienveidīgi apstākļi, likumdevējs var noteikt tādu soda naudas apmēru, kas tipiskā gadījumā ir nemainīgs. Tādējādi dokumentu iesniegšanas pienākuma pārkāpuma gadījumā soda naudas apmēra individualizācija tipiskā gadījumā nav nepieciešama. Tiesa arī ņēma vērā, ka ēnu ekonomikas līmenis Latvijā joprojām ir augsts, bet izpratne par personas konstitucionālo pienākumu maksāt nodokļus – nepietiekama. Līdz ar to bez individuāla izvērtējuma piemērojamā soda nauda 100 procentu apmērā no budžetā iemaksājamās nodokļa summas attiecībā uz dokumentu iesniegšanas pienākuma pārkāpumu ir efektīva un atturoša. Tādējādi apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums attiecībā uz

dokumentu iesniegšanas pienākuma pārkāpumu ir samērīgs un atbilst Satversmes 105. panta pirmajiem trim teikumiem.

Par nodokļu pārkāpumiem paredzēto sodu efektivitāte tiek nodrošināta visaugstākajā līmenī, ja sodu piemērošanā tiek pieļauta to bardzības gradācija atbilstoši ar konkrēto pārkāpumu saistītajam riskam.

Lieta Nr. 2020-40-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Tiesneša video

Satversmes tiesa 2021. gada 7. maijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-40-01 “Par likuma “Par valsts budžetu 2020. gadam” programmu un apakšprogrammu veselības aprūpes darbinieku darba samaksas paaugstināšanai, ciktāl tās neparedz Veselības aprūpes finansēšanas likuma pārejas noteikumu 11. punktā noteikto valsts finansējumu veselības aprūpes darbinieku darba samaksas paaugstināšanai 2020. gadā, atbilstību Satversmes 1. un 66. pantam”.

Lietā tika vērtētas 2020. gada valsts budžeta likuma normas, kas paredzēja ārstniecības personu darba atalgojuma finansējumu.

Lietā tika ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma. Tajā norādīts, ka 2020. gada valsts budžeta likumā veselības aprūpes darbinieku darba samaksai atvēlēta tikai aptuveni puse no finansējuma pieauguma, ko Saeima iepriekš noteikusi Veselības aprūpes finansēšanas likuma pārejas noteikumu 11. punktā. Tas neatbilstot likumdevēja pienākumam ievērot paša izdotās tiesību normas un radot tiesisku nedrošību sabiedrībā. Nepietiekama finansējuma piešķiršana veselības aprūpes darbinieku darba samaksai neatbilstot arī ilgtspējas principam.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka valsts pastāvēšanas pamatā ir likts ilgtspējas princips un prasība pēc valsts ilgtspējas ietekmē arī budžeta sastādīšanu. Lai noteiktu pieejamos resursus ilgākam laika periodam un ieplānotu šo resursu izlietošanu atbilstoši valsts noteiktajām prioritātēm, Saeima ir ieviesusi vidēja termiņa budžeta plānošanu. Proti, ik gadu tiek pieņemts valsts budžeta likums kārtējam gadam un noteikts maksimāli pieļaujamo izdevumu kopapjoms turpmākajiem diviem gadiem. Gadskārtējam valsts budžetam jābūt saskaņotam ar to aptverošo vidēja termiņa budžeta ietvaru. Taču vidēja termiņa budžeta ietvars katru gadu tiek pārstrādāts, to balstot iepriekšējā vidēja termiņa budžeta ietvarā, bet ņemot vērā arī jaunākās valsts finansiālās attīstības tendences un aktuālākās

prioritātes. Līdz ar to konkrētā apjoma prioritātes, kas noteiktas vienā vidēja termiņa budžeta ietvarā, nākamajā gadā var tikt atzītas par neieplānojamām un neizpildāmām pilnā apmērā, ņemot vērā faktiskās situācijas izmaiņas.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka ar Veselības aprūpes finansēšanas likuma pārejas noteikumu 11. punktu Saeima noteica veselības aprūpes darbinieku darba samaksas palielināšanu par 2019.–2021. gada vidēja termiņa prioritāti. Šāda prioritāte saglabāja savu nozīmi arī 2020.–2022. gada vidējā termiņa budžeta plānošanā. Taču tiesa uzsvēra, ka Ministru kabinetam vidēja termiņa budžeta ietvara sagatavošanas procesā ir attiecīga novērtējuma un rīcības brīvība. Tā attiecas arī uz izvērtējumu, vai un kādā apmērā ieplānojama dažādu institūciju pieteikto vidēja termiņa prioritāro pasākumu finansēšana, ņemot vērā to savstarpējās līdzsvarošanas iespējas, valsts finanšu stāvokli, kā arī konkrēto pasākumu steidzamību un valsts politiskās prioritātes. Ministru kabinetam jāievēro arī budžeta sastādīšanu regulējošās tiesību normas, kas pieprasa nodrošināt sabalansētu, ilgtspējīgu budžetu.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka gan Ministru kabinets, gan Saeima ievēroja Veselības aprūpes finansēšanas likuma pārejas noteikumu 11. punktā noteikto prioritāti un izvērtēja iespējas nodrošināt tās īstenošanai vēlamās finanšu līdzekļus. Iespējas īstenot šo mērķi tika līdzsvarotas ar citām prioritātēm un valsts ekonomiskajām iespējām, tādējādi nepārkāpjot budžetu ierobežojošās tiesību normas un nepieņemot finansiāli riskantus lēmumus. Tieši ar prioritāro pasākumu un tiem nepieciešamo finanšu līdzekļu ikgadēju līdzsvarošanu praksē tiek īstenots ilgtspējas princips. Pieņemot likumu “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam”, Saeima apstiprināja, ka Veselības aprūpes finansēšanas likuma pārejas noteikumu 11. punktā noteiktais uzdevums

ir izpildīts atbilstoši tās gribai un valsts finansiālajām iespējām.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa atzina, ka uzdevumam, kas Veselības aprūpes finansēšanas likuma pārejas noteikumu 11. punktā bija noteikts Ministru kabinetam, jau sākotnēji nebija tiešas ietekmes uz likumu “Par valsts budžetu 2020. gadam”. Tādējādi Ministru kabinetam, iesniedzot Saeimai likumprojektu “Par valsts budžetu 2020. gadam”, nebija jāiesniedz arī likumprojekts par grozījumiem Veselības aprūpes finansēšanas likuma pārejas noteikumu 11. punktā un Saeimai tas nebija jāgroza.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētais regulējums atbilst tiesiskuma, tiesiskās drošības un labas likumdošanas principiem un līdz ar to arī Satversmes 1. pantam kopsakarā ar 66. pantu.

Vidēja termiņa budžeta plānošana ir viens no procesiem, ar kuriem tiek iedzīvināts budžeta ilgtspējas princips. Tādējādi tiek nodrošināts, ka ikgadējais valsts budžets ir vērsts uz ilgtermiņa mērķu īstenošanu un nerada negatīvu ietekmi uz valsts finansiālo stabilitāti.

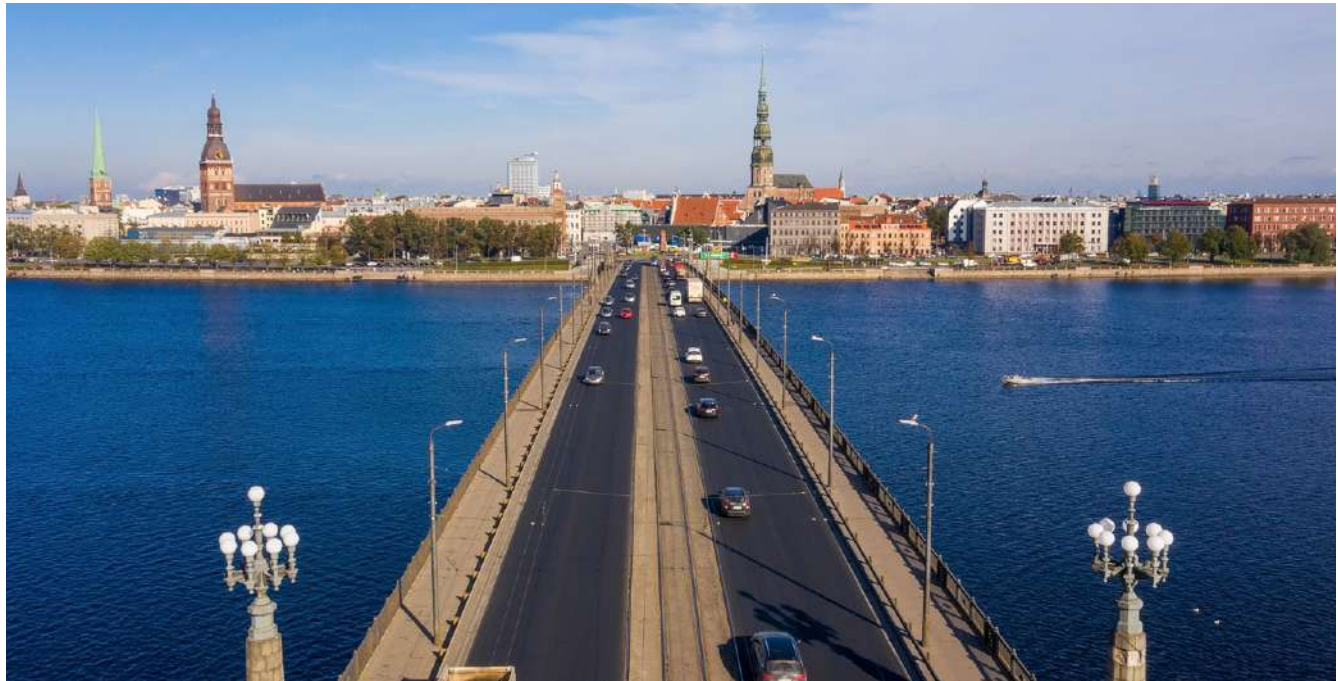
Lieta Nr. 2021-12-03

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Satversmes tiesa 2021. gada 3. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-12-03 “Par Rīgas domes 2019. gada 18. decembra saistošo noteikumu

Nr. 111 “Nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu piešķiršanas kārtība Rīgā” 11. punkta (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020. gada 31. decembrim) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas ierobežo nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmēru.

Lieta tika ierosināta pēc Administratīvās rajona tiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka pieteicēja administratīvajā lietā kopš 2018. gada saņēma nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu, jo bija veikusi ēkas fasādes renovācijas un izgaismošanas darbus. Minētais atvieglojums tai ticis piešķirts uz pieciem gadiem. Savukārt 2020. gada 30. janvārī esot stājusies spēkā apstrīdētā norma, kas noteica, ka nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu apmērs juridiskajai personai taksācijas gadā nedrīkst pārsniegt 10 000 *euro*. Līdz ar to pieteicējai ticis pārrēķināts nekustamā īpašuma nodoklis par laiku no 2020. gada februāra līdz 2020. gada decembrim. Tādējādi apstrīdētā norma neatbilstot tiesiskās paļāvības principam un nepamatoti ierobežojot tiesības uz īpašumu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka valstij, nosakot un realizējot savu nodokļu politiku, ir plaša rīcības brīvība. Attiecībā uz normām, kas regulē nodokļu atvieglojumus, minētā rīcības brīvība ir vēl plašāka. Tomēr arī šādu normu izdevējam ir jāievēro tiesiskās paļāvības princips. Proti, lai arī tiesību normu izdevējam attiecībā uz nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumus grozošām vai atceļošām normām ir relatīvi plaša rīcības brīvība, atsevišķos izņēmuma gadījumos personai var rasties tiesiskā paļāvība uz šādu atvieglojumu attiecināmību uz to konkrētā, ierobežotā laika posmā. Tāda situācija, ka kādai nozarei vai personai tikai uz politiskas iniciatīvas pamata tiek nodrošināta labvēlīgāka attieksme uz nenoteiktu laiku, to piesaistot politisko prioritāšu izmaiņu riskam, ir jānošķir no gadījuma, kad persona ir veikusi noteiktas darbības un izpildījusi noteiktus, tostarp ar finanšu ieguldījumu saistītus kritērijus, lai saņemtu laikā ierobežotu, konkrētu nodokļa atvieglojumu vai cita veida atbalstu.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka tiesību normas izdevējam ir pienākums regulāri pārskatīt piešķirtos nodokļu atvieglojumus. Tomēr šādai analīzei ir jābūt sistemātiskai un jāietver tādi faktori un politiskajās izvēlēs balstīti aspekti kā nodokļa atvieglojuma efektivitāte mērķa sasniegšanā, mērķa sasniegšanas turpmākā nepieciešamība un konkrēts nodokļa atvieglojuma apmēra izvērtējums. Personas tiesisko paļāvību nav pieļaujams pārkāpt, pamatojoties uz abstraktu sabiedrības finansiālo vai cita veida ieguvumu, jo šāda pieeja neļauj līdzsvarot abu pušu intereses un novērst tādu situāciju, ka personai tiek radīts nesamērīgs kaitējums. Tāpat būtiska nozīme ir arī izpratnei par to, kas ir skartās personas un kādā apmērā to tiesības tiek ietekmētas. Tādējādi tiesiskās paļāvības principam kopsakarā ar tiesībām uz īpašumu

neatbilst tāda situācija, ka personas finansiālo saistību apmērs, kas izriet no pienākuma maksāt nekustamā īpašuma nodokli par konkrēto īpašumu un uz kura saglabāšanu noteiktu laika periodu konkrētu iemeslu dēļ tai radusies tiesiska paļāvība, tiek palielināts bez īpaša pamatojuma vai izvērtējuma.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, ka Rīgas dome nav vispusīgi un pilnvērtīgi pārliecinājusies par apstrīdētās normas ietekmi uz jau pastāvošām tiesiskajām attiecībām. Līdz ar to apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 1. panta tvērumā ietilpstošajam tiesiskās paļāvības principam kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmo teikumu.

Personas tiesisko paļāvību nav pieļaujams pārkāpt, pamatojoties uz abstraktu sabiedrības finansiālo vai cita veida ieguvumu, jo šāda pieeja neļauj līdzsvarot abu pušu intereses un novērst tādu situāciju, ka personai tiek radīts nesamērīgs kaitējums.

2.4. STARPTAUTISKĀS UN EIROPAS SAVIENĪBAS TIESĪBAS

Satversmes tiesa pārskata posmā izskatīja vienu lietu, kas saistīta ar starptautisko tiesību piemērošanu (lieta Nr. 2020-39-02) un divas lietas, kas saistītas ar Eiropas Savienības tiesību piemērošanu (lieta Nr. 2018-11-01 un lieta Nr. 2020-49-01).

Starptautiskās tiesības

Lietā Nr. 2020-39-02 tika vērtēta vairāku Eiropas Padomes Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu (turpmāk – Stambulas konvencija) normu atbilstība Satversmei. Šī bija pirmā reize, kad Satversmes tiesa vērtēja starptautiska līguma satversmību pirms tā apstiprināšanas Saeimā.³²

Attiecībā uz Stambulas konvencijas normu saturu noskaidrošanu Satversmes tiesa norādīja, ka starptautiska līguma objekta un mērķa noteikšanā labā ticībā jāņem vērā attiecīgā līguma nosaukums, ievads, līguma pamattekstā postulētais attiecīgā līguma mērķis, kā arī līguma sagatavošanas materiāli un tā saturs un būtība kopumā. No Stambulas konvencijas nosaukuma izriet, ka tā ir paredzēta vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanai un apkarošanai. Savukārt Stambulas konvencijas ievadā noteikts, ka konvencijas dalībvalstis nosoda jebkādu vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, kā arī atzīst, ka galvenais veids, kā novērst vardarbību pret sievietēm, ir sieviešu un vīriešu līdztiesības juridiska un faktiskā īstenošana. Stambulas konvencijas objekts un mērķis savukārt ir vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē izskaušana, tādējādi veicinot dzimumu līdztiesību. Līdz ar to arī visi ar Stambulas konvenciju dalībvalstīm uzliktie pienākumi attiecas vienīgi uz konvencijas piemērošanas jomu atbilstoši tās objektam un mērķim – jautājumiem par

vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē izskaušanu. Tiesa uzsvēra, ka jēdziens “dzimte” Stambulas konvencijā iekļauts, lai skaidrotu to, ka atsevišķas sociālās lomas vai stereotipi vairo nevēlamas un kaitīgas situācijas, kā arī noved pie tā, ka vardarbība pret sievietēm tiek uzskatīta par pieņemamu. Ar šo jēdzienu nav paredzēts aizstāt jēdzienus “vīrietis” un “sieviete”.

Eiropas Savienības tiesības

Lietā Nr. 2018-18-01 Satversmes tiesa vērtēja apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 96. pantā ietvertajām tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību. Šo pamattiesību konkretizēšanā tika izmantotas Eiropas Savienības tiesības. Izskatot lietu, Satversmes tiesa 2019. gada 4. jūnijā arī vērsās Eiropas Savienības Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālo nolēmumu par vairākiem jautājumiem, kas saistīti ar Eiropas Savienības tiesību piemērošanu.³³ Eiropas Savienības Tiesa atbildēja uz Satversmes tiesas lūgumu ar ģenerālvokāta Maceja Špunara secinājumiem 2020. gada 17. decembrī un spriedumu 2021. gada 22. jūnijā.³⁴

Satversmes tiesa atzina, ka Latvijai, apzinoties Satversmes 68. panta otrajā daļā ietverto Eiropas Savienības tiesību pārkāpumu un pieņemot un piemērojot nacionālās tiesību normas, ir jāņem vērā demokrātiju stiprinoši Eiropas Savienības tiesību akti un Eiropas Savienības Tiesas judikatūrā nostiprinātā to interpretācija. Proti, Satversmes tiesai, aizsargājot Latvijas pamatnormu – demokrātiska tiesiska valsts –, ir pienākums nodrošināt tādu Eiropas Savienības tiesību normu piemērošanu, kas stiprina Latviju kā demokrātisku, tiesisku un uz katram cilvēkam piemītošo cieņu un brīvību balstītu valsti.

32 Sal. sk. Satversmes tiesas 2007. gada 29. novembra spriedumu lietā Nr. 2007-10-0102 un 2009. gada 7. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2008-35-01.

33 Sk. Satversmes tiesas 2019. gada 4. jūnija lēmumu par jautājumu uzdošanu Eiropas Savienības Tiesai prejudiciāla nolēmuma pieņemšanai lietā Nr. 2018-18-01 “Par Ceļu satiksmes likuma 14.¹ panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam”.

34 Sk. Eiropas Savienības Tiesas 2021. gada 22. jūnija spriedumu (Virspalāta) lietā C-439/19 “Latvijas Republikas Saeima (*Points de pénalité*)”.

Satversmes tiesa norādīja, ka atbilstoši Līguma par Eiropas Savienību³⁵ 6. panta 1. punktam Eiropas Savienība atzīst tiesības, brīvības un principus, kas izklāstīti Eiropas Savienības Pamattiesību hartā³⁶ (turpmāk arī – Harta), un Hartai ir tāds pats spēks kā Līgumam par Eiropas Savienību un Līgumam par Eiropas Savienības darbību. Turklāt saskaņā ar minētā panta 3. punktu un Hartas 52. panta 3. punktu pamattiesības, kas garantētas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā (turpmāk arī – Konvencija) un kas izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām, ir uzskatāmas par Eiropas Savienības vispārējiem tiesību principiem un Hartā ietvertu Konvencijā garantētajām tiesībām atbilstošo tiesību nozīme un apjoms ir tāds pats kā Konvencijā noteiktajām tiesībām. Līdz ar to Hartā pēc būtības ir ietverti arī Eiropas Savienības vispārējie tiesību principi.

Satversmes tiesa secināja, ka Hartas 8. pantā ietvertās personas tiesības uz savu datu aizsardzību kā Eiropas Savienības vispārējs tiesību princips tiek nodrošinātas galvenokārt tādējādi, ka jebkurai personas datu apstrādei ir jāatbilst, pirmkārt, Direktīvā 95/46³⁷ un Regulā 2016/679³⁸ paredzētajiem datu kvalitātes principiem un, otrkārt, tiem šajos tiesību aktos ietvertajiem principiem, saskaņā ar kuriem datu apstrāde atzīstama par likumīgu. Tādējādi apstrīdētā norma, kurā paredzēta personas datu apstrāde, pēc būtības ir saistīta ar Eiropas Savienības tiesību aktu – Direktīvas 95/46 un vēlāk arī Regulas 2016/679 – ievērošanu. Tas nozīmē, ka ir piemērojami Eiropas

Savienības vispārējie tiesību principi un, ievērojot Hartas 51. panta 1. punktā noteikto, arī Harta. Līdz ar to, konkretizējot Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, ir jānodrošina harmonija ar Hartas 8. pantā atspoguļotajām personas tiesībām uz savu datu aizsardzību kā Eiropas Savienības vispārēju tiesību principu. Šajā ziņā jo īpaši jāņem vērā personas datu apstrādes principi, kuri ietverti Direktīvā 95/46 un Regulā 2016/679, un kuru ievērošana ietilpst Satversmes 96. pantā garantēto tiesību tvērumā. Šajās Eiropas Savienības tiesību normās noteiktās prasības atbilst Satversmes 96. pantā ietvertajām tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību un tādējādi stiprina Latviju kā demokrātisku, tiesisku un uz katram cilvēkam piemītošo cieņu un brīvību balstītu valsti.

Eiropas Savienības tiesības tika piemērotas arī lietā Nr. 2020-49-01.³⁹ Izskatot šo lietu, Satversmes tiesa iesākumā noskaidroja, vai ir lietderīgi vērsties Eiropas Savienības Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu tādēļ, ka, pieteikuma iesniedzēja ieskatā, pastāvot atšķirīgi viedokļi par šajā lietā piemērojamo Eiropas Savienības Tiesas judikatūru. Satversmes tiesas norādīja, ka jebkurā tiesvedības procesā lietas dalībniekiem ir atšķirīgi viedokļi. Tomēr tas vien nevar būt pamats vērsties Eiropas Savienības Tiesā. Noskaidrot, kuras puses izvirzītie argumenti ir pamatoti, ir Satversmes tiesas uzdevums. Tā kā tiesiskais regulējums par valsts atbalstu šajā lietā bija skaidrs un neradīja saprātīgas šaubas, Satversmes tiesa izlēma nevērsties Eiropas Savienības Tiesā.

Attiecībā uz pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi Satversmes tiesa atzina, ka valsts atbalsta sniegšana šajā lietā ir cieši saistīta ar Eiropas Savienības tiesisko regulējumu – Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu, Komisijas Lēmumu 2015/162,⁴⁰ kā arī Banku darbības paziņojumu.⁴¹ Apstrīdētajās normās noteiktais ierobežojums kalpo mērķim nodrošināt to, ka pakārtoto saistību kreditori nesaņem nepamatotu labumu, valsts līdzekļi netiek izšķērdēti un atbalstā saņemtā naudas summa pēc iespējas atgriežas valsts budžetā. Tādējādi šis ierobežojums ir vērst uz to, lai tiktu nodrošinātas svarīgas nodokļu maksātāju un visas sabiedrības intereses. Kad komercsabiedrībai tiek sniegts atbalsts, ir būtiski, lai pakārtoto saistību kreditori uzņemtos samērīgu nastu salīdzinājumā ar to slogu, kuru uzņemas nodokļu maksātāji. Līdz ar to apstrīdētajās normās ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis ir sabiedrības labklājības nodrošināšana.

Izvērtējot noteiktā ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesa precizēja dalībvalstij noteiktās saistības un rīcības brīvības apmēru atbilstoši Eiropas Savienības tiesību normām. Pirmkārt, attiecībā uz dalībvalsts saistībām tiesa norādīja, ka Banku darbības paziņojums nevar dalībvalstīm radīt autonomas saistības. Proti, Banku darbības paziņojums nav uzskatāms par tādu, kas uzliktu dalībvalstīm pienākumu veikt tajā paredzētos sloga sadales pasākumus. Tomēr Banku darbības paziņojumam ir autoritatīvs spēks un tas nozīmē, ka Eiropas Komisija visdrīzāk paziņoto atbalstu vērtēs, ņemot vērā Banku darbības paziņojumā izvirzītos noteikumus un nosacījumus. Tikai izņēmuma gadījumā tā apstiprinās tādu atbalsta projektu, kas neatbilst Banku darbības paziņojumā noteiktajiem kritērijiem.

Otrkārt, Satversmes tiesa noskaidroja, vai Banku darbības paziņojums un Komisijas Lēmums 2015/162 paredzēja valsts rīcības brīvību prasību ieviešanā attiecībā uz sloga sadales mehānismu. Tiesa atzina, ka princips atbilstoši, kuram sloga sadales pasākumu rezultātā pakārtoto saistību kreditoru stāvoklis nevar tikt pasliktināts salīdzinājumā ar situāciju, kāda izveidotos tad, ja atbalsts netiktu sniegts, ir jāsaprot nevis kā tāds, kas izslēgtu paša sloga sadales ieviešanu, bet gan kā tāds, kas nodrošina samērīgu sloga sadales ieviešanu, proti, to, lai pakārtoto saistību kreditoriem nebūtu jāuzņemas nepamatoti smags slogs. Tādēļ princips “neviens kreditors nav sliktāks par citiem” nenozīmē to, ka sloga sadalē iesaistīta pakārtoto saistību kreditora prasījumam jātiek apmierinātam vienā kārtā ar citiem kreditoriem. Šī iemesla dēļ tiesa secināja, ka neviens no aplūkotajiem alternatīvajiem līdzekļiem ne tikai nesasniedza leģitīmo mērķi tādā pašā kvalitātē, bet ar tiem arī tiktu pārkāpts Eiropas Savienības tiesiskais regulējums par atbalsta sniegšanu.

Lieta Nr. 2018-18-01

Par lietu
Spriedums
Preses relize
Tiesneša video

Satversmes tiesa 2021. gada 13. novembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2018-18-01 “Par Ceļu satiksmes likuma 14.¹ panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam”.

Lietā tika vērtēta tiesību norma, kas paredz, ka informācija par transportlīdzekļu vadītāju pārkāpumu uzskaites punktiem ir vispārpieejama.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējam transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā reģistrēti pārkāpumu uzskaites punkti. Informācija par minētajiem punktiem esot personas dati, un saskaņā ar apstrīdēto normu šī informācija esot vispārpieejama. Tomēr, kā uzskata pieteikuma iesniedzējs, informācijai par transportlīdzekļu vadītāju pārkāpumu uzskaites punktiem jābūt ierobežotas pieejamības informācijai. Tādējādi likumdevējs ar apstrīdēto normu esot nepamatoti ierobežojis pieteikuma iesniedzēja tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.

Satversmes tiesa, pirmkārt, atzina, ka Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību aizsargā personas datus. Konkretizējot minētās tiesības, ir jānodrošina harmonija ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 8. pantā atspoguļotajām personas tiesībām uz savu datu aizsardzību kā Eiropas Savienības vispārēju tiesību principu. Šajā ziņā jo īpaši jāņem vērā personas datu apstrādes principi, kuri ietverti Direktīvā 95/46 un Regulā 2016/679. Lai gan tiesa secināja, ka likumdevējs nav vērtējis apstrīdētās normas atbilstību Eiropas Savienības tiesību normām, šo likumdošanas procesa pārkāpumu konkrētajā gadījumā tā neatzina par būtisku.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka informācijas par personai reģistrētajiem pārkāpumu uzskaites punktiem izpaušana paredzēta tam, lai šī persona un arī citas personas atturētos no pārkāpumu izdarīšanas ceļu satiksmē. Tomēr minēto mērķi iespējams sasniegt ar personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Proti, nav pamata uzskatīt, ka pārkāpumu uzskaites punktu sistēma nevarētu uzlabot ceļu satiksmes drošību, ja informācija par personai reģistrētajiem pārkāpumu uzskaites punktiem nebūtu vispārpieejama. Paredzot šai informācijai ierobežotas pieejamības statusu, tā tiktu izsniegta tikai tādām personām, kurām ir ar ceļu satiksmes drošību saistīta un pamatota interese attiecīgo informāciju saņemt. Tiesa arī uzsvēra, ka tad, ja informācija par personai reģistrētajiem pārkāpumu

35 Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 202, 7.6.2016, 1. lpp.

36 Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, C 202, 7.6.2016, 389. lpp.

37 Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 95/46/EK (1995. gada 24. oktobris) par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 281, 23.11.1995., 31. lpp. Īpašais izdevums latviešu valodā: 13. nodaļa, 15. sējums, 355. lpp.)

38 Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2016/679 (2016. gada 27. aprīlis) par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ Direktīvu 95/46/EK. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 119, 4.5.2016., 1. lpp.

39 Informācija par lietu Nr. 2020-39-02 ietverta pārskata sadaļā “Pamattiesības”.

40 Komisijas Lēmums (ES) 2015/162 (2014. gada 9. jūlijs) par valsts atbalstu SA.36612 (2014/C) (ex 2013/NN), ko Latvija īstenojusi attiecībā uz “Parex”, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 3.2.2015, L 27, 12. lpp.

41 Eiropas Komisijas paziņojums par valsts atbalsta noteikumu piemērošanu no 2013. gada 1. augusta atbalsta pasākumiem banku labā saistībā ar finanšu krīzi (“Banku darbības paziņojums”), Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, 30.7.2013., C 216, 1. lpp.

uzskaites punktiem ir vispārpieejama, notiek būtiska iejaukšanās attiecīgās personas tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību un datu aizsardzību, jo tādējādi var rasties sabiedrības nosodījums un pieļauta datu subjekta stigmatizācija.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums nav samērīgs un apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 96. pantam.

**Satversmes tiesai,
aizsargājot Latvijas
pamatnormu – demokrātiska
tiesiska valsts –, ir pienākums
nodrošināt tādu Eiropas Savienības
tiesību normu piemērošanu,
kas stiprina Latviju kā
demokrātisku, tiesisku
un uz katram cilvēkam piemītošo
cieņu un brīvību balstītu valsti.**

Lieta Nr. 2020-39-02

Par lietu
Spriedums
Preses relīze
Preses konference

Satversmes tiesa 2021. gada 4. jūnijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-39-02 “Par Eiropas Padomes 2011. gada 11. maija Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu 3. panta “c” punkta, 4. panta 3. punkta un 12. panta 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes ievadam, 1., 99. un 110. pantam, 4. panta 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. pantam un 14. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 112. pantam”.

Lietā tika vērtētas Stambulas konvencijas normas, kas paredz citstarp īpašu pasākumu īstenošanu sieviešu aizsardzībai no dzimtē⁴² balstītas vardarbības.

Lieta tika ierosināta pēc divdesmit viena 13. Saeimas deputāta pieteikuma. Tajā norādīts, ka apstrīdētās normas liek valstij veikt pasākumus, lai veicinātu izmaiņas sabiedrības domāšanā un attieksmē un nepieļautu diskrimināciju attiecībā uz personām, kuras sevi neidentificē ar tām dzimšanas brīdī noteikto dzimumu. Apstrīdētās normas neatbilstot Latvijas valsts konstitucionālo identitāti veidojošām ģimenes un kristīgajām vērtībām, tiesībām uz domas un apziņas brīvību, kā arī valsts pienākumam aizsargāt tradicionālu

ģimeni. Pieteikumā arī norādīts, ka īpašie pasākumi vardarbības novēršanai, kuri attiecas tikai uz sievietēm, varot radīt atšķirīgu attieksmi uz dzimuma pamata. Turklāt valsts pienākums iekļaut izglītības programmās jautājumus par personām, kuras neidentificē sevi ar tām dzimšanas brīdī noteikto dzimumu, esot pretrunā vecāku tiesībām nodrošināt bērniem izglītību, kas atbilst viņu reliģiskajai pārliecībai un filozofiskajiem uzskatiem.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka ikvienu valsti raksturo tās konstitucionālā identitāte, kas palīdz to nošķirt no citām valstīm. Konstitucionālo identitāti veido gan vispārīstājo tiesību normas, gan ārpusjuridiski faktori. Satversmes ievadā minētās kristīgās vērtības un postulāts, ka ģimene ir saliedētas sabiedrības pamats, ir vieni no Latvijas konstitucionālo identitāti veidojošajiem ārpusjuridiskajiem faktoriem. Tie atspoguļo vērtības, tomēr paši par sevi nav vispārīstājo tiesību normas. Tādēļ prasījums par apstrīdētā regulējuma atbilstību kristīgajām vērtībām un postulātam par to, ka ģimene ir saliedētas sabiedrības pamats, nav prasījums par apstrīdētā regulējuma atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām. Līdz ar to tiesa izbeidza tiesvedību daļā par apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes ievadam kopsakarā ar Satversmes 1. pantu.

Otrkārt, kā norādīja Satversmes tiesa, demokrātiskā tiesiskā valstī nav pieļaujams tas, ka valsts uzspiež individam kādu konkrētu pārliecību. Tomēr valstij ir pienākums individam piedāvāt informāciju par vardarbību un to izraisošiem faktoriem, lai šādu vardarbību novērstu. Tas attiecas arī uz dzimtē balstītu vardarbību. Tas vien, ka šāda informācija indivīdiem tiek piedāvāta, nenozīmē, ka viņiem tiktu uzlikts pienākums uzturēt noteiktu pārliecību. Tādējādi apstrīdētais regulējums neierobežo Satversmes 99. pantā ietvertās tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību. Līdz ar to tiesvedība daļā par apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 99. pantam tika izbeigta.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajā regulējumā paredzētais valsts pienākums nediskriminējošā veidā nodrošināt tādu aizspriedumu, paražu, tradīciju un citas tādas prakses izzušanu, kuras pamatā ir ideja par sieviešu nepilnvērtību, pats par sevi neskar valsts pienākumu aizsargāt ģimeni. Pienākums aizsargāt ģimeni pamatā attiecas uz ģimenes kā kolektīvas sociālas vienības aizsardzību, bet apstrīdētajā regulējumā ietvertie pienākumi vispārīgā gadījumā ir vērsti uz indivīdu – sieviešu – aizsardzību no vardarbības. Līdz ar to tiesa izbeidza tiesvedību daļā par apstrīdētā regulējuma atbilstību Satversmes 110. pantam. Vienlaikus tiesa uzsvēra, ka Stambulas konvencijas piemērošanas joma aptver tikai vardarbības

pret sievietēm un vardarbības ģimenē izskaušanu un apstrīdētais regulējums neuzspiež nekādu īpašu laulības vai ģimenes formu pieņemšanu vai ieviešanu.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa atzina, ka dzimumu politiskā līdztiesība Latvijā tika atzīta jau valsts dibināšanas laikā. Tomēr atsevišķi stereotipi par vīriešu un sieviešu lomu sabiedrībā ir saglabājušies līdz pat mūsdienām – tāpat sieviešu formālā līdztiesība tomēr nav bijusi pietiekama vīriešu un sieviešu faktiskas līdztiesības nodrošināšanai Latvijas sabiedrībā. Vēl jo vairāk – Latvijā ir viens no visaugstākajiem vardarbības pret sievietēm rādītājiem Eiropā. Proti, dzimtē balstīta vardarbība Latvijā vēl aizvien ir saglabājusies un visbiežāk skar tieši sievietes. Tādējādi Latvijā pastāv tādi apstākļi, kas pieļauj atšķirīgas attieksmes noteikšanu pret sievietēm, lai novērstu dzimtē balstītu vardarbību un nodrošinātu faktisku dzimumu līdztiesību. Līdz ar to Stambulas konvencijas 4. panta 4. punktā pieļautajai atšķirīgajai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, tādēļ tas atbilst Satversmes 91. pantam.

Visbeidzot Satversmes tiesa norādīja, ka Stambulas konvencijas 14. pants uzliek dalībvalstīm pienākumu izvērtēt nepieciešamību veikt konkrētus pasākumus izglītības programmu pārveidošanai un konvencijas mērķim atbilstošu izglītojošu materiālu izplatīšanai. Taču, pirms likumdevējs ir izvērtējis šādu pasākumu nepieciešamību un ir tos veicis, nav iespējams izvērtēt, vai un kā tie skar vecāku tiesības audzināt bērnus

atbilstoši savai reliģiskajai vai filozofiskajai pārliecībai. Tādējādi Stambulas konvencijas 14. pants pats par sevi neierobežo tiesības uz izglītību. Līdz ar to tiesvedība daļā par Stambulas konvencijas 14. panta atbilstību Satversmes 112. pantam tika izbeigta.

**Latvijas tiesību sistēmā
dzimumu diskriminācijas aizliegums
ne vien ietver aizliegumu diskriminēt
personu uz tās anatomisko dzimuma
pazīmju pamata, bet arī tiek
attiecināts uz sociālajām lomām,
uzvedību, nodarbēm un īpašībām, ko
sabiedrība uzskata par atbilstošām
sievietēm un vīriešiem.**

42 Termins “dzimte” skaidrots Stambulas konvencijas 3. panta “c” punktā – dzimte ir sociālās lomas, uzvedība, nodarbes un īpašības, ko konkrēta sabiedrība uzskata par atbilstošām sievietēm un vīriešiem. Savukārt ar terminu “dzimtē balstīta vardarbība pret sievietēm” atbilstoši Stambulas konvencijas 3. panta “d” punktam saprotama tāda vardarbība, kas vērsta pret sievieti tāpēc, ka viņa ir sieviete, vai arī kas pārsvarā ietekmē tieši sievietes.

2.5. KRIMINĀLTIESĪBAS UN KRIMINĀLPROCESS

Satversmes tiesa pārskata posmā izskatīja divas ar krimināltiesībām un kriminālprocesu saistītas lietas. Lietā Nr. 2020-23-01 risināti jautājumi par Krimināllikumā ietvertas tiesību normas skaidrību un likuma “Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikumā regulēto krimināltiesību normas spēku laikā. Savukārt lietā Nr. 2021-09-01 vērtēts, vai likumdevēja paredzēts sods par administratīvo pārkāpumu ir samērīgs un vai tiesībām uz taisnīgu tiesu atbilst apstākļi, ka, izskatot administratīvā pārkāpumu lietu, tiesai nav pilnvaru piemērot sankciju, kas ir zemāka par likumdevēja noteikto minimālo sodu.

Lietā Nr. 2020-23-01 Satversmes tiesa atkārtoti⁴³ pievērsās krimināltiesību normu skaidrības jautājumam, vērtējot, vai Satversmes 90. un 92. pantam atbilst tāda tiesību norma, kas attiecīgajā laikā paredzēja kriminālatbildību par šaujamieroča munīcijas nevērīgu glabāšanu. Konkrētāk, lietā apstrīdētā norma citstarp paredzēja kriminālatbildību “Par [...] šaujamieroča munīcijas nevērīgu glabāšanu [...], pārkāpjot normatīvos aktus, kuri regulē ieroču apriti, ja ar šādu nodarījumu citai personai radīta iespēja iegūt šo [...] šaujamieroča munīciju [...]”. Pieteikuma iesniedzējs apgalvoja, ka krimināltiesību normu skaidrības kritērijam neatbilst apstrīdētajā normā paredzētās sekas – citai personai radīta iespēja iegūt šaujamieroča munīciju –, jo šādas sekas esot formulētas nevis konkrēti un konstatējami, bet gan pārāk abstraktā veidā. Satversmes tiesa tomēr neatzina apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 90. un 92. pantam, jo konstatēja, ka pieteikuma iesniedzēja argumenti pamatā attiecas uz apstrīdētās normas piemērošanas praksi un ka persona varēja paredzēt, ka apstrīdētā norma var tikt piemērota, ja citai personai ir radīta iespēja iegūt šaujamieroča munīciju – citstarp arī tādos gadījumos, kad tā nav nozaudēta un cita persona to faktiski nav ieguvusi. Līdz ar to apstrīdētā norma bija formulēta tādā veidā, lai tiktu nodrošinātas garantijas pret patvaļīgu apsūdzību izvirzīšanu, notiesāšanu un sodīšanu.

Lietā Nr. 2020-23-01 bija aktuāls arī Satversmes tiesas judikatūrā iepriekš neaplūkots jautājums, kas bija saistīts ar labvēlīgāka krimināltiesiskā regulējuma piemērošanu ar atpakaļejošu spēku. Kaut gan laikā, kad vēl tika iztiesāta pieteikuma iesniedzēja krimināllieta, tika grozīta Krimināllikuma norma, pēc kuras viņam bija celta apsūdzība (vairs neparedzot kriminālatbildību par munīcijas nevērīgu glabāšanu, kuras rezultātā munīcija nav tikusi nozaudēta un to nav ieguvusi cita persona), lietā apstrīdētais likuma “Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikumu punkts neparedzēja pieteikuma iesniedzējam labvēlīgākā regulējuma piemērošanu ar atpakaļejošu spēku. Satversmes tiesa norādīja, ka likumdevēja izvēle par labu kādas rīcības dekriminalizācijai vai soda mīkstināšanai liecina par to, ka valsts un sabiedrība iepriekš paredzētos sodus tagad uzskata par pārmērīgi bargiem. Līdz ar to katru reizi, kad tiek izdarīta atkāpšanās no personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principa piemērošanas krimināltiesībās, likumdevējam šāda atkāpšanās ir īpaši jāpamato, kas izskatāmās lietas gadījumā nebija izdarīts.

Savukārt viens no lietā Nr. 2021-09-01 vērtētajiem jautājumiem bija par to, vai ir samērīgs apstrīdētajās normās paredzētais sods par administratīvo pārkāpumu. Lai gan Satversmes tiesa tāpat kā iepriekšējos spriedumos⁴⁴ atsaucās uz likumdevēja plašo rīcības brīvību sodu politikas jomā, tā pirmoreiz detalizēti vērtēja par konkrētu nodarījumu paredzētā soda atbilstību Satversmes 1. pantā ietvertajam samērīguma principam, vienlaikus ņemot vērā Eiropas Savienības Tiesas judikatūru attiecībā uz sodiem, kas paredzēti par autoceļu lietošanas nodevas nemaksāšanu. Tiesa norādīja, ka naudas soda atbilstību samērīguma principam nevar vērtēt, vienīgi salīdzinot šāda soda apmēru un autoceļu lietošanas nodevas vienas dienas likmi. Tā vietā jāvērtē, vai administratīvā soda apmērs, ko likumdevējs noteicis, izmantojot savu plašo rīcības brīvību, ir samērīgs ar mērķi, ko likumdevējs

ar šī soda palīdzību vēlēties sasniegt. Tiesa secināja, ka apstrīdētajās normās paredzētais sods atbilst samērīguma principam. Apstākļi, ka likumdevējs būtu varējis paredzēt zemāku soda minimālo robežu, nenozīmē, ka šāds risinājums būtu uzskatāms par personas tiesības mazāk ierobežojošu līdzekli.

Lietā Nr. 2021-09-01 aplūkots jautājums par tiesas pilnvaru robežām līdzšinējā Satversmes tiesas judikatūrā krimināltiesību jomā nebija vērtēts. Pieteikuma iesniedzēja – vispārējās jurisdikcijas tiesa – uzskatīja, ka atbilstoši apstrīdētajām normām piemērojama naudas sods konkrētajā gadījumā bija nesamērīgs, tomēr tai nebija pilnvaru samazināt šī naudas soda apmēru. Līdz ar to pieteikuma iesniedzēja uzskatīja, ka šādā situācijā tā varētu nebūt uzskatāma par kompetentu tiesu varas institūciju, kurai ir tiesības izlemt visus nepieciešamos jautājumus, vai, citiem vārdiem, ka attiecīgajā administratīvā pārkāpuma procesā netiek īstenota visaptveroša tiesas kontrole. Līdzšinējā Satversmes tiesas judikatūrā jautājums par to, vai tiesai ir “pilnīga jurisdikcija”, bija vērtēts administratīvā procesa kontekstā.⁴⁵ Savukārt lietā Nr. 2021-09-01 tika atzīts, ka uz apstrīdētajās normās paredzēto sodu ir attiecināmas tiesības uz taisnīgu tiesu to krimināltiesiskajā aspektā. Satversmes tiesa norādīja, ka šādā kontekstā, noskaidrojot, vai ir izpildīta prasība par administratīvo pārkāpumu procesā pieņemtu lēmumu pēckontroli tādā tiesu institūcijā, kurai ir “pilnīga jurisdikcija”, tai ir jāvērtē, vai šai tiesu institūcijai ir tiesības pārskatīt šādus lēmumus gan no faktu, gan tiesību viedokļa. Lēmumu pēckontroles rezultātā tiesai jāvar novērst tiesību normām neatbilstošu iestāžu

lēmumu sekas attiecībā uz sodīto personu. Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajās normās paredzētajos gadījumos tiesa citstarp vērtē, vai administratīvais pārkāpums ir noticis un vai pie atbildības ir saucama un sodāma konkrētā persona. Savukārt, “ja likumdevējs, nosakot konkrētu par attiecīgu administratīvo pārkāpumu uzliekamā soda apmēru, jau ir izvērtējis tā atbilstību konkrētā pārkāpuma raksturam un šāds naudas soda apmērs pats par sevi ir samērīgs, tad visaptveroša tiesas kontrole pār lēmumu par personai piemērojamo administratīvo sodu pati par sevi neietver tiesas pilnvaras pārskatīt un pēc sava ieskata noteikt tādu soda apmēru, kas ir mazāks par to, kuru likumdevējs paredzējis par konkrēto pārkāpumu”. Tātad krimināltiesību jomā tas, ka likumdevējs ierobežo tiesu pilnvaras, paredzot par konkrētiem pārkāpumiem piemērojamo sodu minimālo apmēru, atbilst gan varas dalīšanas principam, gan arī tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Lietā Nr. 2020-23-01

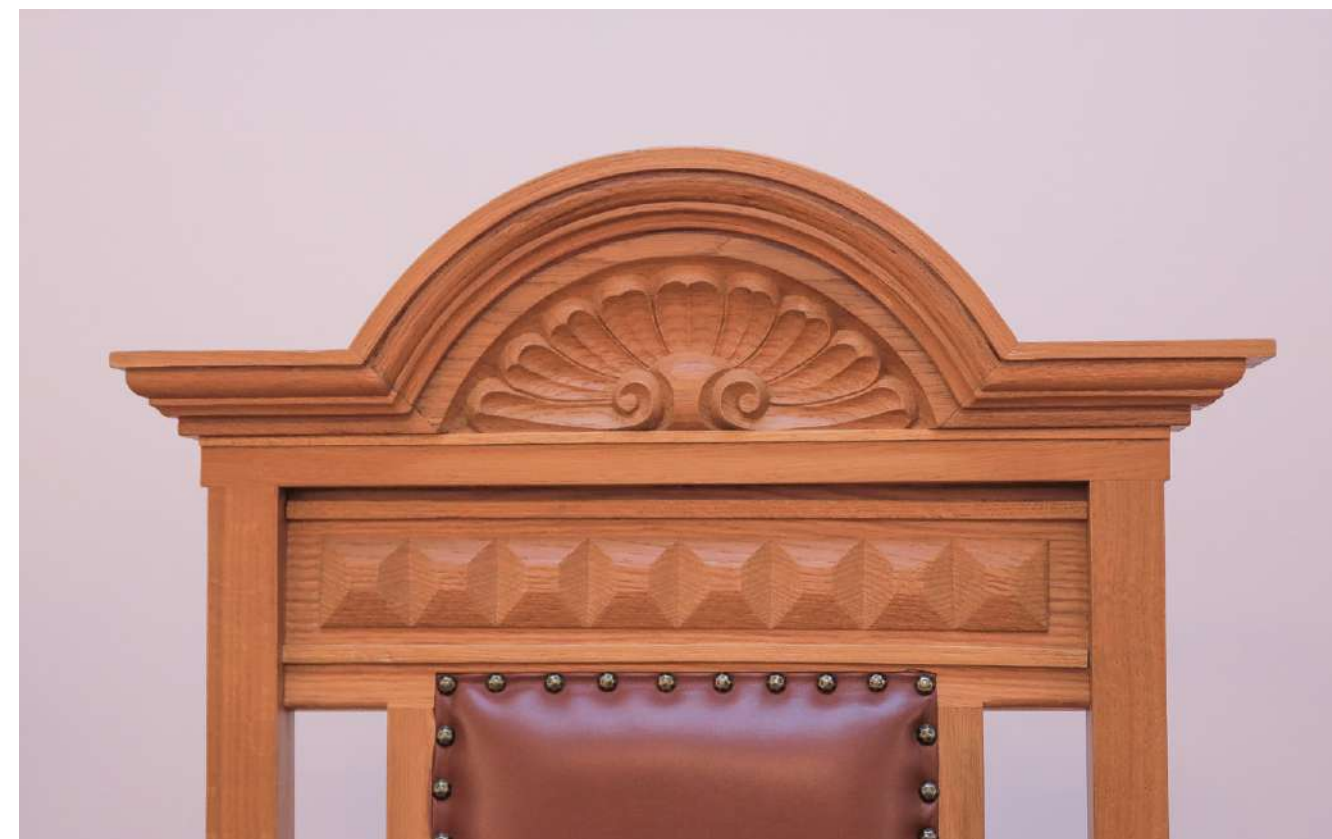
[Par lietu](#)

[Spriedums](#)

[Preses relīze](#)

[Tiesneša video](#)

Satversmes tiesa 2021. gada 19. februārī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-23-01 “Par Krimināllikuma 236. panta pirmās daļas (redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013. gada 31. martam) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 90. un 92. pantam un 2015. gada 29. oktobra likuma “Grozījumi Krimināllikumā” pārejas noteikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 92. pantam”.

⁴³ Sk. Satversmes tiesas 2020. gada 24. septembra spriedumu lietā Nr. 2019-22-01, 2019. gada 21. februāra spriedumu lietā Nr. 2018-10-0103 un 2008. gada 16. decembra spriedumu lietā Nr. 2008-09-0106.

⁴⁴ Sk. arī, piemēram, Satversmes tiesas 2013. gada 19. novembra spriedumu lietā Nr. 2013-09-01 un 2015. gada 8. aprīļa spriedumu lietā Nr. 2014-34-01.

⁴⁵ Satversmes tiesas 2017. gada 22. decembra spriedums lietā Nr. 2017-08-01.

Lietā tika vērtēta tādas tiesību normas skaidrība un spēks laikā, kas paredzēja kriminālbildību par šaujamieroča municijas nevērīgu glabāšanu.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka pieteikuma iesniedzējs atzīts par vainīgu apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Minētā norma neesot bijusi pietiekami skaidra – lai gan tajā paredzētās sekas (iespēja citai personai iegūt šaujamieroča municiju) esot attiecīgā noziedzīgā nodarījuma obligāta pazīme, norma paredzot tikai abstraktu seku iestāšanās iespējamību. Tādējādi tā neatbilstot tiesību normu skaidrības un paredzamības prasībām, kas izrietot no Satversmes 90. panta un 92. panta otrā teikuma. Savukārt apstrīdētais pārejas noteikums esot pretrunā ar Satversmes 1. pantu un 92. panta otro teikumu, jo tas liedzot piemērot labvēlīgāku regulējumu ar atpakaļejošu spēku.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka atbilstoši Satversmes 90. pantam tiesību normām, kas ierobežo personas pamattiesības, jābūt pienācīgi saprotamām un paredzamām. Savukārt saskaņā ar Satversmes 92. panta otro teikumu likumdevējam krimināltiesību normas ir jāformulē tā, lai personai tiktu nodrošinātas garantijas pret patvaļīgu apsūdzību izvirzīšanu, notiesāšanu un sodīšanu.

Lai personu varētu saukt pie kriminālbildības par apstrīdētajā Krimināllikuma normā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, jākonstatē arī šajā normā paredzētā pazīme – normatīvo aktu pārkāpumu dēļ radīta iespēja citai personai iegūt šajā normā minētos priekšmetus vai vielas. Šī pazīme atbilst skaidrības un paredzamības prasībām. Pieteikuma iesniedzēja paustie argumenti norāda vien uz to, ka minētā norma tiek piemērota tādā veidā, kas neatbilst veidam, kādu viņš vēlētos. Nav pamatots arī pieteikuma iesniedzēja arguments, ka nav noteikti skaidri un saprotami kritēriji apstrīdētajā Krimināllikuma normā un Latvijas

Administratīvo pārkāpumu kodeksa 181. panta pirmajā daļā paredzēto pārkāpumu nošķiršanai. Līdz ar to persona varēja paredzēt, ka apstrīdētā Krimināllikuma norma var tikt piemērota, ja citai personai ir radīta iespēja iegūt tajā minētos priekšmetus – citstarp arī tādos gadījumos, kad šie priekšmeti nav nozaudēti un tos nav ieguvusi cita persona. Tādējādi apstrīdētā Krimināllikuma norma atbilst Satversmes 90. pantam un 92. panta otrajam teikumam.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka ar 2015. gada 29. oktobra likumu “Grozījumi Krimināllikumā” citstarp tika mainīts Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā paredzētais noziedzīgā nodarījuma sastāvs. Proti, minētais sastāvs tika sašaurināts, turpmāk paredzot kriminālbildību tikai par tādu nodarījumu, kura rezultātā attiecīgais priekšmets vai viela nozaudēta vai to ieguvusi cita persona. Tādējādi jau pirms tam, kad pirmās instances tiesa taisīja spriedumu krimināllietā, tāda rīcība, par kuru pieteikuma iesniedzējs tika sodīts, bija kļuvusi par krimināli nesodāmu. Tomēr visu triju instanču tiesas atzina apstrīdētās Krimināllikuma normas piemērošanu par pamatotu, jo apstrīdētais pārejas noteikums noteica, ka grozījumi Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā neattiecas uz nodarījumiem, kas izdarīti pirms grozījumu spēkā stāšanās dienas – 2015. gada 3. decembra.

Satversmes tiesa secināja, ka Satversmes 1. pants un 92. panta otrais teikums to kopsakarā ietver personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principu krimināltiesībās, kas piemērojams arī gadījumā, kad konkrētais nodarījums atzīts par krimināli nesodāmu. Minētais princips prasa, lai likumdevējs noteiktu labvēlīgu atpakaļejošu spēku tādai tiesību normai, kas ir labvēlīgāka pret nodarījumu izdarījušo personu. Ja bargāks sods tiktu piemērots vienīgi tādēļ, ka tas bija paredzēts tiesību aktā laikā, kad tika izdarīts noziedzīgais nodarījums, tas nozīmētu, ka noteikumi par krimināltiesību izmaiņām laikā tiek piemēroti par sliktu apsūdzētajam. Tādējādi netiktu ņemtas vērā tiesību aktu izmaiņas par labu

apsūdzētajam, kas pieņemtas pirms viņa notiesāšanas, un joprojām tiktu piemēroti tādi sodi, kurus valsts – un sabiedrība, ko tā pārstāv, – tagad uzskata par pārmērīgi bargiem. Lai gan ir iespējami gadījumi, kad pieļaujama atkāpšanās no personai labvēlīga noteikuma atpakaļejoša spēka principa piemērošanas krimināltiesībās, tomēr likumdevējam šāda atkāpšanās ir jāpamato. Konkrētajā gadījumā nav saskatāmi objektīvi attaisnojumi, kuru dēļ būtu piemērojams izņēmums no minētā principa. Līdz ar to apstrīdētais pārejas noteikums, ciktāl tas neparedz atpakaļejošu spēku grozījumiem Krimināllikuma 236. panta pirmajā daļā attiecībā uz nodarījumiem, kas izdarīti pirms 2015. gada 3. decembra, neatbilst Satversmes 1. pantam un 92. panta otrajam teikumam.

Atbilstoši demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas galvenajam mērķim - nodrošināt taisnīgumu - personai nevar piemērot tādu sodu, ko valsts attiecīgās tiesību normas piemērošanas brīdī jau uzskata par pārmērīgi bargu.

Lieta Nr. 2021-09-01

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Satversmes tiesa 2021. gada 29. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2021-09-01 “Par Autoceļu lietošanas nodevas likuma 9.¹ panta otrās daļas redakcijā, kas bija spēkā līdz 2020. gada 30. jūnijam, un Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁴⁰ panta otrās daļas redakcijā, kas bija spēkā no 2017. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 30. jūnijam, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam”.

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas paredzēja administratīvo sodu par autoceļu lietošanas nodevas maksāšanas noteikumu pārkāpumu.

Lieta tika ierosināta pēc Rēzeknes tiesas pieteikuma. Tajā norādīts, ka Valsts policija piemērojusi juridiskajai personai administratīvos sodus par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁴⁰ panta otrajā daļā paredzēto administratīvo pārkāpumu – autoceļu lietošanas nodevas nesamaksāšanu. Pārkāpumi fiksēti ar tehniskajiem līdzekļiem, neapturot transportlīdzekli. Saskaņā ar Autoceļu lietošanas nodevas likuma 9.¹ panta otro daļu personai par katru pārkāpumu piemērots minimālais naudas sods, kāds paredzēts pārvadātājam, proti, 500 *euro*. Pēc pieteikuma iesniedzējas ieskata, minētais naudas soda apmērs ir nesamērīgs, bet apstrīdētās normas neparedz tiesai iespēju šo soda apmēru samazināt. Tādējādi apstrīdētās normas neatbilstot samērīguma principam un tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka likumdevēja noteiktais naudas soda apmērs ir samērīgs. Ja likumdevējs ir izvērtējis soda apmēra atbilstību pārkāpuma raksturam, tostarp attiecībā uz soda apmēra minimālo un maksimālo robežu, tad tikai tas vien, ka pastāv iespēja par kādu konkrētu pārkāpumu noteikt vēl mazāku naudas sodu, nenozīmē, ka likumdevējs būtu pārkāpis savas rīcības brīvības robežas. Līdz ar to apstrīdētās normas atbilst Satversmes 1. pantam.

Otrkārt, Satversmes tiesa norādīja: lai tiesa, īstenojot kontroli pār lēmumiem, ar kuriem personām piemērots sods par administratīvo pārkāpumu, varētu nonākt pie taisnīga tiesvedības procesa rezultāta, tai citstarp jābūt atbilstošām pilnvarām izvērtēt lietā būtiskos apstākļus un pārbaudīt iestādes pieņemtā lēmuma tiesiskumu un pamatotību gan no faktu, gan tiesību viedokļa. Ja iestādes pieņemtais lēmums par administratīvā soda piemērošanu neatbilst tiesību normām, tiesai jābūt pilnvarām novērst šāda lēmuma sekas attiecībā uz konkrēto personu.

Treškārt, Satversmes tiesa atzina, ka tiesa administratīvā pārkāpuma lietā vērtē gan to, vai konkrētajos faktiskajos apstākļos personai ir piemērojams administratīvais sods, gan to, vai iestādes rīcība administratīvā pārkāpuma procesā atbilst normatīvajos aktos noteiktajam. Tiesai atkarībā no konstatētā ir pilnvaras gan atcelt iestādes pieņemto lēmumu, gan noteiktos gadījumos to nodot iestādei atkārtotai izskatīšanai. Vienlaikus tiesa uzsvēra, ka izvērtēt par konkrētu administratīvo pārkāpumu nosakāmā soda veida un apmēra samērīgumu visupirms ir likumdevēja pienākums. Savukārt iestāde un tiesa nodrošina attiecīgā administratīvā soda individualizāciju tā apmēra ietvaros, kuru ir noteicis likumdevējs. Tad, ja likumdevējs, nosakot konkrētu par attiecīgu administratīvo pārkāpumu uzliekamā soda apmēru, jau ir izvērtējis tā atbilstību konkrētā pārkāpuma raksturam un šāds naudas soda apmērs pats par sevi ir samērīgs, tad visaptveroša tiesas kontrole pār lēmumu par personai piemērojamo administratīvo sodu pati par sevi neietver tiesas pilnvaras pārskatīt un pēc sava ieskata noteikt tādu soda apmēru, kas ir mazāks par to, kuru likumdevējs paredzējis par konkrēto pārkāpumu. Tādējādi tiesa secināja, ka administratīvo pārkāpumu lietās par autoceļu lietošanas nodevas maksāšanas noteikumu pārkāpumu, kas fiksēts ar tehniskajiem līdzekļiem, tiek īstenota visaptveroša tiesas kontrole pār lēmumiem par administratīvā soda piemērošanu. Līdz ar to apstrīdētās normas atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Tiesa nevar stāties likumdevēja vietā un pārvērtēt to līdzekļu efektivitāti, ar kuriem paredzēts sasniegt administratīvo sodu politikas mērķi.

2.6. ADMINISTRATĪVI TERITORIĀLĀ REFORMA

Pārskata posmā Satversmes tiesā bija ierosinātas 19 lietas par administratīvi teritoriālo reformu, kas noteikta ar 2020. gada 10. jūnija Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu. Satversmes tiesa tās apvienoja trīs lietās un pieņēma trīs spriedumus – lietā Nr. 2020-37-0106, lietā Nr. 2020-41-0106 un lietā Nr. 2020-43-0106. Tajos Satversmes tiesa ir sniegusi būtisku pienesumu citstarp pašvaldības principa, labas likumdošanas principa un subsidiaritātes principa satura atklāšanā.

Satversmes tiesa savā judikatūrā jau ir izskatījusi vairākas lietas,⁴⁶ kas skāra iepriekšējo – 2009. gadā īstenoto – administratīvi teritoriālo reformu. Piemēram, lietā Nr. 2008-08-0306 tiesa norādīja, ka tās kompetencē nav vērtēt reformas politisko lietderību, proti, tiesa konkrētu lietu ir tiesīga izvērtēt tikai tiktāl, ciktāl uz to iespējams attiecināt juridiskos argumentos, tos atdalot no politiskiem apsvērumiem. Eiropas vietējo pašvaldību hartā iekļautais subsidiaritātes princips, kura mērķis ir tuvināt lēmumu pieņemšanu iedzīvotājiem, ir primāri politisks princips. Tā kā reforma tieši neietekmē pašvaldību funkcijas, tad šīs lietas ietvaros tiesai nebija pamata vērtēt atbilstību subsidiaritātes principam. Turklāt funkciju sadale starp valsti un pašvaldībām var mainīties atkarībā no valsts pārvaldes uzdevumiem, politiskām prioritātēm, pārvaldības zinātnes atziņām. Līdz ar to funkciju noteikšana un to pārdale par labu vietējam pašvaldībām pamatā ir politisks jautājums, kurā dominē politiskās lietderības apsvērumi.

Savukārt lietā Nr. 2009-04-06 tiesa vērtēja to, vai pieteikuma iesniedzēja – Vecpiebalgas pagasta padome – tika pienācīgi uzklausīta pirms 2008. gada 18. decembra Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pieņemšanas. Tiesa atzina, ka no Satversmes 1. panta izrietošais pašvaldības princips citstarp paredz pašvaldībai tās robežu maiņas gadījumā tiesības iepazīties ar pietiekami konkrētu plānotā novada projektu, apspriest to un izteikt savu viedokli. Pašvaldībai ir arī tiesības paļauties uz to, ka tās viedoklis tiks izvērtēts pat tādā gadījumā, ja galīgais lēmums būs

atšķirīgs. Tomēr no pašvaldības principa izrietošās tiesības izņēmuma gadījumos var tikt ierobežotas, lai nodrošinātu citas Eiropas vietējo pašvaldību hartā un Satversmē noteiktās vērtības.

Pārskata posmā izskatītājās lietās Satversmes tiesa attīstīja detalizētu metodoloģiju, pēc kuras vērtējama administratīvi teritoriālo reformu regulējošo tiesību normu satversmība. Proti, lai izvērtētu apstrīdēto normu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām, tika noskaidrots, pirmkārt, vai apstrīdētās normas ir izstrādātas un pieņemtas pienācīgā procesuālajā kārtībā un, otrkārt, vai likumdevējs nav rīkojies patvaļīgi.

Izvērtējot apstrīdēto normu izstrādes un pieņemšanas procesuālo kārtību, Satversmes tiesa pārbaudīja: 1) vai konsultēšanās ar attiecīgajām pašvaldībām šo normu izstrādes un izskatīšanas laikā notika atbilstoši tiesību normām; 2) vai apstrīdētās normas Saeimā tika izskatītas un pieņemtas atbilstoši tiesību normām.

Tas, vai konsultēšanās ar attiecīgajām pašvaldībām apstrīdēto normu izstrādes un izskatīšanas laikā ir notikusi atbilstoši tiesību normām, ietvēra šādus pārbaudes aspektus: 1) vai pašvaldības domei bija iespēja, noskaidrojot arī attiecīgās administratīvās teritorijas iedzīvotāju viedokli, sagatavot pašvaldības viedokli un iesniegt atbildīgajām valsts institūcijām savus priekšlikumus un iebildumus attiecībā uz plānoto reformu; 2) vai tam paredzētais laiks bija saprātīgs; 3) vai pašvaldību priekšlikumi un iebildumi tika izvērtēti.

Lai noskaidrotu, vai apstrīdēto normu izskatīšana un pieņemšana Saeimā notika atbilstoši tiesību normām, tika izvērtēti: 1) ar Saeimas Administratīvi teritoriālās reformas komisijas izveidi un likumprojekta “Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums” nodošanu šai komisijai saistītie jautājumi; 2) ar Saeimas sēžu attālināto norisi platformā *e-Saeima* saistītie jautājumi.

Savukārt vērtējums par to, vai attālinātās Saeimas sēdes, kurās tika pieņemtas apstrīdētās normas, notika atbilstoši tiesību normām, ietvēra šādus pārbaudes aspektus: 1) vai procesuālā kārtība, kādā notiek Saeimas sēdes platformā *e-Saeima*, bija noteikta un visiem deputātiem zināma; 2) vai, noturot sēdes platformā *e-Saeima*, tika ievērots Saeimas sēdes atklātības princips; 3) vai, izskatot likumprojektu trešajā lasījumā un pieņemot Administratīvo teritoriju likumu platformā *e-Saeima*, deputāti varēja īstenot visas savas tiesības atbilstoši Satversmei un Saeimas kārtības rullim.

Visbeidzot, lai noteiktu, vai Saeima nav rīkojusies patvaļīgi, tika noskaidrots: 1) vai ir noteikts reformas mērķis un tas ir vērst uz sabiedrisko labumu; 2) vai reformas pamatā esošie kritēriji ir vērsti uz reformas mērķa sasniegšanu; 3) vai, pieņemot apstrīdētās normas, likumdevējs ir ievērojis reformas mērķi un tā sasniegšanas kritērijus; 4) vai likumdevējs ir izvērījis tieši vietējās kopienas intereses, proti konkrētā administratīvi teritoriālā iedalījuma risinājuma priekšrocības un trūkumus, tostarp, vai, pieņemot attiecīgās normas, likumdevējs ir ievērojis vietējās kopienas demokrātiskās līdzdalības tiesības.

Vērtējot administratīvi teritoriālās reformas tiesiskumu, Satversmes tiesa uzvēra, ka, ņemot vērā būtiskuma doktrīnu un parlamentārās demokrātijas principus, likumdevējam ir novērtējuma brīvība izlemt ar administratīvi teritoriālo iedalījumu saistītus jautājumus. Likumdevējam, pieņemot ar administratīvi teritoriālo reformu saistītus lēmumus, ir jālīdzsvaro atšķirīgās konkrētu pašvaldību intereses un sabiedrības kopējās intereses, taču tam nav pienākuma vērtēt šo lēmumu atbilstību samērīguma principam tādā izpratnē, kādā tas tiek darīts, nosakot pamattiesību ierobežojumus. Taču reformas pamatā nevar likt vienīgi ekonomiskus apsvērumus un finansiālu ieguvumu.

Atbilstoši labas pārvaldības principam valsts pienākums ir pastāvīgi pārbaudīt, un, ja nepieciešams, uzlabot valsts pārvaldi un pārvaldes sistēmu, lai tā darbotos pēc iespējas efektīvi. Administratīvi teritoriālās reformas mērķis, kas vērst uz konstatēto nepilnību novēršanu, atbilst visas Latvijas sabiedrības kopējām interesēm. Tādējādi administratīvi teritoriālās reformas mērķis ir vērst uz sabiedrības kopējo labumu.

Dažādu nozaru ekspertu iesaistīšana reformas sagatavošanas procesā vērtējama pozitīvi. Tas ļauj iegūt vispusīgāku reformas varbūtējo seku izvērtējumu un sniedz likumdevējam iespēju labāk izprast pieņemamo lēmumu būtību. Tomēr likumdevējam, lemjot par administratīvi teritoriālo iedalījumu, ir jālīdzsvaro daudzu pašvaldību individuālās intereses ar sabiedrības kopējām interesēm un jānodrošina ilgtspējīga tiesiskā regulējuma izstrāde. Tieši likumdevējam politiskā procesā ir jāizlemj, kādiem apsvērumiem dodama priekšroka. Ekspertu viedokļi reformas izstrādes

procesā ir būtiski, taču nevar aizstāt Saeimas tiesības izvēlēties iespējami lietderīgāko risinājumu, ciktāl tas ir balstīts uz racionāliem apsvērumiem. Vienlaikus Satversmes tiesa atzina, ka demokrātiskā tiesiskā valstī no tiesiskuma principa izriet arī prasība, lai likumdevējs reformas pamatā esošos kritērijus vienlīdzīgi attiecinātu uz visām pašvaldībām, savukārt katru izņēmumu no tiem racionāli pamatot.

Spriedumos lietotā metodoloģija nosacīti varētu tikt iedalīta divās daļās: tāda, kas attiecas uz procesuāltiesisko lietas aspektu izvērtējumu, un tāda, kas attiecas uz materiāltiesisko lietas aspektu izvērtējumu. Šiem abiem aspektiem bija būtiska nozīme apstrīdēto normu satversmības izvērtēšanā. Tomēr šajās lietās izšķirošais bija tieši materiāltiesiskais aspekts, jo Satversmes tiesa atzina, ka vairākas apstrīdētās normas ir neatbilstošas Satversmei tādēļ, ka likumdevējs nav ņēmis vērā paša noteikto reformas mērķi un tā sasniegšanas kritērijus. Proti, vairāki novadi bez racionāla pamatojuma tika iekļauti tādā jaunveidojamā novadā, kurā nav valsts attīstības plānošanas dokumentos noteikta reģionālās vai nacionālās nozīmes attīstības centra. Šāds tiesas secinājums ir saskanīgs ar tās judikatūrā atzīto, ka likums un tiesības, tostarp vispārējie tiesību principi, ir saistoši ikvienai valsts institūcijai, arī likumdevējam pašam.⁴⁷

Lieta Nr. 2020-37-0106

**Par lietu
Spriedums
Preses relīze
Preses konference**

Satversmes tiesa 2021. gada 12. martā pasludināja spriedumu lietā Nr. 2020-37-0106 “Par Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pielikuma “Administratīvās teritorijas, to administratīvie centri un teritoriālā iedalījuma vienības” 28.2., 28.19. un 35.4. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam, Eiropas vietējo pašvaldību hartas 4. panta trešajai un sestajai daļai, kā arī 5. pantam”.

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas paredz līdzšinējā Limbažu novada Skultes pagasta iekļaušanu Saulkrastu novadā un Ikšķiles novada apvienošanu ar Ogres novadu.

Lieta tika ierosināta pēc Limbažu novada domes un Ikšķiles novada domes pieteikumiem. Limbažu novada domes pieteikumā norādīts, ka līdzšinējo Limbažu novada Skultes pagastu sākotnēji bija plānots atstāt Limbažu novadā, taču tas ticis pievienots jaunajam Saulkrastu novadam. Saeima neesot noskaidrojusi Limbažu novada iedzīvotāju viedokli, kā arī esot pārkāpusi labas likumdošanas, pašvaldības un samērīguma principus. Savukārt Ikšķiles novada domes pieteikumā norādīts, ka līdzšinējais Ikšķiles novads ticis pievienots Ogres novadam. Saeima neesot

⁴⁶ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 20. janvāra lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2008-08-0306 un 2009. gada 30. oktobra spriedumu lietā Nr. 2009-04-06.

⁴⁷ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2012. gada 3. februāra sprieduma lietā Nr. 2011-11-01 16. punktu.

pienācīgi izvērtējusi iespēju saglabāt Ikšķiles novadu kā patstāvīgu pašvaldību vai pievienot to Salaspils novadam. Saeima esot pārkāpusi labas likumdošanas, pašvaldības un subsidiaritātes principus, kā arī neesot pienācīgi konsultējusies ar Ikšķiles novada domi un tās iedzīvotājiem.

Pirmkārt, Satversmes tiesa atzina, ka administratīvi teritoriālās reformas īstenošanā ir jāievēro sabiedrības kopējais labums. Tā konkretizēšanā likumdevējam ir plaša novērtējuma brīvība, tomēr minēto brīvību nedrīkst izmantot patvaļīgi. Likumdevēja pieņemtajam tiesiskajam regulējumam jābūt pamatotam ar racionāliem apsvērumiem un vērstam uz valsts ilgtspējīgu attīstību. Likumdevējam jāņem vērā dažāda rakstura apsvērumi un kompleksi jāsaskaņo atšķirīgas intereses.

Otrkārt, Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētās normas neparedz funkciju pārdali starp pašvaldību un centrālo varu un līdz ar to neskar subsidiaritātes principu. Tādēļ tiesvedība daļā par apstrīdēto normu atbilstību Eiropas vietējo pašvaldību hartas 4. panta trešajai daļai tika izbeigta.

Treškārt, Satversmes tiesa norādīja, ka saskaņā ar pašvaldības principu katrai pašvaldībai tās administratīvās teritorijas robežu izmaiņu gadījumā jābūt iespējai iepazīties ar pietiekami konkrētu paredzamo grozījumu projektu un saprātīgā laikposmā to apspriest, pēc iespējas apspriešanās iesaistot arī attiecīgās teritorijas iedzīvotājus; pamatojoties uz šīs apspriešanas rezultātiem, pieņemt pašvaldības domē attiecīgu lēmumu un paļauties uz to, ka pašvaldības lēmumā izteikto viedokli valsts institūcijas ņems vērā. Pašvaldības domes lēmumā izteiktie argumenti ir jāizvērtē, taču tas nenozīmē, ka valsts institūcijas pieņemtais galīgais lēmums nebūs atšķirīgs. Pašvaldībai nav “veto tiesību” attiecībā uz tās teritorijas robežu izmaiņām. Konkrētajā gadījumā tiesa secināja, ka pašvaldības tikušas uzklauskāties pienācīgi.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdēto normu izskatīšanas un pieņemšanas process Saeimā noticis atbilstoši Satversmei un Saeimas kārtības rullim. Saeimai bija tiesības izveidot speciālu komisiju tieši likumprojekta “Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums” izskatīšanai un noteikt, ka tā ir par likumprojektu atbildīgā komisija. Turklāt minēto komisiju drīkstēja izveidot pēc vienādas pārstāvības principa, un komisijas vadītāja amatu drīkstēja savienot ar parlamentārā sekretāra amatu. Tiesa nesaskatīja pārkāpumus arī attiecībā uz Saeimas sēžu attālinātu norisi platformā *e-Saeima*. Procesuālā kārtība, kādā notiek Saeimas sēdes platformā *e-Saeima*, bija noteikta un visiem deputātiem zināma. Saeimas sēdē, kurā likumprojekts tika izskatīts un pieņemts, bija nodrošināts Saeimas sēdes atklātības princips. Izskatot likumprojektu trešajā lasījumā un pieņemot likumu platformā *e-Saeima*, deputātiem bija nodrošinātas visas viņiem Satversmē un Saeimas kārtības rullī noteiktās tiesības.

Piektkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka administratīvi teritoriālās reformas kritēriji ir vērsti uz to, lai ikviena pašvaldība spētu efektīvāk pildīt savas autonomās funkcijas. Labāka un efektīvāka vietējā pārvalde, kā arī samērīgas pašvaldību iedzīvotājiem nodrošināto pakalpojumu izmaksas atbilst sabiedrības kopējam labumam. Tādējādi reformas pamatā esošie kritēriji ir vērsti uz reformas mērķa sasniegšanu. Likumdevējs izņēmuma gadījumos no tiem var atkāpties, ja vien šāda atkāpšanās ir pamatota ar racionāliem apsvērumiem un atbilst reformas mērķim.

Viens no administratīvi teritoriālās reformas kritērijiem paredz, ka novada teritorijā ir valsts attīstības plānošanas dokumentos noteikts reģionālās vai nacionālās nozīmes attīstības centrs. Limbaži ir šāds centrs, bet Saulkrasti par šādu centru valsts attīstības plānošanas dokumentos nav noteikti. Tātad likumdevējs, Skultes pagastu nodalot no līdzšinējā Limbažu novada un iekļaujot jaunajā Saulkrastu novadā, nav ievērojis reformas pamatā liktos kritērijus. Likumdevējs nav sniedzis racionālu pamatojumu savam lēmumam un tādējādi ir rīkojies patvaļīgi.

Turpretim, iekļaujot Ikšķiles novadu Ogres novadā, likumdevējs ir ievērojis reformas pamatā liktos kritērijus. Lēmums par Ikšķiles novada iekļaušanu Salaspils novadā vai Ogres novadā, ja abos gadījumos tiek ievēroti reformas pamatā esošie kritēriji, ir atkarīgs no politiskās izšķiršanās, kuru Satversmes tiesa nevar pārbaudīt. Savukārt Ikšķiles novada kā atsevišķas administratīvās teritorijas saglabāšana neatbilstu reformas pamatā esošajam kritērijam, ka novada centrs ir arī reģionālās vai nacionālās nozīmes attīstības centrs.

Visbeidzot attiecībā uz Ikšķiles novada iekļaušanu Ogres novadā Satversmes tiesa pārbaudīja, vai likumdevējs, īstenojot reformu, ir ievērojis iedzīvotāju demokrātiskās līdzdalības tiesības. Attiecībā uz pašvaldībām demokrātiskās līdzdalības tiesības ietver arī pilsoņa iespējas tieši un nepastarpināti ietekmēt vietējas nozīmes jautājumu izlemšanu. Likumdevējam ir jāparedz mehānismi, ar kuru palīdzību pilsoņi var aktīvi un pilnvērtīgi piedalīties pašvaldības darbā un efektīvi ietekmēt to lēmumu pieņemšanu, kuri skar attiecīgo pilsētu vai pagastu.

Tiesa secināja, ka atbilstoši Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pārejas noteikumiem Saeimai un Ministru kabinetam vēl jāpieņem vairāki normatīvie akti saistībā ar reformas īstenošanu. Citstarp Ministru kabinetam jāizstrādā un jāiesniedz Saeimai izskatīšanai likumprojekts, kas paredz vietējo kopienu (pilsētu un pagastu) tiesības demokrātiski ievēlēt savus pārstāvjus un piešķir šīm vietējām kopienām kompetenci vietējas nozīmes jautājumu kārtošanai. Attiecīgais likums vēl nav pieņemts. Tātad pirms reformas pabeigšanas nav iespējams izvērtēt to, kādas būs pilsoņu demokrātiskās līdzdalības tiesības reformas ietvaros izveidotajās pašvaldībās. Līdz ar to šobrīd attiecībā uz Ikšķiles novada vietējo kopienu nav pamata secināt, ka likumdevējs būtu rīkojies patvaļīgi.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pielikuma “Administratīvās teritorijas, to administratīvie centri un teritoriālā iedalījuma vienības” 35.4. apakšpunktu par atbilstošu Eiropas vietējo pašvaldību hartas 4. panta sestajai daļai un 5. pantam, bet Satversmes 1. un 101. pantam – par neatbilstošu. Savukārt minētā pielikuma 28.2. un 28.19. apakšpunkts tika atzīts par atbilstošu gan Satversmes 1. un 101. pantam, gan Eiropas vietējo pašvaldību hartas 4. panta sestajai daļai un 5. pantam.

Satversme neliedz likumdevējam sabiedrības interesēs īstenot administratīvi teritoriālo reformu, ja vien tas tiek darīts atbilstoši tiesību normām, proti, likumdevējs nerīkojas patvaļīgi.

Lieta Nr. 2020-41-0106

Par lietu

Spriedums

Preses relīze

Satversmes tiesa 2021. gada 21. jūnijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-41-0106 “Par Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pielikuma “Administratīvās teritorijas, to administratīvie centri un teritoriālā iedalījuma vienības” 8.5., 8.7., 8.8., 8.16., 8.17., 8.19., 8.20., 10.2., 10.6., 10.7., 10.8., 10.17., 10.18., 10.21., 10.23., 11.2., 12.10., 12.13., 13.8., 13.9., 13.13., 13.16., 13.20., 16.2., 16.5., 16.11., 16.14., 16.18., 16.19., 16.20., 18.1., 18.8., 18.10., 19.18., 19.20., 23.1., 23.2., 23.3., 23.4., 23.5., 23.6., 23.8., 23.12., 23.13., 23.14., 23.15., 27.1., 27.3., 39.1., 39.8., 39.9., 39.12., 39.19., 39.21., 39.22., 41.14., 41.15., 41.18., 41.22. un 41.23. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam, Eiropas vietējo pašvaldību hartas 4. panta trešajai un sestajai daļai, kā arī 5. pantam”.

Lieta tika ierosināta pēc Jaunjelgavas, Ilūkstes, Carnikavas, Rugāju, Iecavas, Rundāles, Auces, Ozolnieku, Salas, Salacgrīvas, Alojas, Babītes, Kandavas un Mazsalacas novadu domju pieteikumiem. Tajos norādīts, ka Saeima, reformējot šos novadus, rīkojusies pretēji administratīvi teritoriālās reformas mērķiem un tās pamatā esošajiem kritērijiem, kā arī pārkāpusi pašvaldības principu, labas likumdošanas principu un citus vispārējos tiesību principus. Tāpat apstrīdēto normu izstrādē neesot ievērots subsidiaritātes princips un neesot veiktas pienācīgas konsultācijas ar novadu iedzīvotājiem un domēm.

Pirmkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētās normas neparedz funkciju pārdali starp pašvaldību un centrālo varu un līdz ar to neskar subsidiaritātes principu. Tādēļ tiesvedība daļā par apstrīdēto normu atbilstību Eiropas vietējo pašvaldību hartas 4. panta trešajai daļai tika izbeigta.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka pieteikumu iesniedzējām bija iespēja saprātīgā laikposmā sagatavot viedokli par plānoto administratīvi teritoriālā iedalījuma risinājumu, kā arī iesniegt priekšlikumus un iebildumus atbildīgajam valsts institūcijām. Konsultēšanās procesā šie priekšlikumi un iebildumi tika izvērtēti.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējs līdzšinējo Ilūkstes novadu iekļāvis jaunajā Augšdaugavas novadā, bet līdzšinējo Ozolnieku novadu – jaunajā Jelgavas novadā. Tomēr nevienā no minētajiem jaunajiem novadiem nav reģionālās vai nacionālās nozīmes attīstības centra, lai gan šāds centrs ir viens no reformas pamatā esošajiem kritērijiem. Likumdevējs nav norādījis racionālus apsvērumus tam, kāpēc, izveidojot jaunos novadus bez to teritorijā esoša reģionālās vai nacionālās nozīmes attīstības centra, ir pieļauta atkāpšanās no reformas pamatā esošā kritērija un kā ar šādu risinājumu iespējams sasniegt reformas mērķi. Tādējādi likumdevējs, lemjot par Ilūkstes novada iekļaušanu Augšdaugavas novadā un Ozolnieku

novada iekļaušanu Jelgavas novadā, nav ievērojis reformas mērķi un kritērijus un ir rīkojies patvaļīgi. Turpretim attiecībā uz Jaunjelgavas, Carnikavas, Rugāju, Iecavas, Rundāles, Auces, Salas, Salacgrīvas, Alojas, Babītes, Kandavas un Mazsalacas novadiem tiesa atzina, ka šo novadu reformēšanā administratīvi teritoriālās reformas mērķis un kritēriji ir ievēroti, tāpēc likumdevēja patvaļa netika konstatēta.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa uzsvēra, ka jaunajos novados ietilpstošo novada pilsētu un pagastu iedzīvotāju demokrātiskās līdzdalības mehānismus būs iespējams izvērtēt vienīgi pēc reformas pabeigšanas. Šobrīd nav pamata secināt, ka reformas rezultātā iedzīvotāji varētu zaudēt demokrātiskās līdzdalības tiesības.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pielikuma “Administratīvās teritorijas, to administratīvie centri un teritoriālā iedalījuma vienības” 10.2., 10.6., 10.7., 10.8., 10.17., 10.18., 10.21., 10.23., 18.1., 18.8. un 18.10. apakšpunktu par atbilstošu Eiropas vietējo pašvaldību hartas 4. panta sestajai daļai un 5. pantam, bet Satversmes 1. un 101. pantam – par neatbilstošu. Savukārt minētā pielikuma 8.5., 8.7., 8.8., 8.16., 8.17., 8.19., 8.20., 11.2., 12.10., 12.13., 13.8., 13.9., 13.13., 13.16., 13.20., 16.2., 16.5., 16.11., 16.14., 16.18., 16.19., 16.20., 19.18., 19.20., 23.1., 23.2., 23.3., 23.4., 23.5., 23.6., 23.8., 23.12., 23.13., 23.15., 23.16., 27.1., 27.3., 39.1., 39.8., 39.9., 39.12., 39.19., 39.21., 39.22., 41.14., 41.15., 41.18., 41.22. un 41.23. apakšpunkts tika atzīts par atbilstošu gan Satversmes 1. un 101. pantam, gan Eiropas vietējo pašvaldību hartas 4. panta sestajai daļai un 5. pantam.

Likumdevējam, lemjot par administratīvi teritoriālo iedalījumu, ir jāsabalansē daudzu pašvaldību individuālās intereses ar sabiedrības kopējām interesēm un jānodrošina ilgtspējīga tiesiskā regulējuma izstrāde.

Lieta Nr. 2020-43-0106

Par lietu
Spriedums
Preses relīze
Preses konference

Satversmes tiesa 2021. gada 28. maijā pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-43-0106 “Par Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pielikuma “Administratīvās teritorijas, to administratīvie centri un teritoriālā iedalījuma vienības” 31.15., 31.29., 31.30., 32.1., 32.4. un 36.2. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 101. pantam, Eiropas vietējo pašvaldību hartas 4. panta trešajai un sestajai daļai, kā arī 5. pantam”.

Lietā tika vērtētas tiesību normas, kas paredz Varakļānu novada pievienošanu Rēzeknes novadam, Garkalnes pagasta un Vangažu pilsētas iekļaušanu Ropažu novadā, kā arī Inčukalna pagasta iekļaušanu Siguldas novadā.

Lieta tika ierosināta pēc Varakļānu novada domes, Garkalnes novada domes un Inčukalna novada domes pieteikumiem. Varakļānu novada domes pieteikumā norādīts, ka likumdevējs nav pienācīgi izvērtējis iespēju Murmastienes pagastu, Varakļānu pagastu un Varakļānu pilsētu iekļaut Madonas novadā vai saglabāt kā patstāvīgu pašvaldību. Garkalnes novada domes pieteikumā norādīts, ka nav pienācīgi izvērtēta iespēja Garkalnes novadu saglabāt kā patstāvīgu pašvaldību vai apvienot ar Ādažu novadu vai Inčukalna novadu. Savukārt Inčukalna novada domes pieteikumā norādīts, ka likumdevējs nepamatoti sadalījis Inčukalna novada pašvaldības administratīvo teritoriju, iekļaujot Vangažu pilsētu Ropažu novadā, bet Inčukalna pagastu – Siguldas novadā. Tādējādi esot pārkāptas vairākas Satversmes un Eiropas vietējo pašvaldību hartas normas.

Pirmkārt, Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētās normas neparedz funkciju pārdali starp pašvaldību un centrālo varu un līdz ar to neskar subsidiaritātes principu. Tādēļ tiesvedība daļā par apstrīdēto normu atbilstību Eiropas vietējo pašvaldību hartas 4. panta trešajai daļai tika izbeigta.

Otrkārt, Satversmes tiesa atzina, ka Varakļānu novada, Garkalnes novada un Inčukalna novada iedzīvotājiem un domēm bija iespēja saprātīgā laikposmā sagatavot viedokli par plānoto administratīvi teritoriālā iedalījuma risinājumu, kā arī iesniegt priekšlikumus un iebildumus atbildīgajām valsts institūcijām. Konsultēšanās procesā šie priekšlikumi un iebildumi tika izvērtēti.

Treškārt, Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējs nav ievērojis reformas mērķi un kritērijus, jo iekļāvis Varakļānu novadu jaunveidojamā Rēzeknes novadā, kurā nav valsts attīstības plānošanas dokumentos noteikta reģionālās vai nacionālās nozīmes attīstības centra. Turklāt lēmums iekļaut Varakļānu novadu jaunveidojamā Rēzeknes novadā tika pieņemts vien likumprojekta trešajā lasījumā Saeimas sēdē un lēmuma pamatā bija deputātu pārliecība par minētās teritorijas kultūrvēsturisko piederību Latgalei. Lai gan administratīvi teritoriālā reforma var tikt veidota, ievērojot arī pašvaldību ģeogrāfiskos un kultūrvēsturiskos aspektus, tiem jābūt definētiem kā skaidriem kritērijiem, kas vienlīdzīgi tiek attiecināti uz ikkatru pašvaldību. Konkrētajā gadījumā likumdevējs bija noteicis, ka administratīvi teritoriālā reforma nav pakārojama prasībai saglabāt kultūrvēsturisko vidi un piederību latviešu vēsturiskajām zemēm. Līdz ar to likumdevējs balstījies uz tādiem apsvērumiem, kas nebija atzīstami par reformas īstenošanas kritērijiem, un nav saglabājis uz visiem jaunveidojamiem novadiem vienlīdzīgi attiecināmu pieeju. Tādējādi likumdevējs rīkojies patvaļīgi.

Papildus tiesa norādīja, ka reformas īstenošanā var būt nozīmīga pašvaldības iedzīvotāju piederības izjūta un kopīgā identitāte. Lemjot par pašvaldības pievienošanu kādam citam novadam, var tikt ņemti vērā tās īpašie apstākļi, tostarp arī tas, ka pašvaldības iedzīvotāji jūtas piederīgi konkrētam novadam. Varakļānu novada iedzīvotāju aptaujas rezultāti apliecināja novada iedzīvotāju atbalstu tā teritorijas pievienošanai jaunveidojamam Madonas novadam. Tāpēc šā novada iekļaušana jaunveidojamā Rēzeknes novadā nebūtu pamatojama arī ar Varakļānu novada iedzīvotāju piederības izjūtu un kopīgo identitāti.

Ceturtkārt, Satversmes tiesa atzina, ka Garkalnes novada kā atsevišķas administratīvās teritorijas saglabāšana neatbilstu vispārējiem reformas mērķiem un novadu veidošanas kritērijiem – tostarp, ka Pierīgas novadā ir ne mazāk kā 15 000 pastāvīgo iedzīvotāju. Savukārt lēmums par Garkalnes novada iekļaušanu Ropažu novadā vai Ādažu novadā – ja abos gadījumos tiktu ievēroti reformas pamatā esošie kritēriji, kā arī nav būtiskas iedzīvotāju daļas viedokļa par vienu vai otru administratīvi teritoriālā iedalījuma risinājumu – ir atkarīgs no politiskas izšķiršanās, kuru Satversmes tiesa nepārbauda.

Piektkārt, Satversmes tiesa secināja, ka lēmums par Inčukalna novada reformēšanu, iekļaujot Inčukalna pagastu Siguldas novadā un Vangažu pilsētu – Ropažu novadā, atbilst reformas mērķiem un tās pamatā esošajiem kritērijiem. Pamatojot minēto lēmumu, norādīts uz Inčukalna pagasta un Vangažu pilsētas atšķirīgo vēsturiskās attīstības gaitu, kā arī iedzīvotāju un to nodarbinātības struktūru, turklāt ņemta vērā arī Vangažu pilsētas svārstmigrācija Rīgas virzienā un saņemtie priekšlikumi. Savukārt Inčukalna novada

kā atsevišķas administratīvās teritorijas saglabāšana neatbilstu izvirzītajiem vispārējiem reformas mērķiem un novadu veidošanas kritērijiem. Proti, Inčukalna novadam nav reģionālās vai nacionālās nozīmes attīstības centra, savukārt kā potenciālam Pierīgas novadam tam nav tiešas robežas ar Rīgu, tā iedzīvotāju skaits nav atbilstošs izraudzītajiem kritērijiem, un arī prognozes nenorāda uz pietiekamu iedzīvotāju skaita pieaugumu tuvākajos gados.

Ievērojot minēto, Satversmes tiesa atzina Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pielikuma “Administratīvās teritorijas, to administratīvie centri un teritoriālā iedalījuma vienības” 31.15., 31.29. un 31.30. apakšpunktu par atbilstošu Eiropas vietējo pašvaldību hartas 4. panta sestajai daļai un 5. pantam, bet Satversmes 1. un 101. pantam – par neatbilstošu. Savukārt minētā pielikuma 32.1., 32.4. un 36.2. apakšpunkts tika atzīts par atbilstošu gan Satversmes 1. un 101. pantam, gan Eiropas vietējo pašvaldību hartas 4. panta sestajai daļai un 5. pantam.

Demokrātiskā tiesiskā valstī no tiesiskuma principa izriet prasība, lai likumdevējs administratīvi teritoriālās reformas pamatā esošos kritērijus vienlīdzīgi attiecina uz visām pašvaldībām un savukārt attiecībā uz katru izņēmumu no reformas pamatā esošajiem kritērijiem sniedz racionālu pamatojumu.

2.7. LĒMUMI PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU

Satversmes tiesa 2021. gadā pieņēma septiņus⁴⁸ lēmumus par tiesvedības izbeigšanu – lietā Nr. 2020-08-01, lietā Nr. 2020-19-0103, lietā Nr. 2020-52-01, lietā Nr. 2020-62-01, lietā Nr. 2020-63-01, lietā Nr. 2020-66-03 un lietā Nr. 2021-11-01. Lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-62-01 tika pieņemts rīcības sēdē, bet pārējās lietās – tiesas sēdē.

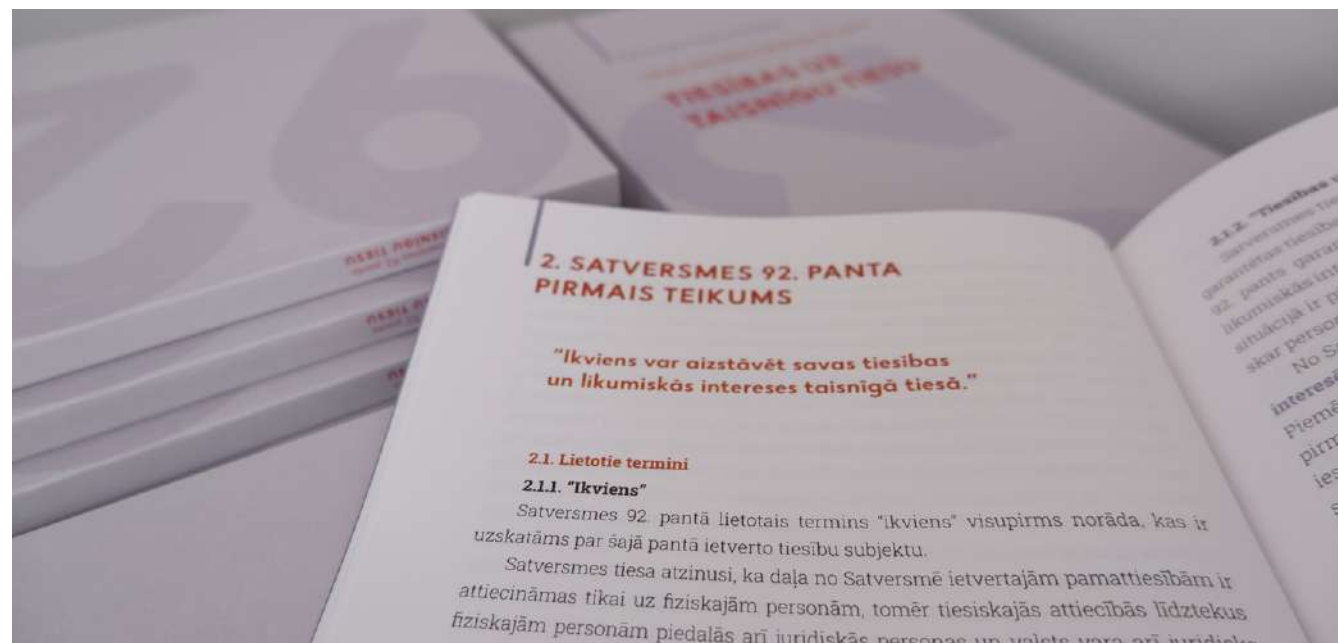
Lietā Nr. 2020-19-0103 lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu, jo apstrīdētās normas ir zaudējušas savu spēku.

Lietā Nr. 2020-62-01 lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 5. punktu, jo pieteikuma iesniedzēja prasījums tika izspriests jau spriedumā lietā Nr. 2020-26-0106.

Lietā Nr. 2020-08-01 lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu,

jo pieteikuma iesniedzēja argumenti par viņas pamattiesību aizskārumu un apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam pēc būtības attiecas nevis uz pašu apstrīdēto normu, bet uz tās interpretāciju un piemērošanu konkrētajā civillietā. Kā tiesas judikatūru pilnveidojošu iespējams izcelt atziņu par to, ka ar minētajā pantā ietvertu jēdzienu “likumiska interese” nav saprotama abstrakta personas interese saņemt skaidrojumu par to interesējošu tiesību jautājumu vai noskaidrot to interesējošus faktiskos apstākļus.

Lietā Nr. 2020-52-01 lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 3. punktu, jo pieteikumu iesniedzēja nebija ievērojušas šā likuma 19.² panta ceturtajā daļā noteikto konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu. Tiesas judikatūra papildināta ar atziņām par to, kādi pierādījumi var apliecināt pieteikuma nosūtīšanu Satversmes tiesai, izmantojot elektronisko pastu.

48 Piemēram, 2020. gadā tika pieņemti četri lēmumi par tiesvedības izbeigšanu lietā, bet 2019. gadā – trīs lēmumi par tiesvedības izbeigšanu lietā.

Lietā Nr. 2020-63-01 lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, jo lietā apstrīdētās normas neparedz nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu sabiedrības vajadzībām un tādējādi neveido Satversmes 105. panta ceturtajā teikumā ietverto pamattiesību aizskārumu.

Lietā Nr. 2020-66-03 lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, jo apstrīdētā norma neaizskar Satversmē ietvertās personas pamattiesības pieteikuma iesniedzēja norādītajā aspektā.

Lietā Nr. 2021-11-01 lēmums par tiesvedības izbeigšanu pieņemts, pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu, jo lietas izskatīšanas laikā pieteikuma iesniedzējam vairs nepastāvēja Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumš. Satversmes tiesa uzsvēra, ka tiesvedībā, kas uzsākta pēc konstitucionālās sūdzības, tiek nodrošināta ne vien iespēja personai aizstāvēt savas aizskartās pamattiesības, bet arī konstitūcijas ievērošana kopumā. Nepieciešamība nodrošināt konstitūcijas ievērošanu ir skatāma ciešā kopsakarā ar šā pieteikuma primāro mērķi – novērst personas pamattiesību aizskārumu.

Lietā Nr. 2020-08-01

Par lietu

Lēmums par tiesvedības izbeigšanu

Preses relīze

Satversmes tiesa 2020. gada 30. decembrī pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-08-01 “Par Civilprocesa likuma 1. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta pirmajam teikumam”.

Lietā tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Šajā sūdzībā tika norādīts, ka Civilprocesa likuma 1. panta pirmā daļa neatbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, jo tā liedzot personai pieeju tiesai, kas esot nepieciešama viņas likumisko interešu aizsardzībai. Proti, apstrīdētā norma liedzot personai tiesības vērsties tiesā ar prasību par tiesisko attiecību pastāvēšanu vai nepastāvēšanu, kā arī to saturu.

Saeima atbildes rakstā lūdza Satversmes tiesu izbeigt tiesvedību izskatāmajā lietā, jo apstrīdētā norma neliedzot personai tiesības vērsties tiesā ar šāda rakstura prasību.

Izlemjot minēto lūgumu, Satversmes tiesa izvērtēja to, vai konkrētajā gadījumā ir aizskartas tādas pieteikuma iesniedzēja tiesības, kas ietilpst Satversmes 92. panta pirmā teikuma tvērumā. Tiesa norādīja, ka Satversmes 92. panta pirmais teikums negarantē personai tiesības uz jebkura tai svarīga jautājuma izlemšanu tiesā. Tomēr valstij ir jānodrošina efektīva aizsardzība ikvienai personai, kuras tiesības vai likumiskās intereses ir aizskartas. Satversmes 92. panta pirmais teikums ietver personas pamattiesības uz tās tiesību aizsardzību

taisnīgā tiesā. Šīs normas izpratnē jēdziens “tiesības” apzīmē personas subjektīvās tiesības, kas šai personai izriet no tiesību normām. Satversmes 92. panta pirmais teikums ietver arī personas pamattiesības uz tās likumisko interešu aizsardzību taisnīgā tiesā. Ar jēdzienu “likumiska interese” nav saprotama abstrakta personas interese saņemt skaidrojumu par to interesējošu tiesību jautājumu vai noskaidrot to interesējošus faktiskos apstākļus.

Personas likumiska interese, kuras aizsardzību prasa nodrošināt Satversmes 92. panta pirmais teikums, ir tikai tāda personas interese, kas ir nesaraucami saistīta ar konkrētās personas subjektīvajām tiesībām. Proti, ar jēdzienu “likumiska interese” ir saprotama personas interese gūt saistošu apstiprinājumu noteiktu tiesisko attiecību pastāvēšanai vai nepastāvēšanai, kā arī to saturam, ja no šāda apstiprinājuma ir atkarīgas tieši šīs personas subjektīvās tiesības vai juridiskie pienākumi. Savukārt personas likumiskās intereses aizsardzību var nodrošināt saistošs apstiprinājums konkrētu tiesisko attiecību pastāvēšanai vai nepastāvēšanai, kā arī to saturam.

Gadījumā, kad personas tiesības vēl nav aizskartas, atbilstoši Satversmes 92. panta pirmajam teikumam persona ir tiesīga aizsargāt savas likumiskās intereses, vērstoties tiesā ar prasību sniegt saistošu apstiprinājumu konkrētu, personas tiesisko stāvokli ietekmējošu tiesisko attiecību pastāvēšanai vai nepastāvēšanai, kā arī to saturam. Savukārt gadījumā, ja personas tiesības jau ir aizskartas, persona ir tiesīga aizsargāt savas tiesības un no tām izrietošās likumiskās intereses, izmantojot citus tai pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus.

Lai noteiktu, vai izskatāmajā lietā ir aizskartas tādas personas pamattiesības, kas ietilpst Satversmes 92. panta pirmā teikuma tvērumā, Satversmes tiesa izvērtēja lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus. Tiesa secināja, ka konkrētajos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos, citstarp ņemot vērā kreditora tiesību regulējumu Parādu ārpustiesas atgūšanas likumā, personai ir likumiska interese noskaidrot savu tiesisko stāvokli. Attiecīgi Satversmes 92. panta pirmais teikums šādos apstākļos prasa nodrošināt personai pieeju tiesai. Satversmes tiesa konstatēja, ka pieteikuma iesniedzējai izskatāmajā lietā, citstarp pamatojoties uz apstrīdēto normu, tika liegta iespēja aizsargāt savu likumisko interesi tiesā un tai nav pieejami arī citi līdzekļi, ko viņa varētu izmantot savas likumiskās intereses aizsardzībai. Tādējādi pieteikuma iesniedzējai ir aizskartas Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās pamattiesības.

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma ir Satversmes 92. panta pirmā teikuma atspoguļojums, kurā vienīgi konkretizēts šīs Satversmes normas saturs civilprocesā. Savukārt, ņemot vērā apstrīdētās normas mērķi un patieso jēgu, pieteikuma iesniedzējai Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietverto pamattiesību aizskārumu konkrētajā lietā ir izraisījusi nevis pati apstrīdētā norma, bet gan tās interpretācija un piemērošana vispārējās jurisdikcijas tiesā. Līdz ar

to Satversmes tiesa secināja, ka nav iespējams turpināt tiesvedību izskatāmajā lietā un vērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Lieta Nr. 2020-19-0103

Par lietu

Lēmums par tiesvedības izbeigšanu

Preses relīze

Tiesneša video

Satversmes tiesa 2021. gada 10. februārī pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-19-0103 “Par likuma “Par valsts pensijām” 16. panta pirmās daļas 2. punkta un otrās daļas, kā arī Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumu Nr. 1605 “Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību” 2.2. un 2.3. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta otrajam teikumam un 109. pantam”.

Lieta tika ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma. Tajā tika lūgts atzīt, ka apstrīdētajās normās noteiktais minimālās invaliditātes pensijas apmērs nav pietiekams personu ar invaliditāti pamatvajadzību apmierināšanai. Tādējādi tās neatbilstot cilvēka cieņas un sociāli atbildīgas valsts principiem.

Lietā Nr. 2020-19-0103 apstrīdētās normas regulēja valsts pensijas minimālo apmēru personām ar invaliditāti un personām ar invaliditāti kopš bērnības. Savukārt sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra satversmību Satversmes tiesa jau bija vērtējusi spriedumā lietā Nr. 2019-24-03.

Lietas Nr. 2020-19-0103 izskatīšanas brīdī tajā apstrīdētais likuma “Par valsts pensijām” 16. panta pirmās daļas 2. punkts bija zaudējis savu spēku, jo likumdevējs minēto normu bija grozījis. Tāpat ar grozījumiem likumā “Par valsts pensijām” likumdevējs ir mainījis kārtību, kādā aprēķināma minimālā invaliditātes pensija. Proti, no 2021. gada 1. janvāra

tās apmērs vairs netiek saistīts ar valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu. Jaunajā likuma redakcijā ir noteikts minimālās invaliditātes pensijas bāzes līmenis kā konkrēta summa, kas aprēķināta, balstoties uz relatīvo metodi. Turklāt no 2021. gada 1. janvāra ir paredzēta periodiska minimālās invaliditātes pensijas apmēra pārskatīšana. Arī lietā apstrīdētās Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumu Nr. 1605 “Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalstu piešķiršanas un izmaksas kārtību” normas jau bija zaudējušas savu spēku.

Satversmes tiesa konstatēja, ka minimālās invaliditātes pensijas apmērs, kas noteikts ar šobrīd spēkā esošajām tiesību normām, salīdzinājumā ar to apmēru, kāds bija noteikts ar apstrīdētajām normām, ir būtiski palielināts. Ņemot vērā minēto, tiesa secināja, ka apstrīdēto normu saturs pēc būtības ir mainījies. Turklāt tiesa atzina, ka izskatāmajā lietā nav apstākļu, kas prasītu tiesvedību turpināt.

Lieta Nr. 2020-52-01

Par lietu

Lēmums par tiesvedības izbeigšanu

Preses relīze

Satversmes tiesa 2021. gada 28. maijā pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-52-01 “Par Elektroenerģijas tirgus likuma 1. panta otrās daļas 3.¹ punkta vārdu “vai citu darbības atbalstu elektroenerģijas ražošanai”, 30.⁴ panta pirmās un otrās daļas, 31.⁴ panta pirmās daļas otrā teikuma un pārejas noteikumu 83. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam”.

Lietā apstrīdētās normas regulēja elektroenerģijas obligātā iepirkuma īstenošanu – atbalsta ilgumu un tā jēdzienu, kā arī pārkompensācijas aprēķinu.

Lietā tika apvienotas divas lietas, kas ierosinātas pēc konstitucionālajām sūdzībām. Tajās norādīts, ka likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, citstarp

konkretizējis atbalsta perioda jēdzienu, tajā iekļaujot arī atbalstu, ko elektroenerģijas ražotāji saņēmuši pirms tam, kad ieguvuši tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros. Tādēļ pieteikumu iesniedzējām valsts atbalsts obligātā iepirkuma sistēmas ietvaros tikšot pārtraukts ātrāk, nekā tās to bija plānojušas. Savukārt ar izmaiņām pārkompensācijas regulējumā esot paredzēts, ka elektrostacijas kopējo kapitālieguldījumu iekšējās peļņas normas aprēķinā tiek ņemts vērā arī cits atbalsts elektroenerģijas ražošanai, tostarp vēsturiskais atbalsts. Veicot jauno aprēķinu, tikšot ietekmēts pieteikumu iesniedzējām piemērojamais cenas diferencēšanas koeficients pārkompensācijas novēršanai un samazināts valsts atbalsta apjoms.

Satversmes tiesa visupirms izvērtēja, vai pieteikuma iesniedzējam apstrīdētās normas rada Satversmes 105. pantā noteikto tiesību uz īpašumu aizskārumu. Tiesa secināja, ka šiem komersantiem ar administratīvajiem aktiem ir piešķirtas tiesības pārdot saražoto elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros un šīs tiesības ietilpst Satversmes 105. panta pirmā teikuma tvērumā. Savukārt apstrīdētās normas pieteikumu iesniedzējām palielina kopējā jau saņemtā atbalsta apmēru, jo liek ņemt vērā arī to atbalstu, ko tās bija saņēmušas līdz Elektroenerģijas tirgus likuma spēkā stāšanās brīdim. Šīs normas arī ietekmē komersantiem piemērojamo cenas diferencēšanas koeficientu pārkompensācijas novēršanai. Līdz ar to apstrīdētās normas samazina valsts atbalsta apjomu un rada pieteikumu iesniedzējām Satversmes 105. panta pirmajā teikumā ietverto tiesību uz īpašumu aizskārumu,

Tālāk Satversmes tiesa norādīja, ka lietas izskatīšanas gaitā, lai lemtu par to, vai ir pamats turpināt tiesvedību, tai jāpārlicinās arī par to, vai pieteikumi atbilst arī citām Satversmes tiesas likuma 18. un 19.² panta prasībām, tostarp par to, vai pieteikumu iesniedzējas ir ievērojušas termiņu konstitucionālās sūdzības iesniegšanai Satversmes tiesā.

Attiecībā uz termiņu konstitucionālās sūdzības iesniegšanai jāņem vērā tas, ka Satversmes tiesas likumā noteiktais termiņš ir konstitucionālās sūdzības saturu veidojošs noteikums, kura neievērošana liedz pieeju Satversmes tiesai. Izbeidzoties Satversmes tiesas likumā noteiktajam termiņam, zūd personas tiesības iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesā. Tādēļ tad, ja tiesa konstatē, ka pieteikuma iesniedzējs nav ievērojis likumā noteikto termiņu konstitucionālās sūdzības iesniegšanai Satversmes tiesā, tiesvedība lietā ir izbeidzama.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajā daļā izsmēloši noteikts, kas uzskatāms par konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņa skaitījuma sākumu, – tā ir diena, kad pēdējās institūcijas nolēmums ir stājies spēkā, ja personai ir iespēja Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, vai pamattiesību aizskāruma rašanās brīdis, ja personai tādas iespējas nav.

Savukārt attiecībā uz termiņa skaitījumu ir piemērojami Civilprocesa likuma noteikumi. Tas nozīmē, ka Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajā daļā noteiktais termiņš ir ievērots, ja pieteikums, izmantojot elektronisko pastu, Satversmes tiesai ir nosūtīts termiņa pēdējā dienā līdz pulksten divdesmit četriem. Proti, izšķirošais brīdis ir tas, kad elektroniskais dokuments nosūtīts tiesai, nevis tas, kad tiesa to saņēmusi savā elektroniskā pasta adresē.

Satversmes tiesa uzsvēra, ka par apliecinājumu tam, ka attiecīgais dokuments patiešām ir nosūtīts attiecīgajā datumā, var kalpot vienīgi tādi pierādījumi, kas ir objektīvi pārbaudāmi, piemēram, izdrukā no pieteikuma iesniedzēja elektroniskā pasta adreses norādītais dokumenta nosūtīšanas laiks. Ja Satversmes tiesa vērtējumā par konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņa ievērošanu pamatotos vienīgi uz pieteikuma iesniedzēja apgalvojumiem par dokumenta nosūtīšanas laiku, tā rīkotos pretēji no tiesiskās drošības principa atvasinātajai prasībai pēc paredzamības un noteiktības. Laika zīmoga pievienošanas datums un laiks uz elektroniskā dokumenta apstiprina vienīgi to, ka dokuments ir parakstīts tajā norādītajā laikā. Tādēļ laika zīmogs uz elektroniskā dokumenta pats par sevi nav dokumenta nosūtīšanas laiku apliecinošs pierādījums.

Novērtējot lietas faktiskos apstākļus, Satversmes tiesa secināja, ka pieteikumu iesniedzējas nav ievērojušas Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajā daļā noteikto konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu. Līdz ar to saskaņā ar šā likuma 29. panta pirmās daļas 3. punktu tiesvedība lietā tika izbeigta.

Lieta Nr. 2020-62-01

Par lietu

Lēmums par tiesvedības izbeigšanu

Preses relīze

Satversmes tiesa 2021. gada 26. janvārī pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-62-01 “Par likuma “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” 9. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam teikumam”.

Lieta Nr. 2020-62-01 tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Ar apstrīdēto normu bija noteikti gan klātienēs, gan arī interaktīvās vides azartspēļu ierobežojumi. Pieteikuma iesniedzēja – azartspēļu organizētāja – uzskatīja, ka šī norma, ciktāl tā noteica Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas pienākumu apturēt azartspēļu organizēšanas licences interaktīvajā vidē un (vai) izmantojot elektronisko sakaru pakalpojumu starpniecību, nesamērīgi ierobežo tai Satversmē noteiktās tiesības uz īpašumu.

Satversmes tiesa konstatēja, ka 2020. gada 11. decembrī tika pieņemts spriedums lietā Nr. 2020-26-0106. Šajā spriedumā likuma “Par valsts apdraudējuma un tā seku

novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” 9. pants, ciktāl tas noteica Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas pienākumu apturēt azartspēļu organizēšanas licences interaktīvajā vidē un (vai) izmantojot elektronisko sakaru pakalpojumu starpniecību, tika atzīts par neatbilstošu Satversmes 1. pantam kopsakarā ar 105. panta pirmo un trešo teikumu. Prasījums, par kuru tika pieņemts spriedums lietā Nr. 2020-26-0106, sakrīt ar prasījumu, kas ietverts pieteikumā, pēc kura ierosināta lieta Nr. 2020-62-01. Pieteikumā nav norādīti tādi faktiskie apstākļi vai argumenti, kas jau nebūtu izvērtēti pēc būtības lietā Nr. 2020-26-0106. Tātad lietā Nr. 2020-62-01 prasījuma priekšmets ir identisks tam, par kuru jau pasludināts spriedums lietā Nr. 2020-26-0106. Turklāt spriedumā lietā Nr. 2020-26-0106 tiesa bija nolēmusi, ka apstrīdētā norma attiecībā uz interaktīvo azartspēļu organizatoriem ir atzīstama par spēkā neesošu no to pamattiesību aizskāruma rašanās brīža, tādējādi izlemjot jautājumu par apst rīdētās normas spēkā esību arī attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju lietā Nr. 2020-62-01.

Līdz ar to Satversmes tiesa rīcības sēdes lēmumā atzina, ka pastāv Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 5. punktā paredzētais priekšnoteikums tiesvedības izbeigšanai lietā.

Lieta Nr. 2020-63-01

Par lietu

Lēmums par tiesvedības izbeigšanu

Preses relīze

Tiesneša video

Satversmes tiesa 2021. gada 15. oktobrī pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-63-01 “Par Civillikuma I pielikuma (1102. pantam) “Publisko ezeru un upju saraksts” 1. nodaļas 34., 53. un 56. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 105. pantam”. Minētajā lietā bija apvienota lieta Nr. 2020-63-01, lieta Nr. 2021-02-01 un lieta Nr. 2021-04-01, kas visas ierosinātas pēc Latgales apgabaltiesas pieteikumiem.

Lietā apstrīdētas vairākas Civillikuma I pielikuma (1102. pantam) “Publisko ezeru un upju saraksts” 1. nodaļas normas, ar kurām Publisko ezeru sarakstā (turpmāk – Publisko ezeru saraksts) iekļauti vairāki ezeri.

Pieteikumu iesniedzēja norādīja, ka pēc ezera iekļaušanas Publisko ezeru sarakstā īpašuma tiesības uz to pieder tikai valstij. Tomēr likumdevējs, pieņemot šīs normas, neesot īstenojis Satversmei atbilstošu nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanas procedūru. Pieteikumu iesniedzēja arī uzskatīja, ka esot nepamatoti aizskarta personu tiesiskā pašlāvība, jo īpašuma tiesības uz attiecīgajiem ezeriem jau bija nostiprinātas zemesgrāmatā. Savukārt Saeima norādīja, ka apstrīdētās normas neparedz nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu sabiedrības vajadzībām un tādējādi nerada personām Satversmē ietvērto

pamattiesību aizskārumu. Līdz ar to Satversmes tiesa visupirms izvērtēja, vai ir pamats izbeigt tiesvedību lietā.

Satversmes tiesa secināja, ka Publisko ezeru sarakstā tiek iekļauti ezeri, kuriem ir liela valstiska nozīme un kuri nepieciešami visai sabiedrībai, ņemot vērā to izmantošanas nolūku un lietošanas veidu. Piemēram, ezeriem ir nozīme valsts aizsardzības nodrošināšanā, tiem ir būtiska nozīme bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā un zivsaimniecībā, kā arī tie nepieciešami dzeramā ūdens ieguvei vai rekreācijai. Savukārt apstrīdētajās normās minētajiem ezeriem publisko ūdeņu statuss tika noteikts tāpēc, ka tie nepieciešami valsts robežas aizsardzībai, tas ir, šīs ūdenstilpes šķērso vai gar tām iet valsts robeža. Tiesa arī secināja, ka, pieņemot 1998. gada 14. maija likumu “Grozījumi Civillikumā”, likumdevējs, apzinājās, ka zeme zem Publisko ezeru sarakstā iekļauta ezera var piederēt privātpersonām, kuru īpašuma tiesības ir nostiprinātas zemesgrāmatā, un likumdevēja nolūks nav bijis atsavināt šādu zemi.

Satversmes tiesa atzina, ka Civillikums attiecībā uz publiskajiem ūdeņiem paredz divas īpašuma formas: valsts īpašumu un privātpersonas īpašumu. Līdz ar to publiskais ezers var atrasties gan privātpersonas, gan valsts īpašumā. Savukārt likumdevējam ir jārespektē privātpersonu īpašuma tiesības, kas ir nostiprinātas zemesgrāmatā, jo šādas tiesības bauda tiesisko aizsardzību un uz tām attiecināms publiskās ticamības princips.

Kāda ezera iekļaušana sarakstā pati par sevi nav pamats mainīt jau iegūto īpašuma tiesību ierakstu zemesgrāmatā. Vienlaikus būtiski ir tiesiskie apstākļi, kādos iegūtas šīs īpašuma tiesības uz zemi zem publiskajiem ezeriem, proti, vai privātpersona šīs īpašuma tiesības ieguvusi pirms vai pēc kāda ezera iekļaušanas Publisko ezeru sarakstā. Ja vien atbilstoši publiskās ticamības principam īpašuma tiesības uz zemi zem ezera privātpersonai jau nav nostiprinātas zemesgrāmatā, tad pēc attiecīgā ezera iekļaušanas Publisko ezeru sarakstā tas kļūst par valsts īpašumu.

Iekļaujot kādu ezeru Publisko ezeru sarakstā, tam tiek piešķirts publiskas lietas statuss. Tas norāda uz ezera nepieciešamību un nozīmi visai sabiedrībai. Valsts interešu nodrošināšanai ir izveidota saskanīga normatīvo tiesību aktu sistēma, kurā noteikta publisko ūdeņu kā resursa izmantošana, kā arī noteikta kārtība, kādā valsts var iegūt īpašuma tiesības uz zemi zem publiskajiem ūdeņiem. Zemes pārvaldības likumā ir noteikts, ka gadījumā, ja privātpersonas īpašumā ir zeme zem publiskajiem ūdeņiem un tā tiek pārdota, tad valstij ir pirmpirkuma tiesības uz atsavināmo zemi. Savukārt kārtība, kādā valsts šīs īpašuma tiesības iegūst, ir konkretizēta Ministru kabineta noteikumos.

Satversmes tiesa atzina, ka apstrīdētās normas neparedz nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu sabiedrības vajadzībām un tādējādi neveido Satversmes 105. panta

ceturtajā teikumā ietvērto pamattiesību aizskārumu. Līdz ar to saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu tiesvedība lietā tika izbeigta.

Lieta Nr. 2020-66-03

Par lietu

Lēmums par tiesvedības izbeigšanu

Preses relīze

Satversmes tiesa 2021. gada 28. oktobrī pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2020-66-03 “Par Ministru kabineta 2016. gada 13. decembra noteikumu Nr. 810 “Noteikumi par Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm amatu klasifikāciju” 1. pielikuma, ciktāl tajā 2.1. saimes VII līmeņa koledžas direktora amatam noteikta augstākā speciālā dienesta pakāpe – pulkvedis, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 106. panta pirmajam teikumam”.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā apstrīdētā Ministru kabineta noteikumu norma noteica, ka Iekšlietu ministrijas sistēmas koledžas direktora amata augstākā speciālā dienesta pakāpe ir pulkvedis.

Pieteikuma iesniedzējs uzskatīja, ka apstrīdētā norma nosaka Iekšlietu ministrijas sistēmas koledžas direktora amatu par amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi amatu un tādējādi nepamatoti ierobežo

Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertās personas tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Savukārt Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertais tiesiskās vienlīdzības princips esot pārkāpts, jo attiecībā uz citiem, pēc viņa ieskata, salīdzināmiem amatiem šāds ierobežojums neesot noteikts. Turpretim Ministru kabinets uzskatīja, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmei, un citstarp norādīja uz to, ka koledžas direktora amatu amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi amatu pēc būtības nosaka Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likuma (turpmāk – Dienesta gaitas likums) normas.

Satversmes tiesa atzina, ka Satversmes 106. panta pirmais teikums aizsargā personas tiesības brīvi izvēlēties un saglabāt nodarbošanos un aptver arī nodarbinātību valsts dienestā. Savukārt, lai konstatētu, vai tieši apstrīdētā norma nosaka Iekšlietu ministrijas sistēmas koledžas direktora amatu par amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi amatu un tādējādi aizskar Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertās personas pamattiesības pieteikuma iesniedzēja norādītajā aspektā, ir nepieciešams noskaidrot šīs normas saturu, citstarp interpretējot to kopsakarā ar sistēmiski saistītām Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma (turpmāk – Atlīdzības likums) un Dienesta gaitas likuma normām.

Noskaidrojusi Atlīdzības likuma un Dienesta gaitas likuma normu saturu, tiesa secināja, ka likumdevējs Dienesta gaitas likumā nav sniedzis amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi definīciju, kā arī nav noteicis kritērijus, pēc kuriem būtu nosakāms tas, vai konkrēts amats Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādē vai Ieslodzījuma vietu pārvaldē būtu uzskatāms par amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi amatu. Tomēr Dienesta gaitas likumā ir noteikts speciāls tiesiskais regulējums attiecībā uz Iekšlietu ministrijas sistēmas iestādes, tai skaitā šīs sistēmas koledžas, un Ieslodzījuma vietu pārvaldes vadītāja iecelšanu amatā un dienesta gaitu.

Dienesta gaitas likuma 9. panta otrajā un trešajā daļā likumdevējs tieši noteicis kandidāta iecelšanu minētajos amatos. Skatot šīs normas kopsakarā ar Dienesta gaitas likuma 1. un 2. pantu, ir izsecināms likumdevēja lēmums, ka minētie amati ir amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm amati. Tādējādi Iekšlietu ministrijas sistēmas koledžas vadītāja – direktora – amatu par amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi amatu nosaka Dienesta gaitas likuma 9. panta trešā daļa kopsakarā ar šā likuma 1. un 2. pantu, nevis apstrīdētā norma, kas šajā aspektā atspoguļo vienīgi jau likuma normās ietvertu likumdevēja izšķiršanos par šā amata raksturu. Pat tad, ja apstrīdētā norma nebūtu spēkā, Iekšlietu ministrijas sistēmas koledžas vadītāja amats saskaņā ar minētajām Dienesta gaitas likuma normām būtu amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi amats.

Tādējādi Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma neaizskar Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertās personas pamattiesības pieteikuma iesniedzēja norādītajā aspektā un nerada arī Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertu personas pamattiesību aizskārumu. Līdz ar to tiesvedības turpināšana par apstrīdētās normas satversmību nav iespējama.

Satversmes tiesa turklāt izvērtēja, vai izskatāmajā lietā ir iespējams un nepieciešams paplašināt prasījuma robežas. Tā norādīja, ka atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta devītās daļas 1.–3. punktam gadījumā, ja pēc tiesā iesniegta pieteikuma ir ierosināta lieta, tiesa nosūta lietas dalībniekam – institūcijai vai amatpersonai, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – lēmuma par lietas ierosināšanu un pieteikuma norakstu, kā arī uzaicina attiecīgo institūciju iesniegt atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu. Šajās likuma normās ietverts princips, ka Satversmes tiesas procesā institūcijai vai amatpersonai, kas izdevusi apstrīdēto aktu, ir jāpiedalās lietā kā lietas dalībniekam.

Savukārt pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums ir balstīts uz pieteikuma iesniedzēja viedokli, ka Satversmes 106. panta pirmajā teikumā ietvertu pamattiesību aizskārumu konkrētajos apstākļos rada tieši apstrīdētā norma, kuru pieņēmis Ministru kabinets. Tādēļ tieši Ministru kabinets izskatāmajā lietā tika atzīts par institūciju, kas izdevusi apstrīdēto

aktu, un uzaicināts iesniegt atbildes rakstu. Pieteikuma iesniedzējs savu pamattiesību aizskārumu nav saistījis ar Dienesta gaitas likuma normām, no kurām izriet tas, ka Iekšlietu ministrijas sistēmas koledžas direktora amats ir amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi amats, nav apstrīdējis šo normu satversmību un līdz ar to nav arī sniedzis juridisko pamatojumu par šo normu neatbilstību Satversmei. Savukārt Saeima – institūcija, kas pieņēmusi Dienesta gaitas likumu, – nav izskatāmās lietas dalībiece un nav sniegusi viedokli par šā likuma normu satversmību. Līdz ar to izskatāmajā lietā nav iespējams paplašināt prasījuma robežas un turpināt tiesvedību. Tādēļ saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu tiesvedība izskatāmajā lietā tika izbeigta.

Lieta Nr. 2021-11-01

Par lietu

Lēmums par tiesvedības izbeigšanu

Preses relīze

Satversmes tiesa 2021. gada 10. decembrī pieņēma lēmumu par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2021-11-01 “Par Militārā dienesta likuma 10. panta otrās daļas un 15. panta pirmās daļas 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 102. pantam”.

Lieta tika ierosināta pēc konstitucionālās sūdzības. Tajā norādīts, ka Militārā dienesta likuma 10. panta otrā daļa un 15. panta pirmās daļas 1. punkts neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 102. pantam, jo apstrīdētās normas nesamērīgi ierobežojot personai Satversmes 102. pantā ietvertās tiesības uz biedrošanās brīvību. Proti, tās liedzot vienlaikus pildīt karavīra pienākumus un darboties politiskā partijā. Tāpat apstrīdētās normas pārkāpjot tiesiskās vienlīdzības principu. Savukārt Saeima norādīja, ka apstrīdētajās normās ietvertais pamattiesību ierobežojums nodrošina to, ka profesionālais militārais dienests nekļūst par politisko partiju rīcībā esošu instrumentu. Ja karavīri iesaistītos politikā, tad militārā joma tiktu sapludināta ar politiku un tas varētu traucēt īstenot efektīvu civilo kontroli pār Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem.

Lietas sagatavošanas laikā Satversmes tiesa ieguva informāciju, ka pieteikuma iesniedzējs ar Nacionālo bruņoto spēku komandiera pavēli pēc lietas ierosināšanas Satversmes tiesā ir atbrīvots no profesionālā militārā dienesta un profesionālā dienesta līgums ar viņu ir izbeigts pirms termiņa. Profesionālā militārā dienesta attiecību izbeigšanu ierosinājis pats pieteikuma iesniedzējs, jo vēlējis nodibināt darba tiesiskās attiecības ar Tieslietu ministriju. Tiesa atzina, ka šie apstākļi var liecināt par to, ka vairs nepastāv pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārumi.

Satversmes tiesa norādīja, ka tiesvedībai, kas ierosināta pēc personas konstitucionālās sūdzības, jābūt vērstai uz pamattiesību aizsardzību – tā nevar tikt izmantota vienīgi abstrakta tiesību jautājuma izšķiršanai. No personas pamattiesībām izrietošo subjektīvo

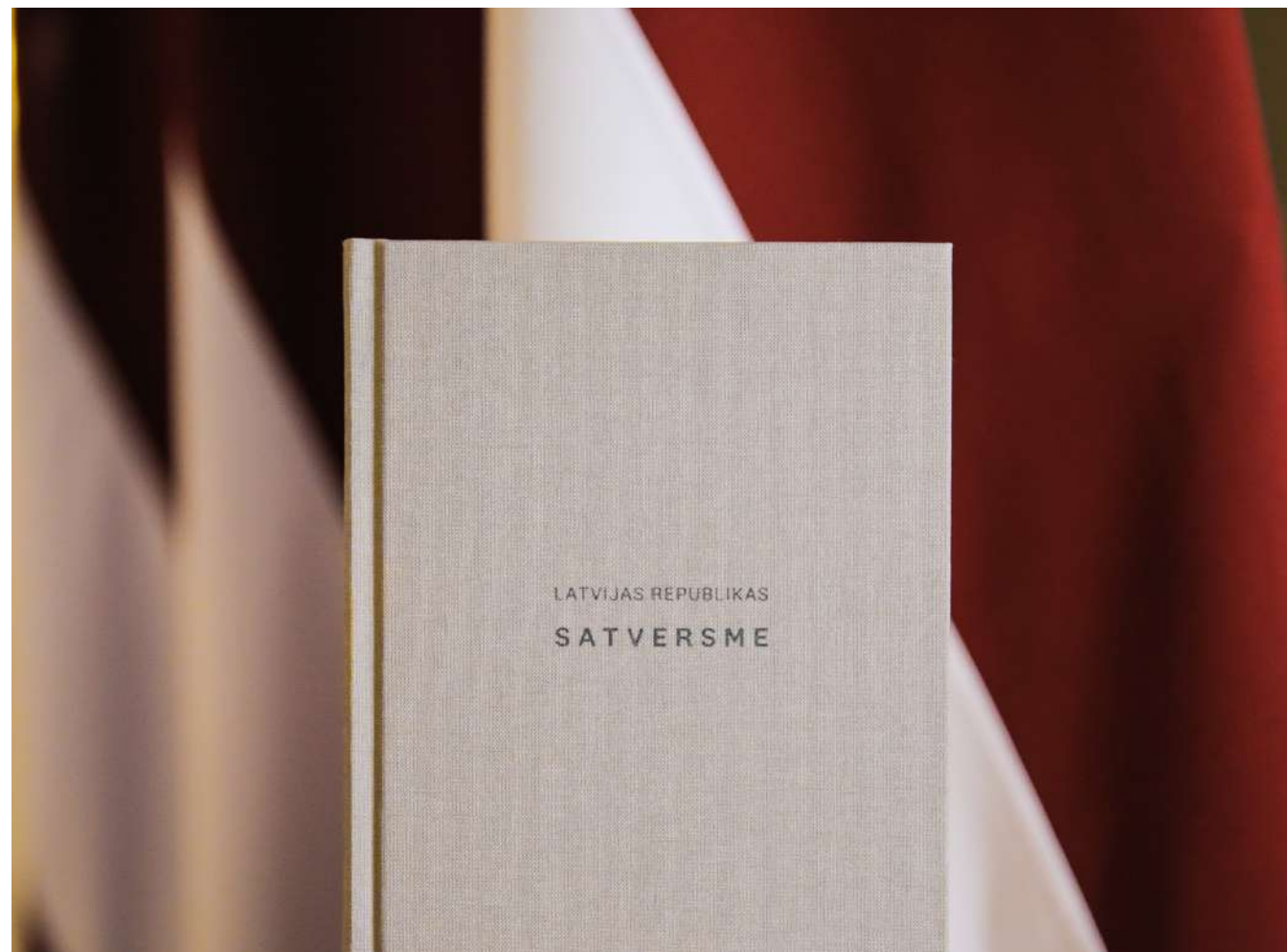
tiesību aizskārumi ir būtisks konstitucionālo sūdzību veidojošais elements, kas tiešā veidā uzsver konstitucionālās sūdzības primāro mērķi – novērst personas pamattiesību aizskārumu.

Karavīra statuss ir personas tiesiskais stāvoklis, ko tā pēc profesionālā dienesta līguma noslēgšanas iegūst, pildot aktīvo dienestu. Līdz ar karavīra statusa iegūšanu persona nonāk to tiesību normu tvērumā, kuras saistītas ar dienesta pildīšanu Nacionālajos bruņotajos spēkos. Militārais dienests principiāli atšķiras no jebkura civilās nodarbinātības veida. No šā dienesta īpašā rakstura izriet tas, ka karavīram tiek uzlikti tādi pienākumi un atbildība, kas viņu var ierobežot vairāk nekā citas personas.

Apstrīdētajās normās noteiktais ierobežojums, kas liedz dibināt politisko partiju un būt par tās biedru, lietas izskatīšanas brīdī uz pieteikuma iesniedzēju vairs nav attiecināms un nerada viņam nelabvēlīgas sekas. Tāpat pieteikuma iesniedzējs nav izteicis tādus argumentus, un arī no lietas materiāliem nav konstatējami tādi apsvērumi, kas norādītu uz nepieciešamību vērtēt apstrīdēto normu satversmību atbilstoši tiem apstākļiem, kādi pastāvēja lietas ierosināšanas brīdī.

Satversmes tiesa izvērtēja arī apstākli, ka pieteikuma iesniedzējs bija vērsies Nacionālajos bruņotajos spēkos par viņa atkārtotu uzņemšanu profesionālajā militārajā dienestā. Tiesa atzina, ka apstrīdētās normas šobrīd neskar pieteikuma iesniedzēja tiesības pretendēt uz uzņemšanu militārajā dienestā. Tāpat netika konstatēti tādi apstākļi, kas norādītu uz to, ka pieteikuma iesniedzējs būtu uzņemts militārajā dienestā un atkārtoti ieguvis karavīra statusu.

Nemot vērā minēto, Satversmes tiesa secināja, ka pieteikuma iesniedzējam nav aizskartas Satversmes 91. panta pirmajā teikumā un 102. pantā ietvertās pamattiesības. Tādēļ saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 6. punktu tiesvedība izskatāmajā lietā ir izbeidzama.

2.8. KOLĒĢIJU LĒMUMI

Satversmes tiesas kolēģijām izskatīšanai no 2020. gada 9. decembra līdz 2021. gada 31. decembrim tika nodots 301 pieteikums par lietas ierosināšanu.

Kā jau ierasts, vislielāko pieteikumu daļu veido konstitucionālās sūdzības. Satversmes tiesā 2021. gadā tika iesniegtas vairāk nekā 260 konstitucionālās sūdzības, kas veidoja aptuveni 90 procentus no visiem tiesā saņemtajiem pieteikumiem. Savukārt aptuveni 80 procentus no konstitucionālajām sūdzībām iesniegušas fiziskās personas, bet aptuveni 20 procentus – privāto tiesību juridiskās personas (sabiedrības ar ierobežotu atbildību, akciju sabiedrības, biedrības un ārvalstu komersanti). Konstitucionālo sūdzību īpatsvars attiecībā pret kopējo pieteikumu skaitu 2021. gadā ir nedaudz palielinājies, jo, piemēram, 2020. gadā konstitucionālo sūdzību īpatsvars attiecībā pret kopējo pieteikumu skaitu bija aptuveni 75 procenti.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados otrais aktīvākais pieteikumu iesniedzējs ir vispārējās jurisdikcijas un administratīvās tiesas. 2021. gadā tās iesniedza 30 pieteikumus.⁴⁹ Lielākā daļa no tiem aptvēra tiesību jautājumus, kas tika izlemti lietā Nr. 2021-03-03 par dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpšanu. Pēc ilgāka pārtraukuma 2021. gadā pieteikumu Satversmes tiesā iesniedza arī vispārējās jurisdikcijas tiesa, tai izskatot krimināllietu.

2021. gadā turpinājās arī jau iepriekšējos gados novērotā tendence, ka vairāki konstitucionālie orgāni – pieteikumu iesniedzēji, kas minēti Satversmes tiesas likuma 17. pantapirmās daļas 1.–12. punktā, proti, Valsts prezidents, Saeima un Ministru kabinets – pieteikumus Satversmes tiesā neiesniedz. Tāpat 2021. gadā neviens pieteikums nav saņemts no Valsts kontroles padomes, Tieslietu padomes, ģenerālprokurora, zemesgrāmatu nodaļas tiesneša, tam veicot nekustamā īpašuma

ierakstīšanu vai ar to saistīto tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā, kā arī no pašvaldības domes par tāda rikojuma atbilstību likumam, ar kuru Ministru kabineta pilnvarotais ministrs ir apturējis tās pieņemto lēmumu.

Viens pieteikums ticis sagatavots valsts apmaksātās juridiskās palīdzības ietvaros saskaņā ar Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumu. Pēc šā pieteikuma tika ierosināta lieta Nr. 2021-43-01.

Iesniegtie pieteikumi aptvēra gandrīz visas Satversmes 8. nodaļā ietvertās pamattiesības. Vienīgi Satversmes 114. pants – pie mazākumtautības piederušo personu tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu – nevienā pieteikumā nebija norādīts kā augstāka juridiska spēka tiesību norma, pret kuru būtu izvērtējama apstrīdētās normas atbilstība.

Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta septītajai daļai lēmumu par lietas ierosināšanu vai atteikšanos ierosināt lietu pieņem mēneša laikā no pieteikuma iesniegšanas dienas. Sarežģītās lietās tiesa šo termiņu var pagarināt līdz diviem mēnešiem. 2021. gadā kolēģijas ir pieņēmušas 11 lēmumus⁵⁰ par iesniegtā pieteikuma izskatīšanas termiņa pagarināšanu. No minētajiem pieteikumiem 10 bija iesniegušas privātpersonas, bet vienu – vispārējās jurisdikcijas tiesa. Pēc padziļināta izvērtējuma un papildu informācijas saņemšanas tika pieņemts lēmums par atteikšanos ierosināt lietu.⁵¹

Satversmes tiesas likuma 20. panta 7.¹ daļa paredz: ja kolēģija lemj par atteikšanos ierosināt lietu un tiesnesis – kolēģijas loceklis – balso pret šādu kolēģijas nolēmumu, turklāt viņam ir motivēti iebildumi, pieteikuma izskatīšanu un lēmuma pieņemšanu nodod rīcības sēdei pilnā tiesas sastāvā. 2021. gadā rīcības sēdē tika izskatīti septiņi pieteikumi.⁵² Visos šajos gadījumos tika nolemts atteikties ierosināt lietu.

2021. gadā kolēģijās tika izskatīti aptuveni 50 atkārtoti iesniegti pieteikumi. Par 11 no šiem atkārtoti iesniegtajiem pieteikumiem⁵³ kolēģijas ir pieņēmušas lēmumus par lietu ierosināšanu.⁵⁴ No minētajiem pieteikumiem, pēc kuriem tika ierosinātas lietas, 10 bija iesniegušas privātpersonas, bet vienu – vispārējās jurisdikcijas tiesa, tai izskatot civillietu.

Visi lēmumi par lietu ierosināšanu ir pieejami Satversmes tiesas mājaslapas sadaļā “Ierosinātās un izskatītās lietas” pie attiecīgās lietas.⁵⁵ Savukārt tie lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu, kuri norāda uz būtiskiem Satversmes tiesas likuma piemērošanas aspektiem, tiek publicēti izlases veidā Satversmes tiesas mājaslapas sadaļā “Kolēģiju lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu”.⁵⁶ Minētie lēmumi ļauj labāk izprast Satversmes tiesas likumu un atvieglo likuma prasībām atbilstoša pieteikuma sagatavošanu. Pārskata posmā publicēti vairāk nekā 60 anonimizēti⁵⁷ kolēģiju lēmumi.

Lēmumi par lietu ierosināšanu

Ierosinātajās lietās risināti visdažādākie tiesību jautājumi. Kā jau ierasts, visvairāk ir to lietu, kuras attiecas uz pamattiesībām. Pārskata posmā ierosinātās lietas bija saistītas, piemēram, ar: ezera publiski tiesisko statusu; Ugunsdrošības un civilās aizsardzības koledžas direktora amatam noteikto prasību pēc augstākās speciālās dienesta pakāpes; personas, kura sodīta par vardarbīgiem noziedzīgiem nodarījumiem, tiesībām būt par aizbildni; iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtību saimnieciskās darbības veicējiem; piemaksām par darbu valsts svētku dienās amatpersonai ar speciālo dienesta pakāpi; naudas sodu par valsts autoceļa posma lietošanu, ja nav samaksāta autoceļu lietošanas nodeva; prasību veikt Covid-19 testu pirms ieceļošanas Latvijā; aizliegumu karavīram darboties politiskajā partijā; nekustamā īpašuma nodokļa atvieglojumu maksimālo apmēru Rīgā; ierobežojumu komercdarbībai Covid-19 apstākļos lielajos tirdzniecības centros; administratīvajā procesā personai atlīdzināmo ar juridisko palīdzību saistīto izmaksu maksimālo apmēru; termiņu, kurā personai jāiegūst otrā līmeņa profesionālā augstākā izglītība būvniecības studiju programmā; pienākumu komersantiem, kas pārdod elektroenerģiju obligātā iepirkuma ietvaros, saražoto siltumenerģiju izmantot lietderīgi; tiesības apcietinātajām personām glabāt noteiktus priekšmetus; mācību procesa norisi skolās attālināti pēc ārkārtējās situācijas beigām; pievienotās vērtības nodokļa samaksu piespiedu nomas gadījumā; īslaicīgās aizturēšanas vietā ievietoto personu nodrošināšanu ar personīgās higiēnas līdzekļiem;

sodītas personas tiesībām kandidēt uz tiesneša amatu; apsūdzētā tiesībām iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem; studiju programmu apgūšanu valsts valodā augstskolās un koledžās.

Civilprocesa jautājumi skarti lietā par juridisko personu atbrīvošanu no drošības naudas civilprocesā.

Valststiesības un administratīvās tiesības aptver lietas par: kompensācijas apmēru dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā; administratīvi teritoriālo reformu; pašvaldības domes vēlēšanu kārtību personām, kurām kā drošības līdzeklis piemērots apcietinājums; aizliegumu personām, kuras izcieš brīvības atņemšanas sodu, piedalīties pašvaldību vēlēšanās; valsts budžeta finansējumu politiskajām partijām; tiesībām pārsūdzēt apgabaltiesas lēmumus lietās par noziedzīgi iegūtu mantu.

Visbeidzot uz krimināltiesību jomu attiecināmas lietas par noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācijas kārtību, kriminālatbildību par aicinājumu likvidēt Latvijas Republikas valstisko neatkarību, kā arī lieta par pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzēšanas termiņu kriminālprocesā.

Līdzīgi iepriekšējiem pārskata posmiem arī 2021. gadā Satversmes tiesa ierosināja salīdzinoši daudz lietu par vienu un to pašu tiesību normu atbilstību augstāka juridiska spēka normām.⁵⁸ Pieteikumos par šādu lietu ierosināšanu bija ietverts tiesā jau ierosinātām lietām līdzīgs prasījums, faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums. Tādēļ vairāk nekā 10 kolēģiju lēmumos par lietas ierosināšanu procesuālās ekonomijas nolūkā tika norādīts, ka nav nepieciešams atkārtoti uzaicināt institūciju, kas izdevusi apstrīdēto aktu, iesniegt atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

Ja tiesā iesniegtais pieteikums tiek atzīts par atbilstošu Satversmes tiesas likumam, tad Satversmes tiesas kolēģija uz tā pamata ierosina lietu. Līdz ar to lēmumos par lietas ierosināšanu parasti nav iekļauts plašs izvērtējums par pieteikuma saturu vai formu. Tomēr atsevišķos gadījumos kolēģijas ir lēmušas par noteiktiem pieteikumu iesniedzēju lūgumiem vai arī sniegušas jaunas atziņas par pieteikuma atbilstību Satversmes tiesas likuma prasībām.

Pieteikumā Nr. 247/2020 tā iesniedzēja Babītes novada dome citstarp lūdza pieaicināt Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresa pārstāvjus

49 Piemēram, 2020. gada pārskata posmā vispārējās jurisdikcijas tiesas un administratīvās tiesas iesniedza 37 pieteikumus.

50 Piemēram, 2020. gadā Satversmes tiesas kolēģijas pieņēma deviņus lēmumus par pieteikuma izskatīšanas termiņa pagarināšanu, bet 2019. gadā – trīs šādu lēmumus.

51 Divi no pieteikumiem, kuru izskatīšanas termiņi tikuši pagarināti, tiks izlemti 2022. gada sākumā.

52 Pieteikumi par lietas ierosināšanu Nr. 218/2020, Nr. 229/2020, Nr. 235/2020, Nr. 3/2021, Nr. 74/2021, Nr. 88/2021 un Nr. 120/2021.

53 Pieteikumi par lietas ierosināšanu Nr. 240/2020, Nr. 260/2020, Nr. 45/2021, Nr. 64/2021, Nr. 94/2021, Nr. 106/2021, Nr. 119/2021 un Nr. 134/2021.

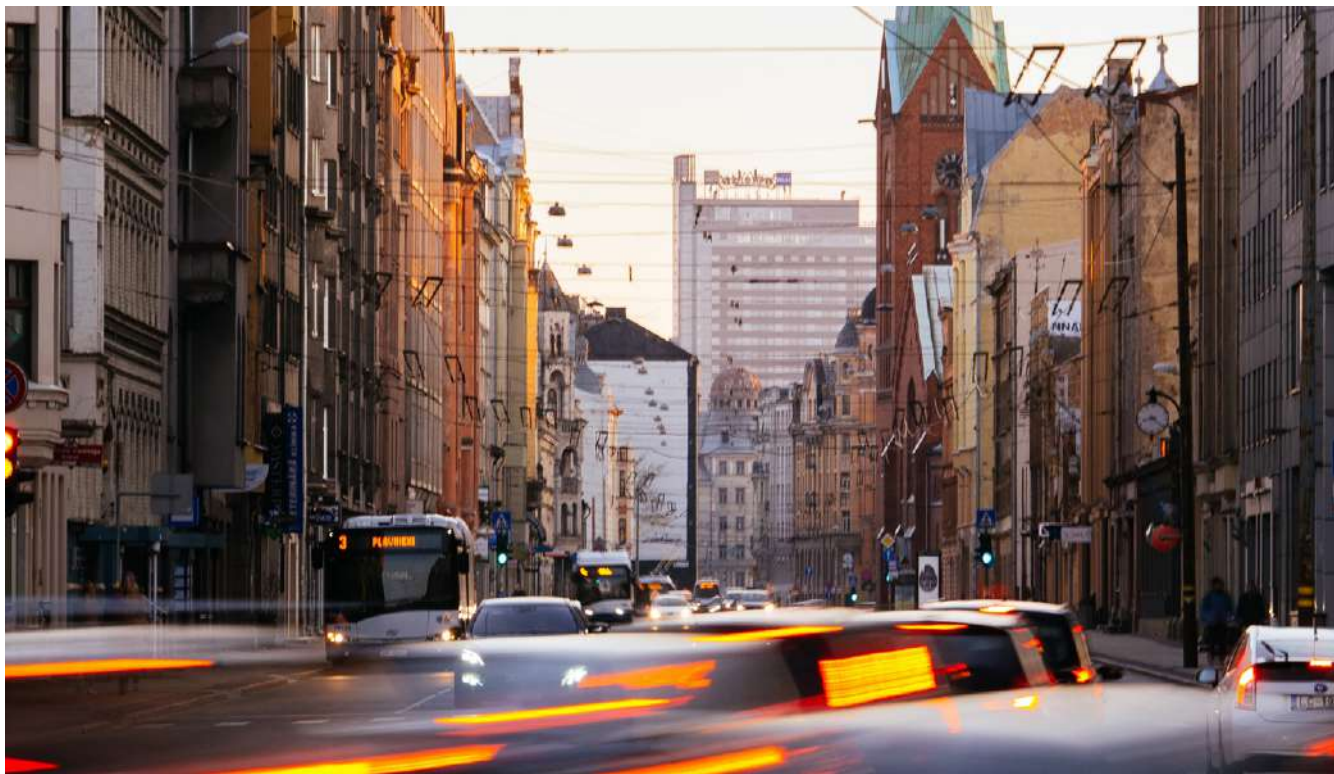
54 Lietas Nr. 2020-66-03, Nr. 2021-04-01, Nr. 2021-11-01, Nr. 2021-18-01, Nr. 2021-25-03, Nr. 2021-31-0103, Nr. 2021-32-0103, Nr. 2021-34-01, Nr. 2021-36-01 un Nr. 2021-43-01.

55 <https://www.satv.tiesa.gov.lv/cases/>

56 <https://www.satv.tiesa.gov.lv/decisions/>

57 Anonimizēti tiek kolēģiju lēmumi par pieteikumiem, kurus iesniegušas privātpersonas.

58 Lietas Nr. 2020-65-0106, Nr. 2021-01-0106, Nr. 2021-02-01, Nr. 2021-03-03, Nr. 2021-04-01, Nr. 2021-08-03, Nr. 2021-13-03, Nr. 2021-14-03, Nr. 2021-15-03, Nr. 2021-16-03, Nr. 2021-17-03, Nr. 2021-19-01, Nr. 2021-20-03, Nr. 2021-21-03, Nr. 2021-26-03, Nr. 2021-28-03, Nr. 2021-29-03, Nr. 2021-30-03, Nr. 2021-35-03, Nr. 2021-37-03.

viedokļa sniegšanai, kā arī pieņemt nolēmumu lietā līdz 2021. gada 5. jūnijā paredzētajām pašvaldību vēlēšanām.

Attiecībā uz pirmo lūgumu kolēģija norādīja, ka atbilstoši Satversmes tiesas likuma 22. panta otrās daļas 2. punktam tiesnesis, kurš gatavo lietu izskatīšanai, ir tiesīgs noteikt pieaicinātās personas lietā un pieprasīt, lai tās izsaka savu viedokli. Savukārt šā panta trešā daļa noteic, ka par pieaicināto personu ar tiesneša lēmumu var atzīt ikvienu personu, kuras viedokļa uzklaušana var sekmēt vispusīgu un objektīvu lietas izskatīšanu. Līdz ar to jautājumu par to, vai lietā nepieciešams noteikt pieaicinātās personas, izlemj tiesnesis, kurš sagatavo lietu izskatīšanai.

Izlemjot otru Babītes novada domes lūgumu, kolēģija atzina, ka saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 22. panta septīto daļu lieta ir sagatavojama izskatīšanai ne ilgāk kā piecu mēnešu laikā, bet īpaši sarežģītās lietās minēto termiņu ir iespējams pagarināt ne ilgāk kā par diviem mēnešiem. Savukārt saskaņā ar šā panta desmito daļu par lietas izskatīšanu rakstveida procesā, tiesas sēdes laiku un vietu, kā arī citiem jautājumiem, kas saistīti ar lietas izskatīšanu tiesas sēdē, tiesa lemj rīcības sēdē pēc lietas nodošanas izskatīšanai, tas ir, pēc tam, kad lietas sagatavošana ir pabeigta. Līdz ar to kolēģija atzina, ka abi minētie lūgumi nav kolēģijas kompetencē un tie ir atstājami bez izskatīšanas.⁵⁹

Arī pieteikumā Nr. 123/2021 tā iesniedzēji lūdza tiesu izskatīt lietu prioritārā kārtībā. Pieteikumā tika apstrīdēts Ministru kabineta noteikumu regulējums par mācību procesa norisi skolās attālināti pēc ārkārtējās situācijas beigām. Lūgums tika pamatots ar

bērnu tiesību prioritāšu principu. Savukārt kolēģija, līdzīgi kā lēmumā par pieteikumu Nr. 247/2020, atbilstoši Satversmes tiesas likuma 22. panta septītajai un desmitajai daļai, atzina, ka šis lūgums nav kolēģijas kompetencē un tas ir atstājams bez izskatīšanas.⁶⁰

Pieteikumos Nr. 64/2021 un Nr. 68/2021 to iesniedzējas lūdza Satversmes tiesu apturēt vispārējās jurisdikcijas tiesas lēmuma izpildi. Ar šo vispārējās jurisdikcijas tiesas lēmumu, citstarp pamatojoties uz Krimināllikuma 70.¹¹ panta ceturto daļu un Kriminālprocesa likuma 358. panta pirmo daļu, tika atzīts, ka maksātnespējas administratoram ir pienākums nesaistīti ar kreditoru saistību apmierināšanas procesu ieskaitīt valsts budžetā tādus kredītiestādē noguldītos līdzekļus, kas atzīti par noziedzīgi iegūtiem.

Pieteikumu iesniedzējas norādīja, ka gadījumā, ja finanšu līdzekļi jau būs aizskaitīti Latvijas valstij, tos atgūt pēc Satversmes tiesas sprieduma būs iespējams, tikai ceļot prasību pret Latvijas valsti Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Taču šādas tiesības neesot uzskatāmas par pilnvērtīgu tiesību aizsardzības mehānismu. Tāpat neesot zināms, vai brīdī, kad Satversmes tiesa pieņems nolēmumu, viena no pieteikuma iesniedzējām – likvidējamā kredītiestāde – vispār vēl pastāvēs un jau nebūs likvidēta, jo tās administratoram var tikt uzlikts pienākums pabeigt tās maksātnespējas procesu, kā arī tiesneša lēmuma izpilde varot apdraudēt pieteikuma iesniedzējas maksātnespējas procesa izmaksu segšanas iespējamību.

Lemjot par minētajiem lūgumiem, kolēģija izvērtēja: pirmkārt, vai pieteikumos ir sniegts pamatojums šādam

lūgumam; otrkārt, vai lietā pastāv tādi apstākļi, kuru dēļ nolēmuma izpilde pirms Satversmes tiesas nolēmuma spēkā stāšanās varētu padarīt neiespējamu Satversmes tiesas nolēmuma izpildi, vai nolēmuma izpilde varētu radīt būtisku kaitējumu pieteikumu iesniedzējām, kas traucētu aizsargāt to pamattiesības Satversmes tiesā ierosināto lietu ietvaros.

Kolēģija atzina, ka apsvērumi par to, cik efektīva ir prasības celšana civilprocesuālā kārtībā, nav atzīstama par apstākli, kura dēļ nolēmuma izpilde pirms Satversmes tiesas nolēmuma spēkā stāšanās varētu padarīt Satversmes tiesas nolēmuma izpildi neiespējamu. Pieteikumu iesniedzējas arī nav pamatojušas, ka lietā pastāv tādi apstākļi, kuru dēļ nolēmuma izpilde pirms Satversmes tiesas nolēmuma spēkā stāšanās varētu tām radīt tādu būtisku kaitējumu, kas traucētu aizsargāt pamattiesības Satversmes tiesā ierosinātās lietas ietvaros. Līdz ar to kolēģija noraidīja lūgumus par vispārējās jurisdikcijas tiesas lēmuma izpildes apturēšanu.⁶¹

Pieteikumā Nr. 134/2021 Satversmes tiesai tika lūgts apturēt vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmuma izpildi krimināllietā. Tajā apstrīdēta tādu Krimināllikuma normu satversmība, kas paredz kriminālatbildību par aicinājumu likvidēt Latvijas Republikas valstisko neatkarību. Pieteikumā tika norādīts, ka pieteikuma iesniedzējam piemērotā kriminālsoda – piespiedu darba – izpilde krimināllietā pirms Satversmes tiesas nolēmuma spēkā stāšanās varētu radīt viņam būtisku kaitējumu.

Kolēģija, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru, norādīja, ka kriminālatbildība ir smagākais iespējamais juridiskās atbildības veids un tās sekas var būtiski ietekmēt personas dzīvi pēc kriminālsoda izciešanas. Ja apstrīdētās normas tiktu atzītas par neatbilstošām Satversmei un attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju spēkā neesošām no viņa pamattiesību aizskāruma rašanās brīža, tad kriminālsoda izciešana laikā līdz Satversmes tiesas nolēmuma spēkā stāšanās brīdim varētu būtiski aizskart viņa pamattiesības. Līdz ar to kolēģija secināja, ka šis lūgums ir apmierināms.⁶²

Saskaņā ar Satversmes tiesas noteikto kārtību pieteikuma izskatīšanas stadijā kolēģija izlemj arī jautājumu par pieteikumā un tam pievienotajos dokumentos ietvertās informācijas pieejamību.

Izskatot pieteikumu Nr. 180/2021 un tam pievienotos dokumentus, kolēģija atzina, ka tajos ietverta informācija par pieteikuma iesniedzēja sodāmību. Turklāt pieteikumā ir norādīta informācija arī par citas, trešās personas sodāmību. Šī informācija ietilpst

Satversmes 96. pantā ietverto personas tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību tvērumā, kā arī kopā ar personu identificējošu informāciju ir uzskatāma par personas datiem Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa regulas (ES) 2016/679 par fizisku personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti un ar ko atceļ direktīvu 95/46/EK (Vispārīgā datu aizsardzības regula) 4. panta 1. punkta izpratnē. Savukārt šo personas datu izpaušana ir uzskatāma par datu apstrādi šīs regulas 4. panta 2. punkta izpratnē.

Līdz ar to kolēģija secināja, ka pieteikuma iesniedzēja un pieteikumā norādītās trešās personas datu izpaušana izraisītu tādu kaitējumu viņu tiesībām un likumiskajām interesēm, kas būtu lielāks par sabiedrības ieguvumu. Konkrētajā gadījumā Satversmes tiesai tās kompetences īstenošanai un likumā noteikto pienākumu veikšanai nav nepieciešams izpaust šīs personas identificējošu informāciju. Tādēļ lēmumā pieteikuma iesniedzēju identificējoša informācija ir anonimizējama un informācijai par viņa un pieteikumā norādītās trešās personas identitāti ir nosakāma ierobežota pieejamība, kas ir spēkā līdz Satversmes tiesas galīgā nolēmuma pieņemšanai.⁶³

Līdzīgi kolēģijas rīkojās, izskatot arī pieteikumu Nr. 180/2021 un pieteikumu Nr. 239/2021. Šajos lēmumos tika secināts, ka pieteikuma iesniedzēja identificējoša informācija ir anonimizējama un informācijai par viņa identitāti ir nosakāma ierobežota pieejamība, kas ir spēkā līdz Satversmes tiesas galīgā nolēmuma pieņemšanai.⁶⁴

Pieteikumā Nr. 32/2021 tā iesniedzēja lūdza Satversmes tiesu izvērtēt Ministru kabineta 2020. gada 9. jūnija noteikumu Nr. 360 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai” vairāku normu atbilstību Satversmes normām. Pieteikuma iesniedzēja arī norādīja uz to, ka apstrīdētās normas neatbilst Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās drošības principam, jo tās neesot skaidras un precīzas, kā arī to piemērošana neesot tāda, ko personas varētu paredzēt. Savukārt kolēģija atzina, ka, vērtējot, vai pamattiesību ierobežojums ir attaisnojams, Satversmes tiesa citstarp pārbauda, vai tas ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, proti, vai likums ir: 1) pieņemts, ievērojot normatīvajos aktos paredzēto kārtību; 2) izsludināts un publiski pieejams atbilstoši normatīvo aktu prasībām; 3) pietiekami skaidri formulēts, lai persona varētu izprast no tā izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tā piemērošanas sekas. Līdz ar to tas, vai apstrīdētās normas ir pietiekami skaidras, lai persona varētu paredzēt to piemērošanas sekas, nav izdalāms atsevišķi

⁵⁹ Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2020. gada 22. decembra lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 247/2020.

⁶⁰ Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 9. jūlija lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 123/2020.

⁶¹ Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 7. maija lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 64/2021 un 2021. gada 8. maija lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 68/2021.

⁶² Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2021. gada 16. augusta lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 134/2021.

⁶³ Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2021. gada 15. oktobra lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 171/2021.

⁶⁴ Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 20. oktobra lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 180/2021 un 4. kolēģijas 2021. gada 8. decembra lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 239/2021.

un ir vērtējams, pārbaudot apstrīdēto normu atbilstību Satversmes 98. panta otrajam teikumam.⁶⁵

Lemjot par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 45/2021, kolēģija vērtēja jautājumu par pamattiesību aizskāruma rašanās brīdi gadījumos, kad šāds aizskārums nav saistīts ar tiesību normas piemērošanas aktu. Pieteikumā bija apstrīdēta Militārā dienesta likuma normu satversmība, kas personai liedza tiesības pildīt karavīra pienākumus un vienlaikus darboties arī politiskajā partijā. No pieteikuma izrietēja, ka apstrīdētajās normās noteiktā aizlieguma dēļ pieteikuma iesniedzējs jau 2015. gadā bijis spiests izstāties no politiskās partijas. Vienlaikus pieteikumā tika arī norādīts, ka savu pamattiesību aizskārumu viņš sācis izjust tieši šobrīd, kad ir nodibināta jauna politiskā partija un saistībā ar dažādiem notikumiem pasaulē un Latvijā viņam ir pilsoniska interese būt par šīs politiskās partijas dibinātāju, biedru un kandidēt vēlēšanās. Tādējādi pieteikuma iesniedzējs bija pamatojis, kurā brīdī un kāpēc viņš sācis apstrīdētajās normās ietverto aizliegumu uztvert kā savu pamattiesību aizskārumu. Ievērojot minēto, kolēģija atzina, ka konkrētajā gadījumā termiņš pieteikuma iesniegšanai skaitāms no brīža, kad pieteikuma iesniedzējs bija parakstījis politiskās partijas dibinātāju sarakstā.⁶⁶

2021. gada pārskata posmā kolēģija arī izlēma jautājumu par nākotnē sagaidāmu pamattiesību aizskārumu. Proti, pieteikumā Nr. 83/2021 tika apstrīdēta Pašvaldības domes vēlēšanu likuma normu satversmība, kas liedz tiesības balsot pašvaldību domju vēlēšanās personai, kurai kā drošības līdzeklis piemērots apcietinājums. Pieteikums Satversmes tiesā tika iesniegts pirms 2021. gada 5. jūnijā paredzētajām pašvaldību vēlēšanām, un tajā tika minēts, ka pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārums sagaidāms nākotnē, kad Latvijā notiks minētās pašvaldību domju vēlēšanas.

Kolēģija norādīja, ka personas pamattiesību aizskārums Satversmes tiesas likuma izpratnē ir saprotams tādējādi, ka apstrīdētā norma radījusi vai rada nelabvēlīgas sekas pieteikuma iesniedzējam. Apstrīdētā norma rada nelabvēlīgas sekas pieteikuma iesniedzējam arī tad, ja tiesību norma jau tagad liek personai pieņemt lēmumus, kuru vēlāka grozīšana nebūs iespējama, un ir skaidri noteicams, ka un kā personas tiesības nākotnē tiks aizskartas. Iesniedzot konstitucionālo sūdzību, pieteikuma iesniedzējam jānorāda objektīvi pārbaudāmi fakti, kas raksturo viņa pamattiesību aizskārumu un ļauj konstatēt tā rašanās brīdi. Savukārt izskatāmajā konstitucionālajā sūdzībā ir ietverts pamatojums tam, ka apstrīdētās normas tiks piemērotas attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju, un viņš ir juridiski

pamatojis, ka apstrīdētās normas liegs tiesības balsot pašvaldības domes vēlēšanās un ierobežos tiesības piedalīties pašvaldības darbībā. Tādējādi pieteikumā ir sniegts pamatojums tam, ka un kā pieteikuma iesniedzēja tiesības nākotnē tiks aizskartas.⁶⁷

Lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu

Satversmes tiesa 2021. gadā pieņēma 252 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu. Šis lēmumu skaits ir lielāks nekā iepriekšējos gados.⁶⁸ Tiesiskais pamats atteikumam ierosināt lietu noteikts Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajā un sestajā daļā.

Lietas piekritība Satversmes tiesai

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 1. punkts paredz, ka kolēģija atsakās ierosināt lietu, ja tā nav piekritīga Satversmes tiesai. Šī norma 2021. gadā tika piemērota vairāk nekā 60 lēmumos par atteikšanos ierosināt lietu. Šis ir lielākais lēmumu skaits, kad kolēģijas kāda gada ietvaros ir atzinušas pieteikumā ietverto prasījumu par nepiekritīgu Satversmes tiesai.

Tiesas kompetenci nosaka Satversme un Satversmes tiesas likums. Satversmes tiesā izskatāmās lietas izsmēloši norādītas minētā likuma 16. pantā. No 2021. gadā pieņemtajiem lēmumiem izriet, ka Satversmes tiesai nepiekritīgi ir, piemēram, šādi prasījumi:

1) lūgums atzīt Ministru kabineta 2020. gada 6. novembra rīkojuma Nr. 655 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” regulējumu par neatbilstošu Satversmei. Kolēģijas norādīja, ka pēc akta formas Ministru kabineta rīkojums nav ne ārējs, ne iekšējs normatīvs akts. Savukārt pēc sava satura šis rīkojums ir tiesību akts, kurš izdots uz vairāku likumu normu pamata un kurš uz noteiktu laika periodu izsludina ārkārtējo situāciju Covid-19 infekcijas izplatības mazināšanai un noteic ar epidemioloģiskās drošības prasībām saistītos ierobežojumus, kas nepieciešami šā mērķa sasniegšanai. Rīkojuma regulējums ir noteikts saistībā ar valsts apdraudējuma – Covid-19 infekcijas izplatības pieauguma Latvijā un ar to saistītās veselības nozares pārslodzes – novēršanu un ir cieši saistīts ar šo apdraudējumu. Rīkojuma regulējums attiecas uz individuāli nenoteiktu personu loku, kas atrodas konkrētos un identificējamos apstākļos. Tā darbība ir ierobežota laikā, proti, tas noteikts kā spēkā esošs Covid-19 dēļ izsludinātās ārkārtējās situācijas laikā. Līdz ar to rīkojumā ietvertais regulējums ir uzskatāms par vispārīgo administratīvo aktu un kontroli pār to īsteno administratīvā tiesā;⁶⁹

2) lūgums atzīt Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojuma Nr. 720 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” regulējumu par neatbilstošu Satversmei. Kolēģiju lēmumu pamatojums būtībā ir identisks iepriekšējā punktā norādītajam;⁷⁰

3) lūgums izvērtēt likuma normas atbilstību Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai,⁷¹ Apvienoto Nāciju Tiesu varas neatkarības pamatprincipiem vai Apvienoto Nāciju Prokuruoru lomas vadlīnijām.⁷² Kolēģija norādīja, ka minētie akti nav Latvijai saistoši starptautiskie līgumi;

4) lūgums izvērtēt vienāda juridiska spēka tiesību normu savstarpējo pretrunu;⁷³

5) lūgums uzdot likumdevējam izdarīt grozījumus apstrīdētajās normās, izsakot tās konkrētā redakcijā;⁷⁴

6) lūgums izvērtēt kredītiestādes pieņemto noteikumu un metodoloģiju atbilstību Satversmei. Kolēģija norādīja, ka šos noteikumus un metodoloģiju pieņēmusi privāto tiesību juridiska persona jeb kredītiestāde, kuras darbību citstarp regulē Kredītiestāžu likums. Starp kredītiestādi un tās kreditoriem pastāv civiltiesiskas attiecības. Tādējādi noteikumi un metodika regulē kredītiestādes un tās kreditoru attiecības privāto tiesību jomā. Līdz ar to tie nav normatīvs tiesību akts;⁷⁵

7) lūgums atzīt par neatbilstošu Satversmei iestādes vai amatpersonas faktisko rīcību un tiesas nolēmumus, kā arī sniegt vērtējumu pieteikuma iesniedzēja sagatavotajiem procesuālajiem dokumentiem;⁷⁶

8) lūgums uzlikt iestādei pienākumu rīkoties noteiktā veidā;⁷⁷

9) lūgums atcelt vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmumu;⁷⁸

10) lūgums izvērtēt PSRS celtniecības normu un

noteikumu atbilstību Satversmei. Kolēģija norādīja, ka šie akti ir bijušās PSRS pārvaldes institūciju izdotas un apstiprinātas celtniecības normas un noteikumi. Tie Latvijas okupācijas laikā veidoja PSRS mēroga vienotu celtniecības normu un noteikumu sistēmu. Latvija nav PSRS tiesību un saistību mantiniece. Satversmes tiesas likuma 16. pants neparedz Satversmes tiesas kompetenci izvērtēt citu valstu izdotu normu atbilstību Satversmei;⁷⁹

11) lūgums sniegt skaidrojumu par tiesību normām;⁸⁰

12) lūgums ļaut pieteikuma iesniedzējam samaksāt drošības naudu par blakus sūdzības iesniegšanu;⁸¹

13) lūgums izvērtēt Ministru kabineta noteikumu normu atbilstību Eiropas Padomes Parlamentārās asamblejas rezolūcijai;⁸²

14) lūgums izskaidrot pieteikuma iesniedzēja tiesības⁸³ vai lūgums sniegt ar tiesvedību nesaistītus skaidrojumus par personu interesējošiem vispārīgiem jautājumiem;⁸⁴

15) lūgums izvērtēt pienākuma vakcinēties pret Covid-19 infekciju atbilstību Satversmei.⁸⁵

Iesniedzējs nav tiesīgs iesniegt pieteikumu

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 2. punkts paredz, ka Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja iesniedzējs nav tiesīgs iesniegt pieteikumu. Šī norma 2021. gadā tikusi piemērota vienā kolēģijas lēmumā. Pieteikumu Satversmes tiesā bija iesniegusi persona, kura tika atbrīvota no tiesneša amata ar Saeimas lēmumu. Pieteikumā tika apstrīdēta gan vairāku likuma “Par tiesu varu” normu, gan šā Saeimas lēmuma atbilstība Satversmei.

Kolēģija atzina, ka atbilstoši Satversmes tiesas likuma 17. panta otrajai daļai tiesības iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu par citu Saeimas aktu, izņemot

65 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 24. marta lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 32/2021.

66 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 9. aprīļa lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 45/2021.

67 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 4. jūnija lēmums par lietas ierosināšanu pēc pieteikuma Nr. 83/2021.

68 2019. gadā Satversmes tiesas kolēģijas pieņēma 151 lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu, bet 2020. gadā – 172 lēmumus.

69 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2020. gada 9. decembra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 224/2020; rīcības sēdes 2020. gada 9. decembra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 229/2020; 2. kolēģijas 2021. gada 11. februāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 17/2021.

70 Kopumā kolēģijas ir pieņēmušas vairāk nekā 40 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu par pieteikumiem, kuros apstrīdēts Ministru kabineta 2021. gada 9. oktobra rīkojuma Nr. 720 “Par ārkārtējās situācijas izsludināšanu” regulējums. Sk., piemēram, Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2021. gada 9. novembra lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 187/2021 un 4. kolēģijas 2021. gada 26. novembra lēmumu par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 231/2021.

71 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 25. janvāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 258/2020.

72 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 18. februāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 6/2021.

73 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 25. februāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 14/2021; 2. kolēģijas 2021. gada 9. marta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 33/2021; 1. kolēģijas 2021. gada 2. jūlija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 110/2021.

74 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 1. marta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 18/2021.

75 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 15. marta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 26/2021.

76 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 29. aprīļa lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 70/2021.

77 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 31. maija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 79/2021.

78 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 7. jūnija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 87/2021 un 2. kolēģijas 2021. gada 25. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 153/2021.

79 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2021. gada 9. jūnija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 97/2021.

80 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2021. gada 15. jūnija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 98/2021.

81 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 19. jūlija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 127/2021.

82 Satversmes tiesas 4. kolēģijas 2021. gada 18. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 137/2021.

83 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 27. septembra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 161/2021.

84 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 18. oktobra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 185/2021.

85 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2021. gada 28. oktobra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 186/2021.

administratīvos aktus, atbilstību likumam ir Valsts prezidentam, Saeimai, ne mazāk kā divdesmit deputātiem, Ministru kabinetam un Tieslietu padomei likumā noteiktās kompetences ietvaros. Tādējādi pieteikuma iesniedzēja nav to personu lokā, kuras var iesniegt pieteikumu par Satversmes tiesas likuma 16. panta 4. punktā norādīto aktu atbilstību likumam. Līdz ar to pieteikuma iesniedzēja nav tiesīga iesniegt pieteikumu par Saeimas lēmuma, ar kuru tā atbrīvota no tiesneša amata, atbilstību Satversmei.⁸⁶

Pieteikuma neatbilstība Satversmes tiesas likuma prasībām

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punkts paredz, ka Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja pieteikums neatbilst šā likuma 18. vai 19.–19.³ panta prasībām. Minētā likuma norma kolēģiju lēmumos par atteikšanos ierosināt lietu tiek piemērota visbiežāk.

Pieteikumā nav pamatots personas pamattiesību aizskārums

No Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmās daļas un sestās daļas 1. punkta izriet konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pienākums pamatot to, ka apstrīdētā norma aizskar tam Satversmē noteiktās pamattiesības. Kolēģiju lēmumos daudzkārt norādīts, ka personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja: pirmkārt, personai Satversmē ir noteiktas konkrētās pamattiesības, proti, apstrīdētā norma ietilpst konkrēto pamattiesību tvērumā; otrkārt, tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības. Pamatojoties uz minētajām Satversmes tiesas likuma normām, kolēģijas 2021. gadā pieņēma aptuveni 80 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu attiecībā uz visu pieteikumu vai arī par kādu tā daļu. Līdzīgi kā iepriekšējos gados arī 2021. gadā liela daļa šo lēmumu attiecās uz gadījumiem, kad: persona nevis apstrīd tiesību normas satversmību, bet gan pēc būtības vēršas pret to, kā tiesību norma ir tikusi interpretēta un

piemērota; persona tiesā vēršas ar sūdzību vispārības interesēs jeb *actio popularis*; apstrīdētā norma neaizskar personas tiesības.

Piemēram, izskatot pieteikumu Nr. 269/2020, kolēģija konstatēja, ka pieteikuma iesniedzējai ir īpašuma tiesības uz domājamām daļām no nekustamā īpašuma. Savukārt apelācijas instances tiesa noraidīja pieteikuma iesniedzējas prasību pret pārējiem kopīpašniekiem par konkrētā kopīpašuma izbeigšanu, jo Civillikuma 1074. panta piemērošana un kopīpašuma izbeigšana šajā gadījumā būtu pretrunā ar Civillikuma 1. pantā konkretizēto labas ticības principu. Tomēr pieteikumā ietvertie apsvērumi par tiesas rīcību, mainot judikatūru un piemērojot apstrīdēto normu, nevar būt pamats lietas ierosināšanai Satversmes tiesā. No pieteikuma un tam pievienotajiem materiāliem bija secināms, ka tiesa, noraidot prasību par kopīpašuma izbeigšanu, citstarp balstījies uz lietā konstatēto apstākļu juridisko novērtējumu par to, vai lietas dalībnieku rīcība atbilst labas ticības principam. Tādējādi no pieteikuma kolēģija neguva apstiprinājumu tam, ka tieši Civillikuma 1. pants, nevis tā piemērošana konkrētajā situācijā, rada pieteikuma iesniedzējai Satversmē ietvērto pamattiesību aizskārums.⁸⁷

Savukārt, izskatot pieteikumu Nr. 58/2021, kolēģija konstatēja, ka pieteikuma iesniedzēja cēlusi tiesā prasību pret Latvijas valsti par tādu zaudējumu atlīdzināšanu, kas tai radušies nesamērīgi ilga tiesību uz īpašumu ierobežojuma dēļ. Tiesa pieteikuma iesniedzējai nodarītos zaudējumus noteikusi saskaņā ar Civillikumu, atzīstot tai arī tiesības saņemt likumiskos procentus par nekustamā īpašuma nodokļa atlīdzināšanas nokavējumu. Vienlaikus tiesa piemērojusi Civillikuma 1656. pantu un atzinusi, ka Latvijas valstij Satiksmes ministrijas personā nav nosakāms pienākums maksāt pieteikuma iesniedzējai likumiskos procentus tādēļ, ka tai saprātīgā termiņā nebija samaksāta atlīdzība par atsavināmo nekustamo īpašumu.

Kolēģija secināja, ka no pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem gūstams apstiprinājums tam, ka tiesa saskaņā ar šo normu, nosakot pieteikuma iesniedzējai atlīdzināmos zaudējumus, piemērojusi Civillikuma normas, kas regulē zaudējumu atlīdzību. Savukārt, izlemjot prasījumu par likumisko procentu piedziņu, tiesa piemērojusi Civillikuma normas par parādnieka nokavējumu un, balstoties uz lietā konstatēto apstākļu juridisko novērtējumu, prasību apmierinājusi daļēji. Pieteikuma iesniedzējas apsvērumi par tai Satversmē noteikto pamattiesību aizskārums attiecas uz Civillikuma 1656. panta piemērošanu vispārējās jurisdikcijas tiesā. Tomēr šādi apsvērumi nevar būt pamats lietas ierosināšanai Satversmes tiesā, jo tā nepārvērtē tiesību normu piemērošanas jautājumus.⁸⁸

Kā piemēru situācijai, kad persona Satversmes tiesā vēršas ar sūdzību vispārības labā (*actio popularis*), var minēt pieteikumu Nr. 249/2020. Tajā tika apstrīdēta likuma “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli” 4. panta pirmās daļas, kas noteic ārkārtējās situācijas definīciju, satversmība. Pieteikuma iesniedzējs uzskatīja, ka likumdevējs apstrīdētajā normā nepamatoti noteicis Ministru kabinetam tiesības ārkārtējās situācijas laikā pieņemt lēmumus, ar kuriem tiek ierobežotas personas pamattiesības. Šādas tiesības Ministru kabinetam esot tikai Satversmes 62. pantā noteiktā izņēmuma stāvokļa gadījumā. Turpretim kolēģija atzina, ka pieteikumā nav pamatots, kādas nelabvēlīgas sekas tieši apstrīdētā norma rada pieteikuma iesniedzējam. Proti, pieteikumā nav norādīti objektīvi pārbaudāmi fakti, kas raksturotu tieši pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārums, kuru radījusi apstrīdētā norma.⁸⁹

Savukārt piemēru situācijai, kad persona Satversmes tiesā vēršas par tādas normas satversmību, kura tās tiesības neaizskar, iespējams minēt pieteikumu Nr. 108/2021. Tajā tika apstrīdēta vairāku Ministru kabineta 2020. gada 9. jūnija noteikumu Nr. 360 “Epidemioloģiskās drošības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai” normu satversmība. Pieteikuma iesniedzējs norādīja, ka viņam, pamatojoties uz apstrīdētajām normām, darba vietā būšot jānēsā sejas maska. Turklāt arī personām, kuras ir vakcinētas pret Covid-19 infekciju, viņa klātbūtnes dēļ būšot jānēsā sejas maska un jāievēro divu metru distance, kas radīšot nevēlamu darba vidi un atšķirīgu attieksmi pret pieteikuma iesniedzēju. Tāpat saskaņā ar apstrīdētajām normām pieteikuma iesniedzējs nevarēšot piedalīties sporta treniņos iekštelpās un publiskos pasākumos, kā arī saņemt pakalpojumus klātienē, tai skaitā ēdināšanas, izklaides un kultūras pakalpojumus, piedalīties profesionālās pilnveides pasākumos, pretēji vakcinētajām personām, kurām šādas tiesības būs.

Turpretim kolēģija atzina, ka pieteikumā nav norādīti objektīvi pārbaudāmi fakti, kas raksturotu tieši pieteikuma iesniedzējam ar apstrīdētajām normām

radīto pamattiesību aizskārums un ļautu konstatēt tā rašanās brīdi. Proti, pieteikumā nav norādīts, kad un kā apstrīdētās normas ir kļuvušas attiecināmas uz viņu un kādas tieši nelabvēlīgas sekas šīs normas viņam ir radījušas. Tādējādi nav konstatējams tādu apstākļu kopums, kas ļautu kolēģijai pārliecināties par to, ka apstrīdētās normas rada nelabvēlīgas sekas tieši pieteikuma iesniedzējam.⁹⁰

Pieteikuma iesniedzējs nav izsmēlis vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus

Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrā daļa paredz, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt tikai tad, ja ir izmantotas visas iespējas aizstāvēt aizskartās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem – sūdzību augstākai institūcijai vai augstākai amatpersonai, kā arī sūdzību vai prasības pieteikumu vispārējās jurisdikcijas vai administratīvajai tiesai – vai arī šādu iespēju personai nav. Šī norma paredz konstitucionālās sūdzības iesniedzēja pienākumu pirms vēršanās Satversmes tiesā izsmelt visus tam pieejamos vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus. Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu, kolēģijas 2021. gadā pieņēma aptuveni 20 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.

Piemēram, pieteikumā Nr. 20/2021 tika lūgts atzīt atsevišķas Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes 2018. gada 13. augusta lēmuma Nr. 1/23 “Kapitāla atdeves likmes aprēķināšanas metodika” normas par neatbilstošām Satversmei. Pēc pieteikuma iesniedzējas ieskata, komisijas lēmuma, kurš pieņemts, pamatojoties uz 2018. gada 13. augusta lēmumu, pārsūdzēšana administratīvajā tiesā nav efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis, jo šāds lēmums esot obligātais administratīvais akts. Proti, administratīvā tiesa neesot kompetenta novērst ar apstrīdētajām normām radīto pamattiesību aizskārums. Vienlaikus pieteikumā tika arī norādīts, ka Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padome, pieņemot lēmumu, nosaka apstrīdētajās normās norādīto kapitāla atdeves likmes aprēķina komponentu saturu.

Kolēģija, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru, vispirms norādīja gan uz subsidiaritātes principa mērķi, gan uz administratīvās tiesas kompetenci. Proti, gadījumā, kad pamattiesības tiek aizskartas ar tiesību piemērošanas aktu, personai jāizmanto vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi, kas paredz iespēju pārsūdzēt tiesību piemērošanas aktu, ar kura starpniecību tiesību norma ir aizskārusi personas pamattiesības. Savukārt tiesvedību administratīvajā tiesā nevar atzīt par neefektīvu tiesību aizsardzības līdzekli Satversmes tiesas likuma izpratnē, citstarp tādēļ, ka arī administratīvā tiesa veic tiesību normu juridiskā spēka hierarhijas kontroli. Turklāt kolēģija konstatēja, ka pieteikuma iesniedzēja Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes lēmumu

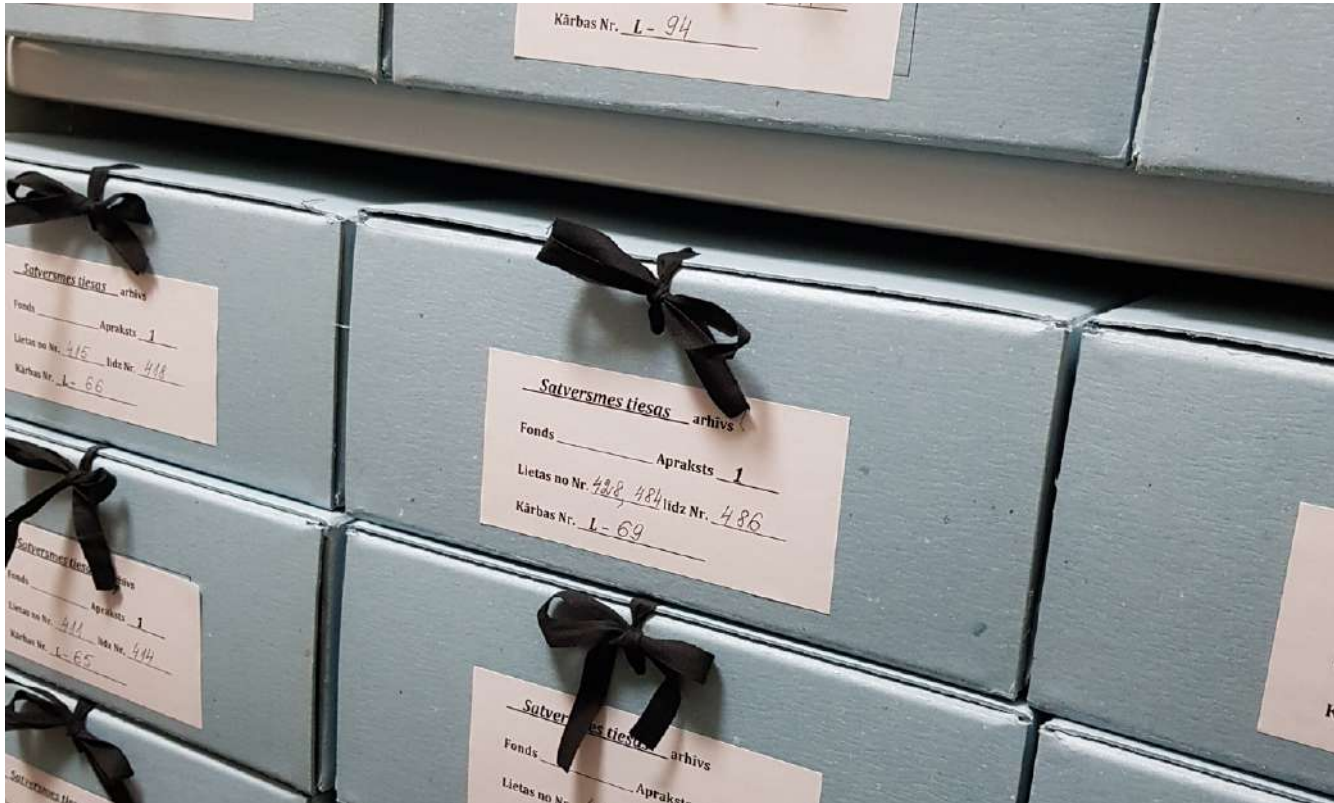
⁸⁶ Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 18. jūnija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 107/2021.

⁸⁷ Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 1. februāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 269/2020.

⁸⁸ Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 19. aprīļa lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 58/2021.

⁸⁹ Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 7. janvāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 249/2020.

⁹⁰ Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 16. jūnija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 108/2021.

ir pārsūdzējusi un Administratīvā apgabaltiesa ir ierosinājusi administratīvo lietu. Attiecīgā lieta vēl nav izspriesta. Tādējādi kolēģija secināja, ka pieteikuma iesniedzēja ir uzsākusi savu tiesību aizsardzību ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, bet nav tos izsmēlusi līdz galam.⁹¹

Savukārt pieteikumā Nr.131/2021 tika lūgts atzīt, ka Sodū reģistra likuma 23.panta 1.punkts neatbilst Satversmes 96.pantam. Pamatojoties uz šo likuma normu, pieteikuma iesniedzēja dati par kriminālprocesu, kurā viņš tika attaisnots, iekļauti Sodū reģistra arhīva datubāzē. Kolēģija norādīja, ka saskaņā ar minētā likuma 2.pantu sodu reģistrs ir valsts informācijas sistēma, kuru pārziņa un ved Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. Savukārt saskaņā ar administratīvo tiesu judikatūru ziņu ierakstīšana valsts reģistros un to glabāšana ir iestādes faktiskā rīcība. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 2., 91. un 121.pantam iestādes faktiskā rīcība ir apstrīdama iestādē un pārsūdzama administratīvajā tiesā. Turpretim no pieteikuma nebija gūstams apstiprinājums tam, ka pieteikuma iesniedzējs būtu aizstāvējis savas aizskartās tiesības Administratīvā procesa likuma 91. pantā noteiktajā kārtībā. Līdz ar to kolēģija secināja, ka pirms vērsšanās Satversmes tiesā viņš nav izmantojis iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.⁹²

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka situācijā, kad tiesību norma paredz skaidru un nepārprotamu aizliegumu

kādu lēmumu pārsūdzēt tiesā, personai nav citu iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem.⁹³ Turpretim 2021.gada kolēģiju praksē ir bijuši gadījumi, kad pieteikuma iesniedzēji centušies izmantot tādus vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus, kādi likumā nav paredzēti. Piemēram, izskatot pieteikumu Nr.40/2021, tika konstatēts, ka pieteikuma iesniedzēja iesniegusi Augstākajai tiesai sūdzību par apgabaltiesas lēmumu, citstarp pamatojoties tieši uz Satversmes 92.panta pirmo teikumu un vairākām Eiropas Savienības tiesību aktu normām. Savukārt Augstākā tiesa sūdzību pēc būtības neizskatīja un ar vēstuli nosūtīja atpakaļ pieteikuma iesniedzējai. Kolēģija norādīja: tiesību norma tieši noteic, ka apgabaltiesas lēmums nav pārsūdzams. Tādējādi pieteikuma iesniedzējai nebija iespēju aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem un tās sūdzība konkrētajā situācijā nav uzskatāma par šādu līdzekli Satversmes tiesas likuma izpratnē. Līdz ar to kolēģija secināja, ka pieteikuma iesniegšanas termiņš ir skaitāms no apgabaltiesas lēmuma spēkā stāšanās dienas.⁹⁴

Pieteikuma iesniedzējs ir nokavējis termiņu pieteikuma iesniegšanai

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļa paredz, ka konstitucionālo sūdzību var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās vai gadījumā, ja nav iespēju Satversmē noteiktās pamattiesības aizstāvēt ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, – sešu mēnešu laikā

no pamattiesību aizskāruma brīža. Pamatojoties uz minēto tiesību normu, kolēģijas 2021. gadā pieņēma 12 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.

Savukārt, izskatot pieteikumu Nr.19/2021, kolēģija konstatēja, ka pieteikuma iesniedzējs lūdz atzīt Krimināllikuma 55.panta vienpadsmito daļu par neatbilstošu vienai Bērnu tiesību konvencijas normai. Apstrīdētā Krimināllikuma norma citstarp paredz, ka nosacīta notiesāšana nav nosakāma personai, kura ir izdarījusi atsevišķus Krimināllikumā paredzētos noziegumus. Pieteikumā tika norādīts, ka bērnam apcietinājums varot tikt piemērots tikai galējas nepieciešamības gadījumā un uz iespējami īsāku laiku. Tādējādi likumdevējs, pieņemot apstrīdēto Krimināllikuma normu, neesot izpildījis pienākumu īpaši aizsargāt bērnus. Pēc pieteikuma iesniedzēja ieskata, termiņš viņa konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no pamattiesību aizskāruma brīža, proti, brīža, kad psihologs viņu informējis, ka brīvības atņemšanas sodu pieteikuma iesniedzējam nav bijis nepieciešams piemērot. Tāpat termiņš varot tikt skaitīts no brīža, kad pēc pārvietošanas uz citu cietuma vienību pieteikuma iesniedzējam esot bijis jāsatiekas arī ar citiem ieslodzītajiem. Šajā brīdī pieteikuma iesniedzējs viņam piesprieda sodu – brīvības atņemšanu – izjutis kā savu pamattiesību aizskārumu.

Satversmes tiesas kolēģija norādīja, ka gadījumā, kad pamattiesības tiek aizskartas ar tiesību piemērošanas aktu, personai jāizmanto vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi, kas paredz iespēju apstrīdēt vai pārsūdzēt tiesību piemērošanas aktu, ar kuru starpniecību tiesību norma ir aizskārusi personas pamattiesības. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas pirmajam teikumam šādā gadījumā par procesuālā termiņa konstitucionālās sūdzības iesniegšanai skaitījuma sākuma brīdi ir uzskatāms pēdējās institūcijas nolēmums. Pieteikuma iesniedzējs bija pārsūdzējis viņam nelabvēlīgo pirmās instances tiesas spriedumu, un tādējādi ir izmantojis visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Tāpēc termiņš pieteikuma iesniedzēja konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no pēdējās institūcijas nolēmuma – Augstākās tiesas lēmuma par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību – spēkā stāšanās dienas, un tas nav ievērots.⁹⁵

Satversmes tiesa rīcības sēdē ir izlēmusi arī jautājumu par to, no kura brīža skaitāms pieteikuma iesniegšanas termiņš gadījumā, kad procesā par noziedzīgi iegūtu mantu ir pieņemts saīsināts lēmums. Tiesa norādīja: lai ikviens procesa par noziedzīgi iegūtu mantu dalībnieks pienācīgi varētu īstenot tiesības iesniegt konstitucionālo sūdzību, viņam jābūt pieejamam tādām lēmumiem par noziedzīgi iegūtu mantu, no kura šī persona var uzzināt tai piemērotās tiesību normas un tiesas motīvus. Jāņem vērā, ka pilna tiesas nolēmuma

pieejamības datums katrā lietā tiek noteikts individuāli. Savukārt tas nozīmē, ka procesa par noziedzīgi iegūtu mantu dalībnieka tiesības iesniegt konstitucionālo sūdzību kļūst atkarīgas no tādiem apstākļiem, kurus viņš faktiski nevar ietekmēt. Līdz ar to Satversmes tiesa secināja, ka nolūkā nodrošināt tiesiskās vienlīdzības principa ievērošanu atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtais daļas pirmajam teikumam šādā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai skaitāms no dienas, kad personai kļuvis pieejams pilns attiecīgais tiesas nolēmums.⁹⁶

Pieteikumā nav ietverts juridiskais pamatojums

Satversmes tiesas likuma 18.panta pirmās daļas 4.punkts paredz, ka pieteikumā jāietver juridiskais pamatojums. Konstatējot, ka pieteikumā tas nav ietverts, kolēģijas 2021.gadā pieņēma aptuveni 40 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu. Lielākoties minētais atteikuma pamats piemērots konstitucionālo sūdzību gadījumā.

Kopumā pieteikumus, par kuriem kolēģija pieņēmusi minētos lēmumus, raksturo to salīdzinoši lakoniskais izklāsts. Proti, pieteikuma iesniedzējs sniedz konkrētās situācijas faktisko apstākļu izklāstu un vispārīgu viedokli par konkrētās Satversmes normas un apstrīdētās normas saturu, kā arī citē, piemēram, citas tiesību normas, tiesu judikatūru vai tiesību doktrīnas atziņas. Tāpat atsevišķos gadījumos pieteikuma iesniedzējs, piemēram, norāda tikai to, ka apstrīdētajā normā noteiktais pamattiesību ierobežojums nav noteikts ar likumu vai arī tikai to, ka pastāv kādi saudzējošāki līdzekļi, kā sasniegt pamattiesību ierobežojuma leģitīmo mērķi. Vienlaikus netiek sniegti juridiski argumenti, kādēļ minētais ierobežojums nav noteikts ar likumu vai kādi tad ir šie saudzējošākie līdzekļi. Līdz ar to šādus apsvērumus kolēģijas neuzskata par pieteikuma juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē.

Vairākos gadījumos Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punkts bijis par pamatu atteikumam ierosināt lietu arī pēc pieteikumiem, kurus iesniegušas tiesas. Tā, izskatot pieteikumu Nr.112/2021, kolēģija konstatēja, ka pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā ir administratīvā lieta par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru tiktu juridiski nostiprinātas pieteicēju – divu viena dzimuma personu – ģimenes attiecības. Dzimtsarakstu iestāde esot atteikusies reģistrēt pieteicēju ģimenes attiecības. Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 3.panta pirmajā un trešajā daļā noteiktais reģistrējamo civilstāvokļa aktu uzskaitījums neietverot tādu civilstāvokļa akta veidu, kas ļautu reģistrēt viendzimuma partneru ģimenes attiecības. Šāds tiesiskais regulējums, pēc pieteikuma iesniedzējas ieskata, neatbilstot Satversmes 110.panta pirmajam teikumam kopsakarā ar Satversmes 1. pantā ietverto cilvēka cieņas principu.

91 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 1. marta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 20/2021.

92 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 3. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 131/2021.

93 Satversmes tiesas 2014. gada 10. jūnija sprieduma lietā Nr. 2013-18-01 9. punkts.

94 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 6. aprīļa lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 40/2021.

95 Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 16. februāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 49/2021.

96 Satversmes tiesas 2021. gada 16. jūnija rīcības sēdes lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 88/2021.

Kolēģija, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru, norādīja, ka Satversmes 110. panta pirmajā teikumā noteiktais likumdevēja pienākums nodrošināt ģimenes juridisko aizsardzību prasa noteikt sociālajā realitātē pastāvošo ģimenes attiecību tiesisko regulējumu, proti, noteikt šo attiecību dalībnieku personiskās un mantiskās attiecības. Likumdevējam ir tiesības noteikt tādu ģimenes attiecību tiesisko regulējumu, kas ir balstīts uz objektīviem un pamatotiem kritērijiem. Likumdevējam ir pienākums ņemt vērā šo attiecību specifiku, tai skaitā arī šo attiecību dalībnieku un situāciju atšķirības, kas prasa nodrošināt atbilstošu ģimenes attiecību tiesisko regulējumu. Šobrīd Latvijas tiesību sistēmā pienākums nodrošināt ģimenes juridisko aizsardzību nav izpildīts. Turklāt šā pienākuma izpildei nepieciešams saprātīgs laiks un likumdevējam ir zināma rīcības brīvība attiecībā uz ģimenes attiecību tiesiskā regulējuma formas un satura noteikšanu. Proti, nosakot ģimenes attiecību tiesisko regulējumu, likumdevējs ir tiesīgs izvēlēties dažādus risinājumus, ja vien attiecīgais tiesiskais regulējums nodrošina personām iespēju juridiski nostiprināt savas ģimenes attiecības un tikt valsts atzītām par ģimeni.

Līdz ar to kolēģija secināja, ka pieteikumā nav sniegti juridiski argumenti par to, kādēļ uz pieteikuma iesniedzējas izskatīšanā esošās lietas apstākļiem nebūtu attiecināms minētajās Satversmes tiesas atziņās norādītais par likumdevēja rīcības brīvību viendzimuma partneru ģimenes attiecību tiesiskā regulējuma formas un satura noteikšanā. Proti, pieteikumā nav sniegts juridiskais pamatojums tam, ka viendzimuma partneru ģimenes attiecību tiesiskā aizsardzība būtu jānodrošina tieši ar reģistrāciju civilstāvokļa aktu reģistrā, un tādējādi nav pamatots tas, ka tieši pieteikumā apstrīdētās Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma normas neatbilst Satversmei.⁹⁷

Pieteikums neatbilst citām Satversmes tiesas likumā noteiktajām prasībām

Satversmes tiesas likuma 18. pantā ir noteiktas vispārīgās prasības, kuras jāievēro katram pieteikuma iesniedzējam. Par šādu prasību uzskatāms arī pienākums pieteikumam citstarp pievienot dokumentus, kas nepieciešami lietas apstākļu noskaidrošanai, kā arī pieteikumā norādīt precīzu to likuma normu, kuras atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normai būtu vērtējama.

Izskatot pieteikumu Nr. 264/2020, kolēģija atzina, ka pieteikuma iesniedzējs nav pievienojis pieteikumam dokumentus, kas nepieciešami lietas apstākļu noskaidrošanai. Proti, pieteikumā tika apstrīdēts Ministru kabineta noteikumu regulējums, atbilstoši kuram daudzbērnu ģimenes vecākam ir tiesības maksāt valsts nodevu par īpašuma tiesību nostiprināšanu zemesgrāmatā samazinātā apmērā. Vienlaikus atbilstoši šiem Ministru kabineta noteikumiem, lai daudzbērnu ģimenes vecākam šādas tiesības tiktu piešķirtas,

ir jāizpildās vairākiem obligātiem nosacījumiem: personas ģimenes locekļu deklarētajai vai reģistrētajai dzīvesvietai ir jābūt Latvijas Republikā, bērnu vecākiem nedrīkst būt pārtrauktas vai atņemtas aizgādības tiesības, kā arī viņi nedrīkst būt reģistrēti kā parādnieki Uzturlīdzekļu garantiju fonda administrācijas iesniedzēju un parādnieku reģistrā. Tā kā pieteikuma šādi dokumenti nebija pievienoti, kolēģija atzina, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta ceturtās daļas 2. punkta un 19.² panta septītās daļas 1. punkta prasībām.⁹⁸

Savukārt, izskatot pieteikumu Nr. 153/2021, kolēģija norādīja, ka atbilstoši Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 5. punktam pieteikumā ir jānorāda prasījums Satversmes tiesai. Tas nozīmē, ka pieteikumā ir konkrēti jānorāda tiesību norma, kuras atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normai Satversmes tiesai būtu jāvērtē, kā arī šī augstāka juridiskā spēka norma. Formulējot savu prasījumu, pieteikuma iesniedzējs ir norādījis augstāka juridiska spēka tiesību normu, attiecībā pret kuru būtu vērtējama norma atbilstība. Tomēr konkrētā likuma normas, kuru atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normai Satversmes tiesai būtu jāvērtē, nav precizēta. Tādējādi kolēģija atzina, ka prasījums ir neskaidrs, kā arī, saprātīgi to interpretējot, nav identificējama tā tiesību norma, kuras atbilstība Satversmei būtu izskatāma Satversmes tiesā. Līdz ar to pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 5. punktā noteiktajām prasībām.⁹⁹

Izspriests prasījums

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 4. punkts paredz, ka Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja pieteikums iesniegts par jau izspriestu prasījumu. Pamatojoties uz šo normu, kolēģijas 2021. gadā ir pieņēmušas septiņus lēmumus.

Izskatot pieteikumu Nr. 6/2021, kolēģija konstatēja, ka pieteikuma iesniedzējs citstarp lūdž atzīt Prokuratūras likuma 1. panta pirmo daļu par neatbilstošu Satversmes 82., 84. un 86. pantam. Savukārt Satversmes tiesa jau 2006. gada 20. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2006-12-01. Šajā spriedumā tiesa analizēja prokuratūras statusu un vietu valsts konstitucionālajā sistēmā un atzina, ka tieši pašreizējais prokuratūras statuss – tiesu varas institūcija – vislabāk nodrošina gan prokuratūras funkciju efektīvu izpildi, gan tiesu varas neatkarību kopumā un pilnībā atbilst varas dalīšanas principam. Ņemot vērā minēto, Satversmes tiesa atzina Prokuratūras likuma 1. panta pirmo daļu par atbilstošu Satversmes 82. un 86. pantam.

Prasījums pieteikumā Nr. 6/2021 bija pamatots ar vispārīgu pieteikuma iesniedzēja viedokli par prokuratūras funkcijām un statusu, kā arī iebildumiem pret Satversmes tiesas spriedumu lietā Nr. 2006-12-01. Papildus

ieteikuma iesniedzējs norādīja, ka Prokuratūras likumā noteiktā prokuroru iecelšanas kārtība neatbilst Satversmes 84. pantā paredzētajai tiesnešu iecelšanas kārtībai.

Kolēģija secināja, ka pieteikumā norādītie apsvērumi par Prokuratūras likuma 1. panta pirmās daļas iespējamo neatbilstību Satversmes 82., 84. un 86. pantam pēc būtības attiecas uz jautājumu par prokuratūras statusu un vietu valsts konstitucionālajā sistēmā. Tas vien, ka pieteikuma iesniedzējs papildus vispārīgi norādījis uz Satversmes 84. pantu, nemaina šajā pieteikumā ietvertā prasījuma būtību. Satversmes tiesa šādu prasījumu jau izsprieda lietā Nr. 2006-12-01, citstarp pārbaudot Prokuratūras likuma 1. panta pirmās daļas atbilstību Satversmes 82. un 86. pantam. Pieteikumā nebija sniegts pamatojums tam, ka pastāvētu būtiski jauni apstākļi, kuru dēļ šo prasījumu nevarētu uzskatīt par jau izspriestu. Līdz ar to kolēģija atzina, ka pieteikums daļā par Prokuratūras likuma 1. panta pirmās daļas neatbilstību Satversmes 82., 84. un 86. pantam ir iesniegts par jau izspriestu prasījumu.¹⁰⁰

Juridiskā pamatojuma vai faktisko apstākļu izklāsta izmaiņas atkārtotā pieteikumā

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punkts piešķir Satversmes tiesas kolēģijai tiesības atteikties ierosināt lietu, ja pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija. Pamatojoties uz šo normu, 2021. gadā tika pieņemti aptuveni 30 lēmumi par atteikšanos ierosināt lietu.

Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 5. punkts balstās uz procesuālās ekonomijas principu un atslogo kolēģiju darbu gadījumos, kad tiesā atkārtoti tiek iesniegti pieteikumi, kuru juridiskā argumentācija vai lietas faktisko apstākļu izklāsts ir līdzīgs iepriekš iesniegtajam pieteikumam.

Kolēģija, izskatot pieteikumu Nr. 114/2021, konstatēja, ka atkārtoti iesniegtais pieteikums papildināts ar tā iesniedzēja viedokli par to, kas konkrētajā situācijā ir uzskatāms par vispārējo tiesību aizsardzības līdzekli. Kolēģija lēmumā uzsvēra, ka Satversmes tiesas

⁹⁷ Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 7. jūlija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 112/2021.

⁹⁸ Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 26. janvāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 264/2020.

⁹⁹ Satversmes tiesas 2. kolēģijas 2021. gada 25. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 153/2021.

¹⁰⁰ Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 18. februāra lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 6/2021.

likuma 19.² panta otrajā daļā ietvertā subsidiaritātes principa ievērošanai nepieciešams izsmelt reālās un efektīvās iespējas aizstāvēt aizskartās pamattiesības, nevis izmantot jebkurus teorētiski iespējamās tiesību aizsardzības līdzekļus, kas varētu attiekties uz pieteikuma iesniedzēja situāciju. Konstitucionālās sūdzības atbilstību likuma 19.² panta otrajā daļā noteiktajām prasībām tiek izvērtēta, pamatojoties uz konkrēto faktisko un tiesisko situāciju, tostarp ņemot vērā tiesību normās noteikto konkrēto tiesību normu piemērošanas aktu pārsūdzības kārtību.

Jau iepriekš pieņemtajā lēmumā par atteikšanos ierosināt lietu tika izvērtēta pieteikuma iesniedzēja situācija un konstatēts, ka konkrētajā gadījumā vispārējais tiesību aizsardzības līdzeklis Satversmes tiesas likuma izpratnē ir tiesības pārsūdzēt izmeklēšanas tiesneses lēmumus augstākās instances tiesā un termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai skaitāms no attiecīgo tiesas lēmumu spēkā stāšanās brīža. Savukārt pieteikuma iesniedzēja atšķirīgs viedoklis par konkrētajā situācijā pieejamajiem vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem nav uzskatāms par būtiskām faktisko apstākļu vai juridiskā pamatojuma izmaiņām. Līdz ar to kolēģija atzina, ka pieteikuma faktisko apstākļu izklāsts un juridiskais pamatojums pēc būtības nav mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.¹⁰¹

Juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai

Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu kolēģijai ir tiesības atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai. Pamatojoties uz minēto normu, kolēģijas 2021. gadā pieņēma nedaudz vairāk nekā 30 lēmumus par atteikšanos ierosināt lietu.

Satversmes tiesas likuma 20. panta sestā daļa attiecas tikai uz vienu pieteikuma veidu – konstitucionālo sūdzību. Uz šā pamata pieņemtie lēmumi pamatā bijuši par tādām konstitucionālajām sūdzībām, kas skārušas Satversmes tiesas judikatūrā jau vērtētus tiesību jautājumus. Piemēram, pieteikuma Nr. 133/2021 iesniedzējs lūdza izvērtēt Kriminālprocesa likuma 631. panta trešās daļas otrā teikuma atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam. Minētā Kriminālprocesa likuma norma paredz, ka apelācijas instances tiesas lēmums par noziedzīgi iegūtu mantu nav pārsūdzams.

Pieteikumā tika norādīts, ka ierobežojums pārsūdzēt apelācijas instances tiesas lēmumu kasācijas kārtībā nav pamatots un šāda ierobežojuma nepieciešamība netika pienācīgi izvērtēta apstrīdētās normas pieņemšanas gaitā. Turklāt procesā par noziedzīgi iegūtu mantu kasācijas instances tiesai raksturīgie jautājumi par materiālo un procesuālo tiesību normu interpretāciju ir nozīmīgāki nekā vispārīgajā kriminālprocesā, šādu jautājumu risināšana rada juridiski sarežģītas situācijas un lielāku privātpersonas pamattiesību aizskāruma risku.

Kolēģija, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru, atzina, ka tiesību uz taisnīgu tiesu būtiska sastāvdaļa ir tiesības uz tiesas nolēmuma kontroli, proti, tiesības pārsūdzēt tiesas nolēmumu augstākā instancē. Tāpēc valsts pienākums ir izveidot tādu tiesību sistēmu un noteikt tādu lietu pārsūdzēšanas kārtību, lai personas varētu efektīvi aizsargāt savas tiesības un likumiskās intereses. Vienlaikus likumdevējs, ievērojot savas rīcības brīvības robežas, kas izriet no Latvijas tiesību sistēmas un valstij saistošiem starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem, var noteikt to lietu kategorijas, kurās tiesas nolēmumi nav pārsūdzami. Satversmes 92. pantā noteiktās tiesības uz taisnīgu tiesu neparedz ikviena nolēmuma pārsūdzību un izskatīšanu augstākā instancē. Arī Latvijai saistošās starptautisko cilvēktiesību normas

neparedz personas subjektīvās tiesības ikvienu tiesas nolēmumu pārsūdzēt kasācijas kārtībā. Lai noteiktu, vai atbilstoši Satversmes 92. pantam būtu nodrošināma kāda nolēmuma pārsūdzība augstākā instancē, citstarp jāizvērtē, pirmkārt, vai personai tiek nodrošināts taisnīgs tiesas process tās instances tiesā, kas pieņem attiecīgo nolēmumu. Otrkārt, kāds ir tās lietu kategorijas raksturs, kuras ietvaros tiesas nolēmums tiek pieņemts, un kāds ir likumdevēja mērķis šīs lietu kategorijas regulēšanā.

No pieteikumā ietvertā juridiskā pamatojuma neizriet tas, ka apstrīdētajā normā minētais apelācijas instances tiesas lēmums ietilptu tādu lietu kategorijā, kurās pārsūdzības kasācijas kārtībā nodrošināšana atbilstoši Satversmes 92. panta pirmajam teikumam būtu likumdevēja pienākums. Proti, pieteikumā nebija ietverti juridiski argumenti par to, ka no minētās lietu kategorijas rakstura un likumdevēja mērķa tās regulēšanā izrietētu nepieciešamība nodrošināt iespēju pārsūdzēt šādā lietā pieņemto apelācijas instances tiesas lēmumu kasācijas kārtībā. Līdz ar to pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums tika atzīts par acīmredzami nepietiekamu prasījuma apmierināšanai.¹⁰²

Citi pieteikumu iesniedzēju lūgumi

Satversmes tiesas kolēģiju lēmumos par atteikšanos ierosināt lietu ir tikuši izlemti arī citi jautājumi. Vairumā gadījumu, secinot, ka pieteikums neatbilst Satversmes tiesas likuma prasībām un tādēļ lieta tiesā nav ierosināma, kolēģa šos lūgumus atstāj bez izskatīšanas. Tomēr atsevišķos gadījumos pieteikuma iesniedzēja lūgumam var būt nozīme pieteikuma turpmākajā virzībā.

Piemēram, pieteikumā Nr. 20/2021 tā iesniedzēja lūdza atzīt, ka iesniegtās konstitucionālās sūdzības izskatīšana ir vispārsvārīga. Šajā sūdzībā tika apstrīdēta Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes lēmuma satversmība. Savukārt Administratīvajā apgabaltiesā pēc pieteikuma iesniedzējas pieteikuma jau bija ierosināta lieta par tāda administratīvā akta tiesiskumu, kurš izdots uz minētā Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas padomes lēmuma pamata.

Kolēģija norādīja, ka konstitucionālās sūdzības izskatīšanas atzīšana par vispārsvārīgu ir uzskatāma par ārkārtēju Satversmes tiesas procesa līdzekli, kas piemērojams izņēmuma gadījumos. Lai sūdzības izskatīšanu atzītu par vispārsvārīgu, nepieciešams konstatēt, ka tajā aprakstītais tiesiskais stāvoklis bez konkrēta pieteikuma iesniedzēja skar arī citas personas, kā arī, lai konkrētā tiesiskā situācija pati par sevi būtu atzīstama par sevišķi būtisku un prasītu nekavējošu tās atrisināšanu. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 185. panta piektajai daļai un 185.¹ panta otrajai daļai,

ja pārsūdzētā administratīvā akta darbība varētu radīt būtisku kaitējumu vai zaudējumus, kuru novēršana vai atļidzināšana būtu ievērojami apgrūtināta vai prasītu nesamērīgus resursus, pieteicējs ir tiesīgs lūgt tiesu apturēt administratīvā akta darbību. Turklāt no Tiesu informatīvās sistēmas kolēģija ieguva informāciju, ka pieteikuma iesniedzēja administratīvajai tiesai ir iesniegusi šādu lūgumu un tas vēl nav izskatīts.

Līdz ar to kolēģija atzina: lai gan apstrīdētās normas attiecas arī uz citām personām, tomēr no pieteikuma nav gūstams apstiprinājums tam, ka pieteikuma iesniedzējas situācija būtu atzīstama par sevišķi būtisku un prasītu nekavējošu tās atrisināšanu Satversmes tiesā, pirms ir izsmelti visi vispārējie tiesību aizsardzības līdzekļi. Tādējādi konkrētajā gadījumā nav pamata Satversmes tiesas likuma 19.² panta trešās daļas piemērošanai.¹⁰³

Savukārt pieteikumā Nr. 151/2021 tika lūgts piemērot pagaidu tiesību aizsardzības līdzekli un apturēt Latvijas Universitātes Akadēmiskās ētikas komisijas lēmuma darbību. Kolēģija, atsaucoties uz Satversmes tiesas judikatūru, norādīja: ja iesniegta konstitucionālā sūdzība, atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta piektajai daļai ir iespējams piemērot pagaidu tiesību aizsardzības līdzekli – tiesas nolēmuma izpildes apturēšanu. Likumā nav paredzēti citi pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļi. Citu pagaidu tiesību aizsardzības līdzekļu ieviešana nav arī Satversmes tiesas likumā un Satversmes tiesas reglamentā neregulēts procesuāls jautājums, kuru tiesa būtu tiesīga izlemt. Līdz ar to kolēģija atzina, ka lūgums par minētā ētikas komisijas lēmuma darbības apturēšanu ir atstājams bez izskatīšanas.¹⁰⁴

101 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 8. jūlija lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 114/2021.

102 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2021. gada 9. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 133/2021.

103 Satversmes tiesas 1. kolēģijas 2021. gada 1. marta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 20/2021.

104 Satversmes tiesas 3. kolēģijas 2021. gada 26. augusta lēmums par atteikšanos ierosināt lietu pēc pieteikuma Nr. 151/2021.

3 | DIALOGS

Satversmes uzdevums ir nodrošināt Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts ilgtspējīgu pastāvēšanu cauri laikiem. Satversmes normas, principi un vērtības paredz, ka Latvijas valsts ilgtspēja nodrošināma un sabiedrības attīstība notiek tiesiskā ietvarā atbilstoši tiesiskuma principam. Nav tādu jautājumu, attiecībā uz kuriem tiesiskuma princips neuzliktu noteiktus kvalitātes kritērijus. Savukārt Satversmes tiesas konstitucionālais pienākums saskaņā ar Satversmes 85. pantu ir nodrošināt Satversmes virsvadību un tādējādi arī visaptverošu tiesiskumu. Satversmes tiesa katrā spriedumā norāda tiesisko ievāru, kurā konkrētajā jomā ir veicami prioritārie darbi Latvijas valsts attīstībai. Vienlaikus Satversmē atspoguļotais tiesiskuma princips prasa uzturēt dialogu ar sabiedrību un valsts varas institūcijām, lai nodrošinātu demokrātiskas tiesiskas valsts ilgtspēju.

Demokrātiskā tiesiskā valstī dialogs starp dažādām sabiedrības grupām un valsts varas institūcijām ir nepieciešams, lai veidotu uz savstarpēju uzticēšanos un palāvību balstītas attiecības un īstenotu kopīgu vīziju par valsts nākotni (Satversmes ievads un 1. pants). Valsts piederība starptautiskajai kopienai un uzticība vienotas Eiropas idejai prasa īstenot aktīvu starptautisko sadarbību un uzturēt arī pārnacionālu dialogu, lai sekmētu starptautiskā miera un drošības saglabāšanu (Satversmes ievads un 68. pants). Līdz ar to Satversmes tiesa veido dialogu nacionālā, Eiropas un starptautiskā līmenī. Satversmes tiesas īstenotais dialogs visos līmeņos ir vērsts uz korektas, skaidras un operatīvas informācijas sniegšanu, uzmanīgu otras puses uzklaušanu un padziļinātu situācijas izziņāšanu. Dialoga formā Satversmes tiesa apzina un meklē piemērotākos risinājumus, kā pārvarēt mūsdienu laikmetam raksturīgos izaicinājumus tiesību jomā.

Satversmes tiesa veido dialogu ar sabiedrību atbilstoši Satversmes tiesas komunikācijas stratēģijai, ievērojot arī Tieslietu padomes 2015. gada 18. maijā apstiprināto Tiesu komunikācijas stratēģiju un Tiesu sistēmas komunikācijas vadlīnijas. Informācijas pieejamība un aktīva komunikācija sekmē sabiedrības uzticēšanos tiesu varai. Būtiski, ka Satversmes tiesa informē sabiedrību par darbu ne tikai tiesvedības jautājumos, bet arī par darbu, kas veikts nacionālās, Eiropas un starptautiskās sadarbības ietvaros. Satversmes tiesas loma ir daudz plašāka nekā likumā noteiktais funkciju ietvars, tāpēc vairākas nacionāla līmeņa aktivitātes ir saistītas ar sabiedrības izglītošanu par Satversmē ietvertajām Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtībām.

Līdzās dialogam ar sabiedrību izceļams dialogs ar valsts institūcijām. Kā atzinusi Satversmes tiesa, tās uzdevums ir ne tikai risināt strīdus par likumu atbilstību Satversmei, bet arī dot savu vērtējumu konstitucionāli nozīmīgos jautājumos. Par tradīciju kļuvušas ikgadējās Satversmes tiesas tiesnešu tikšanās ar Valsts prezidentu, Saeimas priekšsēdētāju, Ministru prezidentu, tieslietu ministru un citām valsts amatpersonām.

Savukārt tiesu dialogs Eiropas tiesiskajā telpā un starptautiskā sadarbība aptver Satversmes tiesas dialogu gan ar Latvijas tiesām, gan ar citu Eiropas Savienības dalībvalstu un trešo valstu konstitucionālajām tiesām, Eiropas Savienības Tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesu, kā arī Starptautisko tiesu. Šis tiesu dialogs ļauj dalīties pieredzē, uzkrāt jaunas zināšanas, izvērst konstruktīvas diskusijas un apmainīties viedokļiem par konstitucionālo tiesību aktualitātēm un tiesību problēmjautājumiem ne tikai nacionālā, bet arī Eiropas un globālā līmenī. Pērn septembrī Satversmes tiesa sadarbībā ar Eiropas Savienības Tiesu rīkoja unikālu pasākumu – starptautisku konferenci, kurā pirmoreiz Eiropas Savienības vēsturē vienkopus pulcējās tiesneši no Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālajām tiesām un Eiropas Savienības Tiesas, lai konstruktīva dialoga ceļā rastu kopīgu izpratni par to, kā samērot Eiropas vienotības ideju ar dalībvalstu dažādajām konstitucionālajām tradīcijām un nacionālajām identitātēm.

Covid-19 pandēmija ir būtiski ietekmējusi Satversmes tiesasdialogaveidošanu. Lai sekmētu Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanu, daudzi dialoga pasākumi tika pārcelti uz nākamo gadu vai arī notika attālināti, izmantojot tehnoloģiju sniegtās iespējas. Satversmes tiesa rūpīgi izvērtē katra pasākuma nepieciešamību un lietderību atbilstoši epidemioloģiskās situācijas izmaiņām. Dialoga pasākumi tiek organizēti, ievērojot epidemioloģiskās drošības prasības, drošības protokolus un rekomendācijas.

Tiesas darbs Covid-19 pandēmijas laikā

Ņemot vērā straujo Covid-19 infekcijas izplatīšanos, visā Latvijas teritorijā tika izsludināta ārkārtējā situācija no 2020. gada 9. novembra līdz 2021. gada 6. aprīlim un no 2021. gada 11. oktobra līdz 2022. gada 28. februārim. Ārkārtējās situācijas laikā Satversmes tiesa veica pasākumus, lai nodrošinātu pilnvērtīgu tiesas darba turpināšanu un lietu izskatīšanu likumā noteiktajos termiņos, vienlaikus novēršot riskus tiesnešu, tiesas darbinieku, lietas dalībnieku un apmeklētāju veselībai. Tomēr epidemioloģiskās drošības prasības un piesardzības pasākumi Covid-19 infekcijas izplatības ierobežošanai radīja būtisku ietekmi uz tiesas darba organizāciju, komunikācijas stratēģiju un plānoto dialoga pasākumu norisi.

Par tiesas sēdēm

Covid-19 infekcijas izplatības mazināšanas nolūkos uz visu ārkārtējās situācijas laiku Satversmes tiesa noteica īpašu darba organizācijas un apmeklētāju pieņemšanas kārtību. Satversmes tiesa darbu organizēja tā, lai Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki varētu strādāt attālināti, savukārt klātienē darba pienākumus veica vienīgi tie darbinieki, kuri nodrošina tiesas darba nepārtrauktību.

Ņemot vērā valstī noteiktos epidemioloģiskās drošības pasākumus saistībā ar Covid-19 izplatības ierobežošanu, tiesas sēdes ar lietas dalībnieku

piedalīšanos notika attālināti videokonferences režīmā. Globālās pandēmijas apstākļos Satversmes tiesa bija viena no pirmajām tiesām pasaulē, kas tiesvedības procesu īstenoja digitālajā vidē un nodrošināja iespēju sekot līdzi lietu izskatīšanai tiesas sēdē. Šobrīd *You Tube* kanālā ikviens interesents var sekot līdzi Satversmes tiesas sēdēm ar lietas dalībnieku piedalīšanos.

Pārskata posmā Satversmes tiesa attālināti izskatīja divas lietas ar dalībnieku piedalīšanos: **Nr. 2020-37-0106** par administratīvi teritoriālo reformu un **Nr. 2021-06-01** par iedzīvotāju ienākuma nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtību saimnieciskās darbības veicējiem. Nolēmumu pasludināšana, kā arī pēc nolēmumu pasludināšanas organizētās preses konferences arīdzan notiek attālināti.

Par tiesas apmeklētājiem

Ārkārtējās situācijas laikā Satversmes tiesa regulāri informēja sabiedrību par tiesas darba nepārtrauktību un kārtību, kā atbilstoši epidemioloģiskās drošības prasībām tiek organizēta pieteikumu iesniegšana, lietas dalībnieku iepazīšanās ar lietas materiāliem un apmeklētāju pieņemšana.

Lai novērstu strauju Covid-19 saslimstības pieaugumu un vienlaikus radītu drošus apstākļus tiesas darbinieku un apmeklētāju veselībai, visiem apmeklētājiem pirms ienākšanas tiesā bija jāveic roku dezinfekcija, obligāti jālieto sejas maska un jāievēro distancēšanās. Satversmes tiesa saziņu ar personām veic, izmantojot attālinātās saziņas iespējas (tālrunis, e-risinājumi, pasta pakalpojumi, Satversmes tiesas pastkastes izmantošana).

Satversmes tiesa regulāri pārskatīja kārtību, kas nosaka tiesas darba organizāciju dažādos Covid-19 infekcijas izplatības apstākļos un pielāgoja savu darbu atbilstoši situācijai.

Satversmes tiesas publiskie paziņojumi par darbu Covid-19 pandēmijas laikā

Preses relīzes: **1.**

Tvīts.

Izmaiņas Satversmes tiesas tiesnešu sastāvā

Saeima 2021. gada 11. martā Satversmes tiesas tiesneša amatā apstiprināja Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes dekāni un asociēto profesori *Dr. iur.* Anitu Rodiņu. Savukārt 2021. gada 20. aprīlī *Dr. iur.* Anita Rodiņa deva tiesneša zvērestu un stājās Satversmes tiesas tiesneša amatā.

Tiešsaistes ceremonijā Satversmes tiesas tiesneses Anitas Rodiņas zvērestu pieņēma Valsts prezidents Egils Levits. Svinīgajā ceremonijā attālināti piedalījās arī Satversmes tiesas tiesneši. Līdz ar šo notikumu Satversmes tiesa strādā pilnā septiņu tiesnešu sastāvā.

Saeima 2021. gada 9. decembrī Satversmes tiesas tiesneša amatā apstiprināja Valsts prezidenta kancelejas vadītāja vietnieci, Valsts prezidenta padomnieku biroja vadītāju un padomnieci tiesiskuma un Eiropas Savienības tiesību politikas jautājumos, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes asociēto profesori *Dr. iur.* Irēnu Kucinu. *Dr. iur.* Irēna Kucina dos tiesneša zvērestu un stāsies Satversmes tiesas tiesneša amatā 2022. gada sākumā. Līdz ar to beigsies Satversmes tiesas tiesneses Sanitas Osipovas pilnvaras.

11.03.2021.

Satversmes tiesas tiesneša amatā apstiprināta Anita Rodiņa.

Tvīts.

20.04.2021.

Satversmes tiesas tiesneša amatā stājās *Dr. iur.* Anita Rodiņa. Anitas Rodiņas zvēresta došanas ceremonijas **ieraksta video.**

Preses relīzes: **1; 2.**

Tvīti: **1; 2; 3.**

09.12.2021.

Satversmes tiesas tiesneša amatā apstiprināta Irēna Kucina.

Tvīts.

3.1. DIALOGS AR SABIEDRĪBU

21. gadsimta demokrātiskā diskursa un informatīvā telpa prasa veidot un uzturēt plašu dialogu, izmantojot daudzveidīgus komunikācijas instrumentus. Satversmes tiesa veido daudzveidīgu dialogu ar sabiedrību.

Dialoga formā Satversmes tiesa ikdienā aktīvi komunicē ar sabiedrību un plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem par tiesvedības procesu un nolēmumiem. Regulāri tiek sagatavota un sniegta informācija par ierosinātajām un izskatītajām lietām, kā arī par tiesas darba aktualitātēm un organizētajiem dialoga pasākumiem. Papildus tam Satversmes tiesa informē sabiedrību arī par tiesas sadarbību nacionālā, Eiropas un starptautiskā līmenī. Komunikācija ir vērsta uz sabiedrības savlaicīgu un pilnvērtīgu informēšanu un iespēju padziļināt zināšanas un izpratni par demokrātiskas tiesiskas valsts procesiem. Satversmes tiesa piedāvā kvalitatīvu, visaptverošu un viegli saprotamu informāciju par Satversmes tiesas darbu un Satversmē ietvertajām vērtībām.

Lai stiprinātu valstisko apziņu, rosinātu līdzdalību valsts norisēs un attīstītu izpratni par Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtībām, ir nepieciešams aktīvs dialogs ar sabiedrību, kas paplašina zināšanas un izpratni par Satversmi un Satversmes tiesu. Līdz ar to Satversmes tiesa rīko arī vairākus nacionāla līmeņa pasākumus ar mērķi veicināt sabiedrības interesi par Satversmi, izceļot tās nozīmīgumu valsts pastāvēšanas un ikviena Latvijas iedzīvotāja dzīvē, stiprinot izpratni par Satversmē iekļautajām vērtībām un brīvībām, it īpaši par pamattiesībām un tiesiskas valsts principiem, valsts un tautas suverenitāti, varas dalīšanu un likuma varu.

Ņemot vērā sabiedrības vajadzību pēc ērti pieejamas informācijas, Satversmes tiesa veido aktīvu komunikāciju arī sociālajā tīklā *Twitter* un *YouTube* kanālā. *Twitter* kontā tiek publicēti kodolīgi un viegli uztverami tvīti ar vizuālo materiālu, kas papildina publicēto informāciju. Pārskata posmā tiesas *Twitter* kontā @Satv_tiesa veikti 560 ieraksti, kontam ir 1444 sekotāji. *Twitter* ierakstu administrācijas vide apliecina, ka pārskata posmā ierakstiem bijuši

aptuveni 1,4 miljoni skatījumu un vairāk nekā 30 000 interakciju. Tiesas *YouTube* kanālā saglabāti visi veidotie videoieraksti – tiesas sēdes ar lietas dalībnieku piedalīšanos, vebināri, video no pasākumiem, apsveikumu video un cita audiovizuāla informācija. *YouTube* kontam pievienojies 201 sekotājs, pārskata posmā kanālam bijuši 40 400 skatījumu.

Satversmes tiesa, atzīmējot savas pastāvēšanas 25. gadskārtu, kā arī jaunā dimensijā veidojot dialogu ar sabiedrību, ir izveidojusi raidierakstu *Tversme*, kurā tiek diskutēts par Satversmē ietvertajām vērtībām un Satversmes tiesas lomu demokrātiskā tiesiskā valstī. Satversmes tiesas raidieraksta *Tversme* mērķis ir ikvienam raisīt interesi un vairot zināšanas par demokrātiskas tiesiskas valsts vērtībām, Satversmes normu piemērošanu un Satversmes tiesas darbu. Satversmes tiesas raidieraksta *Tversme* veidošanā piedalās Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki. Satversmes tiesas raidierakstam *Tversme* pārskata posmā bija 296 klausītāji. Pirmajā Satversmes tiesas raidieraksta *Tversme* pārraidē piedalījās Satversmes tiesas pirmais priekšsēdētājs Aivars Endziņš un Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kusiņš. Savukārt otrajā pārraidē Eiropas Savienības Tiesas priekšsēdētājs Kūns Lenārts (*Koen Lenaerts*) sarunājās ar Eiropas Savienības Tiesas tiesnesi, bijušo Satversmes tiesas tiesnesi un priekšsēdētāju (2015–2020) Inetu Ziemeļi.

Informācija par tiesvedību

Lai pilnvērtīgi un vispusīgi atspoguļotu pieņemto nolēmumu saturu, jau ceturto gadu atsevišķās lietās Satversmes tiesa sadarbībā ar LV portāla radošo komandu veido tiesnešu videokomentārus. Tajos tiesnesis izklāsta lietas būtību, akcentē tiesas vērtētos tiesību jautājumus un galvenos secinājumus, kā arī skaidro nolēmuma ietekmi uz sabiedrību. Pārskata posmā tapuši trīspadsmit videokomentāri šādās lietās: Nr. 2020-26-0106 par azartspēlēm ārkārtējās situācijas laikā; Nr. 2020-18-01 par aizliegumu sodītai personai būt valdes vai padomes loceklim publiski privātā kapitālsabiedrībā; Nr. 2020-21-01 par notiesāto personu tikšanos ar citām notiesātajām personām; Nr. 2020-19-0103 par invaliditātes pensijas minimālo apmēru; Nr. 2020-23-01 par šaujamieroča municijas

nevērtīgu glabāšanu; Nr. 2020-30-01 par nemantiskā kaitējuma atlīdzinājuma pieprasīšanas termiņu; Nr. 2020-36-01 par aizliegumu par vardarbīgiem noziedzīgiem nodarījumiem sodītām personām strādāt ar bērniem; Nr. 2020-31-01 par nodokļa soda naudas samērīgumu; Nr. 2020-40-01 par veselības aprūpes darbinieku darba samaksu; Nr. 2020-59-01 par pienākumu segt ceļu inženierbūves vai satiksmes organizācijas tehniskā līdzekļa pārvietošanas izmaksas; Nr. 2021-03-03 par dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpšanu; Nr. 2020-63-01 par publiskā ezera statusa noteikšanu; Nr. 2018-18-01 par transportlīdzekļu vadītāju pārkāpumu uzskaites punktiem.

Preses konference tiesvedības jautājumos tiek sasaukta, lai informētu par Satversmes tiesas nolēmuma galvenajiem secinājumiem. Šādās preses konferencēs parasti piedalās tiesas priekšsēdētājs un tiesnesis, kurš sagatavojis lietu izskatīšanai. Uz preses konferenci tiek aicināti plašsaziņas līdzekļu pārstāvji. Pērn preses konferences notika attālināti un tika raidītas tiešraidē. Visi videoieraksti saglabāti un ir pieejami ikvienam interesentam Satversmes tiesas *YouTube* kanālā. Pārskata posmā rīkotas piecas preses konferences par nolēmumiem šādās lietās: Nr. 2020-07-03 par vecuma pensijas minimālo apmēru; Nr. 2020-37-0106 par administratīvi teritoriālo reformu pēc Limbažu un Ikšķiles novadu domju pieteikumiem; Nr. 2020-34-03 par nodevas apmēru mantojuma atstājēja partnerim; Nr. 2020-43-0106 par administratīvi teritoriālo reformu pēc Inčukalna, Varakļānu un Garkalnes novada domju pieteikumiem; Nr. 2020-39-02 par Stambulas konvenciju.

Ārpus tiesvedības aktualitātes

2020. gada decembra beigās Eiropas Kustība Latvijā svinīgā ceremonijā paziņoja sabiedriskā balsojuma “2020. gada Eiropas cilvēks Latvijā” rezultātus. Godpilno titulu ieguva Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova. Sabiedriskā balsojuma top 10 iekļuva arī bijusī Satversmes tiesas priekšsēdētāja, Eiropas Savienības Tiesas tiesnese Ineta Ziemeļe.

2021. gada janvāra sākumā Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova saņēma Latvijas Zinātņu akadēmijas Arveda Švābes vārdbalvu Latvijas vēsturē par rakstu krājumu “Nācija, valoda, tiesiska valsts: ceļā uz rītdienu”. Janvāra vidū Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova parlamentārās demokrātijas stiprināšanas lekciju cikla ietvaros piedalījās Eiropas Parlamenta biroja Latvijā organizētajā tiešsaistes diskusijā par tiesu varas nozīmi demokrātijas sardzē. Satversmes tiesas priekšsēdētāja runāja par cilvēka cieņu kā vērtību demokrātiskā tiesiskā valstī un Satversmes tiesas lomu tās aizsargāšanā.

Aprīļa beigās Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova piedalījās Eiropas Savienības informācijas sniedzēju forumā “Atveseļošana un noturība”. Viņa sniedza priekšlasījumu par cilvēka cieņu iekļaujošā sabiedrībā un sociālo taisnīgumu, sevišķi akcentējot nepieciešamību sabiedrībā iekļaut vēsturiski stigmatizētas grupas.

Maija sākumā Satversmes tiesa piedalījās demokrātijas nedēļas norisēs. *Twitter* kontā tika publicētas deviņas Satversmes tiesas spriedumu atziņas, kas rosināja iedzīvotājus domāt par Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtībām. Savukārt maija beigās Latvijas Nacionālās bibliotēkas un Nozaru literatūras centra rīkotā pasākuma “Dzimumu līdztiesība laikmeta griežos” ietvaros Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova sniedza priekšlasījumu “Dzimumu līdztiesība: problēma vai risinājums” par sieviešu tiesību attīstību un aktuālajiem jautājumiem dzimumu līdztiesības jomā.

Jūnija vidū par godu Satversmes tiesas 25 gadu jubilejai tika pasniegtas *Tieslietu sistēmas Goda zīmes*. I pakāpes Goda zīmi par izcilu mūža ieguldījumu tieslietu sistēmā saņēma bijušais Satversmes tiesas tiesnesis Romāns Apsītis un bijusī Satversmes tiesas tiesnese Aija Branta. Savukārt II pakāpes Goda zīmi par īpaši nozīmīgu ieguldījumu vai sasniegumu tieslietu sistēmas stiprināšanā saņēma bijušais Satversmes

tiesas tiesnesis Juris Jelāgins un bijusi Satversmes tiesas tiesnese Anita Ušacka. Satversmes tiesas lietās pieaicinātie eksperti Artūrs Utināns, Jānis Pleps un Edgars Pastars saņēma III pakāpes Goda zīmi par priekšzīmīgu, godīgu un radošu amata pienākumu veikšanu.

Augusta vidū Satversmes tiesa un Augstākā tiesa sarunu festivālā LAMPA organizēja **diskusiju** “Kurš vairāk vai cik vērtā ir cilvēka cieņa?”. Diskusijā piedalījās Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, Saeimas deputāte Jūlija Stepaņenko un pusaudžu psihoterapeits Nils Sakss Konstantinovs. Diskusiju vadīja žurnāla “Jurista Vārds” galvenā redaktore Dina Gailīte.

Novembra sākumā pirmoreiz tika piešķirti **Satversmes tiesas apbalvojumi**, lai izceltu īpašus nopelnus, kas sekmējuši Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts attīstību un ilgtspēju. Goda diploms par ieguldījumu Latvijas kā demokrātiskas, tiesiskas, sociāli atbildīgas un ilgtspējīgas valsts stiprināšanā piešķirts: bijušajam Satversmes tiesas priekšsēdētājam Aivaram Endziņam; bijušajam Satversmes tiesas priekšsēdētājam Gunāram Kūtrim; bijušajai Satversmes tiesas priekšsēdētājai Aijai Brantai; bijušajam Satversmes tiesas priekšsēdētājam Aldim Laviņam; bijušajai Satversmes tiesas priekšsēdētājai Inetai Ziemelei. Savukārt Goda raksts par ieguldījumu tiesiskuma, demokrātijas un pamattiesību stiprināšanā piešķirts: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes profesorei *Dr. iur.* Valentijai Liholajai; Augstākās tiesas tiesnesei, Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektorei Anitai Kovaļevskai; Saeimas vecākajai redaktorei Marikai Sauriņai. Izcilības raksts par ieguldījumu Latvijas Republikas Satversmes vērtību stiprināšanā, ar godprātīgu darbu Augstākajā padomē, Satversmes tiesā, Latvijas Universitātē un Saeimā sekmējot neatkarīgas un demokrātiskas Latvijas izaugsmi, piešķirts Ilmai Čepānei. Atzinības raksts par ilggadēju un pašreizējo darbu Satversmes tiesā, novērtējot godprātīgu amata pienākumu izpildi, piešķirts: Satversmes tiesas padomniekam Sandijam Statkum; bijušajai Satversmes tiesas Juridiskā departamenta vadītājai Allai Spalei; bijušajai Satversmes tiesas priekšsēdētāja padomniecei Lailai Jūrcēnai; bijušajai Satversmes tiesas priekšsēdētāja padomniecei Dzintrai Pededzei; bijušajam Satversmes tiesas izpilddirektoram Aivaram Caunem.

Novembrī un decembrī Satversmes tiesa, atzīmējot savas pastāvēšanas 25. gadskārtu, savā mājaslapā un sociālā tīkla *Twitter* kontā dalījās ar fotogrāfijām un dokumentiem, kas atspoguļo konstitucionālās kontroles institūcijas attīstību un raksturo demokrātiskas tiesiskas valsts vērtību īstenošanu. Ar mirkļabirkas **#SatversmesTiesai25** starpniecību ikviens varēja sekot līdzi Satversmes tiesas attīstībai Latvijas konstitucionālajā iekārtā. Satversmes tiesas 25. gadu jubilejas vajadzībām tika izveidots Satversmes tiesas **jubilejas logo**. Par Satversmes tiesas 25. gadadienas

simbolu izraudzīts cīrulis. Latvju dainās cīrulis ir atmošanās, pavasara un rīta nesējs. Šis mazais, enerģijas pilnais putniņš ar savu skanīgo vītrošanu atmodina dabu, putnus un ļaudis.

Satversmes tiesas 25. gadadienā – 9. decembrī – Satversmes tiesas tiesneši, kuri beiguši pildīt amata pienākumus, vienojās kopīgi stiprināt tiesiskas valsts vērtības un izveidoja **Satversmes tiesas tiesnešu forumu**. Satversmes tiesas tiesnešu forums darbosies kā diskusiju platforma demokrātiskas tiesiskas valsts vērtību veicināšanai, stiprinot un atbalstot Satversmes tiesas tiesnešu, kuri beiguši pildīt savus amata pienākumus, turpmāko sabiedrisko darbu. Forumā var brīvprātīgi iesaistīties visi Satversmes tiesas tiesneši, kuri beiguši pildīt amata pienākumus. Par godu Satversmes tiesas 25. gadadienai iznāca arī žurnāla “Jurista Vārds” numurs, kurā Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki dalījās pārdomās un sagatavoja rakstus par to, kāpēc Satversmes tiesa ir tiesiskās domas virzītāja Latvijā.

Arī pērn Satversmes tiesa aicināja iedzīvotājus izmantot Satversmes tiesas judikatūras **datubāzi**. Tajā ietvertas būtiskākās atziņas no Satversmes tiesas spriedumiem, lēmumiem par tiesvedības izbeigšanu un tiesnešu atsevišķajām domām. Minētās atziņas sakārtotas pēc atslēgvārdiem un kategorijām. Datubāzē apkopota arī statistika par pieteikumu iesniedzējiem, apstrīdētajām normām, tās izdevušajām institūcijām, kā arī cita ar Satversmes tiesas procesu saistīta informācija. Datubāze ir pieejama pēc programmas *Citavi* lejupielādes un instalēšanas datorā.

Skolēni un pedagogi

Satversmes tiesai nozīmīgs ir dialogs ar skolu jaunatni un pedagogiem, jo tā ir iespēja stiprināt skolēnu valstisko apziņu un rosināt līdzdalību demokrātijas procesos, izpētot un iedzīvinot Satversmes vērtības.

Arī pērn tika turpināta Satversmes tiesas 20. gadadienā iedibinātā tradīcija, kad Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki apmeklēja mācību iestādēs ar izglītojošu lekciju par valsts uzbūves pamatprincipiem, Satversmi un Satversmes tiesu. Pārskata posmā Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova viesojās Rīgas 13. vidusskolā, kā arī uzstājās ar lekciju personības izaugsmes konferencē skolotājiem “Skolotājs ir Personība”. Vairāki Satversmes tiesas tiesnešu un darbinieku izbraukumi uz mācību iestādēm tika atcelti epidemioloģiskās situācijas dēļ.

Februārī tiešsaistē notika skolēnu zīmējumu konkursa “Katrs bērns ir vienlīdzīgs savās tiesībās” un domrakstu konkursu “Kā es varētu palīdzēt manai ģimenei un skolasbiedriem īstenot savas vienlīdzīgās tiesības?” un “Kā Satversme man palīdz veidoties par atbildīgu Latvijas pilsoni?” noslēguma **ceremonija**. Radošo darbu konkursā dalību pieteica 67 skolas, tika iesūtīti 239 darbi. Satversmei veltītajā konkursā par vienlīdzības un atbildības nozīmi apbalvoti 40 skolēni no 28 Latvijas skolām.

No apbalvošanas ceremonijas tapis arī atskata **video**. Lai nodrošinātu konkursa darbu apskati visā Latvijā, Satversmes tiesa arī pērn izdeva skolēnu darbu **katalogu**. Tajā publicēti 14 domraksti, 26 zīmējumi, kā arī Satversmes tiesas tiesnešu un sadarbības partneru izteiktās atziņas. Katalogi nosūtīti skolām, kas piedalījās konkursā, kā arī lielākajām Latvijas bibliotēkām.

Maijā sākumā Demokrātijas nedēļas ietvaros Satversmes tiesa organizēja vebināru 9.–12. klašu skolēniem “Kāpēc Satversme aizsargā cilvēka cieņu?”.

Septembrī Satversmes tiesa par godu Satversmes 100. gadadienai izsludināja piekto skolēnu zīmējumu un domrakstu **konkursu** par Satversmē ietvertajām pamatvērtībām. Satversmes tiesa 6. klašu skolēnus aicināja iesūtīt zīmējumus par tēmu “Satversme laimīgai Latvijai”. Savukārt 9. un 12. klašu skolēni tika aicināti iesūtīt domrakstus par tēmu “100. pants Satversmes simtgadē: kā vārda brīvība un pašizpaušme padara mani laimīgu un Latviju stipru?”. Oktobrī konkursa ietvaros tika organizēts **vebinārs** 9. un 12. klašu skolēniem “Kā vārda brīvība stiprina demokrātiju?”.

Vebināru ar uzrunu atklāja Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova un izglītības un zinātnes ministre Anita Muižniece. Vebinārā ar priekšlasījumu uzstājās Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs, kurš skaidroja vārda brīvības jēdzienu un tā nozīmi sabiedrībā. Savukārt Satversmes tiesas tiesneša palīdze Madara Meļņika sniedza detalizētu ieskatu Satversmes tiesas judikatūrā par Satversmes 100. pantā ietvertajām tiesībām uz vārda brīvību. Vebināra ieraksts un sagatavotās prezentācijas elektroniski tika nosūtītas izmantošanai visām Latvijas skolām.

Ar šī konkursa palīdzību Satversmes tiesa jau piecu gadu garumā rosina skolēnu interesi un izpratni par Satversmi un tās nozīmīgumu, kā arī pilnveido skolēnu zināšanas par Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtībām un iepazīstina skolēnus ar Satversmes tiesu, kā arī skaidro tās lomu tiesiskā valstī. Izzīmējot un aprakstot Satversmē ietvertās idejas, ikviens skolēns var stiprināt tiesiskas valsts vērtības un Latvijas valstiskumu. Konkursā iesniegtos darbus vērtēs visi Satversmes tiesas tiesneši. Konkursa laureāti, atzinības rakstu saņēmēji un viņu pedagogi tiks paziņoti apbalvošanas ceremonijā 2022. gada 25. februārī.

Tiesību zinātņu studenti un studentu organizācijas

Lai sekmētu izcilību augstākajā izglītībā, Satversmes tiesa sadarbojas ar augstākās izglītības un zinātnes institūcijām un tiesību zinātņu studentiem.

Marta sākumā Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova piedalījās Studenšu korporāciju Filistru savienības un Studenšu prezidiju konventa konferencē “Cilvēks kā kapitāls”. Savukārt marta vidū Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalījās Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Studentu pašpārvaldes organizētajā diskusijā “Viltus ziņas”.

Aprīļa beigās Satversmes tiesas Juridiskā departamenta vadītājs Kristaps Tamužs piedalījās Rīgas Juridiskās augstskolas organizētajā diskusijā par mūsdienu izpratni par taisnīgumu.

Satversmes tiesa ik gadu atbalsta organizācijas, kas rīko tiesu izspēles. Arī 2021. gadā Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki atbalstīja profesora Kārļa Dišlera fonda organizētās profesora Kārļa Dišlera XXIII Konstitucionālās tiesas procesa izspēles. Par tradīciju kļuvis tas, ka Satversmes tiesas sēžu zālē tiek izspēlēti tiesu izspēļu fināls. Pērn tiesas izspēļu fināls notika attālināti. Satversmes tiesa pasniedza balvu Niklāvam Albertam Ozoliņam par sasniegumiem Profesora Kārļa Dišlera XXIII Konstitucionālās tiesas procesa izspēlē. Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki atbalstīja arī tiesībsarga organizētās tiesas procesa izspēles cilvēktiesībās.

Aizvadītajā gadā ierastie vietējo un ārvalstu studentu apmeklējumi Satversmes tiesas telpās nenotika. Arī prakses iespējas tiesību zinātņu studentiem Juridiskajā departamentā netika piedāvātas.

Tiesību zinātnieki

Februārī Latvijas Universitātē notika 79. starptautiskās zinātniskās konferences tiesību zinātņu plenārsēde un astoņu sekciju sēdes tiesību zinātnē, kurās piedalījās arī Satversmes tiesas tiesneši. Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova un Satversmes tiesas tiesnese Daiga Rezevska attālināti piedalījās tiesību zinātņu sekcijas sēdē “Tiesību teorijas un vēstures zinātņu gadsimts Latvijas tiesiskajā sistēmā”. Savukārt Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš uzstājās tiesību zinātņu sekcijas sēdē “Civiltiesības mainīgu apstākļu laikā” ar priekšlasījumu par tiesneša un advokāta lomu civilprocesā XXI gadsimtā. Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību sekcijas sēdē Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs uzstājās ar referātu “Valsts pozitīvie pienākumi tiesību uz vārda brīvību īstenošanā”. Savukārt Satversmes tiesas tiesnese Anita Rodiņa piedalījās tiesību zinātņu sekcijas sēdē “Valststiesību aktuālās problēmas” ar referātu “Satversmes tiesas tiesneša apstiprināšana amatā. Daži jautājumi”.

Augusta beigās Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kusiņš piedalījās Latvijas neatkarības atjaunošanas 30. gadadienai veltītās konferences panelīdiskusijā “No PSRS konstitūcijas atpakaļ uz Satversmi”. Satversmes tiesas tiesneši un darbinieki piedalījās 17. konstitucionālās tiesībpolitikas seminārā.

Oktobra beigās Satversmes tiesas tiesneši piedalījās Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes rīkotajā 8. starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Jaunā tiesiskā realitāte: Izaicinājumi un risinājumi”. Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova vadīja sekciju “*Caveant consules*: tiesību neaizskaramais minimums ārkārtas apstākļos”. Savukārt Satversmes tiesas tiesnese Anita Rodiņa uzstājās ar referātiem

“Augstākā izglītība un Satversmes tiesa: nolēmumu ietekme uz augstāko izglītību” un “Vēlēšanu tiesiskuma kontrole tiesiskā valstī”. Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs konferencē piedalījās ar referātu “Absolūtie aizliegumi Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksē”.

Novembrī Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis piedalījās starptautiskajā konferencē par Eiropas Savienības Tiesas judikatūru attiecībā uz tiešajiem nodokļiem. Savukārt Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalījās Datu valsts inspekcijas starptautiskajā konferencē “Personas dati – nākotnes perspektīva!”. Satversmes tiesas Juridiskā departamenta vadītājs Kristaps Tamužs attālināti piedalījās Rīgas Juridiskās augstskolas un Ārlietu ministrijas gadskārtējā konferencē par aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem Latvijā.

Decembra sākumā Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalījās tiesībsarga biroja rīkotajā diskusijā “Māksla – brīvība vai tiesības šokēt?”.

Radošo industriju pārstāvji

Satversmes tiesa sadarbībā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku turpināja 2018. gadā aizsāktu tradīciju organizēt dažādu nozaru pārstāvju starpdisciplināras sarunas par Latviju, valsti, sabiedrību un Satversmē nostiprinātajām pamatvērtībām. *Sarunas par Latviju* ir kļuvušas par vienu no nozīmīgākajiem pasākumiem Satversmes tiesas dialogā ar sabiedrību. Pārskata posmā notika divas *Sarunas par Latviju*. Ievērojot epidemioloģiskās drošības prasības, abi pasākumi notika attālināti bez aicināto viesu piedalīšanās.

Jūnija vidū notika septītās *Sarunas par Latviju* “Cilvēka cieņa un tautas ilgtspēja”. Sarunu dalībnieku pārdomas rosināja latviešu tautasdziesmas rindas “Caur sudraba birzi gāju, ne zariņa nenolauzu...”. Sarunu vadīja Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova. Sarunā piedalījās Valsts prezidente (1999–2007) Vaira Vīķe-Freiberga, Banku augstskolas profesore Dzintra Atstāja, dabas pētnieks Māris Olte un tiesību zinātniece Ilma Čepāne. Noslēgumā sarunas kopsavilkumu veidoja bijusī Satversmes tiesas priekšsēdētāja, Eiropas Savienības Tiesas tiesnese Ineta Ziemeļe. Sarunas videoieraksts pieejams [Satversmes tiesas mājaslapā](#).

Decembra sākumā par godu Satversmes tiesas 25. gadskārtai tika organizētas astotās *Sarunas par Latviju* “Vai Latvijas valsts ir taisnīga?”. Šajā reizē tika rosināta domu apmaiņa par to, kas ir taisnīgums un vai vienmēr neatkarīga tiesa spēj pārliecināt par sava lēmuma neatkarīgumu, objektivitāti un taisnīgumu. Sarunā piedalījās Latvijas Universitātes antropoloģe Aivita Putniņa, Daugavpils pilsētas domes priekšsēdētājs Andrejs Elksniņš, Latvijas Radio 5 raidījumu vadītāja un producente Elīna Baltskara, mākslinieks Kristians Brekte un Valkas novada domes priekšsēdētājs Vents Armands Krauklis. Sarunu vadīja Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova, savukārt kopsavilkumu veidoja bijusī Satversmes tiesas priekšsēdētāja, Eiropas Savienības Tiesas tiesnese Ineta Ziemeļe. Sarunas videoieraksts pieejams [Satversmes tiesas mājaslapā](#).

Konferences, diskusijas un citas aktualitātes

09.12.2020.
Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova piedalās ikgadējā Starptautiskās cilvēktiesību dienas

ietvaros rīkotajā tiesībsarga konferencē par aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem.

Preses relīze. Tvīti: [1](#); [2](#).

11.12.2020.
Satversmes tiesa attālināti organizē Konstitucionālo ideju domnīcu “Kā stiprināt tiesiskumu, lai cilvēks justos droši? Satversmes tiesas nolēmumu izpildes efektivitātes celšana”.
Preses relīzes: [1](#); [2](#); [3](#). Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#); [5](#). **Video.**

12.12.2020.
Satversmes tiesa piedalās Profesora Kārļa Dišlera XXIII Konstitucionālās tiesas procesa izspēlē.
Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#). **Video.**

15.01.2021.
Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova piedalās Eiropas Parlamenta biroja Latvijā diskusijā par tiesu varas nozīmi demokrātijas sardzē.
Preses relīze. Tvīti: [1](#); [2](#). **Video.**

09.02.2021.
Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš sniedz priekšlasījumu Latvijas Universitātes 79. starptautiskajā zinātniskajā konferencē.
Tvīti: [1](#); [2](#).

15.02.2021.
Satversmes tiesa attālināti organizē 6. klašu skolēnu zīmējumu konkursa un 9. un 12. klašu skolēnu domrakstu konkursa laureātu apbalvošanas ceremoniju.
Preses relīze. **Tvīti.** **Foto.**

26.02.2021.
Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova un Satversmes tiesas tiesnese Daiga Rezevska sniedz priekšlasījumus LU 79. starptautiskajā zinātniskajā konferencē.
Preses relīze. Tvīti: [1](#); [2](#).

18.03.2021.
Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova uzstājas ar lekciju “Cilvēkfaktors” konferencē “Cilvēks cilvēkam”.
Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#). **Foto.** **Video.**

27.03.2021.
Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs sniedz priekšlasījumu Latvijas Universitātes pasākumā “Zinātnes kafejnīca”.
Tvīti: [1](#); [2](#).

27.03.2021.
Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova sniedz priekšlasījumu Studenšu korporāciju Filistru savienības un Studenšu prezidiju konventa konferencē.
Tvīti.

30.03.2021.
Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs sniedz priekšlasījumu Latvijas Universitātes Juridiskās

fakultātes Studentu pašpārvaldes organizētajā diskusijā “Viltus ziņas”.

Tvīti.

14.04.2021.
Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova sniedz priekšlasījumu Rīgas Stradiņa universitātes konferencē “Tiesiskās sistēmas aktuālās problēmas”.
Tvīti.

23.04.2021.
Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova sniedz priekšlasījumu Eiropas Savienības informācijas sniedzēju forumā “Atveseļošana un noturība”.
Preses relīze. Tvīti: [1](#); [2](#).

24.04.2021.
Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs un Satversmes tiesas tiesnešu palīgi Madara Meļņika un Andris Pumpiņš piedalās Tiesībsarga biroja tiesas procesa izspēlē par cilvēktiesībām.
Tvīti.

29.04.2021.
Satversmes tiesas Juridiskā departamenta vadītājs Kristaps Tamužs piedalās Rīgas Juridiskās augstskolas diskusijā.
Tvīti.

01.05.2021.
Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova un Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kušiņš noliek ziedus Satversmes sapulces prezidenta, pirmā Latvijas Valsts prezidenta Jāņa Čakstes atdusas vietā.
Tvīti. **Foto.**

04.05.2021.
Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova, Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš, kā arī Satversmes tiesas tiesneši Gunārs Kušiņš, Artūrs Kučs un Anita Rodiņa noliek ziedus pie Brīvības pieminekļa.
Tvīti. **Foto.**

06.05.2021.
Satversmes tiesa organizē vebināru 9.–12. klašu skolēniem “Kāpēc Satversme aizsargā cilvēka cieņu?”.
Preses relīze. **Tvīti.** **Video.**

21.05.2021.
Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova sniedz priekšlasījumu “Dzimumu līdztiesība: problēma vai risinājums”.
Preses relīze. Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#). **Video.**

11.06.2021.
Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalās *The Hertie School* seminārā par tradicionālajiem un mūsdienu apdraudējumiem vārda brīvībai.
Tvīti.

14.06.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova un Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieks Aldis Laviņš noliek ziedus pie Brīvības pieminekļa, lai pieminētu komunistiskā genocīda upurus.

[Preses relize.](#) [Tvīts.](#) [Foto.](#)

16.06.2021.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs, tiesneša palīdzē Kristiāna Pētersone un tiesas konsultante Anete Suharževska piedalās starptautiskajā mediju tiesību tiesas procesa izspēlē.

[Tvīts.](#)

17.06.2021.

Satversmes tiesa sadarbībā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku septīto reizi organizē *Sarunas par Latviju* par tēmu “Cilvēka cieņa un tautas ilgtspēja”.

Preses relīzes: [1](#); [2](#). Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#); [5](#); [6](#); [7](#); [8](#). [Video.](#) [Foto.](#)

18.06.2021.

Satversmes tiesā pasniedz Tieslietu sistēmas Goda zīmes.

[Preses relize.](#) [Tvīts.](#)

12.08.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova, godinot Valsts prezidenta Gustava Zemgala piemiņu, noliek ziedus valstsvīra atdusas vietā Rīgas Meža kapos.

[Tvīts.](#) [Foto.](#)

12.08.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova sniedz uzrunu Valsts prezidenta Gustava Zemgala 150 gadu jubilejai veltītajā konferencē Rīgas pilī.

Tvīti: [1](#); [2](#). [Foto.](#) [Video.](#)

12.08.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova piedalās *Junior Achievement Latvia* diskusijā par valsts pamatvērtībām.

[Tvīts.](#) [Video.](#)

20.08.2021.

Satversmes tiesa un Augstākā tiesa sarunu festivāla LAMPA ietvaros organizē diskusiju “Kurš vairāk vai cik vērts ir cilvēka cieņa?”.

Preses relīzes: [1](#); [2](#). Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#). [Foto.](#) [Video.](#)

21.08.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova piedalās sarunu festivāla LAMPA sarunā par privātuma apspiešanu un personas brīvību.

Tvīti: [1](#); [2](#). [Video.](#)

21.08.2021.

Satversmes tiesas tiesneši Gunārs Kušiņš, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs piedalās Valstiskuma balvas pasniegšanas ceremonijā.

[Tvīts.](#)

21.08.2021.

Satversmes tiesas tiesneši Gunārs Kušiņš, Jānis Neimanis un Artūrs Kučs noliek ziedus pie Brīvības pieminekļa, godinot konstitucionālā likuma “Par Latvijas Republikas valstisko statusu” pieņemšanu.

[Tvīts.](#) [Foto.](#)

23.08.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova un tiesnesis Gunārs Kušiņš piedalās Latvijas valsts neatkarības atjaunošanas 30. gadadienai veltītajā konferencē “Sapnis un piepildījums. Brīvība un neatkarība”.

Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#).

25.08.2021.

Satversmes tiesa piedalās 17. konstitucionālās tiesībpolitikas seminārā, lai diskutētu par demokrātiskai tiesiskai valstij būtiskiem jautājumiem.

[Tvīts.](#)

24.09.2021.

Satversmes tiesa izsludina piekto skolēnu zīmējumu un domrakstu konkursu par Latvijas Republikas Satversmi.

[Preses relize.](#) Tvīti: [1](#); [2](#).

08.10.2021.

Satversmes tiesa organizē vebināru 9. un 12. klašu skolēniem “Kā vārda brīvība stiprina demokrātiju?”.

Preses relīzes: [1](#); [2](#). Tvīti: [1](#); [2](#). [Video.](#)

19.10.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova uzstājas ar lekciju personības izaugsmes konferencē skolotājiem “Skolotājs ir Personība”.

[Tvīts.](#)

21.–22.10.2021.

Satversmes tiesas tiesneši piedalās Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes rīkotajā 8. starptautiskajā zinātniskajā konferencē “Jaunā tiesiskā realitāte: Izaicinājumi un risinājumi”.

[Tvīts.](#)

05.11.2021.

Satversmes tiesas Juridiskā departamenta vadītājs Kristaps Tamužs piedalās Rīgas Juridiskās augstskolas konferencē par aktuālajiem cilvēktiesību jautājumiem Latvijā.

[Tvīts.](#) [Video.](#)

11.11.2021.

Satversmes tiesa piemin un godina Latvijas brīvības cīnītājus.

[Preses relize.](#) Tvīti: [1](#); [2](#).

17.11.2021.

Satversmes tiesa piešķir apbalvojumus.

[Preses relize.](#) [Tvīts.](#)

18.11.2021.

Satversmes tiesa sveic Latvijas 103. gadadienā.

[Preses relize.](#) Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#). [Foto.](#) [Video.](#)

06.12.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova vada mācību stundu Rīgas 13. vidusskolā par Satversmē ietvertajām vērtībām.

[Tvīts.](#)

08.12.2021.

Satversmes tiesa sadarbībā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku astoto reizi organizē *Sarunas par Latviju* par tēmu “Vai Latvijas valsts ir taisnīga?”.

Preses relīzes: [1](#); [2](#). Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#); [5](#); [6](#); [7](#). [Video.](#)

09.12.2021.

Satversmes tiesa atklāj radierakstu *Tversme*.

[Preses relize.](#) Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#).

09.12.2021.

Satversmes tiesas tiesneši, kuri beiguši pildīt amata pienākumus, izveido Satversmes tiesas tiesnešu forumu.

[Preses relize.](#) Tvīti: [1](#); [2](#).

10.12.2021.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalās tiesībsarga diskusijā “Māksla – brīvība vai tiesības šokēt?”.

[Tvīts.](#)

22.12.2021.

Satversmes tiesas raidierakstā *Tversme* viesojas Eiropas Savienības Tiesas priekšsēdētājs Kūns Lenārts (*Koen Lenaerts*).

[Preses relize.](#) [Tvīts.](#)

3.2. DIALOGS AR VALSTS INSTITŪCIJĀM

Pastāvīgs dialogs starp valsts institūcijām demokrātiskā tiesiskā valstī ir nepieciešams, lai nodrošinātu efektīvu līdzsvara un atsvara mehānisma darbību valsts varas atzaru starpā. Raugoties no efektīvas valsts funkcionēšanas perspektīvas, ir svarīgi, lai visi valsts varas atzari pienācīgi pildītu savas funkcijas, nepārsniegtu tiem piešķirtās kompetences robežas un respektētu cits citu. Cieša konstitucionālo orgānu sadarbība īpaši nozīmīga ir ārkārtējās situācijas apstākļos.

Satversmes tiesa katru gadu organizē tikšanos ar visiem valsts konstitucionālo orgānu vadītājiem, kā arī tieslietu ministru. Pērn dialoga galvenās tēmas bija Satversmes tiesas darba nepārtrauktība ārkārtējās situācijas apstākļos un Satversmes tiesas nolēmumu savlaicīga un efektīva izpilde. Pārrunātas tika arī konstitucionālo tiesību aktualitātes Latvijā un citi svarīgi aspekti, kas saistīti ar sabiedrības uzticēšanās celšanu tiesu varai un tiesiskuma stiprināšanu Latvijā.

17.12.2020.

Satversmes tiesas tiesneši attālināti tiekas ar Ministru prezidentu Krišjāni Kariņu.

[Preses relize.](#) [Tvīts.](#)

22.02.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova un Augstākās tiesas priekšsēdētājs Aigars Strupiņš attālināti tiekas ar Valsts prezidentu Egilu Levitu.

[Preses relize.](#) [Tvīts.](#)

11.06.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova piedalās Valsts prezidenta Egila Levita sasauktajā konstitucionālo orgānu kopsēdē.

[Tvīts.](#)

09.07.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova tiekas ar izglītības un zinātnes ministri Anitu Muižnieci.

[Preses relize.](#) [Tvīts.](#) [Foto.](#)

3.3. TIESU DIALOGS EIROPAS TIESISKAJĀ Telpā

Eiropas tiesisko telpu veido Eiropas Savienības dalībvalstu tiesību telpas, kuras aptver Eiropas Savienības tiesību sistēma un kurās tieši piemērojama Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Eiropas tiesiskajā telpā noris Satversmes tiesas dialogs ar Latvijas tiesām, citu Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālajām tiesām, kā arī Eiropas Savienības Tiesu un Eiropas Cilvēktiesību tiesu. Šis tiesu dialogs ļauj dalīties pieredzē, uzkrāt jaunas zināšanas, izvērst konstruktīvas diskusijas un apmainīties viedokļiem par konstitucionālo tiesību aktualitātēm un tiesību problēmjautājumiem ne tikai nacionālā, bet arī Eiropas un globālā līmenī.

Tiesu dialogs Latvijā

Aprīlī Satversmes tiesa pirmoreiz attālināti tikās dialogā ar visām Latvijas apgabaltiesām. Satversmes tiesas tiesneši attālināti tikās arī ar Latvijas apgabaltiesu Krimināllietu tiesas kolēģiju tiesnešiem.

Maijā Satversmes tiesneši attālināti tikās ar Latvijas apgabaltiesu Civillietu tiesas kolēģiju tiesnešiem.

Rudenī plānotais konkurss, kurā vispārējās jurisdikcijas un administratīvo tiesu tiesneši tiek aicināti uz sešiem mēnešiem pieteikties pieredzes apmaiņā Satversmes tiesā, netika organizēts valstī izsludinātās ārkārtējās situācijas dēļ.

Tiesu dialogs Eiropas un starptautiskajā līmenī

2021. gada pavasarī Satversmes tiesa sadarbībā ar Augstāko tiesu un Eiropas Savienības Tiesu organizēja [vebināru](#) “Konstitucionālās tiesa loma, vērtējot likumu atbilstību Eiropas Savienības tiesībām”. Vebinārā tika apspriests, kā visefektīvāk Satversmes tiesai un Augstākajai tiesai nodrošināt pieteikumu iesniedzēju tiesību aizsardzību, ievērojot gan Eiropas Savienības tiesības, gan specifisko kompetences apmēru, kādu Latvijas Republikas augstākajām tiesu iestādēm ir piešķīris likumdevējs. Savukārt pērnā gada septembrī Rīgā Satversmes tiesa sadarbībā ar Eiropas Savienības Tiesu rīkoja unikālu pasākumu – starptautisku konferenci, kurā pirmoreiz Eiropas Savienības vēsturē vienkopus pulcējās tiesneši no Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālajām tiesām un Eiropas

Savienības Tiesas, lai konstruktīva dialoga ceļā rastu kopīgu izpratni par to, kā samērot Eiropas vienotības ideju ar dalībvalstu dažādajām konstitucionālajām tradīcijām un nacionālajām identitātēm. Tāpat 2021. gadā tika atjaunota tradīcija par tikšanos starp Satversmes tiesas tiesnešiem un no Latvijas ievēlēto Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnesi.

Septembra vidū Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalījās Eiropas Cilvēktiesību tiesas seminārā par tiesiskumu un taisnīgumu digitālajā laikmetā.

Septembra beigās Satversmes tiesas tiesneši apmeklēja Lietuvas Konstitucionālo tiesu Viļņā, lai stiprinātu sadarbību un dalītos pieredzē konstitucionālo tiesību un pamattiesību aizsardzības jautājumos. Vizītes ietvaros notika 16. divpusējā Lietuvas un Latvijas konstitucionālo tiesu konference “Konstitucionālās sūdzības īstenošanas izaicinājumi”.

Pārskata posmā tika plānotas arī vairākas Satversmes tiesas tiesnešu divpusējās un trīspusējās klātienes tikšanās, tomēr tās tika pārceltas uz laiku, kad Covid-19 pandēmija būs beigusies un kopējā epidemioloģiskā situācija Eiropā kļūs stabila.

11.03.2021.

Satversmes tiesa sadarbībā ar Augstāko tiesu un Eiropas Savienības Tiesu organizē publisku vebināru par Eiropas Savienības tiesībām.

[Preses relizes:](#) [1;](#) [2;](#) [3.](#) [Tvīti:](#) [1;](#) [2;](#) [3;](#) [4.](#) [Foto.](#)

30.04.2021.; 07.05.2021.

Satversmes tiesa pirmoreiz attālināti tiekas dialogā ar visām Latvijas apgabaltiesām.

[Preses relize.](#) [Tvīts.](#) [Foto.](#)

14.05.2021.

Satversmes tiesas tiesneši attālināti tiekas ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnesi Mārtiņu Mitu

[Preses relize.](#) [Tvīts.](#) [Foto.](#)

18.–21.05.2021.

Satversmes tiesas padomnieks Uldis Krastiņš piedalās Francijas Nacionālās administrācijas skolas un

Satversmes tiesas un Eiropas Savienības Tiesas konferences “ESavienoti daudzveidībā: starp kopīgām konstitucionālām tradīcijām un nacionālajām identitātēm” dalībnieki.

Starptautiskās Frankofonijas organizācijās seminārā “Vides aizsardzība: Eiropas Savienības regulatīvā pieeja”.

[Tvīts.](#)

02.–03.09.2021.

Satversmes tiesa un Eiropas Savienības Tiesa organizē konferenci “ESavienoti daudzveidībā: starp kopīgām konstitucionālām tradīcijām un nacionālajām identitātēm”.

Preses relīzes: [1](#); [2](#); [3](#). Tvīti: 23 tvīti no [01.-03.09.2021.](#)

[Foto.](#)

10.09.2021.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalās Eiropas Cilvēktiesību tiesas seminārā par tiesiskumu un taisnīgumu digitālajā laikmetā.

[Tvīts.](#)

22.09.2021.

Satversmes tiesu pieredzes apmaiņas vizītē apmeklē Eiropas Savienības dalībvalstu tiesneši un prokurori.

[Preses relīze.](#) [Tvīts.](#) [Foto.](#)

30.09.–01.10.2021.

Satversmes tiesas tiesneši apmeklē Lietuvas Konstitucionālo tiesu Viļņā.

[Preses relīze.](#) [Tvīti:](#) [1](#); [2](#); [3](#). [Foto.](#)

21.–23.11.2021.

Satversmes tiesas tiesnesis Gunārs Kusiņš piedalās Eiropas Savienības Tiesas organizētajā sanāksmē.

[Tvīts.](#)

03.12.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova piedalās Rīgas apgabaltiesas 2021. gada pārskata sanāksmē.

[Tvīts.](#)

3.4. STARPTAUTISKĀ SADARBĪBA

Pēdējos gados Satversmes tiesa un tās tiesneši guvuši plašu atpazīstamību starptautiskā līmenī – to veicinājusi Satversmes tiesas tiesnešu biežā dalība dažādās starptautiskās konferencēs un pasākumos. Satversmes tiesas tiesneši regulāri saņem aicinājumus piedalīties un sniegt priekšlasījumus ārvalstu rīkotajās starptautiskajās konferencēs un forumos.

Neskatoties uz Covid-19 pandēmijas izraisītajiem ierobežojumiem, Satversmes tiesa turpināja divpusēju un daudzpusēju sadarbību ar seniem sadarbības partneriem (Lietuvas Konstitucionālo tiesu, Igaunijas Augstāko tiesu, Beļģijas un Čehijas konstitucionālajām tiesām un Vācijas Federālo Konstitucionālo tiesu). Vienlaikus Satversmes tiesa ir izveidojusi dialogu ar Francijas Valsts padomi, Konstitucionālo padomi un Kasācijas tiesu.

Februāra beigās Satversmes tiesas tiesneši attālināti piedalījās Eiropas Konstitucionālo tiesu Konferences XVIII kongresā.

Oktobra un novembra sākumā Satversmes tiesā norisinājās pieredzes apmaiņas projekts “Ukrainas Konstitucionālās tiesas Juridiskā dienesta kapacitātes stiprināšana”.

24.–25.02.2021.

Satversmes tiesas tiesneši attālināti piedalās Eiropas Konstitucionālo tiesu Konferences XVIII kongresā.

[Relīze.](#) [Tvīts.](#)

23.04.2021.

Satversmes tiesu apmeklē Francijas Valsts padomes viceprezidents Bruno Lasērs (*Bruno Lasserre*).

[Preses relīze.](#) [Tvīti:](#) [1](#); [2](#). [Foto.](#)

21.05.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova tiekas ar Vācijas vēstnieku Latvijā Kristianu Heltu (*Christian Heldt*).

[Preses relīze.](#) [Tvīts.](#) [Foto.](#)

05.–07.07.2021.

Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova

un tiesnesis Gunārs Kusiņš apmeklē starptautisku konferenci “Vienlīdzība un tiesiskums: starptautisko tiesu ieguldījums”.

[Preses relīze.](#) [Tvīts.](#) [Foto.](#)

12.10.–24.11.2021.

Satversmes tiesa organizē pieredzes apmaiņas projektu “Moldovas Konstitucionālās tiesas juridiskā dienesta kapacitātes stiprināšana”.

Preses relīzes: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#). Tvīti: [1](#); [2](#); [3](#); [4](#); [5](#); [6](#); [7](#); [8](#); [9](#); [10](#);

[11](#). [Foto.](#)

15.11.2021.

Satversmes tiesas tiesnesis Jānis Neimanis piedalās konferencē par Eiropas Savienības Tiesas judikatūru attiecībā uz tiešajiem nodokļiem.

[Tvīts.](#)

16.11.2021.

Satversmes tiesas tiesnesis Artūrs Kučs piedalās Datu valsts inspekcijas starptautiskajā konferencē “Personas dati – nākotnes perspektīva!”.

[Tvīti:](#) [1](#); [2](#).

3.5. SATVERSMES TIESAS DARBA GADA ATKLĀŠANA

Februāra sākumā trešo reizi notika **Satversmes tiesas svinīgā sēde**, ar kuru simboliski, klātesot amatpersonām no visiem valsts varas atzariem, tika atklāts jaunais Satversmes tiesas darba gads. Svinīgo sēdi atklāja Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanita Osipova ar ziņojumu par konstitucionālo tiesību aktualitātēm Latvijā. Svinīgajā sēdē priekšlasījumu sniedza arī sēdes goda viesņa – Valsts prezidente (1999–2007) Vaira Vīķe-Freiberga. Sēdē attālināti piedalījās arī valsts konstitucionālo orgānu vadītāji, kā arī bijušie Valsts prezidenti un bijušie Satversmes tiesas priekšsēdētāji.

Pēc svinīgās sēdes notika **preses konference**, kurā tika prezentēts pārskats par Satversmes tiesas darbu 2020. gadā. Satversmes tiesas svinīgā sēde un tai sekojošā preses konference tika translēta tiešraidē.

Satversmes tiesas priekšsēdētājas Sanitas Osipovas runa Satversmes tiesas darba gada atklāšanas svinīgajā sēdē 2021. gada 4. februārī.

I. Ievads

Augsti godātais Valsts prezidenta kungs, augsti godātais Ministru prezidenta kungs, augsti godātais Augstākās tiesas priekšsēdētāja kungs, ļoti cienījamā Satversmes tiesas goda viesņa Vīķes-Freibergas kundze, augsti godātie bijušie Latvijas Valsts prezidenti, augsti godātie bijušie Satversmes tiesas priekšsēdētāji, dāmas un kungi!

Viens no modernas tiesas pienākumiem ir veidot dialogu ar sabiedrību un pārējiem valsts varas atzariem. Dialogs ir neatņemama un jēgpilna demokrātiskas tiesiskas kultūras sastāvdaļa, un arī Jūsu dalība šajā svinīgajā sēdē ir ieguldījums mūsu valsts tiesiskajā kultūrā. Demokrātiskā tiesiskā valstī konstitucionālajiem orgāniem ir jāstrādā caurskatāmā veidā un regulāri jāatskaitās par savu darbu tautas priekšā, jo mēs strādājam tautas vārdā. Mēs strādājam tautai.

Tāpēc jau trešo reizi Satversmes tiesa atklāj savu jauno darba gadu ar svinīgo sēdi – šoreiz tiekamies attālināti. Mūsu tikšanās ir iespēja paraudzīties uz valsts aktuālajām tendencēm tieši no Satversmes

tiesas skatupunkta – uz tendencēm, kuras iezīmē tiesā saņemtie pieteikumi, ierosinātās un iztiesātās lietas, parādot zināmas likumsakarības, proti, kādās jomās Latvijas cilvēki izjūt savu tiesību aizskārumus un cik lielā mērā viņi ir gatavi savas tiesības aizstāvēt tiesā. Līdz ar to šodien vēlos informēt par Satversmes tiesas paveikto tiesiskuma stiprināšanā Latvijā 2020. gadā. Tāpēc sniegšu ieskatu tiesas darbības rādītājos, kā arī tiesas nolēmumu svarīgākajās atziņās, kuras stiprina mūsu demokrātiju un tiesiskumu.

Kopš mūsu iepriekšējās tikšanās reizes ir mainījusies Satversmes tiesas sastāvs. Pēc Inetas Ziemeles kundzes došanās pildīt Eiropas Savienības Tiesas tiesneša amata pienākumus esmu ievēlēta par Satversmes tiesas priekšsēdētāju, bet tiesnesis Aldis Laviņš ir ievēlēts par Satversmes tiesas priekšsēdētājas vietnieku. Kopš pērnā gada oktobra darbojamies nepilnā – sešu tiesnešu – sastāvā.

II. Statistika

Satversmes tiesā 2020. gads noteikti ir bijis spraiga darba, straujas pielāgošanās, kā arī sevis pilnveidošanas gads.

Satversmes tiesas darba apjoms, salīdzinot ar 2019. gadu, ir palielinājies gan iesniegto pieteikumu un izskatīto lietu skaita, gan to sarežģītības ziņā. 2020. gads atspoguļo mūsu līdzcilvēku aktīvu rīcību savu tiesību aizsardzībai, kā arī ļauj vērtēt Latvijas tiesiskuma attīstības tendences.

Pagājušajā gadā par 30 procentiem ir palielinājies pieteikumu skaits, kurus izskatījušas Satversmes tiesas kolēģijas. Tomēr, tāpat kā iepriekšējos gados, daudzi Satversmes tiesai adresēti iesniegumi ir tikuši atzīti par tādiem, kas neatbilst Satversmes tiesas likuma prasībām, un tāpēc Satversmes tiesa tos nav vērtējusi pēc būtības. Līdz ar to jāsecina, ka vienlaikus ar iedzīvotāju augošo interesi vērsties Satversmes tiesā mums visiem kopā jāturpina skaidrot sabiedrībai Satversmes tiesas kompetence un jāpalīdz izprast, kā pareizi sagatavot kvalitatīvus pieteikumus.

Pagājušajā gadā mēs izskatījām par 50 procentiem

vairāk lietu,¹⁰⁵ bet ierosinājām divtik vairāk lietu nekā 2019. gadā.¹⁰⁶ Raugoties uz to, kas pie mums vēršas, aptuveni viena trešdaļa lietu ierosināta pēc konstitucionālajām sūdzībām, bet otra trešdaļa – pēc tiesu pieteikumiem. Tālāk seko pašvaldību domju pieteikumi un tiesībsarga pieteikumi.

Visvairāk lietu tika ierosinātas, lai vērtētu normu atbilstību Satversmes 1. pantam (Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika), 105. pantam (tiesības uz īpašumu) un 101. pantam (tiesības piedalīties valsts un pašvaldību darbībā).

Par Satversmei atbilstošām atzītas 19 tiesību normas, bet par neatbilstošām – 20 tiesību normas.

Arvien aktīvāk sadarbojamies ar Eiropas Savienības Tiesu. Četrās lietās Satversmes tiesa ir apturējusi tiesvedību un vērsusies Eiropas Savienības Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

III. Būtība

Satversmes tiesas darbības kvantitatīvie rādītāji ir tikai viens no tās darba atspulgiem. Manis minētā statistika nav tikai sausi skaitļi. Aiz katras lietas ir konkrēts cilvēks un viņa iespējama pamattiesību pārkāpums, kas izriet no valstī pieņemtiem vai nepieņemtiem tiesību aktiem. 2020. gads rāda, ka iedzīvotāji arvien aktīvāk vēršas Satversmes tiesā, tādējādi palielinot Satversmes tiesas lomu sabiedrībai būtisku konstitucionālo jautājumu risināšanā, kā arī veicinot tiesiskuma kopējo attīstību Latvijā. Mums ir svarīgi veicināt savstarpēju uzticēšanos.

Pagājušā gadā veiktajā SKDS pētījumā par sabiedrības uzticēšanos Satversmes tiesai 51 % respondentu atbildēja, ka Satversmes tiesai “pilnībā uzticas” vai “drīzāk uzticas”. Turklāt vērojama tendence – jo augstāks respondentu izglītības līmenis, jo augstāka uzticēšanās Satversmes tiesai. Tas ļauj secināt, ka uzticēšanās ir cieši saistīta ar izpratni un balstās zināšanās par Satversmes tiesu un tās lomu.

Tehnoloģiju laikmetā, kas caurvīts ar mērķtiecīgu dezinformāciju, kas tiek izplatīta ar mērķi ietekmēt sabiedrisko domu, tiesu varai ir proaktīvi jāuzrunā gan sabiedrība, gan pārējie valsts varas atzari. Mums ir svarīgi, lai sabiedrība redz, uzklausa un labāk izprot tiesu varu – ne tikai ar mūsu nolēmumu palīdzību, bet arī ar kvalitatīvu domu apmaiņu par būtiskiem valstiskiem jautājumiem, kas skar ikvienu no mums, demokrātiskas tiesiskas valsts vērtībām un principiem.

Pētījumā secināts, ka lielākā daļa Latvijas iedzīvotāju nav pietiekami informēti par savām tiesībām, kas izriet no Satversmes. Pētījuma dati liecina, ka tikai 30 % respondentu Satversmes saturu “labi zina” vai “kopumā zina, bet ne sikumos”. Savukārt liela daļa –

54 % respondentu – atzinuši, ka “ir dzirdējuši, bet neko tuvāk nezina”, bet 14 % respondentu teikuši, ka par Satversmi neko nav dzirdējuši. Tas nozīmē, ka Latvijā pilsoniskās sabiedrības potenciāls aizstāvēt savas tiesības, tādējādi izravējot netaisnības nezales Latvijas tiesiskuma laukā, vēl nav līdz galam izmantots. Tāpēc Satversmes tiesa līdzās lietu izskatīšanai turpina īstenot vairākas nacionāla līmeņa aktivitātes ar mērķi pilnveidot iedzīvotāju zināšanas par Satversmē ietvertajām Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtībām, kā arī informēt par Satversmes tiesu kā vienu no līdzekļiem šo pamatvērtību aizsardzībai.

Satversmes tiesas darba ritmu būtiski ietekmēja pavasarī izsludinātā ārkārtējā situācija un noteiktie ierobežojumi Covid-19 izplatības mazināšanai. Gribu uzsvērt, ka Satversmes tiesa bija vienīgā konstitucionālā tiesa Eiropas Savienībā, kas pavasarī strauji pielāgojās situācijai, nepagarinot lietu izskatīšanas procesuālos termiņus un nodrošinot iespēju attālināti izskatīt lietas arī publiskajā procesā. Visas publiskās sēdes notiek attālināti, nodrošinot ikvienam interesentam iespēju sekot līdzi tiesas procesa norisei, kā arī pēc tam vērot tiesas sēžu ierakstus tiesas *YouTube* kanālā. Pēc katra nolēmuma pasludināšanas, kas tiek pieņemts pēc tiesas sēdes ar lietas dalībnieku piedalīšanos, kā arī citos svarīgos jautājumos rīkojam preses konferences, lai informētu sabiedrību. Aktīva komunikācija tiek veidota arī sociālajā tīklā *Twitter*. Lai pilnvērtīgi un vispusīgi atspoguļotu pieņemtos nolēmumus, jau trešo gadu Satversmes tiesa sadarbībā ar LV portālu veido tiesnešu videokomentārus par jaunākajiem tiesas nolēmumiem.

Satversmes tiesai ir svarīga komunikācija ar sabiedrību, it sevišķi dialoga veidošana ar plašsaziņas līdzekļu pārstāvjiem, skolu jaunatni, akademiķiem un radošo industriju pārstāvjiem.

Pandēmijas ierobežojumu laikā mēs organizējām vebināru 9.–12. klašu audzēkņiem “Skolēns – atbildīgs Latvijas pilsonis”. Tajā piedalījās klases no 66 skolām, aptverot visus Latvijas reģionus. Rīkojām arī skolēnu zīmējumu un domrakstu konkursu par tiesiskuma tēmām. Šis konkurss guva lielu atsaucību. Mēs saņemām izcilus darbus un esam pateicīgi pedagogiem, kas mudināja savus skolēnus domāt valstiski.

Papildus tam tiesa sadarbībā ar Latvijas Nacionālo bibliotēku tiešsaistē īstenoja divus “*Sarunas par Latviju*” ciklus, kuros tika runāts par atbildību un brīvību, kā arī personību nozīmi valsts attīstībā.

Mēs ceram, ka šie dialoga piemēri iedvesmos arī citus Latvijas konstitucionālos orgānus, jo Satversme, tāpat kā mūsu valsts nākotne, ir visiem kopīga, un demokrātiska tiesiska sociāli atbildīga valsts ir mūsu vienojošais mērķis.

Tiecoties uz minēto mērķi, Satversmes tiesa arī

105 Satversmes tiesa pārskata posmā izskatīja 30 lietas, no kurām spriedumi tika pieņemti 26 lietās, bet tiesvedība tika izbeigta 4 lietās. Savukārt 2019. gadā tika izskatītas 20 lietas – 17 lietās tika pieņemti spriedumi, bet 3 lietās tika izbeigta tiesvedība.

106 2020. gadā tika ierosinātas 70 lietas, bet 2019. gadā – 32 lietas.

2020. gadā turpināja dialogu ar citiem valsts varas atzariem, lai likumdevējam un izpildvarai sniegtu ieskatu par vispārējām tendencēm pamattiesību aizsardzībā Latvijā un kopīgi nodrošinātu iespējami augstāku pamattiesību ievērošanas standartu valstī. Pirmoreiz divpusēji tikāmies arī ar Augstākās tiesas tiesnešiem, lai savstarpēji dalītos ar pieredzi un uzklautu Augstākās tiesas tiesnešu viedokļus no dažādām juridiskās specializācijas jomām.

Pagājušais gads bija arī tiesiskuma stiprināšanas gads, jo stājās spēkā virkne grozījumu tiesību aktos, ar kuriem tiek stiprināta Satversmes tiesas neatkarība. Savukārt, lai kopīgā sarunā vienotos par nākamajiem soļiem Satversmes tiesas nolēmumu izpildes efektivitātes uzlabošanā, Satversmes tiesa organizēja Konstitucionālo ideju domnīcu, kurā attālināti piedalījās visu konstitucionālo orgānu pārstāvji, kuri savas kompetences ietvaros ir atbildīgi par tiesiskuma stiprināšanu Latvijā.

Jāatzīmē arī Valsts prezidenta Egila Levita sasauktā valsts konstitucionālo orgānu vadītāju kopsēde, kurā pirmoreiz tika pārrunātas valsts varas atzaru – likumdošanas, izpildu un tiesu varas – darbības pamatprincipi Covid-19 pandēmijas apstākļos. Šāda sadarbība apliecināja konstitucionālo orgānu pārstāvju spēju būt vienotiem un saskaņotiem, risinot visiem Latvijas iedzīvotājiem nozīmīgus jautājumus.

Vēlos uzsvērt arī to, ka pirms gada Saeimā pirmoreiz norisinājās Satversmes tiesas, Saeimas un Valsts prezidenta kancelejas kopīgi organizētā diskusija Saeimas deputātiem “Valsts padomes loma likumdošanā”. Tās mērķis bija rosināt viedokļu apmaiņu par ideju Latvijā izveidot neatkarīgu Valsts padomi, kas veicinātu likumdošanas procesa kvalitāti un sekmētu valsts ilgtspēju. Ceru, ka diskusija par likumdošanas kvalitātes uzlabošanu turpināsies, kad būsīm pārvarējuši pandēmiju.

Satversmes tiesa par spīti pandēmijai ir turpinājusi strādāt ne tikai, lai būtu redzamāka un saprotamāka Latvijā, bet arī lai veicinātu diskusiju Eiropas kopējā tiesiskajā telpā. Kā piemērs jāmin ciešā sadarbība ar Vācijas Federālo konstitucionālo tiesu. Pērn abas tiesas pirmoreiz īstenoja divpusēju konstitucionālo tiesu vebināru, kurā vairāku stundu ilgā diskusijā vērtējām Eiropai svarīgākos konstitucionālos jautājumus.

Jau otro gadu pēc kārtas Satversmes tiesa organizēja tikšanos ar visām Latvijā akreditētajām diplomātiskajām pārstāvniecībām, lai informētu par Satversmes tiesas lomu un paveikto tiesiskuma stiprināšanā Latvijā 2020. gadā.

Satversmes tiesas uzkrātā pieredze ir kļuvusi noderīga arī Latvijas īstenotajā Austrumu partnerības programmā, apmācot Ukrainas Konstitucionālās tiesas juristus. Šogad virtuāli turpināsim Satversmes tiesas uzsāktu trīspusējo dialogu ar Lietuvas Konstitucionālās tiesas un Igaunijas Augstākās tiesas tiesnešiem. Plānojam īstenot iepriekš pārcelto augsta līmeņa konferenci, ko organizēsim kopā ar Eiropas Savienības Tiesu. Tā būs pirmā reize, kad tiks veidots tiešs dialogs starp Eiropas Savienības Tiesu un Eiropas Savienības dalībvalstu konstitucionālajām tiesām. Šāda dialoga esībai ir būtiska ietekme Eiropas Savienības nākotnes procesos.

IV. Satversmes tiesas judikatūras aktualitātes

Satversmes tiesa jau 25-to gadu ar savu judikatūru veido arvien dziļāku un pilnīgāku izpratni par Satversmi – tiesisko ietvaru, kurā Latvijas sabiedrība pilnveido gan sevi, gan arī savu valsti. Satversmes tiesai ir piešķirtas pilnvaras, bet vienlaikus arī uzlikta atbildība par to, lai tās spriedumi sociālajā realitātē nodrošinātu tiesisko stabilitāti, skaidrību un mieru.¹⁰⁷

Pagājušajā gadā pieņemtie Satversmes tiesas nolēmumi aptver visdažādākās tiesību jomas. Sevišķi varētu izcelt dažus no tiem, kuros padziļināti atklātas vairākas Satversmes pamatvērtības.

Spriedumā lietā par kriminālvajāšanai izdota Saeimas deputāta atstādīšanu¹⁰⁸ tiesa uzvēra, ka parlamentam tiesiskā valstī ir būtiska loma demokrātijas politiskajās debatēs. Parlamenta locekļi, pildot sava amata pienākumus, pārstāv vēlētajus, vērš uzmanību uz tiem aktuāliem jautājumiem un aizstāv viņu intereses. Tādējādi deputāta tiesību īstenošana veicina efektīvu demokrātijas funkcionēšanu – likumdevēja leģitimāciju un viedokļu plurālismu parlamenta sastāvā atbilstoši suverēna paustajai gribai. Brīvais pārstāvības mandāts paredz deputāta tiesību īstenošanu neatkarīgi ne vien no ārējas ietekmes, bet arī no citu parlamenta deputātu ietekmes.

Demokrātiskas tiesiskas valsts neatņemama sastāvdaļa ir arī parlamenta pienākums aizsargāt cilvēka cieņu, kas raksturo cilvēku kā augstāko demokrātiskas tiesiskas valsts vērtību. Spriedumos lietās par garantēto minimālo ienākumu¹⁰⁹, kā arī par personas atzišanu par trūcīgu¹¹⁰ un sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēru¹¹¹ aplūkoti līdzīgi tiesību jautājumi, kas attiecas uz dažādu sociālā atbalsta pasākumu minimālā apmēra satversmību. Šie spriedumi atklāj un pilnveido sociāli atbildīgas valsts principa saturu, paplašina Satversmes tiesas judikatūru attiecībā uz cilvēka cieņu kā vienu no pamattiesībām. Tiesas spriedumos īpaša vērība pievērsta tam, ka valsts, pieņemot konkrētu tiesisko regulējumu, nav balstījusies uz pamatotu un argumentētu metodi tādu sociālā atbalsta pasākumu noteikšanā un piešķiršanā, kas

ikvienai personai radītu iespēju veidot cilvēka cieņai atbilstošu dzīvi. Tāpat tiesa uzsvēra, ka valsts izveidotie sociālā atbalsta pasākumi attiecībā uz šā minimuma nodrošināšanu skar sabiedrībā vismazāk aizsargāto personu būtiskas pamattiesības. Turklāt tiesa atzina, ka konceptuāli ar šo jomu saistīti tiesību jautājumi būtu jāizlemj likumdevējam pašam.

Savukārt spriedumā lietā par personu ar invaliditāti sociālo apdrošināšanu¹¹² tiesa norādīja, ka valstij pašai noteiktos gadījumos ir pienākums veikt (vai arī noteikt, ka citas personas veic) saprātīgus pielāgojumus, lai nodrošinātu personām ar invaliditāti iespējas īstenot tiesības vienlīdzīgi ar pārējām sabiedrības grupām. Diskriminācijas aizlieguma principa kontekstā plašāk tika arī analizēti īpašie pasākumi, kas īstenojami, lai mazinātu diskrimināciju veicinošos apstākļus. Tiesa akcentēja, ka šādiem īpašajiem pasākumiem ir jābūt efektīviem un vērstiem uz iekļaujošas vienlīdzības panākšanu, piemēram, attiecībā uz taisnīgu līdzekļu pārdali un personu ar invaliditāti līdzdalību sabiedriskajos procesos, lai nodrošinātu šo personu pilnīgu iekļaušanu sabiedrībā.

Vairāki spriedumi – lietās par kompensāciju dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā¹¹³, kā arī lietā par patērētāja kredīta kopējām izmaksām¹¹⁴, – saistīti ar dažādiem patērētāju tiesību aizsardzības aspektiem. Lietā par patērētāja kredīta kopējām izmaksām tiesa atzina, ka valstij ir tiesības aizsargāt patērētāju no augstiem maksājumiem par kredītu. Šāds patērētāju tiesību aizsardzības regulējums sekmē māsaimniecību stabilitāti, labklājību un finansiālo ilgtspēju, un tas veicina visas sabiedrības labklājību. Savukārt spriedumos lietās par kompensāciju dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā tika secināts, ka valstij ir tiesības pieņemt regulējumu, kas vērsts uz dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpumu novēršanu, tomēr šādam regulējumam ir jābūt samērīgam un jānodrošina soda individualizācijas principa ievērošana, proti, soda apmēram katrā konkrētā gadījumā ir jābūt samērotam ar personas izdarīto nodarījumu.

Lietā par augstākās izglītības apguves valodu¹¹⁵ tiesa turpināja attīstīt savu judikatūru valsts valodas lietošanas jomā un atzina, ka valstij ir pienākums izveidot tādu augstākās izglītības sistēmu, kas nodrošina izglītības iestāžu darbību visas sabiedrības interesēs. Vienlaikus no Satversmē noteiktajām tiesībām uz izglītību un zinātnisko brīvību¹¹⁶ neizriet personu tiesības prasīt akreditēt studiju programmas sev vēlamā svešvalodā un iegūt valsts atzītu augstākās izglītības diplomu

par sekmīgu šādu studiju programmu apguvi. Līdzīgi arī lietā par pirmsskolas izglītības apguves valodu¹¹⁷ tika secināts, ka Satversmē noteiktajās tiesībās uz izglītību¹¹⁸ neietilpst personas tiesības uz izglītību sev vēlamā valodā. Savukārt likumdevējs, regulējot valodu lietojumu pirmsskolas izglītības iestādēs, ir nodrošinājis mazākumtautībai piederošiem izglītojamajiem tiesības uz savas identitātes un kultūras saglabāšanu un attīstīšanu tādā veidā, kas ņem vērā mazākumtautību raksturojošos apstākļus Latvijas vēsturiskajā kontekstā.

Lietā par valsts amatpersonas jēdziena skaidrību Krimināllikumā¹¹⁹ tiesa turpināja pilnveidot savu judikatūru par krimināltiesību normu skaidrību. Tiesa atzina, ka valsts amatpersonas savā profesionālajā darbībā ir radušas rīkoties ar īpašu uzmanību, tāpēc pamatoti var gaidīt, ka tās sevišķi rūpīgi izvērtēs ar šādu darbību saistītos riskus un attiecīgi spēs prognozēt ar savu profesionālo darbību saistītos krimināltiesiskos riskus labāk nekā citas personas.

Būtisku pienesumu izpratnei par Satversmes 66. pantā ietvertu valsts budžeta veidošanu tiesa sniedza lietā par izglītības budžetu¹²⁰. Tiesa secināja, ka minētais pants pieprasa, lai valsts budžetā būtu pilnīgi atspoguļoti sagaidāmie valsts ieņēmumi un ieplānotie izdevumi un lai Ministru kabinets ik gadus sastādītu vienotu un pārskatāmu valsts budžeta likumu un Saeima ik gadus par to lemtu. Turklāt valsts budžeta sastādīšanā Ministru kabinetam jāievēro saimnieciskums. Savukārt ar noteiktu būtisku izdevumu daļas pastāvīgu ilgtermiņa “ieņēmēšanu” dažādos likumos, kas pārsniedz viena saimnieciskā gada ietvarus, Saeima pārņem budžeta sastādīšanas kompetenci sev, būtiski sašaurinot to Ministru kabinetam. Tā faktiski pārnēs budžeta sastādīšanu no izpildvaras uz likumdevēvaru, kas ir pretēji varas dalīšanas principam un Satversmes 66. panta pirmajā teikumā minētajām Saeimas tiesībām lemt par valsts budžetu.

Visbeidzot lietā par atvaļinājumu bērna mātes partnerei¹²¹ Satversmes tiesa secināja, ka ģimene ir sociāla institūcija, kas balstās uz sociālajā realitātē konstatējamām ciešām personiskām saitēm, kuru pamatā ir sapratne un cieņa. Starp bērnu un personu, kas šo bērnu aprūpējusi, var pastāvēt faktiskas ģimenes attiecības, pat nepastāvot bioloģiskai saiknei vai juridiski atzītām bērna un vecāka attiecībām. Ciešu personisku saišu pastāvēšana starp personām izriet no to noslēgtās laulības vai radniecības fakta, tomēr sociālajā realitātē ciešas personiskas saites rodas arī citos veidos.

¹⁰⁷ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2009. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2009-43-01 35.1. punktu.

¹⁰⁸ Lieta Nr. 2019-08-01.

¹⁰⁹ Lieta Nr. 2019-24-03.

¹¹⁰ Lieta Nr. 2019-25-03.

¹¹¹ Lieta Nr. 2019-27-03.

¹¹² Lieta Nr. 2019-36-01.

¹¹³ Lieta Nr. 2019-10-0103 un lieta Nr. 2019-37-0103.

¹¹⁴ Lieta Nr. 2019-05-01.

¹¹⁵ Lieta Nr. 2019-12-01.

¹¹⁶ Satversmes 112. un 113. pants.

¹¹⁷ Lieta Nr. 2019-20-03.

¹¹⁸ Satversmes 112. panta pirmais teikums.

¹¹⁹ Lieta Nr. 2019-22-01.

¹²⁰ Lieta Nr. 2019-29-01.

¹²¹ Lieta Nr. 2019-33-01.

Satversmes tiesa 2020. gadā arī saņēma vairākus pieteikumus, kas saistīti ar pasākumiem Covid-19 izplatības ierobežošanai, un tā pieņēma vienu spriedumu – lietā par azartspēļu organizēšanas aizliegumu ārkārtējās situācijas laikā¹²². Tiesa citstarp norādīja, ka sabiedrības labklājība ir vērtējama gan no finansiālās, gan vispārcilvēciskās perspektīvas.¹²³

V. Sociālās atstumtības mazināšana un iekļaujoša sabiedrība

Pagājušajā gadā mēs īpaši izcēlām cilvēka cieņu, kā arī labas likumdošanas principa iedzīvināšanu. Šogad vēlos uzsvērt nepieciešamību mazināt sociālo atstumtību un veidot iekļaujošu sabiedrību. Tas ir priekšnoteikums tam, lai Latvijā veidotos tāda sabiedrība, kurā ikviens no mums justos labi. Šo nepieciešamību aktualizēja jau Valsts prezidents Egils Levits, runājot par to, ka ikviens sabiedrības loceklis ir vienvērtīgs.

Virkni 2020. gadā pieņemto spriedumu raksturo viena kopsaucēja – sociālās atstumtības – dažādas šķautnes, jo vairākas Satversmes tiesā izskatītās lietas ir bijušas saistītas ar dažādiem sociālās atstumtības aspektiem. Sociālā atstumtība ir saistīta ar integrācijas trūkumu – personas vai personu grupas nav spējīgas piedalīties sabiedrības ekonomiskajos, sociālajos, politiskajos un kultūras procesos tādā mērā, kāds tiek uzskatīts par pieņemamu attiecīgajā sabiedrībā.¹²⁴ Pastāv dažāda rakstura šķēršļi, kas personām vai personu grupām neļauj pilnvērtīgi iekļauties sabiedrībā. Viens no galvenajiem šādu šķēršļu veidiem ir diskriminācija dažādu iemeslu – vecuma, dzimuma, invaliditātes, rases, etniskās izcelsmes, ekonomiskā vai migrācijas statusa – dēļ.¹²⁵ Otrajā šķēršļu grupā var ierindot tādas grūtības, kas nav tieši saistītas ar diskrimināciju, piemēram, nabadzību, bezdarbu, dažādas atkarības, sodāmību, zemu izglītības līmeni un citus apstākļus. Sociālā atstumtība ir viens no būtiskākajiem šķēršļiem tam, lai sasniegtu ANO 2030. gada ilgtspējīgas attīstības plāna galveno solījumu: nodrošināt, lai neviens netiktu atstāts novārtā.¹²⁶

Īpaši spilgti sociālās atstumtības fenomenu ir izgaismojusi Covid-19 pandēmija. Laikā, kad pēkšņi un strauji sarūk daudzu personu ienākumi, īpašu nozīmi iegūst valsts izveidotā sociālā atbalsta sistēma. Tāpat daudzi pakalpojumi, izglītība, kā arī vienkārši

iespēja sazināties ar ģimeni un draugiem pēkšņi ir kļuvusi pieejama tikai tiešsaistē un tādējādi tiek praktiski liegta būtiskai sabiedrības daļai, kurai nav pieejas piemērotām tehnoloģijām vai trūkst prasmes šādu tehnoloģiju izmantošanai. Mēs zinām, ka Latvijā joprojām ir ģimenes, kurām arī elektrība ir luksuss.

Sociālās atstumtības mazināšana veicina ne tikai atsevišķās personas, bet arī visas sabiedrības labklājību, jo sekmē ikviena cilvēka ieguldījumu sabiedrības dzīvē. Tikai tad, ja tiek nodrošināts, ka ikviena cilvēka cieņa ir vienlīdzvērtīga ikviena cita cilvēka cieņai, var izveidot vienotu un saliedētu sabiedrību.

Satversmes tiesa pērn ir taisījusi vairākus spriedumus, kuriem vajadzētu mazināt sociālo atstumtību. To vidū ir šādi spriedumi:

1) spriedums lietā par pirmsskolas izglītības valodu,¹²⁷ kurā tika uzsvērts, ka tiek veikti pozitīvi pasākumi, lai pārliecinātos, ka mazākumtautībām piederoši bērni ar īpašām vajadzībām pēc iespējas labāk iekļaujas Latvijas izglītības sistēmā un līdz ar to sabiedrībā, apgūstot latviešu valodu savu iespēju robežās;

2) spriedums lietā par atvaļinājumu bērna mātes partnerei,¹²⁸ kurā tika atzīts, ka atbilstoši cilvēka cieņas principam valstij vienādā mērā jārespektē arī tie sabiedrības locekļi, kuri pēc savas dabas veido personiskas attiecības ar sava dzimuma pārstāvjiem;

3) spriedums lietā par pabalstiem priekšlaikus dzimušu bērnu vecākiem,¹²⁹ kurā tiesa atkārtoti norādīja uz valsts pienākumu nodrošināt sociālo aizsardzību ģimenēm ar bērniem;

4) spriedums lietā par sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēru,¹³⁰ kurā tiesa uzsvēra, ka personas ar invaliditāti ir īpaši aizsargājama personu grupa un valstij citstarp ir jāīsteno arī īpaši pasākumi, lai nodrošinātu šīm personām vienlīdzīgas iespējas un likumiskās brīvības;

5) spriedumi lietās par garantēto minimālo ienākumu¹³¹ un personas atzīšanu par trūcīgu,¹³² kuros norādīts uz valsts pienākumu nodrošināt, ka ikviena trūcīga persona var dzīvot tādu dzīvi, kas atbilst cilvēka cieņai;

6) spriedums lietā par īslaicīgu cietuma atstāšanu tuva radnieka bēru gadījumā,¹³³ kurā īpaša uzmanība vērsta uz pasākumiem, kas veicami, lai nodrošinātu ieslodzīto personu resocializāciju un pēc iespējas veicinātu to atkaliekļaušanos sabiedrībā pēc soda izciešanas.

Demokrātiska tiesiska valsts ir veidota, lai aizsargātu cilvēku cieņu. Tāpēc, ja daļai sabiedrības nav nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas un pieeja cilvēka cienīgai dzīvei, tiek grauti paši valsts pamati. Tikai iekļaujošā sabiedrībā ir iespējams aizsargāt visu cilvēku cieņu. Ikviens cilvēks ir vērtība, un tieši tāpēc ir izveidota valsts kā struktūra, kuras mērķis ir nodrošināt cilvēka tiesību un brīvību aizsardzību. Nevis katrs par sevi, bet valsts par ikvienu. Jā – tiesiska valsts ir sarežģīts un dārgs veidojums, jo jāveido dažādas struktūras, kas iesaistās cilvēka tiesību aizsardzībā un nodrošināšanā. Taču, lai arī cik dārgs tas būtu, mūsu mazskaitlīgajā tautā, kur gandrīz visi viens otru pazīst, mēs nevaram atļauties zaudēt cilvēkus, tos diskriminējot, atstumjot, izliekoties, ka viņu nav un viņu problēmas nav valstiski svarīgas. Jo dzīve ir katram tikai viena – vienalga, vai tas ir seniors vai persona ar īpašām vajadzībām, ieslodzītais vai persona ar sodāmību, vai citai sociālās atstumtības riskam pakļautai grupai piederīgais. Ikviens var nokļūt mazākumā un tikt stigmatizēts. Tas nav tikai sociālās atstumtības jautājums. Galvenais mērķis ir tāds, lai attiecīgajā brīdī, kad kāda cilvēka cieņa ir apdraudēta, valsts spētu reaģēt un nodrošināt tādus apstākļus, kas šo cieņu ļauj atgūt un saglabāt.

VI. Nobeigums

Satversmes tiesai nav piešķirtas pilnvaras pēc savas iniciatīvas izvēlēties tādus sabiedrībā nozīmīgus jautājumus, kuri būtu risināmi konkrētā valsts attīstības stadijā. Vienlaikus Satversmes tiesa zināmā mērā darbojas kā sabiedrības barometrs – tās nolēmumos aktualizētie problēmjautājumi norāda uz virzieniem, kuros ne tikai valsts pārvaldes iestādēm, bet arī sabiedrībai kopumā ir jāpieliek īpašas pūles, lai tuvinātu Latviju demokrātiskas tiesiskas valsts ideālam. 2020. gadā ļoti skaidri ir iezīmējies, ka vēl nepieciešamas papildu pūles, lai Latvijas sabiedrība kļūtu par patiesi iekļaujošu sabiedrību, kurā ikvienai personai būtu pilnvērtīgas iespējas sniegt savu ieguldījumu valsts attīstībā.

Mūsu valsts Satversmei nākamgad būs 100 gadu. Tas būs zīmīgs atskaites punkts, kurā atskatīties uz paveikto, raudzīties nākotnē un izvirzīt jaunus mērķus, lai stiprinātu Latviju kā demokrātisku tiesisku valsti. Pamattiesību īstenošana ir iespējama vienīgi šādā valstī.

Vienlaikus jāapzinās, ka demokrātiska tiesiska valsts ir ne tikai mērķis, bet arī process, kurā jāpiedalās mums visiem. Tikai ar kopīgiem spēkiem – visiem valsts varas atzariem un pilsoniskajai sabiedrībai aktīvi līdzdarbojoties – mēs spēsim izvirzīt un sasniegt arvien

augstāku tiesiskuma līmeni. Līdz ar to esam patiesi gandarīti, ka šajā svinīgajā tiesas sēdē piedalās mūsu Valsts prezidente (1999–2007) Vaira Vīķes-Freibergas kundze. Ļoti cienījamā Vairas Vīķes-Freibergas kundze ir sniegusi neatsveramu ieguldījumu Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts attīstībā un turpina to darīt. Tāpēc es aicinu Vairu Vīķi-Freibergas kundzi sniegt savu priekšlasījumu šajā svinīgajā tiesas sēdē. Paldies jums!

*Valsts prezidentes (1999–2007) Vairas Vīķes-Freibergas runa Satversmes tiesas darba gada atklāšanas svinīgajā sēdē 2021. gada 4. februārī.*¹³⁴

Augsti godātais Valsts prezident Levita kungs,

Augsti godātais Ministru prezident Kariņa kungs,

Augsti godātie un dārgie kolēģi – bijušie valsts prezidenti – Zatlera kungs un Vējoņa kungs,

Augsti godātais Augstākās tiesas priekšsēdētāja kungs,

Augsti godājamā Satversmes tiesas priekšsēdētāja Osipovas kundze,

Augsti godātās tiesneses un tiesneši, bijušie tiesneši un bijušie Satversmes tiesas priekšsēdētāji!

Jūtos pagodināta par laipno ielūgumu jūs uzrunāt šajā svinīgajā sēdē, jo pārdomas par valstu un cilvēku tiesībām mani nopietni nodarbinājušas visa mūža garumā. To astoņu gadu laikā, kad kalpoju tautai kā Latvijas Valsts prezidente, viens no maniem pienākumiem bija jauno tiesnešu zvēresta pieņemšana un amata ķēdes uzlikšana uz viņu pleciem. Tādos gadījumos es vienmēr uzsvēru, cik valstij svarīgi ir pienākumi, ko viņi tajā brīdī uzņemas, jo likuma vara un to īstenojoša tiesu sistēma pieder pie demokrātijas pašiem svarīgākajiem balstiem. Tiesu sistēmai jāgādā par to, lai visas tiesības, ko katram pilsonim garantē gan valsts Satversme, gan likumdevēju gadu gaitā pieņemtie civillikumi un krimināllikumi, tik tiešām tiktu respektētas un lai katrs pilsonis var paļauties uz vienādu attieksmi tiesas priekšā.

Demokrātiskās iekārtās ir pieņemts, ka tiesu vara ir neatkarīga, tas ir fundamentāls un svarīgs princips, bet tas tomēr nedrīkstētu nozīmēt, ka tiesu vara var atļauties būt neefektīva, bezatbildīga vai neprofesionāla, kur nu vēl korumpēta. Gluži kā katram citam brīvas profesijas pārstāvim, arī tiesnesim vai tiesnesei ir jābūt pakļautam regulāriem savu kompetenču un savas profesionalitātes izvērtējumiem, citādi iestājās visatļautības un profesionālās patvaļas atmosfēra, kas iedragā visas tiesu sistēmas prestižu un reputāciju. Tiesu prestižam kaitē, ja tiesnesis – atsaukdamies tieši

¹²² Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra spriedums lietā Nr. 2020-26-0106.

¹²³ Sprieduma 17. punkts.

¹²⁴ Dobelniece S. Sociālā atstumtība. Nacionālā enciklopēdija, 2020. gada 21. septembris. Pieejams: [https://www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf](https://enciklopedija.lv/skirklis/2650; Leaving no one behind: the imperative of inclusive development. Report on the World Social Situation 2016. New York: United Nations, 2016, p. 18. Available: <a href=)

¹²⁵ Leaving no one behind: the imperative of inclusive development. Report on the World Social Situation 2016. New York: United Nations, 2016, p. 1. Available: <https://www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf>

¹²⁶ “[W]e pledge that no one will be left behind”: UN General Assembly, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 21 October 2015, A/RES/70/1.

¹²⁷ Lieta Nr. 2019-20-03.

¹²⁸ Lieta Nr. 2019-33-01.

¹²⁹ Lieta Nr. 2020-13-01.

¹³⁰ Lieta Nr. 2019-27-03.

¹³¹ Lieta Nr. 2019-24-03.

¹³² Lieta Nr. 2019-25-03.

¹³³ Lieta Nr. 2019-32-01.

¹³⁴ Runa publicēta arī žurnālā “Akadēmiskā Dzīve”. Sk.: Vīķe-Freiberga V. Par likumu un taisnīgumu. Akadēmiskā Dzīve, Nr. 57, 2021/2022, 37.–41. lpp.

uz savu kā tiesneša amatu – atļaujas publiski pasludināt nosodījumus vārdos nosauktām personām, par konkrētās situācijas faktiem nebūdam informēti. Kur tādā gadījumā paliek profesionālā ētika un nevainīguma prezumpcija? Tiesu prestižam vēl vairāk kaitē, ja tiesas uzkrītoši bieži attaisno smagos finansiālos noziegumus apsūdzētas personas vai gadiem ilgi pasludina tikai nosacītus sodus narkotiku tirgotājiem, ko policija noķērusi burtiski ar precīzām rokām. Vēl vairāk – neuzticība tiesu varas taisnīgumam rada pilsoņu neuzticību visai valsts pārvaldes sistēmai, un tas jau kļūst par nopietnu draudu valsts iekšējai drošībai un stabilitātei. Tamdēļ tieši tiesu varai pašai jābūt visaktīvākajai savas darbības objektīvā izvērtēšanā un uzlabošanā, tā pierādot, ka neviens nedrīkst stāvēt pāri atbildībai par savu darbu.

Tiesu prestižu pilsoņu acīs ļoti iespaido arī tiesu sistēmas procedurālie aspekti, pie kuriem būtu pieskaitāmi arī jautājumi, kas saistīti ar prokuratūras darba kvalitāti. Būtu vērtīgi zināt, kurā rangā atrodas Latvija caurmēra gaidīšanas laika ziņā līdz lietu izskatīšanas sākumam, kā arī uz caurmēra laiku starp vienu tiesas sēdi un nākamo katrā lietā. Cik daudzās citās demokrātiskās valstīs tiesu procesi pat vienkāršām lietām var ilgt vairāk nekā 10 gadu, cik valstīs lietas atkārtoti tiek sadalītas, atkal apvienotas, atkal sadalītas, un katru reizi viss process atsākas no gala? Cik vēl valstīs atsevišķu lietu iztiesāšanā bijis nepieciešams 200 un vairāk sējumu, un kur vēl nabaga tiesnesim vai tiesnesei vairākas dienas nākas stāvēt kājās, lai skaļā balsi nolasītu sīki detalizētu savu spriedumu? Procedūras vienmēr ir iespējams uzlabot, un salīdzinājumi ar citām valstīm te varētu būt lietderīgi.

Turpmāk šajā rakstā vēlētos pakavēties pie taisnīguma un tiesiskuma jēdziena ļoti vispārīgā līmenī. Neviens nenoliegs, ka pasaulē vēl joprojām valda ārkārtīgi daudz netaisnības un vardarbības, tomēr vēsturiskā perspektīvā tieši pēdējo dažu gadsimtu laikā ir noticis milzīgs progress gan tautu, gan indivīdu tiesību izpratnē. 1789. gadā sākušās Lielās franču revolūcijas sauklis *Liberté, égalité, fraternité* vienlīdzību, it īpaši jau likuma priekšā, iekļauj kā centrālo principu starp brīvību un brālību, ar ko, protams, domāta sabiedriskā atbildība un solidaritāte. Tomass Peins (*Thomas Paine*) savā traktātā *Rights of Man* (1791, 1792) spoži argumentēja pret tiem laikabiedriem Anglijā, kas bija jau pasteigušies asi nosodīt šīs vērtības. Peins uzsvēra, ka katram cilvēkam pienākas jau no dabas dotas tiesības, un uzsvēra, ka šīs neatņemamās tiesības ir pārākas par sabiedrībā pieņemtām politiskām hartām (un likumiem). Hartas un likumi jebkurā brīdī var arī tikt mainīti, un tieši tas vēl mūsdienās, 2021. gadā, tiek darīts varai par labu daudzās autoritārās mūslaiku iekārtās. Peins arī argumentēja, ka mantotās privilēģijas (tās, kas piederēja gan aristokrātijai, gan muižniecībai kā lielajiem zemes īpašniekiem) ir pamatā netaisnas. Savā dzimtajā Lielbritānijā viņš tamdēļ tika apsūdzēts par musināšanu uz sacelšanos pret Kroni (angl. *sedition libel against the Crown*) un notiesāts *in absentia* uz nāvi pakarot. No nāves viņu izglāba tikai atrašanās Francijā un pēc tam pārceļšanās uz ASV, kur

viņš turpināja atbalstīt amerikāņu revolūciju un tās Neatkarības deklarāciju. Tai pašā 1792. gadā Anglijā iznāca Mērijas Volstonkrafes (*Mary Wollstonecraft*) darbs *A Vindication of the Rights of Woman*, kur izteiktās prasības pēc sieviešu tiesībām un vienlīdzības likuma priekšā diemžēl vēl 2021. gadā nebūt nav visas visur pasaulē pilnībā atzītas.

Pagājušajā gadsimtenī nopietns principiāls pavērsiens notika pēc Otrā pasaules kara līdz ar Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) nodibināšanu un drīz pēc tam ar ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas pieņemšanu. Aukstā kara beigās un Padomju Savienības sabrukums ļāva šos principus iedibināt praksē arī tādām valstīm kā Latvija, kas pusgadsimtu bija apspiesta un atradās svešu spēku okupācijā. Pēc perioda, kad ASV uz laiku bija kļuvušas it kā par vienīgo hegemonu pasaulē, arvien aktīvāk ir izvērtušās debātes par multilaterālismu kā visaptverošu pamatprincipu, kam būtu jāvalda valstu starptautiskajās attiecībās. Multilaterālisms tiek piesaukts kā pretpēks vienas vai vairāku lielvalstu kā hegemonu pārlietu smagam iespaidam pasaules mērogā, un šis jautājums ieguvis īpašu dinamiku saistībā ar ANO 75. dibināšanas gadadienu. Tas attiecas uz tādu pasaules kārtību, kur valdītu likumība un taisnīgums un kur starpvalstu attiecībās spēks un vara nebūtu vairs vienīgie noteicēji. To varētu saukt par demokrātiju starptautiskajās attiecībās, un mazām valstīm, arī Latvijai, šāds princips, protams, var būt tikai simpātisks. Starptautisku principu deklarācijas, protams, vēl negarantē, ka tie tiks respektēti arī praksē, tomēr nonākšana līdz kopējām deklarācijām jau ir nopietns solis uz priekšu. Pie pasaules mēroga kopēji pieņemtiem mērķiem pieder arī ANO ilgtspējīgās attīstības mērķi, kuru sasniegšanai ilgstošā Covid-19 pandēmija diemžēl var tikai nākt par ļaunu un prasīt lielākas pūles to īstenošanā.

Likumība un taisnīgums katrā nācijvalstī balstās uz vēsturiski tikai pakāpeniski atzītiem demokrātijas un cilvēktiesību principiem. Šie tiesiskuma pamatprincipi valstīs, kas vai nu reāli, vai tikai nomināli bauda demokrātisku iekārtu, ir tikuši iekļauti katras valsts satversmē, resp., visaptverošā pamatlikumā (vai juridisko precedentu kopumā), kas stāv augstāk par visiem citiem likumiem un kas principā tiek mainīts tikai ļoti nozīmīgu nepieciešamību gadījumā. Konstitucionālajām tiesām, tostarp Satversmes tiesai, tad pieder nopietnā funkcija izvērtēt to, vai likumdevēja pieņemtie likumi atbilst vai neatbilst tobrīd spēkā esošam Satversmes burtam un garam. Pašu Satversmi mainīt toties nav tiesu sistēmas varā, jo to spēj tikai Saeima vai viss pilsoņu kopums tautas nobalsošanā.

Latvijā jau kopš valsts neatkarības proklamēšanas ir pieņemts un Satversmē vēlāk apstiprināts, ka vara pieder tautai, bet šo varu pilsoņi deleģē saviem ievēlētajiem priekšstāvjiem Saeimā, jo Latvija tika dibināta kā parlamentāra republika. Tautas vara tātad, pirmkārt, izpaužas kā nosacīta uzticība likumdevēja varai, kas kalpo kā starpniece, izvēloties – ar Valsts prezidenta ierobežotu, bet nozīmīgu līdzdalību – tos

politiskos spēkus un tās konkrētās personas, kuru rokās tiks nodota izpildvara, resp., valsts pārvalde savās ikdienas izpausmēs. Latvijas parlamentārajā republikā tātad nepastāv tāda stāva varas vertikāle, kāda valda prezidentālās republikās kā ASV vai arī dažās konstitucionālajās monarhijās, kur Ministru prezidenta rokās tiek nodotas ļoti plašas pilnvaras un ļoti plaša rīcības brīvība (kā tas, piem., ir Kanādas premjeram).

“Tauta”, protams, nav viengabalains veselums, bet gan ļoti dažādu indivīdu kopums, kam neizbēgami ir dažādi viedokļi un dažādas intereses. Tieši tamdēļ ir tikušas izveidotas daudzpartiju sistēmas, kas cenšas šo dažādību adekvāti atspoguļot parlamentārās debatēs. Politiskās partijas tomēr nav vienīgais veids, kā pilsoņiem paust savus uzskatus un virzīt savas intereses. Visā pasaulē arvien lielāku lomu spēlē tā sauktā pilsoniskā sabiedrība, kas apvieno vienādi domājošos gan nacionālā, gan internacionālā līmenī. Šādas organizācijas var ļoti nopietni iespaidot kā politiskos, tā ekonomiskos procesus. Tās var izteikt izaicinājumus autoritāriem režīmiem vai arī pildīt nopietnu korigējošu funkciju, reaģējot uz situācijām, kur politiskie procesi ir par tuvu saauguši vai nu ar ekonomiskiem grupējumiem, vai ar noziedzīgo pasauli. Ekstrēmās gadījumos tauta var iziet ielās un dažreiz pat panākt netaisna režīma maiņu un demokrātijas atjaunošanu, kā tas bija ar Tautas frontes aktivizēto tautu Latvijā un aparteīda izbeigšanu Dienvidāfrikas Republikā. Stingri autoritārās sistēmās, protams, demonstrācijas tiek apspiestas un to dalībnieki sodīti, bet modernie saziņas līdzekļi arvien efektīvāk atbalsta spontānas masu kustības. Diemžēl tie paši saziņas līdzekļi var izplatīt arī melus un dezinformāciju. Tamdēļ populistisku un demagoģisku spēku iespaidā pūļa vara var būt arī demokrātijai naidīga, kā tas bija redzams 2021. gada 6. janvāra uzbrukumā ASV Kapitolijam.

Nemot vērā, cik strauji apstākļi mainās mūsdienu pasaulē, spēkā esošiem likumiem ir nepieciešami nemitīgi papildinājumi un uzlabojumi, gluži kā tas ir ar jebkuru mehānisku ierīci, kam nepieciešama regulāra tehniskā apskate un labojumi. Moderno parlamentu aktivitātes līmenis šajā ziņā krasi atšķiras no pašiem pirmajiem parlamentiem Eiropā, viņu vēsturiskajiem priekštečiem. Piem., 17. gadsimta Anglijā karaļa Čārlza I valdīšanas laikā karalis veselus 11 gadus (1629–1640) vienkārši atteicās parlamentu sasaukt (tas viņam gan dārgi maksāja, jo beigās viņš zaudēja ne tikvien varu, bet arī galvu).

Tas vien, ka likumdevējs ir aktīvs, diemžēl vēl negarantē, ka pieņemtie likumi vienmēr būs kvalitatīvi, resp., valsts interesēs tie labākie iespējamie. Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas bija ietekmīgi sabiedrības slāņi, kam tā sauktā “nesakārtotā” likumdošana vairāku gadu garumā bija izcili izdevīga. Vēlākos gados ES un NATO Latvijai kā kandidātvalstij izvīzītās prasības bija ļoti svētīgas, lai pārliecinātu Saeimu sakārtot to, kas ilgstoši bija palicis “nesakārtots”. Latvijas vienpalātas sistēmā Augstākās palātas trūkumu kompensē vienīgi Valsts

prezidentam Satversmē paredzētās veto tiesības. Valsts prezidentam tātad ir jāpilda tās funkcijas, kas citās valstīs būtu Senātam, un tas sniedz ļoti būtisku iespēju uzlabot pieņemtos likumus tādos gadījumos, kad tie dažādu iemeslu dēļ būtu labojami. Otrā instance, kam tas ir iespējams, ir Satversmes tiesa, bet tikai lemjot par to, vai likums atbilst Satversmei. Citās valstīs, piem., Francijā, Satversmes tiesai ir iespējas konsultēt Nacionālo asambleju un valdību vēl likumu tapšanas gaitā. Valsts prezidents Egils Levits kā pieredzējis konstitucionālo tiesību speciālists vēl nesen ir nācis klajā ar vairākiem priekšlikumiem, kā uzlabot likumdošanas kvalitāti un tiesu sistēmu Latvijā. Es novēlu Satversmes tiesai auglīgu sadarbību ar Valsts prezidentu šajos jautājumos, abām valsts instancēm uztveroties kopīgas rūpes par tiesiskuma nostiprināšanu Latvijā.

Viens no svarīgākajiem principiem, kas jebkuras modernas demokrātijas satversmē tiek iekļauts kā likuma varas pirmā un pēdējā izpausme, ir – viens likums visiem bez izņēmumiem, par labu vai par sliktu jebkurai jebkādi identificējamai tautas daļai. Tas varbūt izklausās vienkārši, bet nebūt tā nav. Viena no lielākajām vēstures ironijām ir tā, ka šāds princips savas attīstības pirmsākumos – tieši otrādi – vispirms tika attiecināts tikai uz šauri definētiem iedzīvotāju slāņiem. Tā vēsturiskās *Magna carta* parakstīšana Anglijā paplašināja aristokrātijas tiesības iepretim karalim, bet nekādā ziņā nemainīja viņu privilēģijas savās attiecībās ar parastiem iedzīvotājiem. Kad lēnām paplašinājās parlamentu vara iepretim karaļiem it kā Dieva dotām iedzimtām tiesībām uz absolūtu varu, vēl joprojām spēkā palika privilēģijas vai to trūkumi zemes īpašniekiem iepretim bezzemniekiem, vīriešiem iepretim sievietēm, baltās rases pārstāvjiem iepretim melnādainajiem kā vergiem, kungiem iepretim dzimtcilvēkiem, kristiešiem iepretim ebrejiem utt. un tā joprojām. Vēstures gaitā inkluzivitāte jeb iekļautība likuma priekšā ir kļuvusi arvien liberālāka, kamēr konservatīvākie spēki tam parasti ir turējušies pretim. Dažkārt pretošanās vienlīdzībai notikusi vardarbīgi un ar ieročiem rokās kā ASV pilsoņu karā, kad Dienvidu štati pretojās vergu brīvlaišanai; citreiz vienlīdzība panākta ar nevardarbīgām akcijām, kā pagājušā gadsimta 60. gadu protestos pret rasu segregāciju, kas joprojām vēl bija spēkā tajos pašos ASV štatos. Eiropas vēl gluži nesenajā vēsturē neizdzēšams kauna traips, nenoliedzami, ir bijis Hitlera režīma veiktais genocīds pret ebreju tautu, kas bija ekstrēmākā iespējamā rasisma izpausme, kā arī vēl nesenākais 1995. gada serbu armijas genocīds pret Bosnijas musulmaņu vīriešiem un zēniem.

Mūsdienu Eiropā šobrīd valdošā ir cilvēktiesību interpretācija, kas neļauj jebkādā veidā izslēgt jebkādu pilsoņu apakšgrupu no citiem paredzētajām tiesībām uz darbu, izglītību, veselības aprūpi un visām citām pilsoņu tiesībām. Dzīves īstenībā tomēr atklājas, ka šo principu ir iespējams uzskatīt kā esam pretrunā ar vairāku reliģisko konfesiju dogmām kur, piem., sieviete netiek uzskatīta par līdzvērtīgu cilvēciņu būtni vīrietim, ja jau viņai nav paredzētas tās pašas tiesības kalpot

Dievam tādā pašā veidā kā vīrietim, vai arī cilvēki tiek iedalīti dažādās vērtības kategorijās atkarībā no savas seksuālās orientācijas. Šāda veida ideoloģiskās pretrunas kopš Lielās franču revolūcijas laikiem ir iespējams risināt ar reliģijas kā garīgās autoritātes atšķiršanu no valsts likumīgās laicīgās autoritātes, t. i., ar reliģijas atšķiršanu no valsts. Savos pirmsākumos Lielā franču revolūcija, protams, gan bija atklāti antiklerikāla, jo asi vērsās ne tikvien pret aristokrātijas, bet arī baznīcas pārmērīgām laicīgām privilēģijām. Tomēr, kad obligātās nodevas baznīcai tika likvidētas, kļuva iespējams ieviest apgaismības laikmeta attīstīto reliģiskās jeb sirdsapziņas brīvības principu, kas atļauj katram pilsonim brīvi izvēlēties ticēt vai neticēt Dievam, kā arī Dievu pielūgt pēc paša izvēlētas vai no vecākiem mantotas konfesijas tradīcijām.

Konservatīvo morālo vērtību vārdā tomēr nereti tiek sludināti arī ekstrēmi aizspriedumaini, rasistiski vai populistiski viedokļi, kā arī izplatītas konspirācijas teorijas. Ungārijā un Polijā ir nākušas pie varas populistiskas un preteuropeiskas partijas, kas savās programmās nopietni novirzās no cilvēktiesību principiem, kādi citviet Eiropā jau sen pieņemti kā paši par sevi saprotami. Tas, protams, vājina Eiropas Savienību kā politisku spēlētāju pasaules mērogā. Vecāko dalībvalstu starpā par šo šķelšanos dažkārt tiek vainota “nacionālisma” atdzimšana Austrumeiropā, kas saprotami apvaino daudzus Austrumeiropas iedzīvotājus, jo norāda uz vismaz daļas rietumeiropiešu nespēju atšķirt leģitīmu nacionālismu un patriotismu no neonacisma, kas ir pilnīgi atšķirīgas lietas. Tajā pašā laikā nevar noliegt, ka Latvijas likumdevēji diemžēl noveduši pie Latvijas iekļaušanas to sešu

Eiropas Savienības valstu sarakstā, kas vēl joprojām nav spējušas ratificēt Stambulas konvenciju un kam vēl šī gada janvāra beigās Eiropas Savienības instances izteikušas pieklājīgu mudinājumu censties beidzot to darīt.

Kā tautai, kas vēstures gaitā ilgi un smagi cietusi no savas cilvēcīgās cieņas un vērtības noliegšanas no citu tautu puses, mums kā latviešiem tiešām nepiestāv nostājas, kas nespēj pieņemt vienlīdzības principus un attiecināt tos uz visiem cilvēkiem bez izņēmumiem. Aizspriedumu ziņā ne tikvien mūsu bērniem, bet arī mums pašiem ir priekšā vēl nopietns izglītošanās ceļš ejams, līdz mēs būsim pilnībā gatavi atteikties no maldīgās domas, ka citu noniecināšana kalpo mūsu pašu pašapziņas celšanai. Atcerēsimies, ka varam sagaidīt cieņu un taisnīgumu pret sevi tikai tādā sabiedrībā, kur visi ir gatavi to pašu dāvēt arī citiem. Laimīgā kārtā kultivēt iecietību nemaz nav tik grūti, kā dažkārt tas varbūt šķiet. Turpināta izaugsme un izglītība mūža garumā ļaus mums sasniegt ne to vien!

Noslēgumā novēlu Satversmes tiesai un tās tiesnešiem sekmīgu darba gadu, labu veselību (īpaši – ilgstošās pandēmijas laikā) un turpināt nenogurstoši rūpēties par tiesiskumu un taisnīgumu Latvijā. Novēlu, lai Satversmes tiesas darbs būtu visai mūsu tiesu sistēmai par paraugu un lai tas izpelnītos visas tautas atzinību un cieņu!

3.6. PUBLIKĀCIJAS

Šajā nodaļā apkopotas pārskata posmā tapušās Satversmes tiesas tiesnešu un darbinieku publikācijas – grāmatas un atsevišķi raksti grāmatās, raksti periodiskajos izdevumos, intervijas, runas, ieraksti emuāros un enciklopēdiju šķirklī.

SANITA OSIPOVA

GRĀMATAS:

Osipova S. Priekšvārds. Grām.: Pārskats par Satversmes tiesas darbu 2020. Rīga: Satversmes tiesa, 2021, 9.–11. lpp.

Osipova S. Priekšvārds. Grām.: Rusanovs E. Versija par profesora Paula Minca dzīvi un viņa ekstraordināro krimināljustīciju. Rīga: Zvērinātu advokātu birojs “Rusanovs & Partneri”, 2021, 12.–14. lpp.

Osipova S. Priekšvārds. Grām.: Vienlīdzība un atbildība. Satversmes tiesas dialogs ar Latvijas skolu jaunatni. Rīga: Satversmes tiesa, 2021, 2.–3. lpp.

Osipova S. Valdemārs Kalniņš (1907–1981): The Founder of Soviet Legal History in Latvia. In: Erkkilä V., Haferkamp H.-P. (Eds.) Socialism and Legal History: The Histories and Historians of Law in Socialist East Central Europe. London: Routledge, 2021, pp. 136–147.

Osipova S. Foreword. In: Report on the Work of the Constitutional Court of the Republic of Latvia in 2020. Rīga: Constitutional Court of the Republic of Latvia, 2021, pp. 9–11.

Osipova S. Protection of Fundamental Human Rights in the Judicature of the Constitutional Court of the Republic of Latvia – the Criminal Law Discourse. In: Piskorsky J. (Ed.) Criminalisation: Ideas and Restrictions. Warszawa: Trybunal Konstytucyjny, 2021, pp. 271–282.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Osipova S. Cilvēks un viņa cieņa. Domuzīme, 2021, Nr. 3, 56.–57. lpp.

Osipova S. Latviešu valodas nozīme konstitucionālās identitātes kontekstā. Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis: A daļa, 2021, Nr. 4, 6.–12. lpp.

Osipova S. Satversmes tiesa saka paldies profesoram Kalvim Torgānam. Jurista Vārds, 23.03.2021., Nr. 12, 12. lpp.

Osipova S. Sodītas personas kā valsts stigmatizēta grupa Satversmes tiesas judikatūrā. Socrates, 2021, Nr. 2, 24.–39. lpp.

Osipova S. Tiesu varas neatkarības titāns. Jurista Vārds, 17.08.2021., Nr. 33, 7. lpp.

Osipova S., Bārdiņš G. Cilvēka cieņa Satversmes tiesas judikatūrā. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 46.–50. lpp.

Osipova S., Kučs A., Rodiņa A., Neimanis J., Rezevska D., Kusiņš G., Laviņš A. Kādu tiesību sistēmu pieprasa Satversme? Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 8.–9. lpp.

INTERVIJAS:

Bērtule A. “Šodienas jautājums” – Sanita Osipova par Covid-19 ierobežojumu satversmību un Satversmes tiesas politisko neatkarību. Intervija ar S. Osipovu. LTV “Šodienas jautājums”, 28.12.2021. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/lv/>

Eipurs T. ST priekšsēdētāja: Ejot pa Saeimas gaiteniem, novadu reforma pārcieta lielas pārmaiņas. Intervija ar S. Osipovu. 900 sekundes / TV3, 22.06.2021. Pieejams: <https://skaties.lv/>

Gailīte D. Spriedze starp Satversmes tiesu un likumdevēju ir neizbēgama. Intervija ar S. Osipovu. Jurista Vārds, 16.02.2021., Nr. 7, 8.–13. lpp.

Jurāns J. Demokrātija ir dzīva tikai, kad tauta ir atbildīga. Intervija ar S. Osipovu. Tvnet.lv, 17.08.2021. Pieejams: <https://www.tvnet.lv/>

Kusiņa-Šulce L. Grāmatas ir iedvesmas avots. Intervija ar S. Osipovu u. c. Latvijas Avīze, 25.05.2021., Nr. 98, 13. lpp.

Laganovskis G. Valsts kļūst arvien sarežģītāka. Intervija ar S. Osipovu. LV portāls, 07.12.2021. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/>

Libeka M. “Atvainojos, ja kādu esmu sāpinājis”. Intervija ar S. Osipovu. Latvijas Avīze, 05.01.2021., Nr. 2, 4.–5. lpp.

Lūse L. Mīlestību novērtē, kad tā ir apdraudēta. Intervija ar S. Osipovu. Ieva, 12.05.2021., Nr. 19, 18.–21. lpp.

Osipova S. Iepazīstieties: JV autore Sanita Osipova. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 62. lpp.

Puriņa V. “Dienas personība”: Saruna ar Satversmes tiesas priekšsēdētāju Sanitu Osipovu. Intervija ar S. Osipovu. TV24 “Dienas personība”, 22.04.2021. Pieejams: <https://xtv.lv/rigatv24/>

Puriņa V. “Dienas personība”: Saruna ar Satversmes tiesas priekšsēdētāju Sanitu Osipovu. Intervija ar S. Osipovu. TV24 “Dienas personība”, 26.05.2021. Pieejams: <https://xtv.lv/rigatv24/>

Siliņš S. Intervija ar Satversmes tiesas priekšsēdētāju Sanitu Osipovu. LTV “Rīta Panorāma”, 03.06.2021. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/lv/>

Siliņš S., Abu Meri L. Satversmes tiesai – 25. Intervija ar S. Osipovu. LTV “Rīta Panorāma”, 09.12.2021. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/lv/>

Siliņš S., Abu Meri L. Satversmes tiesas priekšsēdētāja: Arī ārkārtējā situācijā brīvības ierobežojumi ir jāizsver. Intervija ar S. Osipovu. LTV “Rīta Panorāma”, 04.02.2021. Pieejams: <https://ltv.lsm.lv/lv/>

Soņeca V. Padarīta darba sajūta. Intervija ar S. Osipovu. Jurista Vārds, 05.10.2021., Nr. 40, 6.–9. lpp.

Tomsons A., Unāma E. Aktuālie spriedumi. Izvaicājam Satversmes tiesas priekšsēdētāju Sanitu Osipovu. Intervija ar S. Osipovu. Latvijas Radio 1 “Krustpunktā”, 13.05.2021. Pieejams: <http://lr1.lsm.lv/>

Ulmanis I., Baltkalne M. Sanita Osipova: Pašapziņa un pilsoniskā drosme ir vajadzīga ikvienam. Intervija ar S. Osipovu. Latvijas Radio 1 “Monopols”, 28.12.2020. Pieejams: <http://lr1.lsm.lv/>

Zīle D. Sanita Osipova skaidro Satversmes tiesas lēmumus saistībā ar novadu reformu. Intervija ar S. Osipovu. Latvijas Radio 1 “Labrit”, 15.03.2021. Pieejams: <http://lr1.lsm.lv/>

RUNAS:

Osipova S. Apsveikums valsts svētkos Rīgā 2021. gada 1. maijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Cilvēka cieņa kā Satversmes centrālā vērtība. Priekšlasījums Satversmes tiesas vebinārā Latvijas skolām “Kāpēc Satversme aizsargā cilvēka cieņu?” Rīgā 2021. gada 6. maijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Cieni savu tuvāko kā sevi pašu. Lasījums konferencē “Skolotājs ir Personība” Rīgā 2021. gada 19. oktobrī. Pieejams: www.youtube.com/

Osipova S. Diskusija “Kurš vairāk vai cik vērtu ir cilvēka cieņa?” sarunu festivālā “LAMPĀ” Cēsīs 2021. gada 20. augustā. Pieejams: <https://www.festivalslampa.lv/>

Osipova S. Diskusija par Satversmes tiesas lomu parlamentārās demokrātijas stiprināšanā Rīgā 2021. gada 15. janvārī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Dzimumu līdztiesība: problēma vai risinājums. Priekšlasījums LNB rīkotajā pasākumā “Dzimumu līdztiesība laikmeta griežos” Rīgā 2021. gada 21. maijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Personas brīvības korelācija ar atbildību. LU 79. starptautiskās zinātniskās konferences sekcija “Tiesību teorijas un vēstures zinātņu gadsimts Latvijas tiesiskajā sistēmā”, Rīgā 2021. gada 26. februārī. Pieejams: www.youtube.com/

Osipova S. Priekšlasījums nākotnes izaicinājumu konferencē “Cilvēkfaktors” Rīgā 2021. gada 18. martā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Satversmes tiesas priekšsēdētājas Sanitas Osipovas apsveikums Latvijas Republikas proklamēšanas 103. gadadienā 2021. gada 18. novembrī. Pieejams: www.youtube.com/

Osipova S. Ticība, uzticība, pārliecība par sevi un savu valsti! Runa Tiesībsarga konferencē “Kādēļ ir grūti uzticēties valdības viedoklim un lēmumiem krīzes situācijā?” Rīgā 2020. gada 10. decembrī. Pieejams: <https://www.youtube.com>

Osipova S. Uzruna, atklājot LU 79. starptautiskās zinātniskās konferences sekciju “Tiesību teorijas un vēstures zinātņu gadsimts Latvijas tiesiskajā sistēmā” Rīgā 2021. gada 26. februārī. Pieejams: www.youtube.com/

Osipova S. Uzruna Konstitucionālo ideju domnīcā “Kā stiprināt tiesiskumu, lai cilvēks justos droši? Satversmes tiesas nolēmumu izpildes efektivitātes celšana” Rīgā 2020. gada 11. decembrī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Uzruna konstitucionālā likuma “Par Latvijas Republikas valstisko statusu” pieņemšanas dienā Rīgā 2021. gada 21. augustā. Pieejams: www.youtube.com/

Osipova S. Uzruna Satversmes tiesas 25 gadu jubilejā Rīgā 2021. gada 9. decembrī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Uzruna Valsts prezidenta Gustava Zemgala 150 gadu jubilejai veltītajā konferencē Rīgā 2021. gada 12. augustā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Uzruna vebinārā “Konstitucionālās tiesas loma, vērtējot likumu atbilstību Eiropas Savienības tiesībām” Rīgā 2021. gada 11. martā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Uzruna “2020. gada Eiropas cilvēks Latvijā” godināšanas ceremonijā Rīgā 2020. gada 28. decembrī. Pieejams: <https://www.youtube.com>

Osipova S. Uzruna “2021. gada Eiropas cilvēks Latvijā” godināšanas ceremonijā Rīgā 2021. gada 28. decembrī. Pieejams: <https://www.youtube.com>

Osipova S. Ziņojums Satversmes tiesas darba gada atklāšanas svinīgajā sēdē Rīgā 2021. gada 4. februārī. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Osipova S. Speech on the Adoption of the Constitutional Law “On the Statehood of the Republic of Latvia” Riga 21 August 2021. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

ŠĶIRKĻI ENCIKLOPĒDIJĀ:

Osipova S. Cilvēka cieņa, tiesības. Nacionālā enciklopēdija, 05.10.2021. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/>

Osipova S. Pāvesta diktāti. Nacionālā enciklopēdija, 16.11.2021. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/>

ALDIS LAVIŅŠ

GRĀMATAS:

Laviņš A. Priekšvārds. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. II daļa: (29.–60.¹ nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 22.–25. lpp.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Laviņš A. Jauni Civilprocesa likuma komentāri vairāk nekā 1300 lappušu apjomā. Jurista Vārds, 06.07.2021., Nr. 27, 14.–15. lpp.

Laviņš A. Tiesneša un advokāta lomas attīstība modernajā civilprocesā. Jurista Vārds, 07.09.2021., Nr. 36, 6.–11. lpp.

Laviņš A., Krastiņš U. Normas konstitucionālā pārbaude Satversmes tiesā un Eiropas Savienības tiesības. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 25.–29. lpp.

Osipova S., Kučs A., Rodiņa A., Neimanis J., Rezevska D., Kusiņš G., Laviņš A. Kādu tiesību sistēmu pieprasa Satversme? Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 8.–9. lpp.

INTERVIJAS:

Libeka M. Kā uzlabot īpašumu darījumu drošību? Intervija ar A. Laviņu. Latvijas Avīze, 24.02.2021., Nr. 38, 4.–5. lpp.

RUNAS:

Laviņš A. Priekšlasījums vebinārā “Konstitucionālās tiesas loma, vērtējot likumu atbilstību Eiropas Savienības tiesībām” Rīgā 2021. gada 11. martā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

Laviņš A. Tiesneša un advokāta loma civilprocesā XXI gadsimtā. LU 79. starptautiskās zinātniskās konferences sekcija “Civiltiesības mainīgu apstākļu laikā”, Rīgā 2021. gada 26. februārī. Pieejams: www.youtube.com/

GUNĀRS KUSIŅŠ

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Osipova S., Kučs A., Rodiņa A., Neimanis J., Rezevska D., Kusiņš G., Laviņš A. Kādu tiesību sistēmu pieprasa Satversme? Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 8.–9. lpp.

INTERVIJAS:

Laizāne S. Krimināllikuma normas par nevērīgu šaujamieroča glabāšanu. Intervija ar G. Kusiņu. LV portāls, 24.02.2021. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

DAIGA REZEVSKA

GRĀMATAS:

Rezevska D. Nacionālās tiesību avotu doktrīnas attīstība gadsimta laikā. Grām.: Tiesības un tiesiskā vide mainīgos apstākļos. Latvijas Universitātes 79. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2021, 281.–288. lpp.

Rezevska D. “Vispārējo tiesību principu saturs: atvasināšanas metodoloģija” – kļūda nosaukumā. Tēzes. 17. konstitucionālās tiesībpolitikas semināra rakstu krājums. Rīga: Publisko tiesību institūts, 2021, 46.–48. lpp.

Rezevska D. Kur un kā rast tiesību normas mērķi? Tēzes. 17. konstitucionālās tiesībpolitikas semināra rakstu krājums. Rīga: Publisko tiesību institūts, 2021, 78. lpp.

Rezevska D. Legislation in Latvia. In: Karpen U., Xanthaki H. (Eds.) Legislation in Europe: A Country by Country Guide. Oxford: Hart Publishing, 2021, pp. 283–298.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Osipova S., Kučs A., Rodiņa A., Neimanis J., Rezevska D., Kusiņš G., Laviņš A. Kādu tiesību sistēmu pieprasa Satversme? Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 8.–9. lpp.

INTERVIJAS:

Laizāne S. Aizliegums sodītai personai būt valdes vai padomes loceklim publiskā kapitālsabiedrībā. Intervija ar D. Rezevsku. LV portāls, 18.12.2020. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Laizāne S. Izbeigta tiesvedība par normām, kas nosaka publisku ūdeņu statusu ezeriem. Intervija ar D. Rezevsku. LV portāls, 18.10.2021. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Laizāne S. Par pārejas periodu nemantiskā kaitējuma atlidzinājuma pieprasīšanai. Intervija ar D. Rezevsku. LV portāls, 08.03.2021. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Laizāne S. Satversmes tiesas spriedums par soda naudas apmēra aprēķinu un piedziņu no nodokļu maksātāja. Intervija ar D. Rezevsku. LV portāls, 07.04.2021. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Laizāne S. Vai informācijas par autovadītāja soda punktiem pieejamība atbilst Satversmei. Intervija ar D. Rezevsku. LV portāls, 16.11.2021. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

JĀNIS NEIMANIS

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Neimanis J. Pieteikuma juridiskais pamatojums. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 20.–24. lpp.

Neimanis J. Tiesneša atkārtotas apstiprināšanas aizliegums Satversmes tiesā. Jurista Vārds, 26.01.2021., Nr. 4, 21.–23. lpp.

Osipova S., Kučs A., Rodiņa A., Neimanis J., Rezevska D., Kusiņš G., Laviņš A. Kādu tiesību sistēmu pieprasa Satversme? Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 8.–9. lpp.

INTERVIJAS:

Laizāne S. Liegums organizēt azartspēles Covid-19 laikā. Intervija ar J. Neimani. LV portāls, 17.05.2021. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Laizāne S. Vai aizliegums par vardarbīgiem nodarījumiem sodītām personām strādāt ar bērniem atbilst Satversmei. Intervija ar J. Neimani. LV portāls, 29.03.2021. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Laizāne S. Vai 2020. gada valsts budžeta normas par medikū atalgojuma finansējumu atbilst Satversmei. Intervija ar J. Neimani. LV portāls, 17.05.2021. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

ARTŪRS KUČS

GRĀMATAS:

Kučs A., Meļnika M. Latvia. In: Kettemann M. C., Fertmann M. (Eds.) Viral Information: How States and Platforms Deal with Covid-19-related Disinformation: an Exploratory Study of 20 Countries. Hamburg: Hans-Bredow-Institut, 2020.

Kučs A., Meļnika M. Latvia. In: Kettemann M. C., Fertmann M. (Eds.) Can Platforms Cancel Politicians? How States and Platforms Deal with Private Power over Political Actors: an Exploratory Study of 15 Countries. Hamburg: Hans-Bredow-Institut, 2021.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Kučs A., Šņepste I. Absolūti cilvēktiesību ierobežojumi Satversmes tiesas judikatūrā. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 51.–55. lpp.

Osipova S., Kučs A., Rodiņa A., Neimanis J., Rezevska D., Kusiņš G., Laviņš A. Kādu tiesību sistēmu pieprasa Satversme? Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 8.–9. lpp.

INTERVIJAS:

Laizāne S. Lēmums izbeigt tiesvedību lietā par invaliditātes pensiju minimālo apmēru. Intervija ar A. Kuču. LV portāls, 12.02.2021. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Laizāne S. Maksājums, kas veicams dabasgāzes lietošanas noteikumu pārkāpuma gadījumā. Intervija ar A. Kuču. LV portāls, 14.10.2021. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Laizāne S. Par aizliegumu tikties ar citiem notiesātajiem. Intervija ar A. Kuču. LV portāls, 18.01.2021. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

RUNAS:

Kučs A. Valsts pozitīvie pienākumi tiesību uz vārda brīvību īstenošana. LU 79. starptautiskās zinātniskās konferences Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību sekcija, Rīgā 2021. gada 26. februārī. Pieejams: www.youtube.com/

Kučs A. Uzruna tiesībsarga rīkotajā tiešsaistes diskusijā “Māksla – brīvība vai tiesības šokēt?” par godu Starptautiskajai cilvēktiesību dienai Rīgā 2021. gada 10. decembrī. Pieejams: <https://m.facebook.com/>

ANITA RODIŅA

GRĀMATAS:

Rodiņa A. Ievads. Grām.: Tiesības un tiesiskā vide mainīgos apstākļos. Latvijas Universitātes 79. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2021, 9. lpp.

Rodiņa A. Protection of Fundamental Human Rights during Covid-19 Pandemic: Case of Latvia. In: Trošić S. J., Gordanić J. (Eds.) International Organizations and State's Response to Covid-19. Belgrade, 2021, pp. 363–378.

Rodiņa A., Libiņa-Egnere I. Le *e-Saeima*, l'un des premiers parlements au monde à travailler à distance. In: Cartier E., Ridard B., Toulemonde G. (Eds.) L'impact de la crise sanitaire sur le fonctionnement des parlements en Europe. Fondation Robert Schuman, 2020, pp. 81–90.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Rodiņa A. Mūsu visu skolotājs. Jurista Vārds, 23.03.2021., Nr. 12, 9. lpp.

Rodiņa A. Valsts vienotais jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmens tuvojas... Jurista Vārds, 13.04.2021., Nr. 15, 9.–40. lpp.

Osipova S., Kučs A., Rodiņa A., Neimanis J., Rezevska D., Kusiņš G., Laviņš A. Kādu tiesību sistēmu pieprasa Satversme? Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 8.–9. lpp.

Rodiņa A. Appointment of the Constitutional Court Justice: Some Issues. Juridiskā zinātne / Law, No. 14, 2021, pp. 129–145.

Rodiņa A., Kārklīņa A. Constitutional Law 2018–2019. Republic of Latvia. European Review of Public Law, Vol. 32, No. 4, 2020, pp. 1499–1537.

INTERVIJAS:

Bērtule A. ST tiesnese: Likumdevējam vajadzētu vairāk ieklausīties Valsts prezidenta aicinājumos. Intervija ar A. Rodiņu. Latvijas Televīzija “Šodienas jautājums”, 15.03.2021. Pieejams: <http://lsm.lv/>

Labucs J. Saruna ar Satversmes tiesas tiesnesi Anitu Rodiņu. TV24 “Uz Līnijas”, 02.12.2021. Pieejams: <https://xtv.lv/rigatv24/>

Laizāne S. Pienākums segt ceļa vai satiksmes objekta pārvietošanas izmaksas. Intervija ar A. Rodiņu. LV portāls, 07.10.2021. Pieejams: <https://lvportals.lv/>

Piģēns K. Satversmes tiesas tiesneša amatā ievēlēja Anita Rodiņa. Intervija ar A. Rodiņu. Jurista Vārds, 16.03.2021., Nr. 11, 6. lpp.

Ozoliņš A. Zvaigznes sastājās tieši tā. Intervija ar A. Rodiņu. Ir, 24.03.2021. Pieejams: <https://ir.lv/>

BAIBA BAKMANE

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Bakmane B., Statkus S. Termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai Satversmes tiesā. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 40.–45. lpp.

GATIS BĀRDIŅŠ

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Osipova S., Bārdiņš G. Cilvēka cieņa Satversmes tiesas judikatūrā. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 46.–50. lpp.

RUNAS:

Bārdiņš G. Saruna “Administratīvā tiesvedība un tiesiska valsts” sarunu festivālā “LAMPĀ” Cēsis 2021. gada 21. augustā. Pieejams: <https://www.festivalslamp.lv/>

ELĪNA CIRCENE

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Podzorova E., Circene E. Tiesas pieteikums: ģenēze, būtība un nākotnes izaicinājumi. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 36.–40. lpp.

KALVIS ENGĪZERS

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Engīzers K. Kam vajadzīga Latvijas valsts? Ir, 21.10.2021. Pieejams: www.ir.lv/

Engīzers K. Labas likumdošanas principa ģenēze Latvijas tiesiskajā sistēmā. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 56.–60. lpp.

EMUĀRI:

Engīzers K., Meļņika M. Defining the Modern Family. The Latvian Constitutional Court, the Definition of “Family”, and Parliamentary Bitterness. 01.02.2021. Pieejams: <https://verfassungsblog.de/>

INGUSS KALNIŅŠ

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Suharževska A., Kalniņš I. Nozīmīgs notikums Eiropas tiesiskuma telpā. Jurista Vārds, 14.09.2021., Nr. 37, 6.–7. lpp.

ULDIS KRASTIŅŠ

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Krastiņš U. Vispārējā tiesa – pamattiesību sargātāja ierobežojošo pasākumu tiesvedībās. Jurista Vārds, 22.12.2020., Nr. 51/52, 54.–62. lpp.

Laviņš A., Krastiņš U. Normas konstitucionālā pārbaude Satversmes tiesā un Eiropas Savienības tiesības. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 25.–29. lpp.

RUNAS:

Krastiņš U. Satversme – valsts pamats. Priekšlasījums Satversmes tiesas vebinārā Latvijas skolām “Kāpēc Satversme aizsargā cilvēka cieņu?” Rīgā 2021. gada 6. maijā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

LĀSMA LIPKINA

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Lipkina L., Šenbrūna M. Tiesvedība administratīvajā tiesā – efektīvs personas pamattiesību aizsardzības līdzeklis. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 29.–35. lpp.

MADARA MEĻŅIKA

GRĀMATAS:

Kučs A., Meļņika M. Latvia. In: Kettemann M. C., Fertmann M. (Eds.) Viral Information: How States and Platforms Deal with Covid-19-related Disinformation: an Exploratory Study of 20 Countries. Hamburg: Hans-Bredow-Institut, 2020.

Kučs A., Meļņika M. Latvia. In: Kettemann M. C., Fertmann M. (Eds.) Can Platforms Cancel Politicians? How States and Platforms Deal with Private Power over Political Actors: an Exploratory Study of 15 Countries. Hamburg: Hans-Bredow-Institut, 2021.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Meļņika M. Pamatlikuma sargi sarkanās mantijās: daži svarīgākie Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas nolēmumi. Jurista Vārds, 09.11.2021., Nr. 45, 16.–22. lpp.

EMUĀRI:

Engīzers K., Meļņika M. Defining the Modern Family. The Latvian Constitutional Court, the Definition of “Family”, and Parliamentary Bitterness. 01.02.2021. Pieejams: <https://verfassungsblog.de/>

DITA PLEPA

GRĀMATAS:

Plepa D. Chapter 15. Latvia. In: Griller S., Lentsch E. (Eds.) EMU Integration and Member States’ Constitutions. Oxford: Bloomsbury, 2021, pp. 379–398.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Plepa D. Cilvēka cieņa kā juridisks pētījuma objekts. Jurista Vārds, 03.08.2021., Nr. 31, 9.–10. lpp.

Plepa D., Tamužs K. Runā Satversmes tiesa: daudzdimensionālais dialogs. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 10.–13. lpp.

INTERVIJAS:

Kropa S., Kolāte S. Laika gaitā mainījusies ģimenes un radniecības tiesiskā izpratne. Intervija ar D. Plepu.

Latvijas Radio 1 “Zināmais nezināmajā”, 09.02.2021. Pieejams: <http://lr1.lsm.lv/>

Plepa D. Iepazīstieties: JV autore Dita Plepa. Jurista Vārds, 27.07.2021., Nr. 30, 34. lpp.

ŠĶIRKĻI ENCIKLOPĒDIJĀ:

Pleps J., Plepa D. Latvijas Republikas Satversme. Nacionālā enciklopēdija, 15.09.2021. Pieejams: <https://enciklopedija.lv/>

ELĪNA PODZOROVA

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Podzorova E., Circene E. Tiesas pieteikums: ģenēze, būtība un nākotnes izaicinājumi. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 36.–40. lpp.

Tamužs K., Podzorova E. Satversmes tiesas judikatūra 2017–2021: aktualitātes. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 14.–19. lpp.

ALEKSANDRS POTAIČUKS

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Potaičuks A. Pārrobežu administratīvo aktu atzišanas pamati. Latvijas Republikas Augstākās tiesas biļetens, Nr. 22, 70.–71. lpp.

SANDIJS STATKUS

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Statkus S. Par ļaunprātības izpratni Būvniecības likumā. Jurista Vārds, 13.07.2021., Nr. 28, 1., 8.–12. lpp.

Bakmane B., Statkus S. Terminš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai Satversmes tiesā. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 40.–45. lpp.

ANETE SUHARŽEVSKA

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Suharževska A., Kalniņš I. Nozīmīgs notikums Eiropas tiesiskuma telpā. Jurista Vārds, 14.09.2021., Nr. 37, 6.–7. lpp.

MADARA ŠENBRŪNA

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Lipkina L., Šenbrūna M. Tiesvedība administratīvajā tiesā – efektīvs personas pamattiesību aizsardzības līdzeklis. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 29.–35. lpp.

IEVA ŠŅEPSTE

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Šņepste I. Vārda brīvības iepriekšēji ierobežojumi internetā: jēdziens un pielaujamība. Jurista Vārds, 05.01.2021., Nr. 1, 24.–33. lpp.

Kučs A., Šņepste I. Absolūti cilvēktiesību ierobežojumi Satversmes tiesas judikatūrā. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 51.–55. lpp.

KRISTAPS TAMUŽS

GRĀMATAS:

Tamužs K. Republic of Latvia Materials on International Law 2019. In: Mälksoo L., Ziemele I., Žalimas D. (Eds.) Baltic Yearbook of International Law, Volume 19 (2020). Leiden: Brill–Nijhoff, 2021, pp. 217–242.

PERIODISKIE IZDEVUMI:

Tamužs K., Podzorova E. Satversmes tiesas judikatūra 2017–2021: aktualitātes. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 14.–19. lpp.

Plepa D., Tamužs K. Runā Satversmes tiesa: daudzdimensionālais dialogs. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 10.–13. lpp.

3.7. ATZIŅAS NO PUBLIKĀCIJĀM

Šajā nodaļā ietvertas atziņas no iepriekš norādītajām publikācijām. Atziņas apkopotas par tādiem tematiem kā sabiedrība, valsts, Satversme un Satversmes tiesa.

Sabiedrība

Cilvēku rada sabiedrība. Cilvēcīgumu var izkopt un saglabāt tikai sabiedrībā. Šobrīd un vienmēr svarīgākais ir darboties, lai atbalstītu savu ģimeni, savu tautu, savu valsti. Tieši šādā secībā.¹³⁵

Padomju okupācija mērķtiecīgi un nežēlīgi strādāja ar mūsu sabiedrību, lai to pakļautu un pārveidotu. Kāpēc mēs tomēr palikām par cilvēkiem par spīti visiem varas centieniem? Tās bija mūsu ģimenes, kas glabāja vēsturisko atmiņu, inteliģence, kura rakstīja starp rindiņām, un vienkārši krietni cilvēki.¹³⁶

Personas brīvības funkcionē tikai tad, ja ir atbildība. Brīvība cilvēkam ir dota, uzskatot, ka viņš ir racionāls. Tātad brīvību cilvēks realizē kā saprātīga būtne, ņemoties pienākumus un atbildību par savas rīcības sekām. Tikai šādā rāmī brīvība funkcionē, un arī pamattiesības ir veidotas šādā ietvarā.¹³⁷

Mājsēde, karantīna ir salīdzināma ar soda veidu – mājas arestu. Un mēs negribam tikt bez vainas sodīti... Taču nepieciešamību kalpot sabiedrībai nedrīkst uztvert kā sodu. Ierobežota telpa un pieejamie materiāli var tikpat labi bremzēt, kā sekmēt radošumu, izaugsmi, emocionālo inteliģenci un personas briedumu.¹³⁸

Kāpēc cilvēku nevarēs aizstāt sintētiskais intelekts? Tāpēc, ka cilvēks ir radošs un emocionāls. Cilvēkam ir humora izjūta, empātija un iztēle. Cilvēks ir sabiedriska

būtne, un cilvēcība mūsos veidojas tikai sadarbībā ar citiem.¹³⁹

Sabiedrība ir “cilvēku māja”, tāpēc mums visiem kopā ir jāredz ikviens, kam klājas grūti, lai palīdzētu. To pieprasa Satversme.¹⁴⁰

Neviens nevar iedot otram vairāk, nekā pašam ir. Nevienam nevar iedot vairāk, nekā viņš spēj šobrīd paņemt.¹⁴¹

Valsts

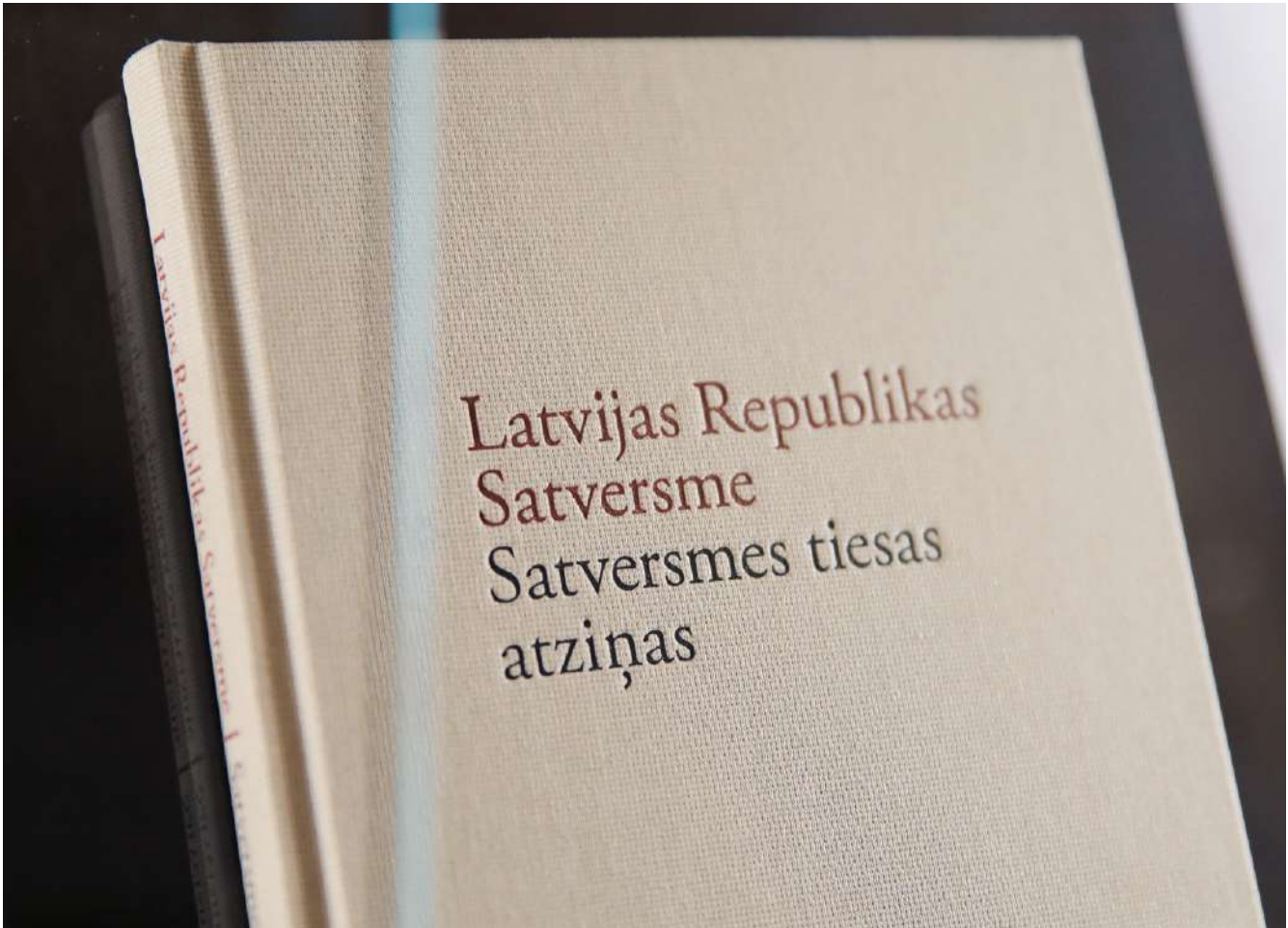
Atjaunojot Latvijas neatkarību un atgriežoties demokrātisko valstu vidū, mums cilvēka cieņas koncepts bija jāizstrādā no jauna un jāiedzīvina ne tikai jurisprudencē, bet arī pilsoniskās sabiedrības juridiskajā kultūrā, lai to liktu gan valsts darbības, gan arī indivīdu savstarpējo attiecību pamatā.¹⁴²

Valsts kļūst arvien sarežģītāka, tiesību apjoms aug. Mūsdienu valsts regulē jomas, kuras nekad iepriekš valsts nav regulējusi. Tas notiek tāpēc, ka mūsdienu plurālā, multikulturālā sabiedrība ir ļoti sarežģīta, cilvēkiem ir ļoti daudz tiesību un brīvību. Ar tām apveltīto sabiedrību nav iespējams “savākt kopā” nekā citādi kā tikai ar tiesībām.¹⁴³

Ja gribam, lai mūsu Latvija zeļ un plaukst, ir jādomā, kā kopt mūsu pilsonisko apziņu.¹⁴⁴

Satversme

Tiesiskā valstī tas subjekts, kura tiesības ir uzmanības centrā, ir cilvēks. Šeit izkristalizējas pārliecība, ka

valsts primāri ir cilvēka dēļ, nevis otrādi. Un tas savukārt noved pie secinājuma, ka cilvēka pamattiesību nodrošināšanai un aizsardzībai ir jābūt visas tiesību sistēmas virsmērķim.¹⁴⁵

Satversmes panti harmoniski papildina viens otru, lai sasniegtu kopīgu mērķi, proti, aizsargātu fundamentālo vērtību – cilvēka cieņu.¹⁴⁶

Satversme prasa tiesību virsvadību atzīstošu (1. pants), godīgā ceļā veidotu (6. pants), visiem vienlīdzīgu un taisnīgu (bij. 82. pants), neatkarīgu no citiem un aizsargāties spējīgu (42. un 44. pants), cēlsirdīgu pret noklīdušajiem (45. pants), lētu populismu noliedzību (14., 28., 66. un 73. pants), latviešu valodu un kultūru sargājošu (4. pants), pamattiesību ievērojošu (89. pants) tiesību sistēmu; tiesību sistēmu, kādu to noteikuši Latvijas valsts pilsoņi (2. pants).¹⁴⁷

Šajā pārmaiņu laikā Satversme sargā tiesību sistēmu no tādiem nejaušiem pavērsieniem, kas nebūtu savienojami ar demokrātiskas tiesiskas valsts

pastāvēšanu. Taču tiesību sistēma nevar pastāvēt atrauti no sabiedrības. Tādēļ no Satversmes izrietošās tiesību sistēmas ilglaicīgums ir atkarīgs citstarp no suverēna uzticības tai.¹⁴⁸

Satversmes tiesa

Saskaņā ar Satversmes 85. pantu Satversmes tiesas konstitucionālais pienākums ir nodrošināt Satversmes virsvadību un tādējādi arī visaptverošu tiesiskumu. Satversmes tiesa katrā spriedumā norāda tiesisko ievāru, kurā konkrētajā jomā ir veicami prioritārie darbi Latvijas valsts attīstībai.¹⁴⁹

Satversmes tiesa ir institūcija, kura palīdz mums sasniegt to rezultātu, uz kuru mēs tiecamies, – dzīvot labā valstī cilvēka cienpilnu dzīvi!¹⁵⁰

Atsevišķi Satversmes tiesas spriedumi ir atstājuši milzīgu nospiedumu visā mūsu valstiskumā. 25 gados Satversmes tiesa ir daudz izdarījusi.¹⁵¹

¹³⁵ Osipova S. Priekšlasījums nākotnes izaicinājumu konferencē “Cilvēkfaktors” 2021. gada 18. martā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

¹³⁶ Libeka M. Atvainojos, ja kādu esmu sāpinājis. Intervija ar S. Osipovu. Latvijas Avīze, 05.01.2021., 4.–5. lpp.

¹³⁷ Laganovskis G. Valsts kļūst arvien sarežģītāka. Intervija ar S. Osipovu. LV portāls, 07.12.2021. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/>

¹³⁸ Osipova S. Priekšlasījums nākotnes izaicinājumu konferencē “Cilvēkfaktors” 2021. gada 18. martā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

¹³⁹ Osipova S. Iepazīstieties: JV autore Sanita Osipova. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 62. lpp.

¹⁴⁰ Osipova S. Priekšlasījums nākotnes izaicinājumu konferencē “Cilvēkfaktors” 2021. gada 18. martā. Pieejams: www.satv.tiesa.gov.lv/

¹⁴¹ Turpat.

¹⁴² Osipova S., Bārdiņš G. Cilvēka cieņa Satversmes tiesas judikatūrā. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 47. lpp.

¹⁴³ Laganovskis G. Valsts kļūst arvien sarežģītāka. Intervija ar S. Osipovu. LV portāls, 07.12.2021. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/>

¹⁴⁴ Turpat.

¹⁴⁵ Osipova S., Kučs A., Rodiņa A., Neimanis J., Rezevska D., Kusiņš G., Laviņš A. Kādu tiesību sistēmu pieprasa Satversme? Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 8. lpp.

¹⁴⁶ Libeka M. Atvainojos, ja kādu esmu sāpinājis. Intervija ar S. Osipovu. Latvijas Avīze, 05.01.2021., 5. lpp.

¹⁴⁷ Osipova S., Kučs A., Rodiņa A., Neimanis J., Rezevska D., Kusiņš G., Laviņš A. Kādu tiesību sistēmu pieprasa Satversme? Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 9. lpp.

¹⁴⁸ Turpat, 8. lpp.

¹⁴⁹ Plepa D., Tamužs K. Runā Satversmes tiesa: daudzdimensionālais dialogs. Jurista Vārds, 07.12.2021., Nr. 49, 10. lpp.

¹⁵⁰ Pīģens K. Satversmes tiesas tiesneša amatā ievēlēta Anita Rodiņa. Intervija ar A. Rodiņu. Jurista Vārds, 16.03.2021., Nr. 11, 6. lpp.

¹⁵¹ Laganovskis G. Valsts kļūst arvien sarežģītāka. Intervija ar S. Osipovu. LV portāls, 07.12.2021. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/>

www.satv.tiesa.gov.lv

 @Satv_tiesa

 Latvijas Republikas Satversmes tiesa